

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

dr. Sipos Ferenc

Debrecen

2017

DEBRECENI EGYETEM MARTON GÉZA ÁLLAM- ÉS
JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

**Munkával kapcsolatos szankciók a magyar
büntetőjogban**

Készítette: **dr. Sipos Ferenc**

Témavezető:

Dr. Madai Sándor PhD.

tanszékvezető egyetemi docens

A doktori program címe: Az állam és a jog változásai Közép- és Kelet-
Európában

A doktori iskola vezetője: Dr. Horváth M. Tamás DSc. egyetemi tanár

A kézirat lezárva: 2017. 02. 10.

DEBRECEN

2017

NYILATKOZAT

Alulírott, dr. Sipos Ferenc, büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolában a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott, „Munkával kapcsolatos szankciók a magyar büntetőjogban” című értekezésem saját önálló munkám, a benne található, másoktól származó gondolatok és adatok eredeti leőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

Tudomásul veszem, hogy amennyiben részben vagy egészben sajátomként mutatom be más szellemi alkotását, vagy az értekezésben hamis, esetleg hamisított adatokat használlok, és ezzel a doktori ügyben eljáró testületet vagy személyt megtévesztem vagy tévedésben tartom, a megítélt doktori fokozat visszavonható, a jogerős visszavonó határozatot az egyetem nyilvánosságra hozza.

Debrecen, 2017. február 10.

---

aláírás

Témavezetői ajánlás

dr. Sipos Ferenc: Munkával kapcsolatos szankciók a magyar büntetőjogban

c. doktori értekezéséhez

Hiánypótló munkát tart kezében az olvasó. Hazánkban még nem jelent meg olyan átfogó, a munkával kapcsolatos szankciókra vonatkozó disszertáció, amely komplex módon kívánta volna elemezni e szankciók jogi környezetét, s bemutatni a szankciók jellemzőit, s ezáltal elősegíteni az adekvát hazai szabályozás kialakítását.

A vizsgált szankciók előképei régmúltra tekintenek vissza nemzetközi és hazai viszonylatban egyaránt. A szerző külön-külön vizsgálja történeti kontextusban a munka filozófiai-társadalmi-jogi kérdéseit, majd a büntetés célját tekinti át koronként. A két fogalom a munkabüntetésekben kapcsolódik össze, amelyek történelmi előzményeiről mélyreható ismereteket szerezhetünk. Az elemzésből az is kitűnik, hogy a munkával kapcsolatos szankciók hosszú időn keresztül csupán nehezen találták helyüket a szankciórendszerben, azonban a szerző segítségével a modern büntetőjog aspektusából is értékelhetjük a korabeli szabályozás legfontosabb ismérveit.

Az egyetemes jogtörténeti bemutatás mellett, a szerző arányait tekintve – helyesen – nagyobb teret enged a magyar szabályozás történeti aspektusainak. Ez nem csak azért fontos, mert a dolgozat elsősorban a hazai munkával kapcsolatos szankciók bemutatását tűzte ki célul, hanem azért is, mert e fejezetben rövid korrajzot is kapunk, amelyből érzékelhetjük, hogy milyen tényezők determinálták jogfejlődésünket, s később e megoldások hogyan épültek be a büntetőjog rendszerébe, vagy éppen maradtak el abból. A történeti és összehasonlító módszer alkalmazása mellett elméleti és gyakorlat-orientált elemzésre egyaránt törekszik a szerző.

A magyar büntetőjogi, munkával kapcsolatos szankciók hatályos szabályozása kapcsán elsőként a közérdekű munka büntetéssel találkozunk, amelynek történeti bevezetőjét az indokolja, hogy ez nem a távoli múlttól vezeti fel a hatályos szabályozásra vonatkozó fejtegetéseket, hanem már kizárólag a közérdekű munka szabályozásának – 1987-től kezdődő – történeti hátterét vázolja fel. Értelemszerűen hiányzik ez a jóvátételi munka

kapcsán, amelyet a 2012. évi C. törvénnyel vezetett be a hazai szankciórendszerbe a jogalkotó.

A kritikai hangvétel, az egyéni véleményalkotás, illetőleg a szerző által megfogalmazott javaslatok egész sora jellemzi a dolgot, ami a hatályos szabályozás elemző-értékelő bemutatásánál mutatkozik meg markánsan: a közérdekű munka kiszabásával kapcsolatos, a szabálysértési közérdekű munka terminológiai konkurenciájából eredő, valamint a végrehajtás során jelentkező problémák áttekintése kapcsán figyelhető meg különösen a praxisorientált véleményalkotás.

A címben megjelölt téma vizsgálatakor nem nélkülözhető a nemzetközi kitekintés, amelyre egyes európai országok jogi környezetének bemutatásával kerül sor; valamennyi vizsgált ország esetében megvan annak a racionális magyarázata, hogy miért került be az önkényes – másként el sem képzelhető – válogatásba. Az „európai körutazás” ugyanakkor nem csupán statikus pillanatfelvételt jelent, hanem kiváló alapot nyújt a de lege ferenda javaslatok megfogalmazásához.

A részletes kutatás következtetéseit olvashatjuk a dolgozat lezárásaként, ami nem szorítkozik kizárólag – az egyébként eddig a hazai szakirodalomban csupán elvétve fellelhető – komplex megállapításokra, hanem többszörös javaslatrendszer is tartalmaz, amely a tág értelemben felfogott büntetőjog valamennyi szegmensére kiterjed, ugyanakkor a végrehajtás hatékonyságának javítását célzó praktikus megoldásokat is tartalmaz.

A szerző jelentős számú szakirodalmat dolgozott fel, melyek között tekintélyes az idegen nyelvű források aránya. A Ph.D. dolgozat a tartalmi és formai követelmények betartásával megírt színvonalas munka.

Debrecen, 2017. január 12.

Dr. Madai Sándor
tanszékvezető egyetemi docens,
témavezető

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	9
1 Alapvetés	15
1.1 A munka	16
1.1.1.1 A munka fogalma	16
1.1.1.2 A munka az antikvitásban	17
1.1.1.3 A munka a keresztyén gondolkodásban	19
1.1.1.4 A munka a filozófiában	25
1.2 A büntetés	30
1.2.1 A büntetési célelméletek	30
1.2.2 A büntetés fogalma	35
1.3 A munka mint büntetés	40
1.3.1 A munkabüntetések kezdeti formái, előzményei	44
1.3.1.1 Rabszolgaság	44
1.3.1.2 Gályarabság	47
1.3.1.3 Hajóvontatás	49
1.3.1.4 Opus Publicum, kényszermunka, közmunka	50
1.3.1.5 Dolgházak	54
1.3.2 A modern kori munkabüntetések helye a büntető szankciórendszerben	59
1.3.3 A munkabüntetések a nemzetközi elvárások tükrében	70
2 A munkabüntetések története Magyarországon	82
2.1 Dolgház	82
2.2 Szigorított dolgház	103
2.3 Kényszermunka a második világháborút követő években	112
2.3.1 Az újjáépítési közmunka	116
2.4 A javító-nevelő munka	119
2.5 A szigorított javító- nevelő munka	143

3	A munkával kapcsolatos szankciók a hatályos magyar büntetőjogban	152
3.1	A közérdekű munka	152
3.1.1	A közérdekű munka történeti fejlődése a magyar anyagi jogban	154
3.1.2	A közérdekű munka hatályos szabályozása a 2012. évi C. törvényben	163
3.1.3	A közérdekű munka végrehajtása	166
3.1.4	Problémák a közérdekű munka büntetéssel	194
3.2	A jóvátételi munka	209
3.2.1	A jóvátételi munka jellege	212
3.2.2	A jóvátételi munka kiszabása	214
3.2.3	A munkavégzés helye	215
3.2.4	A jóvátételi munka tartama	217
3.2.5	A jóvátételi munka elvégzésének igazolása	218
3.2.6	A pártfogó felügyelő szerepe	219
3.2.7	A jóvátételi munka gyakorlata	221
4	Munkával kapcsolatos szankciók néhány európai országban	224
4.1	Hollandia (Taakstraf)	225
4.1.1	A közérdekű munka története Hollandiában	225
4.1.2	Hatályos szabályozása	227
4.1.3	Hatékonysága, társadalmi elfogadottsága	230
4.2	Belgium (La peine de travail / Werkstraf)	232
4.2.1	A belga munkabüntetés története	232
4.2.2	Hatályos szabályozása	234
4.2.3	Gyakorlata, tapasztalatok	238
4.3	Franciaország (Le travail d'intérêt general, TIG)	240
4.3.1	A közérdekű munka története Franciaországban	240
4.3.2	Hatályos szabályozása	241
4.3.3	Értékelése, gyakorlati tapasztalatok	245
4.4	Norvégia (samfunnsnyttigtjeneste, samfunnsstraff)	249
4.4.1	A közérdekű munka története Norvégiában	249

4.4.2	Hatályos szabályai	251
4.4.3	Végrehajtása, tapasztalatok	253
4.5	Svédország (samhällstjänst)	256
4.5.1	A közérdekű munka története Svédországban	256
4.5.2	Hatályos szabályai	258
4.5.3	A közérdekű munka mint felfüggesztett büntetés egyik feltétele	259
4.5.4	A közérdekű munka, mint a próbára bocsátás egyik feltétele	261
4.5.5	Alkalmazása, gyakorlata	263
4.6	Dánia (Betinget dom med vilknr om samfundstjeneste)	265
4.6.1	A közérdekű munka története Dániában	265
4.6.2	Hatályos szabályozása	267
4.6.3	Alkalmazása, tapasztalatok	271
4.7	Finnország (yhdyskuntalpalvelus)	273
4.7.1	A közérdekű munka története Finnországban	274
4.7.2	A közérdekű munka hatályos szabályai	279
4.7.3	A közérdekű munka alkalmazása, gyakorlata Finnországban	283
5	Összefoglalás.	287
5.1	A munkabüntetések történetének tanulságai	287
5.2	A munkabüntetések külföldi példáinak tanulságai	289
5.3	Megállapítások a közérdekű munka hatályos szabályozása, és gyakorlata kapcsán	290
5.3.1	A büntetés kiszabása során szükséges anyagi jogi módosítások	290
5.3.2	A büntetés kiszabás során szükséges eljárásjogi módosítások	291
5.3.3	A büntetés végrehajtására vonatkozó módosítási javaslatok.	292
5.3.4	A szabálysértési joggal egyező terminológiából fakadó problémák	294
5.3.5	A pártfogó felügyelők létszámának fejlesztése	295
5.3.6	A közérdekű munka végrehajtásának fejlesztése, a csoportos letöltés	297
5.4	Megállapítások a jóvátételi munka hatályos szabályozása, és gyakorlata kapcsán	298
	Felhasznált irodalom	301
	Summary	344

Bevezetés

A dolgozat a szankciórendszeren belül egy speciális, más szankcióktól jól elkülöníthető, önálló rendszert alkotó munkabüntetések – azaz pontosabban a munkával kapcsolatos joghátrányt magukba foglaló büntetések és intézkedések – bemutatására vállalkozik.

Magyarországon a szankciórendszer elmúlt évtizedekben zajló permanens reformja során jelentősen megváltozott a – nem is oly régen még a halálbüntetést is ismerő és alkalmazó – büntetési eszközrendszer. Tudjuk ugyanakkor, hogy a felépítmény egyetlen alkotóelemének megváltoztatása is elegendő ahhoz, hogy az egész struktúrát át kelljen alakítanunk, hiszen „... a Btk-ban meghatározott büntetések összefüggő rendszert alkotnak, (...) e rendszer egyik elemének megszüntetése szükségessé teszi az egész büntetési rendszer felülvizsgálatát” – mondta ki a halálbüntetés eltörlésére vonatkozó alkotmánybírósági határozathoz fűzött párhuzamos véleményében Szabó András.¹ Az elmúlt évek kumulálódó hatásai, amelyek több lépcsőben végül a szankciórendszer teljes átalakításához vezettek, a fenti tétel még fokozottabb érvényesülését támasztják alá.

A magyar jogalkotás egyik nagy hibája volt, hogy úgy emelte be a szabadságelvonással nem járó szankciókat a büntetési rendszerünkbe, és úgy várta el minél gyakoribb és persze eredményes és gazdaságos alkalmazásukat, hogy ezzel egy időben elmulasztotta megteremteni a működéshez szükséges infrastrukturális és pénzügyi feltételeket. Ezeknek a feltételeknek a hiánya aztán előre látható anomáliákat okozott a struktúrában.²

A fentiekre tekintettel a közérdekű munka, valamint a jóvátételi munka vizsgálatának időszerűségét a következő tények indokolják:

- A szankciórendszer változásai szükségképpen torzulásokat is okoznak, tehát időről időre szükséges a rendszer elemeinek beható vizsgálata külön-külön és együtt is, illetve a javításukra vonatkozó álláspontok kialakítása és konkrét javaslatok megfogalmazása.

---

¹ 23/1990. (X. 31.) AB határozat

² KEREZSI Klára, *A hazai pártfogó szolgálat átalakítása*, Belügyi Szemle, 2002/2-3, 185-201.

- A munkabüntetéseket hosszú időn át egyedül képviselő közérdekű munka mind az anyagi jog, mind pedig az eljárásjog és a büntetés-végrehajtási jog területén is jelentős változásokat könyvelhetett el az elmúlt évtizedekben, ezért a három terület összhangjának vizsgálata is szükségesnek látszik a részletesebb anyagi jogi elemzésen túl.
- Tekintettel arra, hogy a közérdekű munka büntetések száma mára csaknem eléri a kiszabott büntetések a 25%-át, míg néhány éve még körülbelül ugyanennyi pártfogó felügyelőre harmad ekkora ügyteher jutott, szintén nagyon fontos része a dolgozatnak annak vizsgálata, hogy ekkora ügyszám mellett – túl az adminisztrációs és ellenőrzési feladatain – mennyire tud még egy pártfogó felügyelő a hagyományos támogatói szerepében is megjelenni a büntetés vagy intézkedés végrehajtása során.
- A közérdekű munkával kapcsolatos jogirodalom egyik legfontosabb, újra és újra visszatérő kérdése – annak bevezetése óta – a beleegyezés és a kényszermunka tilalmának problémája. Ez a dolgozat arra is kísérletet tesz, hogy erre a sokakat foglalkoztató kérdésre is választ találjon.
- Szankciórendszerünk egyik új elemének, a jóvátételi munkának a váratlan feltűnése az intézkedések között úgyszintén megkívánja, hogy egyrésztől önállóan is megvizsgáljuk a jogintézmény létrehívásának okait, valamint az intézkedések rendszerében betöltött szerepét, az anyagi jogi szabályozását és szabályozás megfelelését a nemzetközi dokumentumoknak és természetesen eddig kialakult gyakorlatát, valamint a gyakorlati alkalmazása során felszínre kerülő esetleges problémákat is.

A munkabüntetések kezdeteit, jogtörténeti jelentőségét és jellemzőit Kabódi Csaba és Mezey Barna sok éven át rendszeresen publikált tanulmányok és monográfiák egész sorában részletesen feldolgozta és bemutatta. Többen kísérletet tettek a munkabüntetések fogalmának és alapvető fogalmi elemeinek meghatározására és definiálására is. Több szerző, például Görgényi Ilona elvégezte azt a munkát is, hogy a munkabüntetéseket, különösen a közérdekű munkát elhelyezze a XX. és a XXI. századi kárhelyreállító,

resztoratív és áldozatközpontú büntetési elméletek nomenklatúrájában.³ Vókó György a végrehajtási jog szempontjából vizsgálta többször is a közérdekű munka természetét, több cikkében, tankönyvében, nemzetközi környezetben is. Nagy Ferenc rendszeresen foglalkozott és foglalkozik ma is a munkabüntetések európai és magyar szabályozásával. Ennek megfelelően a dolgozatban figyelembe véve ezeket az eredményeket, a magam részéről a munkabüntetések átfogó, komplex bemutatására törekszem, illetve arra, hogy a téma kapcsán elvégezzem azokat a feladatokat, amelyekkel a szakirodalom eddig adós maradt.

Dolgozatom elején kitérek a téma szempontjából alapvetőnek tekinthető fogalmak meghatározására, továbbá a munkabüntetések szankciórendszerbeli elhelyezésére és néhány tudományelméleti kérdés megválaszolására.

A dolgozat hosszan taglalja a Biblia és a vallások munkára vonatkozó nézeteit és azok változásait/fejlődését is. Ennek oka az, hogy a Biblia, valamint a katolikus és a protestáns keresztyén felekezetek a mai napig alapvetően határozzák meg a világról alkotott képzetünket, hisz az európai ember gondolkodásában a Biblia archetipikus képei kötődnek szorosan alapvető fogalmakhoz. A bor, a víz, a kenyér, a szőlő, a bárány mellett a büntetés és a kegyelem egészen más és jóval több jelentéssel bír a keresztyén kultúrkörben, mint másutt. Ugyanígy igaz ez a munkáról alkotott, arra vonatkozó komplex képre is. Hogy az Ószövetségben rendelt ideje van a munkaszünetnek, a pihenésnek és ideje a munkának, vagy az, hogy az Újszövetségben a szőlőmunkások bére a megváltás allegóriájaként szerepel, a munkát is szakrális jelképpé teszi, még anélkül is, hogy a csak a protestáns országokra jellemző hivatásfogalmat állítanánk a munkával kapcsolatos vizsgálódás középpontjába.

Igaz ugyanakkor, hogy az egyház és a vallás az európai ember életében háttérbe szorult az elmúlt évszázadban, de mint jelenlévő társadalmi reflex, kulturális értelemben máig hat, ezért meglátásom szerint a munka mint büntetés teljes mélységében értelmezhetetlen lenne a szükséges kultúrtörténeti tények bemutatása nélkül.

---

³ GÖRGÉNYI Ilona, *Kárjövátétel a büntetőjogban, mediáció büntető ügyekben*, HVG ORAC, Budapest, 2006, 89.

Magyarországon a munkával kapcsolatos szankcióknak hosszú története van, és sok értékes tapasztalat halmozódott fel velük kapcsolatban. A múlt tapasztalatai pedig mindig alkalmas eszközök a jövő kudarcainak elkerülésére. A történeti elemző módszer segítségével, a jogtörténeti vonatkozások történeti elemzése során igyekszem feltárni, hogy a munkával kapcsolatos szankcióknak vannak-e olyan közös sajátosságai, amelyek jellemzően jelen vannak kortól és társadalmi berendezkedéstől függetlenül a magyar jogrendszerben. Csak remélni lehet, hogy Kossuthnak nem volt igaza, amikor azt mondta: „De úgy látszik, hogy a magyarnak hiába írták a történelmet. Nem okul semmin. Még csak saját kárán sem.”⁴

A munkabüntetések jogtörténete kapcsán a kodifikált, de mára már az anyagi jog rendszeréből kikerült dologház, szigorított dologház, javító-nevelő munka és szigorított javítónevelő munka visszatekintő, értékelő, összefoglaló bemutatása mindezülig nem történt meg⁵. Ez az írás a történeti részben éppen ezért kísérletet tesz arra is, hogy összefoglalóan bemutassa ezt a négy intézményt, szem előtt tartva persze azt, hogy elsősorban anyagi jogi és nem jogtörténeti munka. Éppen ezért a PhD-dolgozatok adta terjedelmi korlátokon belül, egyetlen fejezet keretei között maradván törekszem bemutatni a kodifikált, mára már elsősorban jogtörténeti érdeklődésre számot tartó intézményeket. Ez a fejezet fontos és a mai problémák megértéséhez is nélkülözhetetlen részét képezi a dolgozatnak, hiszen azok a sajátosan magyar problémák, amelyek megjelentek például a dologház bevezetésekor (a végrehajtási struktúra hiánya), a javító- nevelő munka hazai jogrendbe iktatásakor (az elméleti megalapozás, és a felkészülési idő hiánya) a közérdekű munka és a jóvátételi munka kodifikálása során éppen úgy jelen voltak.

Szükségnek látszik továbbá közérdekű munka hazai bevezetése kapcsán megvizsgálnunk azt is, hogy milyen példák, milyen nemzetközi megoldások figyelembevételével történt meg a közérdekű munka kodifikálása. Az előzetes feltevés az volt, hogy egyfajta kettős honfoglalással az 1987-ben a javító-nevelő munka egyik végrehajtási módoként bevezetett, és az 1993-as önálló változat, különböző modellekre tekintettel került be a magyar büntetőjogba.

---

⁴ KOSSUTH Lajos, *A magyar igazságért*, Nemzeti könyvtár, 1944/122-123, 44.

⁵ ULICSKA László, *A munka mint büntetés*, Esély. - 3.sz. 1997, 86.

A resztoratív szemléletű jogkövetkezmények – mint a modern pönológia alapvető és szükséges eszközei – sorában kiemelt helye van a munkabüntetéseknek és a munkával kapcsolatos intézkedéseknek is. A munkabüntetések szerepet kapnak nemcsak a szoros értelemben vett resztoratív igazságszolgáltatással összefüggésben, hanem az áldozatközpontú igazságszolgáltatás egyik lehetséges eszközeként is. Nem feledhetjük el azt sem, hogy a munkabüntetésben rejlő hátrány alkalmazása eszköze volt a megtorlásnak, a tettes büntetőjogi irányzat pedig a speciális prevenció mindenható csodaszerének tekintette.

Azzal, hogy különféle korokban túlságosan sok büntetési cél elérésének lehetséges eszközként tetszeleg előttünk a bíróságok vagy hatóságok által elrendelt kötelező munkavégzés, némiképp gyanússá is válik. Ha elhisszük azt, hogy ilyen sok büntetési cél elérésére alkalmas a büntetőjog egyfajta bölcsek kövéként a munkára kötelezés, némiképp csökkent a hatásfokába vetett bizalmat, hisz a multipurpose eszközök hatékonysága közismerten kisebb, azaz ami mindenre alkalmas, az valójában semmire sem igazán.

Ha nem hisszük el, hogy minden cél elérésének eszköze lehet, de reméljük, hogy a közérdekű munka és a jóvátételi munka alkalmas a Btk. indoklásában rájuk rótt feladatok teljesítésére, akkor szükséges meghatározni azokat a feltételeket, amelyeknek a munkabüntetések modern formáinak meg kell felelniük. Erre pedig alkalmas eszköznek mutatkozik a nemzetközi dokumentumokban foglalt követelmények, a jogtörténet vizsgálatából levont következtetések és más államok büntetőjogának vizsgálata is.

A közérdekű munka egyre növekvő súlya a büntetőjogban nagyrészt általánosságban a közösségi szankciók bevezetésének és fejlődésének köszönhető, melyek elsődlegesen a börtönnépeség csökkentését, és a szabadságelvonás alternatívájának megteremtésével a büntető igazságszolgáltatás költségeinek mérséklését voltak hivatottak szolgálni. A dolgozat végső, összegző kérdése tehát az kell, hogy legyen, hogy ennek a feladatának eleget tett-e bevezetése óta a közérdekű munka.

A dolgozat írását megelőző kutatásom során hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a munkával kapcsolatos szankciók alapos és elemző feldolgozásához nélkülözhetetlen a vonatkozó nemzetközi dokumentumok, mind pedig a más államokban jelenlévő szabályozási modellek és végrehajtási gyakorlatok ismertetése, ezért kitűzött célom a vonatkozó

magyar és külföldi szakirodalom, valamint a nemzetközi dokumentumok áttekintése, bemutatása és elemzése.

A közérdekű munka nemzetközi tapasztalatainak bemutatásához igyekeztem olyan szabályozási formákat választani, melyek olyan jó eredményeket érnek el, hogy akár mintául is szolgálhassanak a magyar szabályozás továbbfejlesztéséhez. A különböző dogmatikai megoldások kutatása során kizárólag a kontinentális jogrendszerek vizsgálatát láttam indokoltnak, tekintettel arra, hogy Magyarország is e jogi kultúrkör része. A magyar jogrendszer alapvetően a római-germán gyökerű jogcsaládba tartozik. Ennek megfelelően a vizsgálandó európai büntetőkódexek közé nem vettem fel a szláv, valamint az angolszász common law jogi kultúrákon alapuló jogrendszereket, a relatíve homogén összehasonlítási alap megteremtése érdekében, annak ellenére sem, hogy a közérdekű munka az Egyesült Államokban alakult ki, és Angliában és Walesben szerepelt először a kiszabható büntetések lajstromában.

Választásom - Izland kivételével - a skandináv államokra, Belgiumra és Hollandiára, valamint Franciaországra esett, többek között azért, mert ebből a szempontból magyar nyelvű bemutatásuk részletesen még nem történt meg. A skandináv országok jelenlétét a listán hagyományosan jó bűnözési és börtönnépességi mutatóik, valamint a rendelkezésre álló adatok sokasága indokolták, valamint az a tény, hogy az OECD adatai alapján ezeknek az államoknak a polgárai bíznak leginkább saját igazságszolgáltatásukban.⁶ Hollandia és Belgium, valamint Franciaország vizsgálatát pedig a magyar jogrendhez való alapvető hasonlóságok, az érdekes különbségek és a közérdekű munka alkalmazása során felhalmozódott sok-sok tapasztalat indokolták. A külföldi szabályozást és azok gyakorlati eredményeit bemutatva és összehasonlítva a magyar szabályozással és gyakorlattal nagyobb összefüggésben a hibák és az erények is jobban kitűnnek. Ennek a célnak az eléréséhez szükséges a külföldi és magyar jogszabályok dogmatikai, összehasonlító elemzése.

A fentebb bemutatott kutatási téma feldolgozásához és a feltett kérdések megválaszolásához a jogtörténeti, dogmatikai és jog-összehasonlító módszer alkalmazása szükséges.

---

⁶ http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/government-at-a-glance-2015_gov_glance-2015-en#page173 (2016. február 21-i letöltés)

1 Alapvetés

A munkabüntetések mind jogtörténeti, mind büntetéstani szempontból egy jól körülhatárolható és fontos kategóriája a büntetőjognak. Létező kategóriáról van szó, még akkor is, ha viszonylag ritkán találkozunk ezzel az összefoglaló megnevezéssel.⁷

A munkabüntetések a munkával kapcsolatos hátrányt magukba foglaló büntetések közös megnevezése.

A büntetések egyik általános jellemzője az, hogy az elítélt számára valamilyen hátrányt, rosszat, „malumot” jelentenek, a tettest valamilyen előnytől, valamilyen pozitív lehetőségtől fosztják meg, a büntetések legalapvetőbb fogalmi eleme ezért éppen ez a hátrány lesz. A büntetőjogi eszköztár korokon átívelő fejlődése vagy változása során ezek a joghátrányok súlyuk és jellegük szerint igencsak változatos alakokat vettek föl. Abban az esetben, ha ez a hátrány a munkavégzésre kötelezés volt, munkabüntésekről beszélhetünk.

A munkabüntetések a kezdetektől jelen vannak a büntetőjog rendszerében, kialakulásuk és alapvető vonásaik formálódása jól nyomon követhető a jogtörténet kezdeteitől egészen napjainkig. A kezdeti megjelenési formája – amelyben már felfedezhető a büntetési jelleg, a bűn és a büntetés egysége – a rabszolgaság volt, míg modern formái a mai magyar büntetési rendszerben a közérdekű munka és a jóvátételi munka. Az út, melynek során a büntetések eljutnak a rabszolgaság kezdetleges formáitól a modern jóvátételi jellegű munkabüntetésekig, önmagában is nagyon tanulságos és érdekes.

Mielőtt a dolgozat lényegi kérdéseit tárgyalnánk, fontosnak tartom a munkabüntetések komplex fogalmának valamint alapvető fogalmi összetevőinek bemutatását, meghatározását. A dolgozat címét és témáját alapul véve azok a fogalmak, melyek vizsgálatától semmiképp nem tekinthetünk el a munka és a büntetés, valamint a két halmaz metszete: a munka mint büntetés. Mivel mindhárom rendkívül összetett, sok szempontból vizsgálható kérdés, ezért arra törekszem, hogy a lehetőségekhez mérten tömören, csak a lényeges és nélkülözhetetlen sarokpontokat vázoljam.

---

⁷ Például: KABÓDI Csaba, LŐRINCZ József, MEZEY Barna, *Büntetéstani alapfogalmak*, Rejtjel, Budapest, 2005, 196-204. NAGY Ferenc, *Munkabüntetések a büntetőjog szankciórendszerében*, Acta juridica et politica, Szeged, 2004.

1.1 A munka

1.1.1.1 A munka fogalma

Ahhoz, hogy a munkát mint büntetést, mint a büntetőjog egyik eszközét vizsgáljuk, előbb feltétlenül szükségesnek látszik megismerkednünk a munkával mint emberi tevékenységgel, mivel a munkabüntetések tartalmát – *nomen est omen* – a munka adja. Előre kell bocsátani azonban, hogy a kitűzött cél nem fog maradéktalanul teljesülni, mert a munka valódi természetének megismerése nem könnyű feladat, sőt majdnem hogy lehetetlen vállalkozás. Amilyen sokféle az ember, legalább annyiféle azon emberi tevékenységek száma, amit munkának nevezünk, és ha az elképzelhető munkákat kombináljuk az emberek sokféleségének a számával, a lehetséges variációk száma végtelen.

A munka fogalma más és más tartalmat nyer attól függően, hogy milyen tudomány szemüvegén át vizsgáljuk. Van a munkának fizikai, mechanikai, közgazdasági és politikai, - valamint ami a téma szempontjából legfontosabb - szociológiai jelentése is. Ebben az értelemben munka minden olyan tevékenység, amelynek célja valamilyen személyes vagy személyek közötti, civilizációs, kulturális, jogi, politikai vagy éppenséggel gazdasági érték létrehozása vagy fenntartása.⁸ Másképpen, - az egyik legújabb megfogalmazása szerint- a munka egy a tevékenységhez képest külsődleges cél érdekében, célracionálisan szervezett és annak alárendelt tevékenység, amely a tágon értelmezett emberi szükségletek kielégítésére irányul.⁹

A munka mint tevékenység megítélése koronként és társadalmanként változott. Manapság a munka kényszerjellege helyett inkább a munkához való jog az az aspektusa a munka és az ember viszonyának, amivel a társadalomtudományok leginkább foglalkoznak. A munkahelyek léte, száma vagy azok hiánya, mint egy adott állam sikerességének egyik legfőbb mérője szerepel a hírekben. A munkanélküliség, amely a

---

⁸ RIMLER Judit, *A munka jövője*, Közgazdasági Szemle, 1999. szeptember, 772–788.

⁹ TÖRÖK Emőke, *Munka és társadalom – A munka jelentésváltozásai a bérmunkán innen és túl*, L'Harmattan, Budapest, 2015, 26.

bérmunkával jelenik meg az emberi problémák sorában, alapjaiban változtatja meg a XX. század emberének viszonyát a munkához.¹⁰ Egy jó munka elnyerése a mai kor embere számára akár ábrándozások tárgya is lehet. Ez persze nem volt mindig így. Ahol és amikor rabszolgák vagy jobbágyok végeztek csak fizikai, kétékezi munkát, ott nyilván alacsony presztízzsel bírt, kényszerjellege pedig sokkal jobban kidomborodott, mint manapság.

Az ember mint fizikai lény elemi szükségleteit, alapvető létfeltételeit a munka révén kell, hogy biztosítsa a maga számára. Az, hogy az adott ember hogyan viszonyul ehhez a tényhez, koronként, társadalmanként, sőt személyenként is változott és változik még ma is. A munka lehet örömforrás, de lehet szenvedés is. A munkával töltött idő tekintetében is óriási különbségek vannak. Az őskori vadászó-gyűjtögető életmódot folytató emberek, akiknek leszármazottai a XXI. században is őseikhez nagyon hasonló életet élnek Afrika és Ausztrália zord sivatagaiban, mindössze napi három-öt órát töltenek munkának nevezhető tevékenységgel, vagyis az étel, a lakóhely, a ruházat és a szerszámok előteremtésével, míg fennmaradó idejüket szórakozással és pihenéssel. A másik végletet a XIX. század monopol kapitalizmusának ipari munkásai képviselik, akiket legalább napi tizenkét órán és heti hat napon át dolgoztattak veszélyes, embertelen körülmények között úgy, hogy az így megkeresett pénz alig fedezte alapvető szükségleteiket.¹¹

1.1.1.2 A munka az antikvitásban

Az ókori Athén és az ókori Róma felfogása a munkáról is nagymértékben eltér annak modern értelmezésétől. Már maga a mai munkára vonatkozó fogalmunk, munka szavunk is nehezen lenne értelmezhető az ókori poliszok viszonyai között. Az ókori Athénban és az ókori Rómában még nem használtak ugyanis a mai „munkának” megfelelő általános kifejezést. Az athéni demokrácia fénykorában a görögök számára a szellemi munka és a rabszolgák, iparosok munkájának egyazon kategóriába sorolása fogalmi nonszensz lett volna. A munkát, azaz a földművelők, kereskedők, a képzetlen munkások, iparosok és

---

¹⁰TOPALOV, Christian, *A munkanélküliség föltalálása és a századelő szociálpolitikái*. In: LÉDERER Pál, TENCZER Tamás, ULICSKA László (szerk.): „A tettetésnek minden mesterségeiben jártasok...” Koldusok, csavargók, veszélyeztetett gyerekek a modernkori Magyarországon, Budapest, 1998, 300-301.

¹¹CSÍKSZENTMIHÁLYI Mihály, *FLOW - Az áramlat*, Akadémia, Budapest, 2001, 91.

kézművesek megélhetésért folytatott tevékenységként függő helyzetben végzett munkáját, negatívan értékelték. Tehernek, robotnak, lealacsonyítónak tekintették, amely csakis rabszolgák, nők és más alantasabb jogállású személyek feladata lehetett. A görög mitológia szerint az aranykor akkor volt, amikor még Kronosz uralkodott és „... amíg éltek, / csak jóban volt részük; a föld meghozta magától / bő termését és dolgozni merő gyönyörűség / volt, sok jó közepette, a dús legelőn legelészett / nyájuk, s kedvelték az olümposzi boldogok őket.”¹²

A lenézett fizikai munka világával ellentétben állt a város nyilvános, közösségi szférája, ahol a polgárok, azaz a férfi családfők a közösség ügyeivel foglalkoztak, amit mi manapság ugyancsak munkának neveznénk, de nagyobbat nem is tévedhetnénk. A polisz polgárai a szabadidővel rendelkező – és éppen ezért a polgári erények gyakorlására képes – emberek voltak, a szabadidő és a szabadság, valamint a polgár ezért szorosan összefüggő fogalompart alkottak.¹³ „... Az ősidőkben némely helyen a rabszolgák és idegenek voltak a kézművesek, s ezért nagy részük ma is az: a legtökéletesebb városállam nem csinál a kézművesből polgárt. De ha mégis polgár, akkor a polgári erényt, amelyről szóltunk, nem tulajdoníthatjuk mindenkinek, még a szabadoknak sem, hanem csak azoknak, akik a kényszerű munkától mentesítettek” – írja Arisztotelész a Politikában.¹⁴ Arisztotelész éles határt húz a kétkezi, lealacsonyító munkát végzők és a polgárok között; aki ilyen kétkezi munkát végez, az szerinte nem is lehet polgár, „mert hisz az nem szokott előfordulni, hogy valaki hol úr, hol meg szolga legyen.”¹⁵

Mivel minden fizikai munkát rabszolgákkal végeztettek, így az ilyen típusú munkát általánosságban megalázónak tartották. Cicero, amikor a mindent átfogó szeretetről beszél, azt azért fontosnak tartja leszögezni, hogy „... mindennemű mesterség és ipar aljas és megvetendő, mert semmi nemes nem létezhetik egy boltban vagy egy műhelyben.”¹⁶

---

¹² HÉSZIODOSZ, *Istenek születése - Munkák és napok*, Magyar Helikon, Budapest, 1974, 44.

¹³ KOCKA, Jürgen, *Az európai történelem egyik problémája: a munka*, In: *KORALL*, 2001. Ősz-Tél, 6.

¹⁴ ARISZTOTELÉSZ, *Politika*, Gondolat, Budapest 1994, 35.

¹⁵ ARISZTOTELÉSZ *i.m.* 87.

¹⁶ DE GERANDO, Antonina, *A munka történetének rövid vázlatja*, Budapest, 1880, 23.

Platón is megfogalmazza a maga nagyon sarkalatos véleményét a kétkezi munka kapcsán: „... nem is kell és nem is szabad senkinek szabad emberhez méltatlan üzletekkel és foglalkozásokkal pénzt keresni, hiszen a banauszia,¹⁷ melynek már neve is meggyalázó, megakadályozza a szabad jellem kifejlődését, tehát gondolni sem szabad arra, hogy ilyen úton gyűjtsünk vagyont.”¹⁸

Marcus Aurelius Elmélkedéseiben atyja erényeinek felsorolásánál kitér arra is, hogy atyja szerette a munkát, mégpedig kitartással. De mielőtt kétkezi munkára gondolhatnánk, azzal folytatja, hogy „... a köz javát szolgálni tudók véleményét készséggel meghallgatta, mindenkivel következetesen érdeme szerint bánt el, s nagy tapasztalata volt annak elbírálásában, hol van szükség nekifeszülésre, hol a gyeplők lazítására.”¹⁹ Azaz ő is csak a város dolgaival való foglalatosságot, annak irányítását tekintette olyan jellegű munkának, ami megbecsülést érdemel.

1.1.1.3 A munka a keresztyén gondolkodásban

Az európai ember gondolkodásába elválaszthatatlanul ivódott be a keresztyénséggel kapcsolatos archaikus képek sokasága. Ezek a képek, alaptételek sok száz éven keresztül szinte kizárólagosan határozták meg és alakították az európai ember gondolatvilágát, és többségük ma is jelen van az európai kultúrában mint erkölcsi szabály.

Az egyik ilyen meghatározó kép a Paradicsomból kiűzetés képe és az ahhoz kapcsolódó, munkára vonatkozó átok: „Átkozott legyen a föld te miattad, fáradságos munkával élj belőlle életednek minden napján... orczád verítékével egyed a te kenyeredet, míglen visszatérsz a földbe, mert abból vétettél.”²⁰ – írja az Ószövetség.

Ezzel a mondattal veszi kezdetét az „emberi szenvedéstörténet”, és valószínűleg ez az egyik jungi értelemben vett archetípus, ami alapjaiban határozza meg az európai ember munkához való viszonyát. A munka átok, szükséges rossz, és lehetőség szerint kerülendő,

---

¹⁷A 'βαναυσία' jelentése egyrészt 'kézműves munka', hanem használták 'egy pusztá kézműves szokásai, közönségesség, rossz ízlés', sőt 'kuruzslás, szélhámosság, sarlatánság' értelemben is. (LIDDELL, SCOTT, JONES: *A Greek-English Lexicon*, 9th edition, Clarendon Press, Oxford, 1996). Idézi TÖRÖK *i.m.* 26.

¹⁸ PLATÓN, *Törvények*, In: *Platón összes művei*, 3. kötet, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1984, 649.

¹⁹ *Marcus Aurelius elmélkedései*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1974, 10.

²⁰ I. Mózes 5. fejezet 17-19. vers

hiszen ki vállalná önként a büntetést? Az átok elhangzása előtt – a Biblia szerint – ez nem volt így, az Ószövetség kicsit korábban mint emberi kötelességet említi a munkát: „... töltsétek be a földet és hajtsátok birodalmatok alá.” Az ember feladata kezdetben – a bűnbeesést megelőzően – még a munka, az Édenkert művelése és őrzése volt.²¹ A munka kettős jellegét kiválóan mutatja, hogy a büntetés is munka, de a megbocsátás jele is „munkára ítélet”. Az Özönvíz után ezt mondja az Úr: „Ennek utánna míg föld léssen, vetés és aratás, hideg és meleg, nyár és tél, nap és éjszaka meg nem szűnnek.”²²

Az Újszövetségben már megtaláljuk a munka előzőekkel ellentétes értelmezését is. Máté evangéliumában a következő krisztusi intést találjuk: „Nézzétek az ég madarait! Nem vetnek, nem aratnak, csűrbe sem gyűjtenek – mennyei Atyátok táplálja őket. (...) Hát a ruházat miatt miért nyugtalankodtok? Nézzétek a mezők liliomait, hogyan nőnek: nem fáradoznak, nem szőnek-fonnak, mégis, mondom nektek, még Salamon sem volt dicsősége teljében úgy felöltözve, mint egy ezek közül. (...) Ne aggodalmaskodjatok hát, és ne kérdezzétek: Mit eszünk, mit iszunk? Ezeket a pogányok keresik. Mennyei Atyátok tudja, hogy ezekre szükségetek van.”²³

A keresztyénség által használt párhuzamos, kettős gondolkodás, mely szerint a munka egyrészt természetes állapot, másrésztől átok, de ugyanakkor a restség is bűn, alaposan és maradandóan rányomta a bélyegét az egész középkor munkához való viszonyára. Ez az ambivalens viszonya a keresztyénségnek a munkához egészen a reformációig fennmaradt. A munka, vagyis a lovagi, szerzetesi, papi munka, ugyan ismert és elismert tevékenység volt, azonban ez soha nem jelentett kétkezi munkát.²⁴

Szent István törvényeiben kitér a korabeli munkával kapcsolatos problémákra is, s ezt írja: „Tudjátok meg testvérek valamennyien, hogy a pap mindnyájatoknál többet dolgozik. Közületek ugyanis mindenki csak a saját munkáját végzi, ő pedig mind a magáét, mind az összesekét. És azért, miképpen ő mindnyájatokért, úgy ti is mindnyájan

---

²¹SZABÓ Andor, *„Lábam előtt mécses a te igéd,”* Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1988, 12.

²²I. Mózes 8. fejezet 22. vers.

²³Máté evangéliuma 6. fejezet 26-32. vers.

²⁴MEZEY Barna, *A fényítőházak forradalma*, Gondolat, Budapest, 2012, 95.

őerte a legnagyobb buzgalommal tartoztok dolgozni, olyannyira, hogy ha szükség lenne rá, életeteket is feláldoztatok érte.”²⁵

A szabályozás szükségessége minden valószínűség szerint abból fakadt, hogy őseink István korában meg éppen a papi munkát nem tekintették valódi munkának.

A kétkezi munka, mint a haszonszerzésre törekvés eszköze alantas és kerülendő dolognak számított, aminél még a koldulás is üdvösebb tevékenység volt. A középkori teológia, közelebbről a skolasztika a *vita activa* és *vita contemplativa*, azaz cselekvő és a szemlélődő életvitel összefüggésében ítélte meg a munkát,²⁶ és a Lukács 10,42²⁷ alapján a szemlélődő életforma javára döntötte el a kérdést.

Aquinói Tamás még a „*turpitudó*”²⁸ szóval jellemzi a nyereségre való törekvést,²⁹ ami a pénzkölcsönzést is magában foglalta. Aquinói Tamás szerint a munka az erkölcsi törvények közvetlen befolyása alatt áll. A munka szerinte az a változás, illetve változtatási folyamat, amely valóságost állít elő a lehetségesből. Érdekes, hogy Tamás nem a munkaviszony fogalmi elemeivel mutatja be a munkás és a munkáltató viszonyát. Szerinte a munkás és a munkaadó között tulajdonképpen egy egyszerű csere történik a dologi jog szabályai szerint. A munkás mint a saját munkájának tulajdonosa az elkészült termékben munkája értékének arányában tulajdonjogra tesz szert, és ezt a tulajdont vásárolja meg tőle a kifizetett munkabérral a munkaadó, aki így a terméknek egyedüli tulajdonosává válik. Ennek a megváltásnak az igazságos ár követelményei szerint kell történnie. Az igazságos munkabér a munka által elért értékelkedés egyenértéke.³⁰

---

²⁵Szent István I. törvénykönyve 5. pont. Ld. BERTÉNYI Iván (szerk.), *Magyar történeti szöveggyűjtemény*, Osiris, Budapest, 2000, 225.

²⁶Bővebben: BÍRÓ Csilla, *Szemlélődés és misztika Andreas Pannonius Énekek éneke kommentárjában*, Doktori disszertáció, 2013, (kézirat).

²⁷„Amikor továbbhaladtak, betért egy faluba, ahol egy Márta nevű asszony a házába fogadta. Volt ennek egy Mária nevű testvére, aki leült az Úr lábához, és hallgatta beszédét. Márta pedig teljesen lefoglalta magát a sokféle szolgálattal. Ezért előállt Márta, és így szólt: »Uram, nem törödsz azzal, hogy a testvérem magamra hagyott a szolgálatban? Mondd hát neki, hogy segítsen!« Az Úr azonban így felelt neki: »Márta, Márta, sok mindenért aggódsz és nyugtalankodsz, pedig kevésre van szükség, valójában csak egyre. Mária a jó részt választotta, amelyet nem vehetnek el tőle.«” (Lukács 10: 38-42)

²⁸Gyalázatosság, ocsmányság, erkölcstelenség, aljasság.

²⁹WEBER, Max, *A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme*, Gondolat, Budapest, 1982, 81.

³⁰BODAI Zsuzsa, *Gazdaság és erkölcs Aquinói Tamás tanításában*, <http://www.inco.hu/inco11/global/cikk3h.htm#11> (2016. február 21-i letöltés).

A megújuló szerzetesi kegyesség alapján,³¹ amely az emberi cselekvés hasznosságának kérdését is feszegette, a hit általi megigazulás összefüggésében a munka teljesen új értékelést kapott, különösen a bencés és a ciszterci rend szabályrendszerében. A Benedek-rendi regula, valamint a választott jelmondat, az „ora et labora”³² az eddigiektől gyökeresen eltérő szemlélet megjelenését mutatja. Ám ez a szemléletmód-változás nem nagyon érezteti a hatását a monostorok falain kívül, a világi papság látásmódja sem változik meg, csak később, a reformáció kálvini tanai emelik a munkát mai helyére a társadalomban. A reformációban a munka korábitól gyökeresen eltérő forradalmi, pozitív értékelést kapott.

A reformáció kezdeti meghatározó színtere és szellemi közege a város, amely a szabad, munkából élő polgárok szoros szövetségeként értelmezendő.

A város a 12. században kezdett formálódni Európa nyugati részéről kelet felé elterjedve. Lényegét tekintve önigazgató, önkorlátozó céhekbe szerveződő iparosokra és kereskedőkre, valamint kézműiparra és testületileg szervezett kereskedelemre épült. Az ókori városokkal szemben a középkori és koraújkorai város polgárainak sorában már fontos, vezető szerepe van a foglalkozást űző kereskedőnek, céhben dolgozó iparosnak. Az antikvitással ellentétben itt már a város ügyeivel való foglalkozás joga elsősorban azokat illette meg, akik saját jogon gyakorolták foglalkozásukat.³³

A feudalizmus hanyatlásával ez az álláspont válik később uralkodóvá mindenütt a világon, és fontos felismerés, hogy a mai demokratikus berendezkedés történelmi gyökereit is ezekben a középkori városokban fedezhetjük föl.

A protestáns vallásokban a fejlődő városi polgárság igényei jelennek meg, alapvető fogalmaik is ezeknek az igényeknek megfelelően alakulnak át, így természetesen a munka fogalma is úgy változik, hogy megfeleljen azoknak az igényeknek, amelyeket az a társadalom támaszt, amely megfogalmazta.

---

³¹Szent Benedek regulájában a „Mindennapi testi munkáról” szóló fejezetben a következőt mondja: 48. 1. A tétlenség a lélek ellensége. Ezért a testvérek a megállapított időben foglalkozzanak testi munkával, más órákban pedig szent olvasmányokkal.

³²Imádság és Munka. Ezt a jelmondatot többen is használják, például a protestáns egyházakban is ismert. A Debreceni Református Kollégium jelmondata például az Orando et Laborando, azaz, imádkozva és dolgozva.

³³KOCKA *i.m.* 6.

A munkáról való gondolkodás fogalmi elemeinek legfontosabb változása, hogy a hivatás (vocatio)³⁴ fogalmát Luther mindenfajta emberi munkára és tevékenységre kiterjeszti, s ezzel megszünteti a minőségbeli különbségtételt a különböző fizikai és szellemi tevékenységek tekintetében. 1522-től Luther a hivatás fogalmát már nem a szakrális „elhívás” kizárólagos értelmében használja, hanem már a hivatalra, a tisztségre, megbízásra, a munkára is vonatkoztatja.³⁵

Kálvinnál ezeken túl az ember munkája („laborare”) már teológiai tartalmat is nyer. A munka nála már a hit megélésének és megtartásának egyik üdvözlendő formája lesz. A munka méltóságot kap, és Istentől kapott feladattá és egyben ajándékká is válik. Kálvin szerint az ember eredeti állapotában örömét lelte a munkában, és csak a bűneset miatti isteni átok eredményezte az attól való elidegenedését. Krisztus kegyelme által viszont nemcsak felszabadul az ember a hiábavaló munka érzete alól, de a türelemmel végzett, fáradságos munka egyúttal örömet is jelenthet, és ez az öröm maga az isteni kegyelem. A munka eredménye Kálvinnál nemcsak az egyén, hanem a közösség szempontjából is fontos, azért, hogy mindenki jól éljen és élhessen, a gazdag ne zsákmányolja ki a szegényt, az erős ne nyomja el a gyengét.³⁶

Ugyanakkor a munka, mint közösség-szervező erő Kálvinnál negatív, társadalomból kirekesztő tartalommal is megjelenik. A páli mondat – „aki nem dolgozik, az ne is egyék!”³⁷ – nála feltétlen érvényű és mindenkire egyformán vonatkozó paranccsá válik.³⁸ Az eltérés a protestáns és katolikus hozzáállás között a koldulás és a munka kapcsán – mint a későbbiekben is látni fogjuk – a büntetések kialakulásában és elterjedésében is jelentős szerepet játszik. A katolikus Spanyolország például sosem lépett föl teljes szigorral a koldulással szemben, és ott dologházakat sem hoztak létre. A dologház intézménye nem jellemző sem a katolikus Franciaországra, sem a szintén katolikus itáliai városokra sem.³⁹

---

³⁴A protestáns európai államokban - így Magyarországon is - a „hivatás” szó egybecseng az elhívás, elhívás szóval. Vö: német „beruf”, angol „calling” holland „beroep”. Bővebben: WEBER *i.m.* 87-96.

³⁵FAZAKAS Sándor, *Kálvin szociáletikája*, In: FAZAKAS Sándor (szerk.): *Kálvin időszerezése*, Kálvin, Budapest, 2009, 117.

³⁶FAZAKAS *i.m.* 118.

³⁷Mert a mikor nálatok voltunk is, azt rendeltük néktek, hogy ha valaki nem akar dolgozni, ne is egyék. (2Thess. 3,10)

³⁸WEBER *i.m.* 241-242.

³⁹GUTTON, Jean-Pierre, *La société et les pauvres en Europe (XVI-XVIIIe siècles)*, Paris, 1974, 131-142.

A katolikus egyház munkával kapcsolatos véleménye főntebb már röviden szerepelt, alapvetően ez nem is változott, egészen a legutóbbi időkhöz, pontosabban a XX. század végéig. A katolikus egyház megmaradt azon az állásponton, hogy a fizikai világ síkján végzett munka és a szemlélődő, Istenre figyelő élet közül ez utóbbi érdemel feltétlen elsőbbséget.

Rómában 1891-ben *Rerum Novarum*⁴⁰ címmel XIII. Leó pápa ugyan kiadott egy enciklikát a munkáskérdésről – ez az első pápai szociális körlevél –, amelyben azonban jórészt az ébredő szocializmus veszélyeivel foglalkozik. Felhívja például a figyelmet a magántulajdon szentségére, a szocializmusban rejlő társadalmi veszélyekre, ugyanakkor elismeri a szocialisták által megfogalmazott és lajstromba vett problémák létét, de azokra keresztény megoldást kínál, részletesen megfogalmazva az egyház, az állam, a munkaadók és a munkavállalók feladatait is. „... a jobb életkörülményekre való törekvés megengedett dolog ugyan, és nem ellentétes a jogszerűséggel, de idegen tulajdon elvétele, vagy valamiféle egyenlőség meg nem valósítható, hamis jelszava ürügyén más vagyonának lefoglalását a jogszerűség is tiltja, s a közérdek valóságos természete sem engedi meg.” – írja a 30. pontban. Így az enciklika sokkal inkább tekinthető a katolikus egyház aktuálpolitikai állásfoglalásának, mint a munkára vonatkozó álláspontja korszerűsítésének.

A katolikus egyháznak a munka rehabilitálására vonatkozó óvatos kísérletei végül csak 1981-ben értek révbe, amikor II. János Pál kiadta *Laborem Exercens* címmel enciklikáját, tudatosan a *Rerum Novarum* megjelenésének 90. évfordulójára időzítve, ezzel is kifejezve, hogy éppen elődjéhez képest fogalmaz meg új gondolatokat a munkáról. Ebben a körlevélben – bár óvatosan – II. János Pál lényegében a protestantizmus álláspontjára helyezkedik a munkát érintő alapvető kérdésekben, hangsúlyozva ugyanakkor, hogy a munkának elsősorban az ember belső értékeinek épülésére kell szolgálnia.

A teljesség kedvéért szükséges még utalni XVI. Benedek pápa *Caritas In Veritate* című enciklikájára, amely hivatkozva az elődökre is, sok helyen foglalkozik a munkásság helyzetével és a munka szerepével⁴¹ (VI. Pál, II. János Pál), illetve Ferenc pápa *Laudatio*

---

⁴⁰ <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=125#N18> (2016. február 21-i letöltés).

⁴¹ Elsősorban a 63. és a 64. és 69. pont, de másutt is.

Si' című enciklikájára is, ahol az olvashatjuk, hogy Krisztus az ember és ács megszentelte, és sajátos értékkel ruházta fel a munkát. Ferenc pápa idézi II. János Pált, aki azt tanította, hogy „ha az ember a munka fáradságát az értünk megfeszített Krisztussal egyesülve viseli el, valamilyen módon együttműködik Isten Fiával az emberiség megváltásában”⁴²

1.1.1.4 A munka a filozófiában

Az évszázadok során, melyek az antikvitást elválasztották a modernitástól, a filozófia és az antropológia számára a munka mint tudományos kategória valójában nem is nagyon létezett, illetve ha előfordult is, csak marginális szerepet kapott.⁴³ A filozófia nem tekintette valódi problémának, ezért csak ritkán választotta témájául, mivel a munka nem vetett fel sürgető, azonnal megválaszolendő kérdéseket, bizonyos alacsonyabb társadalmi rétegek természetes, magától értetődő állapota volt. Néhány kivételtől eltekintve egészen a marxista filozófia megjelenéséig nem is nagyon találunk munkával foglalkozó műveket, de általánosságban elmondható, hogy még az is komoly nehézségbe ütközik, hogy néhány témánkra utaló sort találjunk. Sőt, még a téma fénykorában, a XIX. században is jellemző, hogy a munkában mind a kapitalista Adam Smith⁴⁴, mind a szocialista, marxi filozófia csak termelőerőt látott, nem pedig emberi, értelem vezérelte tevékenységet.

A munka – a fizikai munka is – az emberi tevékenység azon részeként volt értelmezendő, amely annak alapvető fizikai szükségleteit elégíti ki, valamint kisebb részben az értelem és a szabad akarat kifejezéseként a kultúra egyik kiindulópontját képezi. Nikolaus Zinzendorf szavai szerint viszont éppen ellenkezőleg, az élet értelme a munka: „nem azért dolgozunk, hogy megéljünk, hanem a munkáért élünk, s ha már nincs mit dolgozzunk, akkor szenvedünk, vagy jobb létre szenderülünk.”⁴⁵

---

⁴² http://uj.katolikus.hu/konyvtar/ferenc_papa_laudo_si_enciklika.pdf 60-61. (2017. január 07-i letöltés).

⁴³ Vö: CHRINOS, Maria Pia, A munka, mint antropológiai kategória, *Iustum Aequum Salutare*, 2008/3, 259-267.

⁴⁴ SMITH, Adam, A nemzetek gazdasága, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992, 9-15.

⁴⁵ Idézi: WEBER i.m. 241.

Kirkegaard, amikor arra keresi a választ, hogy létezhet-e olyan világ, amelyben nem kell dolgozni azért, hogy éljünk, arra jut, hogy az ember a munka révén teszi magát szabaddá, a munka révén lesz a természet ura, és a munka révén mutatja meg azt, hogy több mint a természet. Szerinte minél alacsonyabb nívón van az emberi élet, annál kevésbé jelenik meg a munka szükségessége, és minél magasabban áll, annál inkább szükségessé válik.⁴⁶ Tehát nála – talán először a filozófia történetében – a munka lesz az a tevékenység, ami az embert nemhogy le nem alacsonyítja, de igazán emberré teszi.

Hegel a polgári társadalom bemutatása során a munkát is vizsgálja. Kiindulópontja és megállapításai is protestáns alapokon nyugszanak. A munka szerinte az a folyamat, amely a természettől közvetlenül kapott anyagok átalakítására szolgál, az elkészült eszközök értékét pedig a ráfordított és befektetett munka adja. Mivel a természetben szinte csak a víz alkalmas arra, hogy az ember fellelt formájában felhasználja, ezért szerinte „Emberi verejték és emberi munka szerzi meg az embernek a szükséges eszközeit.” A *vita activa* és *vita contemplativa* kérdésében is állást foglal akkor, amikor azt mondja: „A barbár lusta, s abban különbözik a művelt embertől, hogy tompaságában magába merülve töpreng.” Hegel a műveltséget is gyakorlati műveltségnek tekinti, ami azt az állapotot jelenti, amikor a foglalkozás az ember szokásává és szükségletévé válik.⁴⁷

Hegel szerint a munka a polgári társadalom alapja. Szerinte, még ha meg is volnának az eszközök, amelyekkel az elszegényedő tömegek megszokott életszínvonalát biztosítani lehetne munka nélkül, „Ez ellenkeznék a polgári társadalom elvével és becsület érzésével.”⁴⁸

A marxizmus talán az a legnagyobb hatású társadalomfilozófiai eszmerendszer, amely mondanivalóját a munka témája köré csoportosította. Marx a munkának az eddigiektől egészen eltérő központi jelentőséget tulajdonít. Szerinte az embert az állattól legfőképpen a csak az emberre jellemző tevékenység, a munka különbözteti meg. Az ember az állattól persze megkülönböztethető más jellemző jegyek által is objektív módon, de Marx szerint

---

⁴⁶ SUKI Béla (szerk.), Sören Kirkegaard írásaiból, Gondolat, Budapest, 1982, 241-242.

⁴⁷ HEGEL, G.W.F., *A jogfilozófia alapvonalai*, Akadémiai, Budapest, 1983, 218-219.

⁴⁸ HEGEL i.m. 254.

az ember saját magát akkor kezdi el megkülönböztetni az állatoktól, amikor termelni kezdi a létfenntartáshoz nélkülözhetetlen eszközeit. A létfenntartási eszközeik termelésével, az emberek közvetve magát az anyagi életüket termelik.⁴⁹ A munka alapvető értékére és szerepére Marx társadalomelmélete addig soha nem látott módon mutat rá. Szemlélete a már tárgyalt kálvini tanokkal mutat szoros rokonságot.

Marxnál a munka alapvetően nem filozófiai kategória, hanem elsősorban termelőerő. Marx szerint a kapitalizmusban mindennek az értékét a ráfordított munka – és csakis az – határozza meg: „Az áruknak csak annyiban van értéktárgyiságuk, amennyiben ugyanannak a társadalmi egységnek, az emberi munkának a kifejezése”⁵⁰ – írja. Például egy kabát értékének meghatározásánál a ruhadarab értékét egyenlővé teszi a vászonban rejlő munkával. A kabátot készítő szabómunka és a vásznat készítő takácsmunka különböző folyamat ugyan, de megegyeznek abban, hogy mind a kettő emberi munka.⁵¹ A munka Marxnál tehát általános egyenértékes.

A munka súlyát Marx filozófiai rendszerében jól jelzi, hogy a történelemírás létét is a munka léte vezet vissza. „Az embereknek azért van történetük, mert életüket termelniük kell, és pedig meghatározott módon...”⁵² Tehát a történelem, úgy is, mint tudomány, és mint a kollektív emlékezet léte is – szerinte – a termelési viszonyok produktuma.

A munka az alapvetően ellenséges, vad külső környezet megszelídítésének, a létfenntartáshoz szükséges eszközök megteremtésének eszköze Marxnál. A munka küzdelem, harc, azonban nemcsak a természeti környezetet alakítja kultúrkörnyezetté,⁵³ hanem ugyanakkor az ember természetét is megváltoztatja.

„Az újratermelés aktusában nemcsak az objektív feltételek változnak meg, pl. a faluból város lesz, a vadonból irtásföld stb., hanem a termelők is megváltoznak, mert új

---

⁴⁹ MARX, ENGELS, *A német ideológia*, In: *Karl Marx és Friedrich Engels művei*, 3. kötet, Kossuth, Budapest, 1960, 23.

⁵⁰ MARX, Karl, *A tőke. A politikai gazdaságtan bírálata*, Szikra, Budapest, 1955, 55.

⁵¹ *U. o.* 57.

⁵² MARX, ENGELS *i.m.* 31.

⁵³ MÁRKUS György, *Marxizmus és „antropológia”*, Akadémiai, Budapest, 1971, 15.

tulajdonságokat tételeznek magukból, a termelés útján fejlesztik, átalakítják magukat, új erőket és képzeteket alkotnak, új érintkezési módokat, új szükségleteket és új nyelvet.”⁵⁴ Tehát a munka mint alapvető formáló erő van jelen a társadalom, a természeti és épített környezet és személyiség szempontjából egyaránt. Az alapvető problémát ugyanakkor az jelenti Marx szerint, hogy az őskommunistikus társadalom bomlásával és a magántulajdon megjelenésével a munkás és munkájának eredménye már nincs egymással közvetlen kapcsolatban. A munka eredménye idegen tárggyá, más tulajdonává válik, tehát a munkás elidegenedik saját munkája eredményétől. Így jön létre az elidegenedés általános jelensége, amelynek következtében az emberi tevékenység társadalmi erői és termékei kikerülnek a munkástársadalom kontrollja és hatalma alól, és emiatt ellenséges erőkké változnak.⁵⁵

A tőkés termelés, tehát a társadalmi termelőerő olyan foka, „ahol ezek az erők, mint a tőkének a munkással szemben önállósult erői fejlődnek, tehát egyenes ellentétben a munkás fejlődésével.”⁵⁶ Marx koherens rendszert épített fel a fenti alapokra, filozófiája a monopolkapitalista társadalomra irányuló kritikája saját korában elsöprő hatású volt. A belőle levont következtetések és később azok gyakorlati megvalósítása azonban a világ számos országában kontraproduktív eredményeket mutatott, nem egyszer a XX. század történelmének legszomorúbb fejezeteit eredményezve.

A munkával foglalkozó tanulmányok sorában mindenképpen meg kell említenünk Kuncz Jenő: *A munka*⁵⁷ című tanulmányát, amely komplex megközelítésre törekedve⁵⁸, teljes képet ad a munka fogalmi, közgazdasági és társadalmi vonatkozásairól, sőt a VI. fejezetben a verseny munkával kapcsolatos sajátosságaira,⁵⁹ a VIII. fejezetben pedig az erkölcsnek a joggal való összefüggéseire világít rá.⁶⁰ Szabadfalvi József összefoglalásában Kuncz „művében bemutatja a társadalmi hatalom szerkezetét és

---

⁵⁴ MARX, Karl, *A tőkés termelés előtti tulajdonformák*, Szikra, Budapest, 1953, 29.

⁵⁵ MÁRKUS i.m. 88.

⁵⁶ MARX (1955) i.m. 841.

⁵⁷ KUNZ Jenő, *A munka*, Kilián, Budapest, 1901.

⁵⁸ Ez e tanulmány mintegy természetrajzát s' illetve élettanát kívánná szolgáltatni annak a fontos emberi tevékenységnek, melyet munkának nevezünk. Minthogy pedig a munka átjárja az egész társadalmat és ennek minden alakzatát, mert mindnyájának megteremtője, föntartója és megbontója: vizsgálatunk szükségképpen áttérjed a társadalomra is.

⁵⁹ KUNZ i.m.153-203.

⁶⁰ KUNZ i.m.358-377

működését, a társadalomban érvényesülő versenyt, a társadalmi „összeműködést”, a különböző társadalmi szervezetek működését és szabályaik érvényesülését, különös tekintettel a jogi normára.”⁶¹

---

⁶¹ SZABADFALVI József, *Emlékezés a 90 évvel ez előtt elhunyt Kunz Jenőre, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjára*, [http://mta.hu/data/dokumentumok/ix_osztaly/Jubileumi%20megemlekezesek/Kunz%20Jeno%20\(1844-1926\).pdf](http://mta.hu/data/dokumentumok/ix_osztaly/Jubileumi%20megemlekezesek/Kunz%20Jeno%20(1844-1926).pdf) (2016. december 22-i letöltés.)

1.2 A büntetés

„A büntetőjog sajátos erkölcsi jelentőségét egyetlen központi fontosságú kérdés adja meg, mely az összes többi etikai vonatkozásokat magába foglalja. Ez a kérdés a büntetés értelmének és mibenlétének a kérdése”⁶² – írja Bibó István. Egyetértve ezzel, a következőkben röviden vázolom a büntetésre vonatkozó legfontosabb nézeteket, véleményeket, fogalmakat. A büntetés mibenlétéről, létének okáról, annak céljáról, felosztásáról olyan sok értékes elmélet, tanulmány, könyv és cikk született már, hogy még a lajstromba vételük is meghaladná ennek a dolgozatnak a legbővebb kereteit is. Éppen ezért a következőkben csak néhány kiragadott példával mutatom be a büntetőjogi szankciók, a büntetések és az intézkedések legfontosabb jellemzőit, a büntetés jogalapját, célját és a legfontosabb büntetőjogi iskolákat, annyiban csak, amennyiben ez a munkabüntetések vizsgálatához feltétlenül szükséges.

1.2.1 A büntetési célelméletek

A büntetési elméletek, azaz a büntetés jogalapjára és céljára vonatkozó elméletek arra az egyszerű kérdésre keresik a választ, hogy milyen jogon és milyen céllal büntetünk, azaz egyrészt mi indokolja, másrészt mi igazolja a büntetőjogi büntetés létét, módját és mértékét egy adott társadalomban.

Erre a kérdésre különböző időszakokban és különböző kultúrákban legalább annyira különböző válaszok születtek, amennyire különbözőek voltak maguk a társadalmak, amelyekben ezek az elméletek megfogalmazódtak. A büntetési elméletek száma több tucatra tehető napjainkban, de egyesek szerint majdnem eléri a százat is.⁶³

A büntetési elméletek logikai jegyek alapján történő csoportosítása esetén sem hagyhatjuk figyelmen kívül a büntetési elméletek társadalmi fejlődését, a főbb történelmi csomópontokat, a társadalmi körülményeket, amelyek hatottak a büntetési elméletek fejlődésére.

---

⁶²BIBÓ István, *Válogatott tanulmányok. Erkölcs és büntetőjog különbsége: A büntetés funkciója*, IV. kötet, Magvető, Budapest, 1990, 5.

⁶³HORVÁTH Tibor, *A büntetési elméletek fejlődésének vázlata*, Akadémiai, Budapest, 1981, 11.

A büntetésre vonatkozó elképzelések már az ókori görög filozófiában kialakultak. Már ekkor körvonalazódik a büntetési elméletekben két társadalmi, politikai törekvés. Az egyik a büntetéssel kapcsolatos társadalmi gyakorlat igazolása, a másik a vérbosszún alapuló igazságszolgáltatás korlátozásának etikai megalapozása. Ezek alapján jött aztán létre a büntetési elméletek évszázadokon át váltakozó két fő vonala. Egyfelől a bűncselekmények megelőzésének társadalmi célkitűzése, másfelől a büntetés egyénnel szembeni etikai igazolása, a megtorlás, a kiegyenlítő igazságosság, arányosság elve.⁶⁴

A felvilágosodás és a polgári forradalmak korában Európát általános megújulási kedv jellemezte, mely a büntetési elméletekre is hatással volt. A feudális intézmények elleni harc jegyében kibontakozó új ideológia, a feudális intézmények kíméletlen kritikája meghatározta ezen elméletek fejlődését is.⁶⁵

A természetjogászok büntetési elméleteiben az állam büntetési jogosultsága jelenik meg, a büntetést akkor tekintik igazoltnak, ha jogosságát az egyénnel szemben kimutatják. A büntetés alapjaként a büntetett és az állam közti kapcsolatot fogadják el. Horváth Tibor szerint a természetjogi irányzat mindenképpen haladást jelentett, mert a természetjogi irányzat szabadítja meg a büntetést „teológiai köntösétől.”⁶⁶

A XVIII. század filozófusai munkássága nyomán vált el a büntetési elmélet a filozófiától. A hangsúly átkerül a büntetés alapvető társadalmi funkciójára, s ez a funkció az általános megelőzés.⁶⁷ Ennek megfelelően a XVIII. század második felében nagy fordulat következett be, Kant és Hegel nyomán újra megjelentek a megtorlási, vagy abszolút elméletek.

A XIX. században a büntetőjogászok úgy tűnt, hogy túlléptek az abszolút elméleteken. Az ekkor kialakuló utilitarista (hasznossági) elméletek a büntetés célját annak hasznosságában, az újabb bűncselekmények elkövetésének megelőzésében látták.

---

⁶⁴ U. o. 19-21.

⁶⁵ U. o. 33.

⁶⁶ U. o. 39.

⁶⁷ VÓKÓ György, *A büntetés mai komplex értelmezése*, Jogtudományi Közlöny, 2009/2, 45.

A XIX. század végén a büntetőjogi elméletek fejlődése szorosan összekapcsolódott a klasszikus és a pozitivista iskolák, a tett- és tettesbüntetőjogi irányzatok harcával.⁶⁸ A klasszikus iskola a XVIII. és XIX században hódított, s azt hirdette, hogy a büntetés célja az arányos megtorlás, s alapja az elkövetett tett. A XIX. században azonban a növekvő társadalmi feszültségek és a tőkés rendszer belső ellentmondásainak kiéleződése miatt a klasszikus irányzat már nem elégítette ki a változó társadalmi igényeket. A század végén kialakult büntetőjogi reformirányzatok, az antropológiai, szociológiai irányzatok szakítottak a tettebüntetőjoggal, és immáron az elkövető személyére helyezték a hangsúlyt. A tettet már csak személyiségtünetként értékelték. Kialakultak a tettesbüntetőjogi irányzatok, melyek az embertan és a társadalomtudományok módszereivel kívánták a büntetési elméleteket új alapokra helyezni.⁶⁹

A XIX. század második felében a büntetési elméletekre a kriminálpolitikai célgondolat megjelenése lesz hatással. Ebben az új szakaszban a jogalapprobléma fölé helyezkedik a célprobléma.

A XX. század büntetési elméleteiben a modern megtorlási és hasznossági elméletek váltakozása jellemző. A XX. század második felében alternatív irányzatok formálták a büntetőpolitikát. Ezen kívül jelentős hatást gyakoroltak a nemzetközi szervezetek és Európában az Európai Unió iránymutatásai.

Mi lehet az oka ennek a különbözőségnek és sokaságnak? Hiszen a büntetés az büntetés. Mindig volt, van és lesz is, hozzátartozik nemcsak az emberi kultúrához, hanem az emberi léthez is, születéstől a halálig, formálisan és informálisan folyamatosan találkozunk vele.

Egyrészt az, hogy minden korszak, minden kultúra egyfajta önmeghatározásként, valamiféle jogi ars poeticaként tekint saját büntetési rendszerére (különösen a felvilágosodás utáni időszakban), azaz a deklarált büntetési célokról – bár csak halkán – elmondhatjuk, hogy bizonyos értelemben sokkal inkább tekinthetők egy társadalom önmeghatározásának, sőt még inkább egy vezérlő eszmének, mintsem konkrét

---

⁶⁸ NAGY Ferenc, *Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban*, Akadémiai, Budapest, 2013, 106.

⁶⁹ HORVÁTH (1981) *i.m.* 80-81.

gyakorlatorientáló tényezőnek. Mint Horváth Tibor írja a kriminál-politikáról: „... nem a bűnözés mennyiségi és minőségi változásai határozzák meg, hanem az uralkodó kulturális és etikai nézetek, illetve az emberrel és társadalommal foglalkozó tudományos kutatás alapján kialakult társadalomkép.”⁷⁰

Könnyen igazolható az is, hogy a különböző büntetési elméletekre is igaz az, ami a művészetekben jól nyomon követhető, hogy bizonyos korszakok a megelőző korszakra adott – néha szélsőséges – válaszreakcióként értékelhetők, leginkább a hegeli dialektika szabályi szerint.⁷¹ Érdeemes tehát a büntetési célokat és az ezekkel foglalkozó irodalmat inkább egy másik büntetési elmélethez képest, nem pedig a társadalom adott állapotához mérve vizsgálnunk, értelmeznünk és értékelnünk, hisz előfordulhat, hogy a gyakorlat a megfogalmazott céllal nem mindig megegyező, jóval árnyaltabb, pragmatikusabb elvi jegyeket mutat.⁷²

A büntetési elméleteket annak megfelelően, hogy azok milyen célt tulajdonítanak, illetve, hogy tulajdonítanak-e egyáltalán bármilyen célt a büntetésnek, hagyományosan abszolút, relatív és közvetítő vagy másképpen egyesítő elméletekre osztjuk föl.⁷³ Más kérdés, hogy szinte lehetetlen feladat valamennyi elméletet belezúfolni ebbe a három kategóriába. Épp ezért talán szerencsésebb a meghatározott és elérni kívánt büntetési célok száma vagy éppen azok hiánya szerint monista, dualista, esetleg pluralista elméletekre felosztani őket.

A relatív elméletek az elérni kívánt cél vagy célok, valamint a cél elérésének módja alapján további kategóriákra oszthatók. Közös bennük, hogy valamennyi a jövőre tekint, és fő céljuk a még el nem követett bűncselekmények megelőzése. A kijelölt cél tekintetében pedig továbboszthatóak: beszélhetünk speciális és generális prevenciók elméletekről, azaz általános és különös megelőzésről, a választott módszer alapján pedig

---

⁷⁰ HORVÁTH Tibor, *Megjegyzések a büntetőpolitika s a büntetési rendszer összefüggéseiről*, Jogtudományi Közlöny, 1987/12, 640.

⁷¹ SARGORODSZKIJ, M. D., *A büntetőjogi büntetés*, I.-II. kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1960. művét olvasva jól látható például, hogy a szovjet büntetőjog tudomány kifejezetten a burzsoá büntetőjog ellenpólusaként igyekezett meghatározni önmagát.

⁷² ELEK Balázs, *A bíró büntetés-kiszabási szemléletének jogalkotói alakítása*, In: *Kriminológiai Közlemények 70. Válogatás a Magyar Kriminológiai Társaság 2011. évben tartott tudományos rendezvényein elhangzott előadásokból*, Budapest, 2012, 20-33.

⁷³ HORVÁTH (1981) *i.m.* továbbá HELLER Erik, *A büntetőjogi elméletek bírálata*. Budapest, 1924.

még színesebb lesz a kép, létezik az elrettentés elmélete, a pszichológiai kényszerelmélet, hasznossági elmélet, vagy éppen a célgondolatra alapozott elméletek.

Az abszolút büntetési elméletek lényege ezzel ellentétben legalábbis a közfelfogás szerint a büntetések „öncélúsága”. Ezen elméletek esetén a büntetés mértékét és tartalmát csak is az elkövetett cselekmény, az okozott rossz, a kiváltott hátrány határozza meg, nem pedig valamely e körön kívül eső szempont. Az öncélúság tehát nem azt jelenti, hogy a büntetés célja maga a büntetés lenne, hisz ezekben az esetekben is van cél, mégpedig az igazságos, arányos megtorlás.

Az neo-abszolút elméletek aztán felelevenítik ezeket az orientáló elveket. Szabó András szerint a büntetőjog fellázad a kriminológia mindenhatóságának tudományos mítosza ellen, felismerve, hogy nemcsak okosan, de igazságosan kell kialakítania a büntetőjogi felelősség rendszert.⁷⁴ A büntetőjog társadalmi funkciója Szabó szerint a büntettek jogi megtorlása és a normák érvényességi tudatának fenntartása a társadalomban.⁷⁵ „... a büntetőjog, mint a bűnözés társadalmi kontrolljának egyik eszköze, nem nyugszik sem az erkölcsi meggyőződésen, sem a józanészre apelláláson, hanem az erőszakon, a tényleges erőszakon és az erőszakkal való fenyegetésen.”⁷⁶

A XXI. század igényeinek sokkal inkább megfelelő, jóval cizelláltabb felosztást használ Vókó György, azaz a tárgyalt téma a munkával kapcsolatos szankciók elhelyezését és kategorizálását is megkönnyíti, illetve lehetővé teszi. Vókó szerint a büntetési elméletek felosztása és kategorizálása a büntetésekben rejlő logikai jegyek alapján a következőképpen történhet:⁷⁷

- A megfizetés teóriája, illetve az érdem
- Az elrettentés elmélete
- Az egyedi javulás célzata: a reszocializáció elmélete
- Semlegesítést célzó büntetés
- A helyrehozatal és a pótlás teóriája
- Társadalmi teóriák
- Konszenzuselmélet.

---

⁷⁴SZABÓ András, *A büntetőjog reformja*, G&G, Budapest, 1992, 23.

⁷⁵U. o. 39.

⁷⁶SZABÓ András, *Igazságosan vagy okosan?* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993, 99.

⁷⁷<http://ujbtk.hu/dr-voko-gyorgy-a-buntetesi-teoriak-racionalitasai/> (2016. március 16-i letöltés)

1.2.2 A büntetés fogalma

„Crimen grave non potest non esse punibile” – nem lehet, hogy súlyos bűntett ne legyen büntethető – mondja Grotius.⁷⁸ „Malum passionis quod infligitur ob malum actionis” – teszi hozzá más helyütt, azaz a büntetés egy olyan rossz elviselése, amelynek oka a rossz cselekedetünk.⁷⁹ Ez a büntetés egyik legrövidebb definíciója. A büntetés és a bűn dialektikus egységbe foglalása azonban a büntetőjogi garanciák rendszerében vizsgálva nyilvánvalóan nem elégséges.

Beccaria szerint nem a büntetések szigora, hanem azoknak elkerülhetetlensége bír igazán visszatartó erővel. Tehát a felderítési mutatók növelése nagyban hozzájárulna a bűnözés volumenének csökkenéséhez. Ezzel a gondolattal egyetértve, ugyanakkor le kell szögeznünk, hogy ezen elv gyakorlati érvényesülése csakis totális társadalmakban, diktatúrákban valósítható meg maradéktalanul. Ebben az esetben azonban a társadalom a bűnözési mutatók csökkenéséért szabadságjogaival fizet túlságosan drága árat.

A büntetés fogalmában Irk Albert szerint már több feltételnek kell megjelennie, szerinte az állam által a bűncselekmény alanyára a cselekmény elkövetése előtt megállapított és a büntetőbíróságok által kiszabott, erkölcsi rosszálló értékítéletet tartalmazó és társadalmi védelmi célt szolgáló joghátrány a büntetés.⁸⁰ Nála már fogalmi elem az erkölcsi rosszállás, az előzetes büntetni rendeltség az elkövetett cselekmény vonatkozásában, és nála a büntetési cél is hangsúlyos fogalmi elem.

Angyal Pál szerint a büntetés fogalmának három minimum tartalmi eleme a megtorlás, az arra illetékes közösségi, rendszerint állami szerv részéről való alkalmazás, valamint az államhatalomnak alávetett valódi vagy vélt büntetettessel szemben való alkalmazás.⁸¹

Földvári a büntetést olyan hátránynak tekinti, melyet az állam arra feljogosított szervei a bűncselekmény elkövetőjével szemben a társadalom védelme, az újabb bűnelkövetések

---

⁷⁸ BAR, Carl Ludwig von, *A history of the continental criminal law*, The lawbook exchange, New Jersey, 1999, 398.

⁷⁹ GROTIUS, Hugo, *A háború és béke jogáról*, II. kötet, Akadémiai, Budapest, 1960, 388.

⁸⁰ IRK Albert, *A magyar anyagi büntetőjog*, Dunántúli Egyetemi Nyomda, Pécs, 1928, 229.

⁸¹ ANGYAL Pál, *A közvélemény büntetés*, Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Bizottságának kiadványsorozata, 3. sz., Budapest, 1933, 60.

megelőzése végett a törvényben meghatározott módon szabnak ki, és kényszerrel is végrehajtanak, és amely kifejezésre juttatja a társadalom rosszálló értékítéletét is.⁸²

Nagy Ferenc a következőkben foglalja össze a büntető szankciók legfontosabb jellemzőit: a büntetőjogi szankció alkalmazásának alapvető feltétele valamely bűncselekmény törvényi tényállásába ütköző magatartás elkövetése, célja a társadalom védelme és a prevenció. Az elkövető szabadságának, jogainak megvonását vagy korlátozását foglalja magában, hátrányt vagy e hátránnyal való fenyegetést jelent. Csak bíróság alkalmazhatja, és csak akkor rendelhető el, ha azt a cselekmény elkövetése előtt a büntetőtörvény előírja, s csak a törvényben meghatározott feltételek megléte esetében. A büntetőjogi szankció kényszerrel is érvényesíthető, végrehajtható.

H. L. A. Hart a büntetés jellemzőit összegyűjtve a következő felsorolást adja a büntetőjogi büntetés főbb jellemzőire tekintettel:

- „Fájdalommal vagy más kellemetlen következménnyel kell járnia.
- Jogi szabályok megsértése miatt kell bekövetkeznie.
- A valóságos vagy a feltételezett elkövetővel szemben kell érvényesülnie.
- Azt szándékosan kell alkalmazni olyan emberi lény által, aki nem az elkövető.
- Azon jogrendszer által létrehozott hatóságnak kell előírnia és alkalmaznia, amely ellen a bűncselekményt elkövették.”⁸³

Ezt a felsorolást Feinberg egy hatodik elemmel egészíti ki,⁸⁴ mely szerint:

- Ki kell fejeznie a társadalom rosszállását, neheztelését, elítélését, kárhóztatását az elkövetett cselekményért.

Feinberg szerint ugyanis a büntetésnek van egy szimbolikus, transzparens, kommunikációs feladata is a Hart által felsoroltakon kívül.

Egy másik meghatározás vagy inkább vizsgálati módszer, ami ugyanakkor felsorolja a büntetőjogi büntetés fogalmi jegyeit is, a Mendoza-teszt. Az Egyesült Államok legfelsőbb

---

⁸² FÖLDVÁRI József, *Magyar büntetőjog általános rész*, Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 250.

⁸³ HART, H.L.A., *Punishment and Responsibility*, Oxford University Press, Oxford, 1968, 5.

⁸⁴ FEINBERG, Joel, *The expressive function of punishment*, In: *Doing and Deserving. Essays in the Theory of Responsibility*, Princeton University Press, Princeton, 1970, 98.

bírósága szerint egy adott szankció vagy rendelkezés büntető jellegének eldöntésekor az alábbi hét jegyre kell figyelniük:

- a szankció helyeslést vagy korlátozást tartalmaz-e;
- történetileg büntetésnek tekintették-e;
- alkalmazásához szükséges-e a bűnösség megállapítása;
- alkalmazása a büntetés hagyományos céljait fejezi-e ki (megtorlás és elrettentés);
- már bűncselekménnyé nyilvánított cselekmény miatt alkalmazzák-e;
- létezik-e másik, alternatív cél, amelyhez kapcsolható;
- túlzottnak tűnik-e a fenti alternatív célhoz képest?⁸⁵

Az 1978.évi IV. törvény fenti kérdésre vonatkozó szakasza a következőképpen szól: a büntetés a bűncselekmény elkövetése miatt a törvényben meghatározott joghátrány. A büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el.

A 2012. évi C. törvény már nem tartalmaz meghatározást a büntetőjog fogalmára nézve, hanem megelégszik a büntetés céljának meghatározásával.

Közkeletű megfogalmazása szerint a büntetőjogi szankció olyan hátránytartalmú jogkövetkezmény, amelyet a bíróság bűncselekmény, illetőleg büntetőjog-ellenes cselekmény elkövetőjével szemben, a társadalom védelme és újabb bűnelkövetések megelőzése végett, a törvényben meghatározott feltételekkel és eljárásban alkalmaz, és amely kényszerrel is érvényesíthető. A hátrány jelleg a büntetés fogalmi ismérvei közé tartozik, a büntetés *genus proximum*ának nevezzük.

A büntetőjogi büntetések, a büntetési nemek rendszere zárt rendszer. Zárt, mert jogok korlátozásával jár, s a jogok száma véges és vannak jogok (egyre több), melyek nem korlátozhatók. A Csemegi-kódex óta változó tartalommal, vagy elnevezéssel többé-kevésbé ugyanazokat a büntetéseket használja például a magyar büntetőjog.

„A büntetés természeténél fogva rosszat tartalmaz, az a rossz többféle lehet, a ma rosszat tekintve a mellyel a jogokat, vagy a javakat kisebbítik a büntetéseknek számos fajtáját

---

⁸⁵ SINGLETON, David A., *What is Punishment? The Case for Considering Public Opinion Under Mendoza-Martinez*, Seton Hall Law Review, Vol. 45: Iss. 2, Article 2., 2015, 441.

láthatjuk” – írja Vuchetich Mátyás 1819-ben.⁸⁶ Ez ma is így van. A büntetőjogi büntetés válaszként az elkövetett tette, a tettest valamilyen előnytől, valamilyen pozitív dologtól, annak valamilyen életjavától fosztja meg, valamelyik alapvető emberi jogának gyakorlásában korlátozza. Ez a büntetés hátránytartalma, ennek a hátránynak a megvalósulása, a rossz okozása lesz a büntetés legalapvetőbb fogalmi jegye.

Az, hogy a büntetés mely jogát korlátozza az elítéltnak, sorolja logikai jegyek alapján különböző csoportokba a büntetéseket. Eszerint a büntetések a következő kategóriákba sorolhatóak:

- halálbüntetés, mely az élethez való jogot érinti (lefejezés, bitó),
- testi vagy testcsontkító büntetések, melyek a testi integritáshoz való jogot érintik (pl. kéz vagy orr levágása, csontkítás, megvakítás, megbélyegzés, botozás),
- megszégyenítő büntetések, amelyek a becsületet és a jó hírnévhez való jogot csorbítják (pl. „kiseprűzés”, kalodába zárás, pellengérré állítás),
- szabadságelvonó büntetés, ahol a büntetéssel érintett jog a szabadsághoz való jog (pl. szabadságvesztés, elzárás,)
- vagyoni büntetések, amelyek a magántulajdonhoz való jogot korlátozzák (pl. régebben a jószágvesztés, ma a pénzbüntetés),
- a munkabüntetések, ahol az érintett jogok nagyon változatosak lehetnek, pl.: a munkahely szabad megválasztása, a szabadidőhöz való jog, de akár az egyenlő munkáért egyenlő bér elve is (pl. dologház, javító-nevelő munka, közérdekű munka),
- jogfosztó, jogkorlátozó büntetések, melyek az állampolgári és politikai jogok tekintetében tartalmaznak korlátozásokat (pl. hivatalvesztés, állásvesztés foglalkozástól eltiltás, száműzés, közügyektől eltiltás).

A büntetések által érintett jogok tekintetében vannak persze átfedések is a büntetések között, azaz előfordul, hogy a fenti kategóriák közül egy büntetés több fogalmi jegyet is magán visel. A javító-nevelő munka például sokak szerint részletekben fizetendő pénzbüntetést (is) jelentett (lásd a történeti részben). A második világháború lezárását

---

⁸⁶ VUCHETICH Mátyás, *A magyar büntetőjog rendszere*, I. könyv, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008, 139.

követő időszakban a népbíróságok által alkalmazott állásvesztés pedig – a bíróság döntésének függvényében – együtt járhatott a nyugdíj vagy a kegydíj elvesztésével is.⁸⁷ A végrehajtandó szabadságvesztés pedig sokáig automatikusan együtt járt a közügyektől eltiltással, és persze értelemszerűen korlátozza a munkahely és a lakóhely szabad megválasztásának jogát, illetve a szabadidőhöz való jogot is.

A büntetések nevükben csak alig változtak az elmúlt száznegyven évben, de több gyakran és előszeretettel használt joghátrány eltűnt. A büntetések lajstromából kikerült a halálbüntetés, amikor az 23/1990. (X. 31.) AB határozat után, a 2004. évi III. törvénnyel hazánk csatlakozott az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény 13.-- a halálbüntetés minden körülmények között történő eltörlésére vonatkozó -- jegyzőkönyvéhez is. Eltűnt továbbá a szigorított őrizet, a javító-nevelő munka is, „melyek nem is olyan régen büntetési rendszerünk oszlopai voltak, mára egy képzeletbeli Bűnügyi Múzeum oszlopcsarnokának támaszai.”⁸⁸

Nemcsak büntetések tűntek el a magyar büntetési rendszerből, hanem a különféle büntetési nemek hátránytartalma is jelentősen redukálódott első hatályba lépett büntető kódexünk, a Csemegi-kódex hatályba lépése óta. A testfenyítő büntetések, a kínzás tilalma,⁸⁹ a halálbüntetés kiiktatása, a munkabüntetések kényszerjellegének eltűnése, a vagyoni jellegű hátrányt tartalmazó büntetések közül a vagyonekbobzás alapvető céljának megváltozása majd intézkedések közé való átsorolása mind a különböző büntetések hátránytartalmának csökkenéséhez vezetett.

A hátrány csökkenésével párhuzamosan annak ellensúlyozására a büntetés-végrehajtásban megjelenik a nevelés eszméje, aminek szerepe és súlya a hátránytartam csökkenésével és hangsúlyának visszaszorulásával fordított arányban növekszik. A nevelés eszméjéhez kapcsolódó hurráoptimizmus azonban mára elfáradt. Bebizonyosodott, hogy a nevelést családi és iskolai környezetben lehet elsősorban

---

⁸⁷ GYÖRGYI Kálmán, *Büntetések és intézkedések*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1984, 21.

⁸⁸ TÓTH Mihály, *Néhány impresszió az új Btk. általános része tervezetének „első olvasata” után*, In: RÓTH Erika (szerk.), *Tanulmányok Dr.Dr.h.c. Horváth Tibor Professor Emeritus 80. születésnapja tiszteletére*, Bíbor, Miskolc, 2007, 182.

⁸⁹ Habár Magyarország csak az 1988. évi 3. törvényerejű rendelettel csatlakozott a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni ENSZ egyezményhez, egy rövid időszak kivételével XX. században már nem alkalmaztak ilyen jellegű büntetéseket.

megvalósítani, és ahogyan arra Szabó András rámutatott, a büntethetőség korhatárának elérése után vajmi csekély az esély egy kialakult személyiség megváltoztatására, pláne egy büntetés-végrehajtási intézet keretei között, és az is kérdéses persze, hogy van-e a társadalomnak joga ahhoz, hogy erőszakosan megváltoztassa valamelyik tagja alapvető személyiségjegyeit.

A büntetések legfontosabb jellemzője továbbra is az elrettentés, a hátránnyal való fenyegetés. A büntetőjog érvényesülésének különböző, de szorosan egymásra épülő stádiumai vannak. Az első stádium, a törvényi büntetéssel fenyegetés elsősorban generálpreventív célt követ. A második stádiumban az elkövetett bűncselekmény tettel és bűnösséggel arányos viszonzásában kell keresnünk a célt. A harmadik stádium, a büntetés végrehajtása során a speciálprevenziót és az elkövető társadalomba való reintegrálását kívánja elérni.⁹⁰ Nyilvánvaló tehát, hogy a speciálpreventív célnak azt is magában kell foglalnia, hogy a frissen szabadult vagy büntetését már kitöltött elítélt semmi esetre se érezze elfogadhatónak a büntetés-végrehajtási intézetbe való visszakerülést vagy újabb megbüntetését, és mindenképp kerülje az olyan helyzeteket, amelyek végén újabb büntetéssel kell számolnia vagy szembesülnie, és erre legalkalmasabb az elszenvedett hátrány emléke.

1.3 A munka mint büntetés

A munkabüntetések – ahogy azt már fentebb is említettem – tágabb értelemben a munkával, a munkavégzéssel kapcsolatos hátrányt magukba foglaló büntetések gyűjtőfogalma. Azért fontos hangsúlyoznunk, hogy a munkavégzéssel kapcsolatos hátrányt tekintjük a munkabüntetések differentia specificájának, mert a munkával kapcsolatos hátrány a büntetőjogi szankciókat vizsgálva elvileg, legalább is nyelvtani értelemben kétirányú lehet. Jelenthet egyrészt valamilyen tevékenységtől (munkától) való eltiltást, és jelenthet valamilyen tevékenységre (munkára) való kötelezést is. Az előbbire példa lehet a foglalkozástól eltiltás, az utóbbira pedig a közérdekű munka. Fontos ugyanakkor kijelentenünk azt, hogy mind a témával foglalkozó irodalom, mind pedig ez

---

⁹⁰ NAGY Ferenc, *A szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának célja*, In: HORVÁTH Tibor (szerk.): *Büntetés-végrehajtási jog*, Rejtjel, Budapest, 2001, 68-69.

a dolgozat is következetes abban a tekintetben, hogy csak a munkára való kötelezést tekinti munkával kapcsolatos szankciónak. A valamely tevékenységtől való eltiltás szerepeltetése ebben a kategóriában inkább csak szemantikailag lehetséges és csak a fogalmi keretek tisztázása miatt szükséges.

Lényeges elkülönítési szempont még – mivel a szabadságvesztés és a munkára kötelezés gyakran járt együtt –, hogy csak azokat a büntetéseket tekintem a témához tartozóknak, melyeknek fő vonása a munkára kötelezés, és a szabadságelvonás csak ezt elősegítő tényező. Mivel a szabadságvesztés gyakran jár együtt munkára kötelezéssel, ez az elkülönítés néha nem is olyan egyszerű. Vannak olyan büntetések, melyeket néhány szerző munkabüntetésnek tekint, mások elsősorban szabadságelvonó szankciót látnak benne, és csak másodsorban munkával kapcsolatos hátrányt. Ilyen például a gályarabság vagy a deportáció. Wolfgang Schield például a szabadságot korlátozó büntetések közé sorolja az *opus publicumot*, a közmunkát és a gályarabságot is, más szerzőknél ezek munkabüntetések.⁹¹ Mivel ezeknek a büntetéseknek meglátásom szerint túlnyomó, lényegi eleme a munkavégzés, a továbbiakban munkabüntetésnek tekintem őket.

A munka mint büntetés a kezdetektől jelen van a büntetéstörténetben, és a legutóbbi időszakban a súlya növekszik mind a büntetéselméletben, mind pedig a gyakorlatban, mindenhol a világon. Hogy mennyire alkalmas a meghatározott munka elvégzésére kötelezés büntetésnek, jelzi az is, hogy a magyar munka szavunk⁹² jelentése eredeti alakjában – szláv jövevényszóként – kín, baj, gyötrellem, vesződség, szenvedés, fáradtság.⁹³

A munka mint a büntetés Tóth Mihály szerint legelőször a szabadságvesztés egyik formája volt, mint a gályarabság vagy a hajóvontatás. Majd szabadságvesztés csak a kereteit volt hivatott megteremtteni a kényszerű munkavégzésnek. ezzel egy időben vált a szabadságvesztés büntetési céljainak elérésére szolgáló eszközzé, és csak jóval később önálló munkabüntetéssé.

---

⁹¹ Idézi: MEZEY (2012) *i.m.* 22.

⁹² Más, nem szláv nyelvű országban is létezik a szó ebben az alakjában, pl. a román *muncă*,

⁹³ *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*, II. kötet, Akadémiai, Budapest, 1970, 976-977.

Kabódi Csaba szerint a büntetésből végzett munka lehetett munkára szoktatás, munkával büntetés, munkával javítás, létezik a szabadságvesztés alatti munkáltatás és a szimbolikus munkabüntetés is, és ismert az „ellenség” munkaerejének kizsákmányolása mindenféle büntetéstanai tartalom nélkül is.

A munkavégzés mint büntetés, bár lényegében ugyanazt az emberi tevékenységet takarja, mint a kezdetekben, a történetírás hajnalán, jelentős változásokon ment keresztül. Kényszer jellege folyamatosan csökkent, a munkavégzéshez kapcsolódó hátrányok, mint az elítélt szabadságának korlátozása, az elhelyezés körülményeiből fakadó egyéb hátrányok, a munkavégzés feltételei, a végzendő munka jellege fokozatosan humanizálódtak. A következőkben azt a fejlődési ívet mutatom be röviden, amely a büntetésből rabszolgasorba vetés és a XXI. század közérdekű munkája között történt meg az elmúlt évezredekben.

Az írásos történeti emlékek előtti időszakról a történészek a mítoszokból (is) tájékozódnak. Amióta Schliemann Homérosz művei alapján – amelyeket addig teljes egészében költészetnek és kitalációnak tartottak – megtalálta Tróját, ennek a létjogosultságát senki nem vitatja. Kezdjük tehát a munkabüntetések bemutatását a történelem előtti időkben a görög-római mondakörök alapján.

A görög-római mondakörökben a legkegyetlenebb büntetések közé tartoznak a munkabüntetések: határozatlan tartamú munkabüntetés például Szisüphosznak, Korinthosz királyának büntetése, aki, míg élt, előszeretettel dobott idegeneket a tengerbe, büntetése a hiábavaló és örökké tartó munka jelképe lett.⁹⁴ De Atlasz is büntetésből köteles örök időkhig vállalni hordoznia az égboltot, és a szirének is büntetésből végzik a gyanútlan hajósok elcsábításának munkáját.

A munka felmagasztaló jellege is megjelenik ugyanakkor a görög mitológiában. Héraklész gyermekei megöléséért tíz (végül tizenkét) munka elvégzésével vezekel,

---

⁹⁴ TRENCSENYI-WALDAPFEL Imre, *Mitológia*, Gondolat, Budapest, 1983, 169.

Omphalé királyné szolgálatában – horribile dictu – női ruhában női munkát is végez, és végül kiérdemli a halhatatlanságot és egy helyet az Olümposzon.⁹⁵

Ilyen munkabüntetés az isteni törvény megszegőinek munkára ítéltése is. Idéztem már korábban, de a teljesség kedvéért szerepeljen itt is: „Átkozott legyen a föld te miattad, fáradságos munkával élj belőle életednek minden napján(...) orczád verítékével egyed a te kenyeredet, míglen visszatérsz a földbe, mert abból vétettél⁹⁶” – írja az Ószövetség.

A büntetések természetének vizsgálata, a vallásos keretek közül kilépve a középkorban kezdte el foglalkoztatni a filozófia művelőit. Szükségszerűen a két terület metszetét képviselő vallásfilozófusok kezdtek Európában először foglalkozni a büntetés alapvető kérdéseivel, filozófiai szempontok alapján, és már a kezdetekben megfigyelhető, hogy a munkával büntetés fölmerült - mint logikus mód - már a büntetés természetének első vizsgálatainak során is.

Morus Tamás, aki jogi képzettséget is szerzett⁹⁷, és akit jóval később a katolikus egyház szentté avatott, Utópiájában sok más mellett választ keres arra a kérdésre is, hogy melyik az ideális társadalom által használható legcélrányosabb büntetés. Miután leszögezi, hogy méltánytalan lenne lopás miatt emberéletet elvenni, nem túl hosszú bevezetés után a kényszermunkát találja a legalkalmasabbnak. Utópiában, ha valakit lopáson érnek – miután a lopott holmit visszaadják tulajdonosának –, a tolvajt kényszermunkára ítélik. Ha a lopásnak nem volt súlyosabb következménye, a tolvajt nem zárják börtönbe, nem bilincselik meg, hanem láncok nélkül szabadon foglalkoztatják közmunkával. Morus szerint az ideális társadalomban nem használnak láncokat és bilincseket, a lustákat csak vesszőzéssel motiválják, azonban a szorgalmasoknak egyáltalán nincs bántódásuk. Szabadságuktól nincsenek megfosztva, csak éjjelre zárják őket hálókamráikba. „A folytonos munkán kívül más alkalmatlanság nincs életükben.”⁹⁸

Morus megfogalmazza a kárhelyreállító igazságszolgáltatás alapjait, és a büntettes megjavításának szükségességét is, valamint a büntetések humanizálódásának igényét is,

---

⁹⁵ *Mitológiai ABC*, Gondolat, Budapest, 1978, 243.

⁹⁶ I. Mózes 5. fejezet 17-19. vers.

⁹⁷ A katolikus egyház tanítása szerint ezért ő a jogászok védőszentje is.

⁹⁸ MORUS Tamás, *Utópia*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1989, 31-32.

amikor így fogalmaz: „... ez a torlás irtja a bűnt, de kíméli az embert és úgy bánik vele, hogy üdvös javulásra térjen, és ha előbb bűnözött, hátralévő életében jóvátegyje azt. Nem is fél senki attól, hogy visszaesnek régebbi erkölcsükbe. - Sokan nyernek kegyelmet minden esztendőben.”⁹⁹

Kant a munkabüntetésről is szól, amikor a jus talionis kizárólagosságáról beszél a jogtannal kapcsolatos munkájában. Leszögezi, hogy a jus talionis nem jelent formális arányosságot, hanem, akárcsak Arisztotelésznél, hatásában kell, hogy arányban álljon az elkövetett tettel. Azt, hogy mit jelent ez a gyakorlatban, Morushoz hasonlóan, a lopás példáján mutatja be, igen szemléletesen: „... aki lop, mindenki más tulajdonát bizonytalanná teszi, megrabolja tehát minden lehetséges tulajdon biztonságát, nincs semmije és nem szerezhethet semmit, mégis élni akar, ez pedig csak úgy lehetséges, hogy mások táplálják. Ámde az állam ezt nem teszi meg neki ingyen, erőit ezért tetszés szerinti munkára (kényszer- vagy börtönmunkára) át kell engednie az államnak s bizonyos ideig, vagy akár örökre a rabok rendjébe kerül.”¹⁰⁰

1.3.1 A munkabüntetések kezdeti formái, előzményei

1.3.1.1 Rabszolgaság

A munkabüntetés kezdeteiről szólva mindenképpen beszélnünk kell a rabszolgaságról. „Látjuk tehát, hogy természettől fogva vannak, akik szabadok, s vannak, akik szolgák, s ez utóbbiaknak hasznukra van a szolgasors, és igazságos is.”¹⁰¹ – írja Arisztotelész, aki magától értetődőnek, természetesnek tekinti a rabszolgaság létét.

A rabszolgaság elsősorban a háborúk terméke. Kezdetekben a legyőzött ellenségre halál várt, a győztesek kiirtottak mindenkit, a csecsemőktől az aggokig, ügyesen és előrelátóan megakadályozva ezzel az életben maradottak későbbi bosszúját. De a szigorú pragmatizmus fölött később győzött a ráció és a gazdasági megfontolás, és a fokozódó ipari és mezőgazdasági termelés igénye a munkáskezerekre hamar megteremtette a

---

⁹⁹ U. o. 32-33.

¹⁰⁰ KANT, Immanuel, *Az erkölcsök metafizikájának alapvetése. A gyakorlati ész kritikája. Az erkölcsök metafizikája*, Gondolat, Budapest, 1991, 439.

¹⁰¹ ARISZTOTELÉSZ *i.m.* 14.

rabszolgaság intézményét. A rabszolgaság ebben a logikai rendben először tulajdonképpen a legyőzött ellenség halálbüntetésének átváltoztatását jelenti az enyhébb, életfogytig tartó munkabüntetésre.¹⁰²

A rabszolgaság elsősorban munkát jelent, és csak másodsorban jelent rabságot. A szabadságtól megfosztás és a jogfosztás csupán a munkára kényszerítés eszköze.¹⁰³ Ezért mondhatjuk, hogy a munkabüntetések első megjelenési formája tulajdonképpen a rabszolgaság. Már a zsidók egyiptomi fogsága is rabszolgaság volt. A Biblia szerint „ezért munkafelügyelőket rendeltek föléljük, hogy kényszermunkával sanyargassák őket. (..) kegyetlenül dolgoztatták az egyiptomiak Izráel fiait. Kemény munkával keserítették az életüket: sárkeveréssel, vályogvetéssel és mindenféle mezei munkával; sokféle munkával kegyetlenül dolgoztatták őket.”¹⁰⁴

Jóllehet a rabszolgaság tömeges megjelenése és a rabszolgák rendszeres utánpótlása a győztes háborúk eredménye, (a római hódító háborúk egyik célja is a rabszolgaszerzés volt), a rabszolgaságnak Rómában volt belső forrása is. Szabad polgárból is válhatott rabszolga, többféleképpen is, mely módok még közelebb hozzák a rabszolgaság intézményét a munkabüntetések fogalomköréhez.

Ulpianus a főben járó büntetéseket felsorolva, a halált (*mors*); a polgárjog elvesztését (*civitas amissio*); valamint a rabszolgaságot (*servitus contignit*) említi.¹⁰⁵ Ulpianus szerint van olyan büntetés, amely az ember életét, és van, amelyik a szabadságát veszi el, az utóbbira példa az is, ha valakit munkára vagy bányamunkára, vagy bányában letöltendő kényszermunkára ítélték. Kényszermunkára a principatus korától kezdve csak alacsonyrendűeket (*humiliores*) ítélték.¹⁰⁶ Ezekben az esetekben az elítélt „az állam rabszolgája” lett. Előfordult az is, hogy rabszolgát ítélték bányamunkára, akkor tulajdonosa rendelkezéséből került állami tulajdonba. Büntetésének kitöltése után, ha

---

¹⁰² KABÓDI Csaba, LŐRINCZ József, MEZEY Barna, *i.m.* 197.

¹⁰³ MEZEY Barna, KABÓDI Csaba, *A munka szerepváltozásai a büntetésvégrehajtásban*, Börtönügyi szemle, 1990/1., 49.

¹⁰⁴ II. Mózes 11-15. fejezet.

¹⁰⁵ MOLNÁR Imre, *A császárkori Róma büntetési rendszere*, Jus criminale Romanum, Szeged, 2013, 71.

¹⁰⁶ BRÓSZ Róbert - PÓLAY Elemér, *Római jog*, Tankönyv Kiadó, Budapest, 1992, 166.

korábbi tulajdonosa így kívánta, visszatérhetett egykori környezetébe. A bányamunka és a bányában végzendő kényszermunka között csupán a bilincsek súlyában volt különbség.

Mezey Barna és Kabódi Csaba szerint általában tíz év után a „munkaképtelen” elítéltet kiadták rokonainak.¹⁰⁷ Molnár Imre szerint a bányamunkára ítélet mindig életfogytiglanra szólt, és szabadságvesztéssel (rabszolgasággal) járt együtt. Molnár idézi Callistratus szavait, aki szerint időleges bányamunkára senkit sem szabad ítélni, ha valakit meghatározott időre ítélnék el, az nem bányamunkára van ítéelve, még akkor sem, ha egyébként bányamunkát végez. A határozott időre elítélt szabadsága ugyanis megmarad, míg a bányamunkára ítélt életfogytig rabszolga lesz. Callistratus szerint ugyanakkor a közmunka (*opus publicum*) nem *capitalis* büntetés, tehát az elítélt szabadsága megmarad.¹⁰⁸

Rómában sajátos munkabüntetés, a rabszolgaság egyik változata volt, ha a büntetett büntetesképpen gladiátornak adták el. Ennek két típusa volt: a *condemnatio ad gladium* és az *ad ludum gladiatorium*. Az *ad gladium* tulajdonképpen nem is munkabüntetés, hanem inkább halálos ítélet volt, hiszen ebben az esetben egy éven belül kiképzés nélkül került az arénába az elítélt, ahol aztán nem sokáig foglalkoztatták. Csak az *ad ludum* esetében kapott megfelelő kiképzést a rabszolga. Ez esetben a szórakoztatóiparban eltöltött három év után – amennyiben élt még az elítélt – megkapta a fakardot, tehát már nem kellett küzdenie, öt év után pedig visszanyerte a szabadságát.¹⁰⁹

Callistratus szerint a főben járó büntetések a halál, a bányamunka és a szigetre deportálás. Azonban ő felsorolja a kisebb súlyú büntetéseket is, melyek sorában a *relegatio*, a számkivetés és a megbotozás között helyet kap a közmunka is.¹¹⁰

A rabszolgaság Magyarországon nem volt elterjedt és tömeges, azonban vannak történeti források, amelyek jelzik, hogy nem is volt ismeretlen. Magyarországon a rabszolgaság története a honfoglalás előtti időszakra nyúlik vissza, amikor, - ha az antikvitáshoz

---

¹⁰⁷ MEZEY, KABÓDI *i.m.* 52.

¹⁰⁸ MOLNÁR *i.m.* 76.

¹⁰⁹ GEDEON Magdolna, *A cirkuszi játékok szabályozása az antik Rómában*, PhD. értekezés, Miskolc, 2002, 77.

¹¹⁰ MOLNÁR *i.m.* 72.

hasonló tömeges rabszolgatartásról nem is beszélhetünk, - az uraknak voltak rabszolgáik is. Ibn Ruzta szerint a magyarok uralkodtak a velük szomszédos szláv fajú népek felett, és adóztatták is őket. „Ezeket, ha egyszer hatalmukba kerítették, rabszolgáiknak tekintik.”¹¹¹

Ibn Ruzta leírja, hogy Kercsben az elébük menő bizánciakkal a magyarok üzleteket kötöttek, ahol a magyarok rabszolgákat adtak el, és bizánci brokátot, gyapjúszőnyegeket és más bizánci árukat vettek vagy cseréltek. A forrás szerint a magyarok nem voltak klasszikus értelemben vett rabszolgatartók, hanem inkább csak eladásra szereztek foglyokat: „a szlávokat megtámadták, s foglyaikkal a tengerparton a rumi, bizánci birodalom egyik kikötő helyére vitték, (...) vásárt csináltak velük.”¹¹²

Mahmud Gardezi (gUrdezi) (11. sz.) ugyanezt írja. A magyarok a szlávok felett fennhatóságot gyakorolnak, terményadókat rónak ki rájuk, s őket rabszolgáiknak tartják.¹¹³

A rabszolgaságnak sajátos formája s jogi kerete alakult ki Magyarországon, és bár a magyar társadalom továbbra sem volt a szó hagyományos értelmében vett rabszolgatartó társadalom, I. István mégis fontosnak tartotta, hogy a rabszolgaságra vonatkozó részletes szabályokat belefoglalja a törvénykönyveibe.¹¹⁴ A rabszolgaságra vonatkozó szabályok arányaikban jelentős részt képviselnek István törvényeiben. I. törvénykönyve harmincöt szakaszából hat szól a rabszolgákról. Részletesen szabályozza a rabszolgával folytatott viszonyt, a rabszolgával kötött házasságot, a rabszolgák felszabadítását, valamint perjogi helyzetüket is.

1.3.1.2 Gályarabság

A munkabüntetések sorában sajátos a helyzete a gályarabságnak. A gályarabságot ugyanis egyes szerzők kifejezetten a munkabüntetések elődjének tartják – tekintettel arra,

---

¹¹¹ KUUN Géza, *Gurdézi szövege a magyarokról*, Akadémiai értesítő, V. kötet, Budapest, 1894, 225.

¹¹² HÖLBLING Tamás, *A honfoglalás forrás kritikája. A külföldi kútfők*, Ad Librum Kft., Budapest, 2009, 12.

¹¹³ KUUN *i.m.* 225.

¹¹⁴ A II. tvk. 18., 20., 21., 22., 28., 29. cikkek In: BOLLA Ilona, ROTTLER Ferenc (szerk.): *Szemelvények az 1526 előtti magyar történelem forrásaiból I.*, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1993, 8-11. (Kézirat).

hogy a munkaelem dominál –, míg más szerzők a szabadságvesztés előzményének vagy egy sajátos nehezített változatának tekintik.¹¹⁵ Sőt van harmadik vélemény is: Finkey szerint a francia galhre a halálbüntetésnek a legembertelenebb végrehajtási módja, ami az elítéltnak lassú, kínos elpusztítására irányul.¹¹⁶

A gályarabságot a hazai törvények soha nem ismerték és nem tartalmazták, de Ausztriában a XVI. században szokásba jött, hogy Triestben illetve Görstben, valamint Fiumében a testi büntetésre elítélteket a Velencei Köztársaságnak evezősökként jó pénzért eladják. Ezt a pragmatikus és jövedelmező szokást I. Lipót 1671-ben betiltotta ugyan, de Ausztria 1707-ben Nápolyt elfoglalásakor az így megszerzett gályáknak evezősökkel való ellátására mégis bevezette a gályarabságot. Sőt egy 1716-os rendelet egyenesen előírta azt, mint a száműzetésből önkényesen visszajöttekre és a vesszőzésre elítéltekre alkalmazható biztonsági intézkedést.¹¹⁷

A Nápolyba küldött rabok létszáma 1727-re úgy megnőtt, hogy már nem volt hely számukra a gályákon. Ezért az 1728. november 10-én kibocsátott rendelet a kormányzóságokat arra utasította, hogy csak olyan elkövetőket küldjenek gályára, akiket közveszélyességük miatt egyúttal száműzetésre is ítéltek. Egyéb esetekben azonban olyan ítéletet kellett hozni a továbbiakban, hogy más nehéz munka, mégpedig magyarországi bányamunkára küldés lépjen a gályarabság helyére. Mivel azonban ennyi elítélteket még a magyarországi bányák sem voltak képesek foglalkoztatni, a rendelet engedélyezte, hogy a tiroli büntetéseket az ottani bányákban alkalmazzák, de emellett – az 1727. szeptember 13-án kelt császári rendelet szerint – azt is lehetséges volt, hogy gályarabságra újra Velencébe küldjenek elítélteket.¹¹⁸

Ebben a korszakban – tekintettel a Magyar Királyság történelmi helyzetére – magyar elítéltek is gályarabok lehettek és lettek. Az eredetileg halálra vagy egyéb testi büntetésre elítélt magyar elítélteket nápolyi gályákra küldték.

---

¹¹⁵ KABÓDI, LŐRINCZ, MEZEY *i.m.* 197. VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog*, Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2009, 316. FINKEY Ferenc, *Büntetéstan problémák*, MTA, Budapest, 1933, 79.

¹¹⁶ FINKEY (1933) *i.m.* 80.

¹¹⁷ FINKEY (1933) *i.m.* 105.

¹¹⁸ VAJNA Károly, *Hazai régi büntetések*, Lőrintz János Unvers Könyvnyomdája, Budapest, 1907, 555.

Szomorú és talán a legismertebb esete volt ennek, amikor 1674-ben a pozsonyi rendkívüli delegált törvényszék hűtlenség és felségsértés büntette miatt bevádolt 730 protestáns lelképásztort és tanítót.¹¹⁹ Közülük kilencvenháromat a törvényszék halálra ítélte, de mivel a halálbüntetés ilyen tömeges végrehajtása nemzetközi felháborodást váltott volna ki, először különböző osztrák várak kazamatáiban helyezték el a rabokat, majd az ezt követően életben maradt 41 főt Kollonits kancellár parancsára, fejenként 50 aranyért nápolyi gályákra adták el. Két év után a szerencsétlen lelkészek és a tanítók közül akkor még életben lévő 26 agyongyötört rab – 21 református, és 5 evangélikus lelkész – végre de Ruyter holland admirális erélyes közbelépésére kiszabadult¹²⁰ – a szóbeszéd szerint de Ruyter nagyobb összeget is fizetett a rabokért.

Ausztria 1734-ben vesztette el újra gályáit, ezt követően, -- mivel már nem érdekelt e büntetési nem fenntartásában-- 1735-ben végleg betiltotta a gályarabságot. A gyakorlatban azonban ezt követően is előfordult az alkalmazása. Ez abból is látszik, hogy a már betiltott gályarabság büntetést Ausztriában 1671-i rendeletében ismét betiltotta I. Lipót, de ténylegesen csak 1762-ben szűnt meg teljesen.¹²¹

1.3.1.3 Hajóvontatás

A gályarabságnak egy másik érdekes és sajátos formája a hazánkban 1777-ben, Mária Terézia idejében a kínvallatás eltörlése után meghonosodott hajóvontatás, amely mint a szabadságvesztés-büntetés súlyosbítására szolgáló közmunka legsúlyosabb neme került bevezetésre.¹²²

II. József aztán 1783-ban továbbfejlesztve vezette be újól a hajóvontatást a Dunán.¹²³ Ez meglehetősen barbár büntetési módot jelentett, részletes leírását az 1783-ban, az 1784-ben, illetve az 1788-ban kiadott udvari rendeletekben találjuk meg. Ennek a büntetési

---

¹¹⁹ A gályarabok történetét nagy részletességgel bemutató értekezés: S. VARGA Katalin, *Az 1674-es gályarabper jegyzőkönyve*, <http://www.uni-miskolc.hu/~bolphd/letolt/svargakatalin-ertekezes.pdf> (2015. december 23-i letöltés).

¹²⁰ PUSZTAI Gábor, *Michiel Adriaenszoon de Ruyter a holland nemzeti hős*, In: *Michiel de Ruyter és Magyarország*, BITSKEY István – PUSZTAI Gábor (Szerk.), Debrecen 2008, 113. (Ennek állít emléket Debrecenben, a Nagytemplom mögött fölállított Gályarabok emlékműve.)

¹²¹ VAJNA *i.m.* 554.

¹²² VAJNA *i.m.* 532.

¹²³ Vajna Károly ismerteti, hogy a tervek szerint a szegedi fenyítőházban őrzött rabok feladata is a hajóvontatás lett volna a Maroson. VAJNA *i.m.* 171.

nemnek a célja kifejezetten az elrettentés volt. A Josefinában, II. József 1787. évi büntető törvénykönyvében mint a legsúlyosabb szabadságvesztés-büntetés szerepel, amelyet a halálbüntetés pótlására vezetett be az uralkodó. Tulajdonképpen az életfogytig tartó börtönbüntetés súlyosítása volt, II. József szerint ugyanis az erre ítélték eljátszották életüket, így kíméletre sem lehetett igényük.¹²⁴ A rendkívül kemény büntetés eredménye volt, hogy az alatt a hat év alatt, amíg ez a büntetési rend érvényben volt, azaz 1784 és 1789 között, az erre ítélt 1100 rab közül 721 halt meg, és két évnél tovább szinte senki nem maradt életben.¹²⁵ A munka lényege annyiban állt, hogy a raboknak derékig – néha nyakig – vízben, sárban, esőben, hóban, csaknem meztelenül kellett húzniuk a Duna partján az árral szemben a súlyos sóval, búzával és egyéb rakományokkal terhelt hajókat botozás és ostorozás között, a legszűkösebb élelmezés mellett. II. József testvére, II. Lipót trónra lépését követően egyik első rendelkezéseként külön rendelettel szüntette meg ezt a büntetést 1790. április 29-én.¹²⁶

1.3.1.4 Opus Publicum, kényszermunka, közmunka

Az Opus Publicum Mezey Barna meghatározása szerint valamilyen nehéz testi munka végzését jelentette.¹²⁷ Ehhez a büntetési típushoz sorolható még a kényszermunka bányákban (*damnatio in metallum*), hivatali munka a bányákban (*in opus metalli*), valamint az egyéb kiegészítő, kevésbé veszélyes munkák végzése (*in ministerium metallicorum*), és a köz érdekében végzendő kényszermunka (*damnatio in opus publicum*).¹²⁸

A nyugat-európai államok a XVI. és XVII. századokban, néhol a római jogi mintára, más helyeken attól függetlenül, pusztán a célszerűségtől vezetve, lassanként divatba hozzák az elítélteknek különböző közmunkákra való alkalmazását. Az állandó és főként hosszú háborúk a csavargók és koldusok tömegeit küldik az utakra és az utcákra, akikkel szemben kezdetben meglehetősen drákói eszközökhöz nyúl a törvényhozás, néhány

---

¹²⁴ Részletesen: VAJNA *i.m.* 531-543.

¹²⁵ VÓKÓ György, *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*, MTA doktori értekezés, 2010, 52. http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf (2015. június 12-i letöltés).

¹²⁶ FINKEY Ferenc, *Az 1792. évi büntetőtörvény javaslat 150. évfordulója*, Stúdium Könyvkiadó, Debrecen, 1942, 9.

¹²⁷ MEZEY (2012) *i.m.* 47.

¹²⁸ GEDEON *i.m.* 79.

helyen és esetben bevezeti például a halálbüntetést is a csavargókkal szemben. Angliának egy 1570-es törvénye például halállal bünteti a csavargást, és vannak ilyen tartalmú spanyol és francia törvények is ebből a korból, de aztán mégsem bizonyul célra vezető megoldásnak egész néptömegek kivégzése. Ezért néhány német tartomány és város bevezeti a kisebb vétségek miatt botozásra (fustigatio) elítélteknek utcaseprésre és más közmunkára való kényszerítését.¹²⁹

Mi az a közmunka? „Közmunkának neveznek minden rabmunkát” – ad egy igen rövid és tág, de meglehetősen pontos meghatározást Vajna Károly.¹³⁰ A közmunka éppen ezért szorosan véve nem is tartozik a munkabüntetések sorába, vagy legalábbis nem mindegyik válfaja, hiszen alapvetően a szabadságbüntetések súlyosbítására szolgált. Azonban mint láttuk, a munka- és a szabadságbüntetések között a határok gyakran elmosódtak, és nem ritkán a cél a munkáltatás lett, a szabadságvesztés pedig csak eszköz. Például különösen jelentős munkaerőigénnyel járó országos regionális vagy helyi nagyberuházások idején megfigyelhető volt, hogy az büntetettek szokatlanul nagy része kapott olyan büntetést, amely közmunkával (is) járt. Hajdu említi, hogy a XVIII. század végén szinte minden szabadságvesztés esetében elrendelték a bíróságok a közmunkát a megnövekedett munkaerőigény miatt.¹³¹

A magyar városok igazságszolgáltatásában is találkozunk munkára ítéléssel. Debrecen város bírói döntéseit vizsgálva a büntetések között is feltűnik a munkára, kényszerdologra szorítás.¹³² Sőt a céhből kizárás és a mesterségtől eltiltás is.¹³³ A dologtalan koldusokat kényszermunkára fogták, a nők fontak,¹³⁴ a férfiak városi dolgot végeztek,¹³⁵ ami lehetett például mészhordás.¹³⁶

---

¹²⁹ FINKEY (1933) *i.m.* 80.

¹³⁰ VAJNA *i.m.* 275.

¹³¹ HAJDU Lajos, *Büntett és büntetés Magyarországon a XVIII. század utolsó harmadában*, Magvető, Budapest, 1985, 138.

¹³² KONCZ Ákos, *Debreczen város régi büntető joga, és ennek alkalmazása a különböző bűnesetekben*, Debreczen szab. kir. város könyvnyomda vállalata, 1913, 19.

¹³³ KONCZ *i.m.* 20.

¹³⁴ KONCZ *i.m.* 56.

¹³⁵ KONCZ *i.m.* 26.

¹³⁶ KONCZ *i.m.* 50.

A Constitutio Criminalis Carolina a megkötözve vagy bilincsben végzett közmunkát a testi büntetések közé sorolta. II. József pedig már nemesekkel szemben is alkalmazhatóvá tette.¹³⁷

Vuchetichnél is szerepel a szabadságot korlátozó büntetések sorában az elítélés közhasznú munkára. Nála a közhasznú munka büntetés lehet állandó vagy pedig időleges, de minden formájában „igen gyakori is igen ajánlatos”, és „azzal az őrzött elítélteket az állam meghatározott munkák elvégzésére kötelezi.” Vuchetich érvei a közhasznú munka mellett egy mai tanulmányban is megállnak a helyüket. Vuchetich szerint ez a legalkalmasabb büntetés, mert magában foglalja a nyilvánosságot, és megakadályozza az elkövetőt újabb bűncselekmények elkövetésében, és a megvalósítása során jól variálható más kisebb súlyú testi büntetésekkel. „Végül a közmunkából származó előny az állam hasznára, az elítéltek a javára és a sértettek adandó elégtételre fordítható.”¹³⁸

Ugyancsak bűnözőkkel próbálták kielégíteni a nagy állami építkezések munkaerő-szükségletét is. Hazánkban két nagyobb szabású vállalkozás is volt: a Béga- és a Ferencsatorna építése 1783-ban és 1794-ben. Az itt dolgozó elítélteket biztonsági okokból éjszaka egymás mellé fektetve leláncolták a hajókon, de nappal is bilincsben végezték munkájukat.

A közmunka szóösszetétel eredetét Vajna Károly a közönséges munkában, nem pedig, ahogyan ma gondolnánk, a köz érdekében végzett munkában adja meg. Vajna szerint a közmunka a büntetés súlyosbítására szolgáló mellékbüntetés volt, minden rabmunkát közmunkának neveztek. A közmunka nála kényszermunkát jelent.

A közmunka nemei pedig:

- házi, vagyis az intézet területen teljesített munka,
- napközbeni külső munka;
- vármunka vagy sáncmunka, katonai felügyelet alatt,
- csatornaásás,
- hajóvontatás voltak.¹³⁹

---

¹³⁷ KABÓDI-LŐRINCZ - MEZEY, *i.m.* 200.

¹³⁸ VUCHETICH *i.m.* 145.

¹³⁹ VAJNA *i.m.* 310.

Szokás volt még a bányavidékeken, ahol a senki által nem szívesen végzett munkákból sok, az elvégzésükre rendelkezésre álló emberből pedig kevés volt, hogy az elítélteket bányamunkára (is) ítélték. Vízaknán, Désen, Tordán, Kolozson és Dobokán a feudális büntetés-végrehajtás újra felfedezte a bányamunkát.¹⁴⁰

Két példa a közmunka végrehajtására:

1763-ban a hatóságok azzal szembesültek, hogy az összes olyan vár és fenyítőház, ahol a szabadságvesztés-büntetés letölthető lenne, megtelt. A helytartótanács ezért aztán levélben arról érdeklődött valamennyi vármegyénél, hogy lenne-e, és hol lenne alkalmas hely egy fenyítőház felállítására. Az erre érkezett válaszokból a közmunka helyzetéről is képet kapunk.¹⁴¹

- Jász-kerület 1764. január 5-én kelt jelentése szerint a kerület lakói közül azok, akik nyilvános fenyítést kapnak, többnyire a kerületi börtönökbe kerülnek, akik pedig súlyosabb büntetést érdemelnek, az erődítmények újjáépítésénél teljesítendő közmunkára ítélték.
- Selmech városa március 9-en pedig azt írja, hogy városnak egyáltalán nincs szüksége fenyítőház építésére¹⁴², mivel a „hazai jó törvények bőven gondoskodnak a bármilyen vétket elkövetők fenyítéséről”, továbbá, mint az összes többi bányavárosnak, úgy Selmechbányának is lehetősége van a közmunkára ítéltet bányamunkára alkalmazni. Selmechbánya a levél végén – elkerülendő a további nem kívánt, költséges reformötleteket – fontosnak tartja azért hozzáfűzni, hogy: „Egyébként az adó- és házipénztár nagyon meg van terhelve.”¹⁴³

---

¹⁴⁰ KABÓDI Csaba, LŐRINCZ József, MEZEY Barna, *i.m.* 200.

¹⁴¹ VAJNA, *i.m.* 12.

¹⁴² VAJNA, *i.m.* 18.

¹⁴³ VAJNA, *i.m.* 20.

1.3.1.5 Dologházak

A dologházak történetéről később még szó lesz, ebben a részben intézményes magyarországi megjelenését nem, csak elméleti, kultúrtörténeti alapjait szándékozom bemutatni.

A dologházak története szorosan összekapcsolódik a szegénység és a szociális problémák szaporodásával, tömegessé válásával és a kezelésükre irányuló kísérletekkel. Az első dologházakat nem kriminális elemek számára alapították, hanem a szegénygondozás eszközei voltak. A bér munka kialakulásával megjelenő munkanélküliség, a vagyontalan csavargó elemek, koldusok egyre fokozódó problémát jelentettek. Ezek a problémák elsősorban a nagyobb városokban jelentkeztek tömegesen, ezért természetesen az első dologházak felállítására is itt került sor. A protestantizmus megjelenése katalizátorként hatott erre a folyamatra, hisz mint láttuk, a munkátlanság, a koldulás, a nincstelenség már nem egy valláserkölcsei szempontból kívánatos, üdvözlendő állapotnak, az alamizsnaadó számára a kegyesség megélése eszközének, hanem az isteni kegy nyilvánvaló hiányának tünt a keze munkájából élő polgár számára.

A dologház a gazdasági, társadalmi változás, a korai kapitalizmus intézménye volt. Olyan társadalmakban jött létre, amelyek jelentős gazdasági változásokon mentek keresztül, ahol a korábbi társadalmi rend és egyensúly megbomlott, és amelyekben új gazdasági rend volt kialakulóban. Az első dologházak lakói pedig azok lettek, akiket a feudális világ, az egyházi jótékonyosság már nem védett, és a kapitalizálódó társadalom pedig még nem integrált. A munkaképesség megléte és a munka hiánya a munkára és a szerzésre épülő társadalomban csak egyet jelenthetett: a munkakedv hiányát. A dologtalan munkaképes személyek munkára szoktatására, a közterekről való eltávolításukra kitűnő eszköznek tünt egy olyan intézmény létesítése, amely egyszerre oldotta meg mindkét problémát.

Európában valóságos hálózata jött létre a dologházaknak, előbb Amszterdamban, Brüsszelben, aztán Lübeckben, Lipcsében, Bécsben, a svéd városokban, Angliában, I. Péter cár alatt még Szentpéterváron is. Amint láttuk, a dologházak néhány kivételtől eltekintve a protestáns államokra jellemzőek inkább, a katolikus Spanyolország sosem lépett föl teljes szigorral a koldulással szemben, és ott dologházat sem hoztak létre. A

dologház intézménye nem jellemző sem Franciaországra, sem pedig az itáliai városokra.¹⁴⁴

Az első dologház az amszterdami Rasphuis, vagy reszelőház volt, nevét onnan kapta, hogy az ideutaltaknak a kelmék festéséhez szükséges brazil festőfát kellett reszelniük. Története 1578-ra nyúlik vissza, amikor is a városi tanács hosszas vita után, vonakodott kiszabni a – jog szerint lopásért amúgy kijáró – halálbüntetést egy 16 éves ifjonccal szemben, így más megoldást keresett. A tanácsosok vélekedése szerint az elkövetett cselekményért túlságosan súlyos büntetés lett volna az élet elvétele. Az egyik városi tanácsnok, Jan Spiegel javaslatára¹⁴⁵ ekkor született a döntés egy a polgári ifjakat tartós munkára szoktató intézet létrehozásáról.

1589-ben pedig a polgárok nem találva helyesnek saját gyermekeik veréssel, megcsönkítással vagy halállal történő büntetését, egy olyan ház alapításáról döntöttek, ahová a csavargókat, vétkeseket, korhelyeket bezárva őket munkával foglalkoztatva tartanák addig az időpontig, amit az esküdtek arányosnak ítélték az elkövetett tette.¹⁴⁶

Az intézet nagy figyelmet fordított arra, hogy a munka létfenntartáshoz elengedhetetlen voltát megfelelően bizonyítsa a beutaltak számára. Ezért azt, aki nem akart dolgozni, első alkalommal alaposan megverték, majd ha továbbra is makacsul megtagadta a munkavégzést, egy olyan pincébe zártak, ahová egy csövön keresztül lassan vizet eresztettek. Ha a fogoly nem akart megfulladni, akkor szüntelenül szivattyúzania kellett: így kényszerítették folyamatos fizikai erőlködésre.¹⁴⁷

A Rasphuis és az ellenkező neműek számára alapított Spinhuis (fonóház) is sikeres intézmény volt. Sikerük valószínűleg nagyrészt annak volt köszönhető, hogy nem csak gyanús, idegen, jöttment, munkátlan elemek kerültek ide, de itt töltötte megérdemelt büntetését a város megtévedt ifjúsága vagy iszákos polgárai is, a nők számára fenntartott fonóházban a prostituáltak mellett helyet kaptak a rossz útra tért vagy nevelhetetlen polgárleányok is. Az egyszerre börtönnek és nevelőhelynek szánt Rasphuis és a nők

---

¹⁴⁴ GUTTON *i.m.* 131-142.

¹⁴⁵ BURKHEAD, Michael Dow, *The Treatment of Criminal Offenders: A History*, Jefferson, NC: McFarland, 2007, 26.

¹⁴⁶ MEZEY Barna, *Az amszterdami Rasphuis*, Jogtörténeti Szemle, 2003/1, 11.

¹⁴⁷ ZUMTHOR, Paul, *Hollandia hétköznapjai Rembrandt korában*, Gondolat, Budapest, 1985, 265.

számára a Spinhuis, vagyis a dologház a csavargók mellett tehát befogadta a megzabolázhatatlan fiatalokat és a prostituáltakat is, és együtt próbálta őket munkára szoktatva jobb útra téríteni¹⁴⁸

A város magáénak tekintette az intézményt, és közösséget vállalt a bennlakókkal is. Ez lehet az oka annak, hogy nemcsak a munkára, hanem a szabadidő megfelelő eltöltésére is nagy figyelmet fordítottak, szervezett versenyekkel és játékokkal kitöltve azt. Az intézmény 1890-ig maradt fenn, és olyan neves érdeklődők is felkeresték ez idő alatt, mint a börtönügy apostolaként is ismert John Howard.¹⁴⁹

Angliában az 1824-es úgynevezett Vagrancy Act különítette el a koldusok és csavargók több kategóriáját: a rendetlen és lusta – disorderly, idle person – életet élők csoportjába tartoztak azok, akik az utcákon csavarogva koldultak, vagy valakit koldulni küldtek, prostituáltak voltak, elhanyagolták gyermekeik gondozását, a községre hagyván nevelésüket, a dologházból megszöktek, iszákosok, megbízhatatlanok voltak. Ezeket enyhébben büntették, és ha elfogták őket, dologházba kerültek. A csavargók, munkakerülők – rogue, vagabond – súlyosabb ítéletet kaptak, mert róluk feltételezték, hogy bűncselekményeket is elkövettek. Ez a szabályozás kevés változtatással fennmaradt a század végéig. Anglia a koldusokkal, csavargókkal szembeni büntetések kiszabásakor a dologházak rendszerére támaszkodott, amely befogadta és javítómunka végzésére kényszerítette az elítélteket.¹⁵⁰ Nem véletlenül kérdezi rögtön Scrooge, amikor jótékonykodásra, és a szegényekkel való szolidaritásra szólítják föl, hogy „Hát a dologházak? Üzemben vannak még?”¹⁵¹

Hamburgban 1604-ben, Bécsben 1671-ben, Prágában 1737-ben hoztak létre dolgozóházakat, 1786-ban már több mint hatvan ilyen intézmény létezik Európában.¹⁵²

Magyarországon először Pozsony mellett, Szempcen nyílt dologház 1772-ben, ezt tekintjük a szabadságvesztés-büntetés kezdetének is. Azonban ez a dologház kezdete is

---

¹⁴⁸ ZUMTHOR *i.m.* 266.

¹⁴⁹ BURKHEAD *i.m.* 55.

¹⁵⁰ CSER Erika, *Kísérletek a szegénység kezelésére a 19. században*, Világtörténet, 2002/2, 49.

¹⁵¹ DICKENS, Charles, Karácsonyi ének, Magyar Helikon, 1976, 15

¹⁵² FINKEY (1933) *i.m.* 82.

Magyarországon, hozzátéve, hogy a dologház fogalma nagyon sokáig gyűjtőfogalom, idetartoznak nemcsak a szegénysegélyező, de a büntető intézetek is.

A londoni House of correction, a németalföldi Raspehuiz és Spinnhuiz, a hanzavárosok fenyítőházai, valamint a belgiumi „koldustelepek“ és a francia „dologházak“ nevükben ugyan különböznek, azonban egy egységes fejlődési vonalat jeleznek, melyen a dologház eszméje kialakult és a XX. század elejére meg is erősödött.¹⁵³

Magyarországon, Pesten alakult meg az első – dologháznak is tekinthető – erkölcsnemesítő keresetház (Erwerbhaus) 1817-ben, melyet a Pesti Jóltévő Asszonyi-Egyesület alapított az akkori külvárosban fekvő Nagymező utcában. Az intézet létrehozói arisztokrata és polgári úri hölgyek voltak. Szándékuk szerint elsősorban olyan elszegényedett polgárasszonyok és polgárleányok számára szándékoztak létrehozni egy intézetet, akiket maguk is személyesen ismertek. Az általuk létesített filantróp egyesület állította fel aztán a dologházat, amely a fentieknek megfelelően nem alkalmazott fegyelmező és kén-

yszerítő eszközöket, és kizárólag olyan koldusok és szegények számára tartották nyitva, akik ott önkéntesen vállaltak munkát, jellemzően hímzést és más kézimunkát. 1817 és 1833 között mintegy 2000 főt foglalkoztattak az intézményben.¹⁵⁴

Azoknak a „veszedelmes” koldusoknak a gondozását ellenben, akik „életük napjait inkább henyeségben, korhelységben töltik el, és a koldulás alatt tolvajságot s több más rossz cselekedetet űznek”, az egyesület rábízta egy majdan felállítandó állami „kényszerítő intézetre”.¹⁵⁵

Az állami intézet aztán létre is jött, méghozzá oly módon, hogy 1833-ban¹⁵⁶ a nádor rendeletére Pest városa átvette az intézetet az egyesülettől. Az új állami intézet már egy

---

¹⁵³ FINKEY (1933) *i.m.* 200.

¹⁵⁴ Bővebben: PIK Katalin, *A szociális munka története Magyarországon*, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, 2001, 19-56.

¹⁵⁵ GYÁNI Gábor, *Könyörületesség, fegyelmezés, avagy a szociális gondoskodás geneológiája*, Történelmi Szemle, 1999/1-2, 67.

¹⁵⁶ Korábban, -1821-ben Arad megyében, 1837-ben pedig Gyulán - a megyei hatóság hozott létre „dologházakat”, de ezek nem a klasszikus értelemben vett dologházak, hanem a fogházbüntetésüket töltők munkáltatására szolgáló intézmények voltak. Vö: ULICSKA László, *A munka mint büntetés*, Esély. - 3.sz. 1997, 88.

egészen más jellegű intézmény volt. Hogy mennyire, azt jól jelzi 1845-ben alkotott szabályrendelete, mely egyrésztől pontosan meghatározza a saját rendeltetését, másrészt képet ad a XIX. század derekának dolgház fogalmáról is.

“1. §. A nyilvános dolgházaknak három neme van:

1. Önkényes dolgház, melyben vagyontalan, és egyébként semmi keresetet nem találó egyének munkát és élelmet keresnek s kapnak.
2. Kényszerítő dolgház, hol oly egyének, kik magukat csekélyebb rendőrségi áthágások miatt vétkesekké tették, tartatnak.
3. Fegyház, melyben személyek rendőri áthágások büntetésül bezáratnak, és munkához késztetnek.

A mi Intézetünk a második osztályba tartozik.”¹⁵⁷

Az újjólag létrejött dolgház tehát a kiskriminálisok gyűjtő helye lett. A dolgházak bravúrja ebben a korszakban az volt, hogy oly módon sikerült megoldania a csavargók és koldusok, vagabundok hatósági elzárását, hogy közben egyúttal -- legalábbis látszólag -- sértetlenül sikerült megőrizniük az egyéni szabadság liberális elvét vagy annak látszatát is.¹⁵⁸

A kényszerítő dolgozóház kápolnája felszenteléskor, 1845-ben Gyarmathy Chrysostom János „hittanár és egyetemi rendkívüli tanító” röviden összefoglalta a dolgházak ebben a korban ismert elméleti alapjait is: „a restség, léhaság, elpuhultság, a munkátóli borzadás nevelé a társaság gyáváit, veszélyezteté a társaság alapját, felásta a köz boldoglét gyökerét. Illy körülmények között nem maradt egyéb hátra, az óhajtott csendet és rendet alkalmas szabályok által megszerezni. Így jutott a polgári társaság a dolgozóházak alapításának eszméjére.”¹⁵⁹

---

¹⁵⁷ Alapszabályok, melyek szerint a Pesti kényszerítő Dolgház intézet igazgattatik, és ügyei kezeltetnek. In: LÉDERER Pál, TENCZER Tamás, ULICSKA László (szerk.) „A tettetésnek minden mesterségeiben jártasok...” Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1998, 169.

GYÁNI Gábor, *Könyörületesség, fegyelmezés, avagy a szociális gondoskodás geneológiája*, Történelmi Szemle, 1999/1-2., ULICSKA i. m. 169.

¹⁵⁸ GYÁNI, i.m.67

¹⁵⁹ ULICSKA László, *A munkanélküliség feltalálása Magyarországon. A munkanélküliség fogalmának recepciója a magyar társadalomban*, KORALL, 2001, Ősz-Tél, 40.

Ezek a gondolatok hasonlítanak ahhoz, ahogyan Finkey Ferenc fejtegette 1905-ben a dolgházak szükségességét, vizsgálva azok társadalomelméleti alapjait. „Az államnak tehát kétségtelenül joga, sőt céljánál s feladatánál fogva kötelessége is az egyéni cselekvés szabályozása, vagyis az egyesektől egyfelől bizonyos pozitív tevékenységet, másfelől bizonyos cselekményektől való tartózkodást követelhet, s az ily állami parancsnak vagy tilalomnak ellenszegülő egyént jogában áll, s az összesség, a közrend és közjólét érdekében kötelessége is megbüntetni, s ezzel szintén – legalább közvetve – megelőzést gyakorolni. Ez az általános szabály áll a csavargásra és koldulásra is.”

1.3.2 A modern kori munkabüntetések helye a büntető szankciórendszerben

Ahogyan a büntető szankciórendszerünk, úgy annak elemeiként maguk a munkabüntetések is jelentős változásokon estek át napjainkig. Jelenleg a munkabüntetések meglehetősen sokszínű formában jelennek meg az európai államok szankciórendszerében. A modern kori munkabüntetések – szűk értelemben – csupán a büntető anyagi jog által ismert és a büntető törvénykönyvekben szereplő és pontosan szabályozott szankciókat értjük. Így szűkebb értelemben a magyar büntetőjogban ebbe a kategóriába tartozik a közérdekű munka, valamint a jóvátételi munka.

A közérdekű munka legtöbb állam büntetéseinek sorában a szabadságvesztést követve a következő legsúlyosabb főbüntetésként kerül szabályozásra, de ugyanakkor egyes külföldi államok büntetőjogában, mint mellékbüntetéssel (is) találkozunk vele. Emellett az utóbbi időben tanúi lehettünk annak is, hogy megjelentek a munkával kapcsolatos szankciók az intézkedések sorában, mint az elkövető reintegrációját és a speciális prevenciót még inkább célzó módosítai az intézkedéseknek. Végül tágabb értelemben – bár dogmatikailag munkabüntetésnek nem nevezhetők, tartalmilag azonban igen – megjelenik a kötelezően végzendő munka, mint magatartási szabály vagy kötelezettség a feltételes elítélés keretében,¹⁶⁰ pártfogó felügyelet magatartási szabályaként vagy akár a büntetőeljárást elkerülő diverziós megoldások részeként¹⁶¹. Sőt, hogy teljes legyen a kép,

---

¹⁶⁰ Próbára bocsátás vagy részben vagy egészében végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés esetén.

¹⁶¹ A vádemelés elhalasztása kapcsán az ügyész kötelezettségként írhatja elő, hogy a köz számára munkát végezzen. [Be. 225. § (2) bek. c) pont]

a szabálysértési jog eszköztárában is találkozunk közérdekű munkával. Így aztán a változatos arculatot öltő modern kori munkabüntetések kapcsán felmerül a kérdés, hogy egyáltalán mit értünk ma munkabüntetés alatt, rendszertanilag a munkabüntetések hova sorolhatók, hogyan integrálódnak, milyen jogfilozófiai alapokon illeszthetők be a büntetőjogi szankciórendszerbe.

A munkabüntetések rendszertani besorolását illetően tény, hogy az alternatív büntetések közé tartoznak. Ugyanakkor fejlődéstörténetük összekapcsolódik nem csak a szabadságvesztés, hanem a közösségi szankciók kialakulásával és fejlődésével is. A büntetőjog terminológiájában az alternatív szankció és közösségi büntetés gyakran egymás szinonimájaként használatos, ami nem feltétlenül, de legalábbis nem minden esetben állja meg a helyét.

Tovább színesítve a palettát, a munkabüntetéseket a szakirodalom kapcsolatba hozza a helyreállító igazságszolgáltatás eszméjével, és a szimbolikus jóvátétel egyik formájaként is említésre kerül. Ezek a fogalmak igen szoros szimbiózisban léteznek együtt és feltételezik egymást, és fejlődéstörténetük is kétségtelenül összekapcsolódik. Ahhoz, hogy a munkabüntetések besorolását illetően állást tudjunk foglalni, elengedhetetlen megvizsgálni, hogy a fentebb említett fogalmak mit is jelentenek, hogyan határolhatók el egymástól, és hogyan kapcsolódnak hozzájuk a munkabüntetések.

Az alternatív szankció gyűjtőfogalom, mely az összes szabadságelvonással nem járó szankciót magába foglalja. Ennek értelmében az alternatív szankciók közé sorolható egyrésztől valamennyi, a bírósági eljárást megelőző és azt elkerülő olyan eljárás, melynek elsődleges célja a büntetőeljárás gyorsítása a felek megegyezése által. Az alternatív szankció másrésztől jelentheti konkrétan a szabadságvesztés kiváltását, így ide tartozik a szabadságvesztésen kívül a büntető anyagi jogban ismert valamennyi büntetés, különös tekintettel a pénzbüntetésre és természetesen a közérdekű munkára is. Ugyanakkor az alternatív szankciók jelenthetik a szabadságvesztés káros hatásainak a kiküszöbölését is.¹⁶²

---

¹⁶² Ld. VÓKÓ György, *Szabadságvesztéssel nem járó büntetések végrehajtásáról*, Magyar Jog, 1998/11, 660-669.

Az alternatív szankció megjelölés, mint ahogy arra Görgényi Ilona felhívja a figyelmet, megtévesztő lehet, hiszen a kifejezés azt sugallja, hogy a szabadságvesztés az elsődleges, míg az összes többi szankció másodlagos a büntetőjogi szankciórendszerekben.¹⁶³ A fogalmak tisztázása érdekében, vagy ellenkezőleg, hogy még bonyolultabb legyen a fogalom, érdemes megemlíteni továbbá azt is, hogy maga a szabadságvesztés is mint alternatív szankció jelent meg a büntetőjog történetében, hiszen a halálbüntetés és deportálás helyettesítéseként alkalmazták. Ugyanakkor a szabadságvesztés az Európai Unió Tanácsának a 2005/214/IB. sz. kerethatározatában is megjelenik alternatív büntetésként, nevezetesen a pénzbüntetés lehetséges alternatívájaként.¹⁶⁴ Látható tehát, hogy maga az alternatív szankció kifejezés egzakt tartalma pontosan nem ragadható meg és nem is egységes a jogirodalomban.

Kétségtelen azonban, hogy a jogirodalom nagy része az alternatív szankciókról szólva egyértelműen a szabadságvesztést helyettesítő büntetésekre és eljárásokra gondol. A továbbiakban tehát én is ennek megfelelően kezelem a fogalmat.

A fenti értelemben vett alternatív szankciók első hulláma a XIX. század második felében jellemző reformmozgalom hatására a fiatalkorúak büntetőjogában jelent meg először. A fiatalkorúak igazságszolgáltatásának középpontjába a javítás és a nevelés került, ennek hatására jelentek meg a feltételes elítélés különböző formái, valamint a fiatalkorúak ellenőrzését célzó pártfogó felügyelet is. Az 1970-es évektől kezdődően felerősödtek azon kriminálpolitikai törekvések, melyek a szabadságvesztés-büntetés ultima ratio jellegét hirdették, és a szabadságvesztést helyettesítő büntetések lehetőségeit kezdték kutatni.

Nem véletlen, hogy éppen ekkor, hiszen ebben az időszakban egyértelműen megfigyelhető Európa legtöbb országában a börtönpopuláció nagymértékű növekedése.¹⁶⁵ Az új megoldások keresését egyértelműen a szabadságvesztés nevelő hatásával kapcsolatos kiábrándulás, valamint a magas börtönnépeség és ennek óriási

---

¹⁶³ GÖRGÉNYI *i.m.* 89.

¹⁶⁴ 2005/214/IB. sz. kerethatározat 10. cikk. Ld. GÖRGÉNYI *i.m.* 89.

¹⁶⁵ NAGY Ferenc, *Az európai uniós országok fogvatartotti rátájának alakulásáról*, Börtönügyi Szemle, 2005/3, 81.

költségvonzatai ösztönözték. Az alternatív szankciók bevezetésével elsőként a rövid tartamú szabadságvesztések kiváltása volt a cél. Ekkor jelent meg a közérdekű munka, és értékelődött fel a feltételes elítélés, különösen a felfüggesztett szabadságvesztés. Ezek az új szankciók kettős célt követtek: egyes formáik a rehabilitációra, míg mások a költséghatékonyságra fókuszáltak.¹⁶⁶ Végül az alternatív szankciók harmadik hulláma az 1980-90-es évekhez köthető, amikor a technikai fejlődés következtében új (ha nem is tényleges) szankcióformák jelenhettek meg, mint például a házi őrizet vagy az elektronikus felügyelet, ez utóbbit Magyarországon reintegrációs őrizetként vezeti be az új büntetés-végrehajtási törvény, amelyek néhány más európai államban önálló szankcióformák.

A természettudományos gondolkodásmód hatására új szempontként jelentkezett a szankció hatékonyságának vizsgálata is, ezért a legtöbb nyugat-európai ország ún. pilot azaz kísérleti szakaszú kipróbálás után vezette be az önállóan alkalmazható új szankcióformákat, Magyarországon sajnos erre egyik szankció bevezetésekor sem került sor.¹⁶⁷ Erre az időszakra újra napirendre került az igazságszolgáltatás költséghatékonyságának kérdése, ezért egyre több diverziót szolgáló jogintézmény jelent meg a büntetőjogi szabályozásokban, melyek a helyreállító igazságszolgáltatási módszerek és eljárások bevezetésével jártak.

A helyreállító vagy resztoratív igazságszolgáltatás sem egységes koncepció, sem az elméletben, sem a gyakorlatban.¹⁶⁸ A helyreállító igazságszolgáltatásnak több fogalma is van, és ezek a fogalom-meghatározások általában szélesen értelmezik a resztoratív igazságszolgáltatás eszközeit.¹⁶⁹ Több szerző a resztoratív igazságszolgáltatás eszközrendszerét egyfajta katalizátornak tartja az igazságszolgáltatás reformfolyamataiban.¹⁷⁰ A kutatásomnak természetesen nem célja a helyreállító

---

¹⁶⁶ Ld. részletesen: KEREZSI Klára, *A közösségi büntetések*, In: BORBÍRÓ Andrea, KISS Anna, VELEZ Edit, GARAMI Lajos (szerk): *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve II.*, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, 2009, 171.

¹⁶⁷ U. o. 171.

¹⁶⁸ NAGY Ferenc (2013) *i. m.* 134.

¹⁶⁹ Ld. GÖRGÉNYI *i. m.* 41-49.

¹⁷⁰ KEREZSI Klára, *A közösségben végrehajtott büntetések; a helyreállító igazságszolgáltatás*. In: GÖNCZÖL, KEREZSI, KORINEK, LÉVAY, *Kriminológia, Szakkriminológia*, Complex Budapest, 2006, 682-683.

igazságszolgáltatás pontos fogalmának és valamennyi eszközének a meghatározása és bemutatása, így csak a témánk szempontjából lényeges elemekre utalok.

A resztoratív szemlélet alap gondolata az elkövető, az áldozat és a közösség közötti megbékélésre való törekvés és a reintegráció elősegítése.¹⁷¹ A jóvátétel tartalmi meghatározására több fogalom is használatos: megegyezés, kiegyezés, kibékítés, kárhelyreállítás, elégtételadás, konfliktusrendezés.¹⁷² Az 1960-70-es években még a treatment-ideológia és a tettes megjavításának, meggyógyításának célja állt a kriminálpolitikai gondolkodás középpontjában. Azonban az 1970-es évek közepétől a kutatások azt bizonyították, hogy a kezelés nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket.¹⁷³ Míg a kezelés az elkövetőt helyezte a büntetőjogi gondolkodás középpontjába, addig teljesen megfeledkezett a bűncselekmény áldozatáról. Így az 1970-es évek közepétől a figyelem egyre inkább a tett és az áldozat felé fordult, azon a jogfilozófiai alapon, hogy elsősorban az áldozat szenved el a bűncselekménnyel okozott együtt járó hátrányokat vagy egyéb sérelmeket, ezért a büntetőjog kiemelt feladata a sértett kártalanítása, illetve a bűncselekményt megelőző állapot helyreállítása.¹⁷⁴

A resztoratív szemléletet hirdető Nils Christie szerint a bűncselekményből adódó konfliktust az állam ellopta a felektől, és már az elkövetőt nem azért bünteti, mert a sértettnek fájdalmat vagy kárt okozott, hanem mert tettevel az állami jogrendet sértette meg. A hagyományos büntetőperben emiatt aztán mindkét fél az eljárás áldozatává válik, hiszen a terheltnek el kell viselnie a büntetőeljárással együtt járó negatív, megbélyegző hatásokat, a sértett pedig azzal szembesül, hogy egyszerű tanúvá fokozták le, aki polgári jogi igényét ugyan megpróbálhatja érvényesíteni a büntetőperben, de még feltétlen garancia sincs annak elbírálására.¹⁷⁵ Nils Christie szerint vissza kell adni az áldozatnak és az elkövetőnek a konfliktusukat, hogy társadalmi közösségi bíraskodás útján állítódjék

---

¹⁷¹ Vö: BARABÁS Andrea Tünde, *A resztorativitás elmélete és gyakorlata*, In: RUZSONYI Péter (szerk.) *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, 2014, 287.

¹⁷² NAGY Ferenc (2013) *i.m.* 133.

¹⁷³ Bővebben erről: SZABÓ ANDRÁS, *Igazságosan vagy okosan?* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993, 21-45.

¹⁷⁴ VÍGH József, *A kárhelyreállító (restoratív) igazságszolgáltatás*, Magyar Jog, 1998/6, 328.

¹⁷⁵ TARR Ágnes, *A kárhelyreállítás jelene és jövője a magyar büntetőeljárásban*, Debreceni Jogi Műhely, 2006/2.

vissza az eredeti állapot.¹⁷⁶ A resztoratív igazságszolgáltatás egyik lényegi eleme a bűncselekmény okozta konfliktus visszabirtoklása azon közösség által, ahol maga a bűncselekmény megtörtént.

A resztoratív szemlélet igyekszik figyelembe venni a büntetőeljárás valamennyi szereplőjének érdekét. Egyrészt bevonja az áldozatot az eljárásba, ami nem újdonság a büntetőjog történetében, hiszen nagyon hosszú ideig a bűncselekmény a felek között lezajló magánjellegű konfliktus volt, így a jóvátétel tekinthető a jog ősi elvének is.¹⁷⁷ A helyreállító igazságszolgáltatás az áldozat újrafelfedezésével sokkal inkább alkalmas annak érzelmi, anyagi vagy egyéb sérelmeinek a reparálására és biztonságérzetének helyreállítására.¹⁷⁸ Másrészt az elkövető, aki a hagyományos büntetőeljárás tárgya, szintén aktív szerepet kap, felelős alany lesz, aki önként vesz részt a jóvátételben. A bűncselekmény elkövetése kötelezettséget keletkeztet a következmények helyreállítására. A bűnelkövető közvetlenül szembesülhet a bűncselekmény következményeivel, ennek hatására pedig a tettes felelősségvállalása áll a középpontban, szemben a megtorló büntetéssel.¹⁷⁹ Harmadrészt és nem mellékesen a jóvátétel a büntető igazságszolgáltatás válláról is jelentős terhet vesz le, hiszen a felek megállapodása alapján elkerülhető a hagyományos büntetőeljárás.

Ezen célkitűzéseknek megfelelően a 70-es évektől felértékelődtek a jóvátételi elemek a büntetőperben. Újra fontossá vált a sértett kárának a megtérítése, mely történhet egyrészt a bűnelkövető általi jóvátétel útján, másrészt állami kártalanítással, harmadrészt önkéntes, privát alapon nyugvó áldozatsegítés formájában, és végül biztosítási alapon.¹⁸⁰ Az alternatív szankciók körébe, ennek a folyamatnak a részeként, egyre markánsabban jelennek meg polgári jogi megoldások, a kárhelyreállítást szem előtt tartva. A jóvátétel e formáinak önálló szankcióként – vagy alternatív szankcióként –

---

¹⁷⁶ Hivatkozva: VÍGH *i.m.* 329.

¹⁷⁷ Ld. részletesen BARABÁS Tünde, *A bosszútól a kiegyezésig*, Kriminológiai és Kriminológiai évkönyv XXX. Budapest, 1993, 253-270., NAGY Ferenc (2013) *i. m.* 134-136.

¹⁷⁸ NAGY Ferenc (2013) *i.m.* 133.

¹⁷⁹ BARABÁS (2014) *i.m.* 287.

¹⁸⁰ NAGY Ferenc, *Jóvátétel, mint a konfliktusfeloldó büntető igazságszolgáltatás egyik formája*, Kriminológiai Közlemények 48. sz., Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1993, 7.

történő elismerése mellett meggyőző érvek szólnak ugyan, mégis rendszer-idegennek tűnnek a szankciórendszerben.¹⁸¹

A hagyományos büntetőjogi szankciónak – mint láttuk – ugyanis lényegi eleme a hátrányokozás, amennyiben tehát a jóvátétel pusztán a sértett anyagi kárának a megtérítésére korlátozódik, akkor igazi klasszikus értelemben vett szankcióról egyáltalán nem beszélhetünk. Természetesen abban az esetben, ha a jóvátételi jellegű szankció túllép a bűncselekménnyel okozott kár konkrét összegén, akkor már a pönális elem is egyértelműben megjelenik.

A resztoratív szemléletnek köszönhetően a 70-es években kezdődött meg formális és informális módon az áldozat–elkövető kiegyezési programok alkalmazása először Kanadában és Angliában, majd több nyugat-európai államban. A 80-as évektől pedig a különféle kárhelyreállító programok törvényi szintű szabályozást is nyertek. Számos országban úgy került bevezetésre a tettes–áldozat mediáció, mint alternatív szankció, avagy a büntetőeljárás lehetséges alternatívája. A büntetőjogi mediáció lényege, hogy a tettes és az áldozat egy harmadik, független, pártatlan személy, a mediátor segítségével egyezsége jut a jóvátétel formáját illetően. A felek közötti megegyezésnek lényegi eleme a felek önkéntessége, vagyis nem kerülhet sor mediációs tárgyalásra abban az esetben, ha valamelyik fél elzárkózik előle. A bűncselekmény következményeinek a jóvátétele a mediáció során jelentheti egyrészt a konkrét anyagi kár megtérítését, másrészt a tettes és az áldozat közötti béke helyreállítását, avagy a kettő kombinációját is.¹⁸²

Az áldozat beérheti pusztán a terhelt bocsánatkérésével, de akármilyen egyéb kötelezettségvállaláshoz, így akár munkavégzéshez is köthető a kiegyezés. Ebben az esetben a sértett részére történő munkavégzés jelenti a bűncselekmény káros következményeinek a jóvátételét. Ez a fajta „munkabüntetés” egyáltalán nincs jogilag szabályozva. Egyedül a felek megállapodásán múlik, hogy a terhelt a sértett részére milyen jellegű munkát, milyen időtartamban, mikor és hogyan végez. A munka vállalása az elkövető hozzájárulásával történik, és önkéntes teljesítése a büntetőeljárás megszüntetését, elkerülését vagy a büntetés enyhítését fogja eredményezni. Kérdésként

---

¹⁸¹ Ld. részletesen NAGY Ferenc (2013) *i.m.* 143-150.

¹⁸² NAGY (2013) *i.m.* 134.

vetődhet fel, hogy tekinthető-e ez a fajta munkavégzés alternatív szankciónak, avagy ebben az esetben csupán a büntetőeljárás egyik alternatívájáról van szó.

A szűkebb értelemben vett alternatív szankció elsődleges funkciója a szabadságvesztés-büntetés helyettesítése. Ennek megfelelően, amennyiben a büntetőjogi mediációra olyan büntetőügyekben kerül sor, amikor a bíróság szabadságvesztés büntetést szabna ki, akkor egyértelműen állítható, hogy a mediáció és azon belül a felek által megállapított munkavégzés a szabadságvesztés alternatívája. Azonban tény az is, hogy általában a mediációra csekélyebb súlyú bűncselekmények esetén kerül sor, egyes államokban pedig éppen akkor, amikor az állam a büntetőigény érvényesítéséről egyenesen le is mondana, és eltekintene az elkövető szankcionálásától.¹⁸³ Mediáció nélkül tehát ezekben az esetekben nem lenne semmilyen negatív jogkövetkezménye a bűncselekmény elkövetésének. Ebben a formában viszont a tettes-áldozat kiegyezésnek hangsúlyosabb a jóvátételi, valamint a hagyományos eljárást elkerülő funkciója, mint a szabadságvesztést helyettesítő szankció jellege. Kérdésként merül fel továbbá, hogy a közérdekű munka és a jóvátételi munka vajon hordoz-e resztoratív jegyeket. Másképpen: hogyan hozható kapcsolatba a közérdekű munka mint a klasszikus értelemben vett munkabüntetés a helyreállító igazságszolgáltatás filozófiájával?

Sokan vitatják azt, hogy a bíróság által kiszabott és a pártfogó felügyelő által kijelölt munkahelyen végrehajtott közérdekű munka hordozna jóvátételi jegyeket. Ez alátámasztható azzal is, hogy a bíróság által kiszabott kötelező munka tevékenység nem tekinthető helyreállító jellegűnek, hiszen az önkéntesség mint a resztoratív igazságszolgáltatás nagyon fontos vagy éppen legfontosabb alapelve ebben az esetben hiányzik.¹⁸⁴

Ugyanakkor más nézetek szerint a helyreállító igazságszolgáltatás eszközszerrendszere nem merül ki az áldozat tényleges anyagi kárának a megtérítésében, illetve nem korlátozódik pusztán az áldozat és az elkövető közötti mediációra, hanem a jóvátétel immateriális vagy

---

¹⁸³ Elsősorban erre sor kerülhet az oportunitást főszabályként elismerő eljárási rendszerekben. Ld. erről részletesen: PÁPAI-TARR Ágnes, *A büntetőeljárás gyorsításáról*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2012, 79-83.

¹⁸⁴ FELLEGI Borbála, *Út a megbékéléshez, A helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon*, Napvilág Kiadó, Budapest, 2009, 82-83. Resztorativitás alapelvei ld. GÖRGÉNYI (2006) i. m. 52. Bővebben: 50-58.

szimbolikus formái is léteznek. A közérdekű munkát mint büntetőjogi szankciót a szimbolikus jóvátétel egyik formájaként is említi a szakirodalom.¹⁸⁵ Ezen szerzők abból a gondolatból indulnak ki, hogy a bűncselekmény elkövetésével az elkövető egy kisebb vagy akár nagyobb közösséget, sőt a társadalom egészét sérti. A bűncselekmény ezáltal a közösségben félelemérzetet kelthet, romlik a közbiztonság, és ennek megfelelően a közösségi béke helyreállítására van elsődlegesen szükség, mely nagyszerűen elérhető a közösség részére végzett munkával. Ezáltal a bűncselekmény negatív következményeinek a szimbolikus jóvátételére kerül sor.

Ez a fajta jóvátétel jól alkalmazható azokra az esetekre is, amikor a bűncselekménynek nincs konkrét sértettje, vagy annak kiléte nem állapítható meg, vagy éppen a bűncselekmény áldozata nem kíván az elkövetővel találkozni és személyesen kiegyezni. Előfordul olyan eset is, amikor az elkövető bármilyen oknál fogva, leggyakrabban rossz anyagi helyzete miatt nem képes anyagi jóvátétel adására. Ezekre az esetekre megoldás a közérdekű munka, melytől remélhetőleg a közösség és az áldozat is elégedettebb lesz.¹⁸⁶ A közérdekű munkát éppen ezért közösségi szankciónak is nevezik, melynek egyik lényegi eleme tehát a jóvátétel.

Az Európa Tanács R (92) 16. sz. ajánlása a közösségi szankciót a következőképpen határozza meg: „büntetések és intézkedések, amelyek az elkövetőt nem szakítják ki a közösségből, de szabadságkorlátozó elemeket tartalmaznak különböző feltételek vagy kötelezettségek előírása révén, és amelyet egy erre feljogosított szervezet hajt végre.” Eszerint ahhoz, hogy egy alternatív vagy szabadságvesztéssel nem járó büntetést közösségi büntetésként értelmezzünk, három feltételnek kell együttesen fennállnia.

- Egyrészt a szabadságvesztés alternatívájaként szolgálnak, végrehajtásuk nem intézményi formában, hanem a közösségben történik.
- Másrészt szabadságkorlátozó és támogató elemet egyaránt tartalmaznak.
- Harmadrészt a végrehajtás tartama alatt folyamatos kapcsolat van a pártfogó felügyelői szolgálattal vagy a végrehajtásért felelős szervezettel.¹⁸⁷

---

¹⁸⁵ Ld. NAGY Ferenc (2013) *i.m.* 149-150., GÖRGÉNYI (2006) *i. m.* 103-108.

¹⁸⁶ GÖRGÉNYI (2006) *i. m.* 104.

¹⁸⁷ KEREZSI (2009) *i.m.* 174.

Egyértelmű követelmény a közösségi szankciókkal és intézkedésekkel szemben továbbá, hogy jogilag szabályozottak legyenek, és hogy nem teljesítésüknek ne legyen automatikusan a következménye a szabadságvesztésre történő átváltoztatás.¹⁸⁸

A közösségi büntetéseket a szabadságvesztéstől az különbözteti meg, hogy nem szabadságelvonást, hanem csupán szabadságkorlátozó elemeket tartalmaznak. Ennek megfelelően valamennyi közösségi büntetés egyben alternatív szankció is, hiszen a szabadságvesztést helyettesítik. A pénzbüntetés mint alternatív szankció sem veszi el ugyan az elkövető személyi szabadságát, és ezáltal a szabadságvesztés büntetés kétségtelen alternatívája, de hiányzik a közösségi büntetésnek az a lényegi ismérve, hogy a végrehajtás során aktív kapcsolat van az elkövető és az igazságszolgáltatás valamely szereplője között, és hogy a közösség aktív szerepet kap a végrehajtásban. Ennek megfelelően a pénzbüntetés bár alternatív, de nem közösségi szankció.

Az alternatív szankciók elsődleges feladatai a börtönpopuláció csökkentése és a szabadságvesztés helyettesítése, míg a közösségi szankció elsődleges feladata a bűncselekménnyel megbomlott társadalmi egyensúly helyreállítása és az elkövető reintegrálása. Ennek megfelelően a közérdekű munka alternatív abban az értelemben, hogy a szabadságvesztés helyett alkalmazható, ugyanakkor a közösségi szankció lényegi ismérveivel is elvileg rendelkezik. Miért mondjuk azt, hogy elvileg? Kerezsi szerint a közösségi szankció sine qua nonja a közösség elköteleződése és bevonása a végrehajtásba, különösen fontos ez a közérdekű munka, foglalkoztatási programok és a sértett részvételével megvalósuló különféle szankciók esetén.¹⁸⁹ A közösségi szankciók lényege tehát nem csupán a szabadságvesztés kiváltása, hanem az elkövetők befogadása, különösen a helyi közösségekbe történő befogadása. Céljuk, hogy a közösség valóban közreműködjön az elkövető reintegrációjában. A bűncselekményt ténylegesen a közösség ellen követték el, azzal valamilyen sérelmet okoztak, és e sérelem helyreállítása tekinthető a közösségi szankció elsődleges feladatának.

A közérdekű munkának tehát alkalmasnak kell lennie a széttöredezett közösségek újbóli megerősítésére is. A közérdekű munka közösségi szankcióként történő értelmezése

---

¹⁸⁸ GÖRGÉNYI (2006) *i. m.* 91-92.

¹⁸⁹ Ld. KEREZSI (2009) *i. m.* 175.

sokkal inkább a resztoratív szemléletet és a reintegrációt helyezi előtérbe, szemben a megtorlással, amely nehezen értelmezhető elem a közérdekű munka végrehajtása során. Kérdés, hogy vajon a magyar közérdekű munka betölti-e ezt a közösségi büntetésekre jellemző célkitűzést. Véleményem szerint nem. Bár az új végrehajtási módozat, amely kötelezővé teszi a helyi önkormányzatok számára a büntetés végrehajtását arra az esetre, ha nincs más kijelölhető munkahely, kétségkívül előremutató elem. Ám a helyi önkormányzatok ódzkodása a büntetés végrehajtásának felvállalásától, a rendelkezésre álló munkahelyek csekély száma a helyi közösség elutasító alapállásának jól látható jele. A közösségek önkéntes részvétele a közösségi büntetések végrehajtásában azok sikerességének legfontosabb feltétele. Ennek hiányában fokozottan igazolódik az a tétel, hogy a közösség bevonása is kétélű fegyver, hiszen a közösség nemcsak megbocsátani és reintegrálni tud, hanem kitzasztani és megbélyegezni is.

A közösségi szankcióknak fontos célkitűzése a reintegráció, éppen ezért a hatékonyságuk attól is függ, hogy a terhelt hajlandó-e alávetni magát a szankciónak, és kész-e együttműködni a végrehajtás során. Több állam – a kényszermunka tilalmából fakadó kötelezettségen túl is – ezért köti az elkövető hozzájárulásához a közérdekű munkavégzést, hiszen az előzetes önkéntes beleegyezésnek óriási szerepe lehet a sikeres végrehajtásban.

A közérdekű és a jóvátételi munka alternatív szankció, egyrészt abban az értelemben, hogy a szabadságvesztést helyettesítik. Ugyanakkor a közérdekű munka alternatív abban az értelemben is, hogy a pénzbüntetés vagy a pénzbírság nem teljesítése esetén azoknak lehetséges alternatívája is. Egyértelmű a közérdekű és a jóvátételi munka esetén is a szankciójelleg, hiszen van hátránytartalma az elkövetőre nézve, az elkövető a szabadidejéből áldoz a köz érdekeinek megfelelő munka végzésére. A közérdekű és a jóvátételi munka közösségi büntetés abban az értelemben, hogy megfelel a közösségi büntetésekkel szemben támasztott minimum-előírásoknak. Azonban ha a közösségi büntetésnek azt a jellemző sajátosságát vagy célját emeljük ki, miszerint a helyi közösségeket kell bevonni a végrehajtásba, akkor már nem annyira egyértelmű a magyar munkabüntetések közösségi büntetésként történő besorolása. Ebben az értelemben ugyanis a bíróság által kiszabott közérdekű és a jóvátételi munka sokkal inkább retributív, mintsem resztoratív jellegű szankció.

1.3.3 A munkabüntetések a nemzetközi elvárások tükrében

Manapság a legtöbb ország törekszik arra, hogy növekvő súlyt fektessen a büntető jogszabályok kialakítása során a szabadságvesztés büntetés (túl)súlyának csökkentésére a büntetési rendszerben. Ennek több oka is van. Egyrészt a szabadságelvonással járó büntetések költséges volta indokolja a büntetési rendszerben való csökkenő jelenlétüket, másrészt az újabb bűncselekmény elkövetésétől való visszatartásra való alkalmasságukba vetett hit megingása, harmadrészt a benne rejlő egyre inkább közismert hátrányok azok, amelyek a szabadságelvonással járó büntetésekkel szemben, illetve azok nagyarányú alkalmazása iránt kétségeket ébresztenek.

Magyarország helyzetét tekintve elmondhatjuk, hogy van egy negyedik, még talán az előzőeknél is súlyosabb érv, amely a szabadságvesztés büntetés csökkenő mértékű alkalmazását indokolja. Ez börtöneink építési ideje. A magyarországi büntetés-végrehajtási intézetek többsége még a XIX. században épült, és „az elaggott intézeti infrastruktúra, az intézetek területi elhelyezkedése, nagyságrendje, külső és belső építészeti megoldásai akadályozzák azt, hogy a szabadságvesztés megfeleljen a vonatkozó nemzetközi és európai normáknak” – foglalja össze a helyzetet a Miniszteri Bizottság tagállamok számára szóló R (2006) 2 Ajánlása, az európai börtön szabályokról. A szabadságvesztések számának csökkentésének egyik kézenfekvő módja, ha más szankciókat alkalmaznak a bíróságok a terheltekkel szemben, mint például közérdekű munkát.

A közérdekű munka szabályozása számos nemzetközi dokumentumra van tekintettel. Bármelyik európai állam hatályos szabályozását vizsgáljuk is, elmondható, hogy az egyezések elsősorban a közös szabályelemekre vezethetőek vissza, az apróbb különbségek, melyek elsősorban a kiszabásban és a végrehajtás módjában jelentkeznek, teszik egyedivé az adott állam szabályozását.

Magyarországon is a nemzetközi normáknak megfelelő mintákat követve vezették be a büntetést, valamint a legújabb vonatkozó szabályozás indokolásában is találkozunk az alapvető dokumentumokra való hivatkozással.¹⁹⁰ A közérdekű munka tárgyalása során éppen ezért nem lehet eltekinteni legalább az alapvető dokumentumok bemutatásától.

---

¹⁹⁰ 2012. évi C. törvény indokolása

A kényszermunka tilalmának gyökerei a rabszolgaság elleni küzdelem történetéből erednek. Az első olyan nemzetközi okmány, amely elítélte a rabszolgaság és a rabszolga-kereskedelem gyakorlatát, a sok más témát is napirendre tűző bécsi kongresszuson 1815 februárjában angol nyomásra elfogadott Nyilatkozat volt a rabszolgaság betiltásáról.¹⁹¹

1926-ban a Népszövetség elfogadta az úgynevezett Rabszolgaság Egyezményt.¹⁹² Ez az egyezmény egyrészt az első alkalommal definiálta a rabszolgaság fogalmát, másrészt külön figyelmet fordított a kényszermunkára is, kimondva, hogy kényszermunka csakis közérdekű célra vehető igénybe.¹⁹³ Elvárta továbbá a részes felektől, hogy megakadályozzák a kötelező, illetve kényszermunkát ugyanígy, a rabszolgaságra vonatkozó szabályoknak megfelelően.¹⁹⁴

A következő fontos dokumentum az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, amely ugyan még nem szól külön a kényszer vagy kötelező munka tilalmáról, azonban lengyel kezdeményezésre bekerült a szerződés szövegébe a kényszermunkára utaló szakasz, és a Nyilatkozat 4. cikke kimondja, hogy senkit sem lehet rabszolgaságban vagy szolgaságban tartani, a rabszolgaság és a rabszolga-kereskedelem minden formája tilos.¹⁹⁵

Érdekes, hogy a kényszermunkára vonatkozó konkrét rendelkezés kimaradt a szövegezésből, pedig ekkorra már az 1919-ben alapított ILO, azaz a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet (International Labour Organisation),¹⁹⁶ amely aztán 1946-ban az

---

¹⁹¹ http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1815_junius_9_veget_er_a_becsi_kongresszus/ letöltve 2015 augusztus 8.

¹⁹² Slavery Convention Genf 1926. szeptember. 25. Art. 5 of the Slavery, Servitude, Forced Labour and Similar Institutions and Practices Convention of 25 September 1926; League of Nations Treaty Series, Vol. 60, 253.

¹⁹³ „forced labour may only be exacted for public purposes”

¹⁹⁴ Article 5. „The High Contracting Parties recognise that recourse to compulsory or forced labour may have grave consequences and undertake, each in respect of the territories placed under its sovereignty, jurisdiction, protection, suzerainty or tutelage, to take all necessary measures to prevent compulsory or forced labour from developing into conditions analogous to slavery.”

¹⁹⁵ KOVÁCS Péter, *Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata kidolgozásának története és elfogadásának körülményei*, Iustum Aequum Salutare V. 2009/2., 62.

¹⁹⁶ A szervezet a versailles-i békeszerződés XIII. fejezetében lefektetett elvek alapján alakult meg a szakszervezetek nyomására.

ENSZ első specializált ügynöksége lett, már elfogadta¹⁹⁷ a kényszer- vagy kötelező munkáról szóló 29. számú egyezményét.¹⁹⁸

A másik konvenció, melyről szólnunk kell, a kényszermunka eltörléséről szóló 1957. évi Egyezmény, melyet a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Általános Konferenciája 1957. június 25-én fogadott el.¹⁹⁹ Az egyezmény első cikke kimondja, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet minden tagállama, amely ratifikálja az Egyezményt, kötelezettséget vállal arra, hogy felszámolja a kényszer- vagy kötelező munkát, és azt semmilyen formában nem alkalmazza politikai átnevelés céljából, munkaerő felhasználásának vagy alkalmazásának eszközeként a gazdasági fejlődés elősegítése érdekében, sem munkafegyelmi szabályként, a sztrájkban való részvétel büntetése gyanánt, illetve faji, társadalmi, nemzeti vagy vallási megkülönböztetés eszközeként. Mindkét ILO egyezmény széleskörűen elfogadott a világ nagy részén, és nemzetközi standardként van jelen az egyes államok jogalkotásában is.²⁰⁰

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának²⁰¹ 8. cikke²⁰² kifejezetten rendelkezik a rabszolgaság és a kényszermunka tilalmáról. A 8. cikk 3. a) pontja

---

¹⁹⁷ Bővebben az elfogadás körülményeiről és a kezdeti időszakról: Report of the governing body of the International Labour Office on the working of the Convention (No.29) concerning forced or compulsory Labour, International Labour Office, Genf, 1949.

¹⁹⁸ C029 - Forced Labour Convention, 1930 (No. 29) Convention concerning Forced or Compulsory Labour.

¹⁹⁹ 2000. évi LIX. törvény, a kényszermunka felszámolásáról szóló, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1957. évi 40. ülészakán elfogadott 105. számú Egyezmény kihirdetéséről.

²⁰⁰ Vannak kivételek: Kína például egyik egyezményhez sem csatlakozott.

<http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:1:0> (2015. augusztus 11-i letöltés)

²⁰¹ Beiktatta az 1976. évi 8. törvényerejű rendelet, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről.

²⁰² 3. a) Senkit sem lehet kényszer- vagy kötelező munka végzésére kötelezni;

b) ennek a bekezdésnek az a) pontját nem lehet úgy értelmezni, hogy az azokban az országokban, ahol valamely bűncselekmény miatti büntetésként kényszermunkával járó szabadságvesztést lehet kiszabni, megakadályozná az illetékes bíróság által hozott ilyen ítélettel elrendelt kényszermunka végrehajtását;

c) e bekezdés szempontjából a „kényszer- vagy kötelező munka” kifejezés nem foglalja magában:

(i) azt a b) pontban nem említett munkát vagy szolgálatot, amely rendszeresen megkövetelhető a törvényes bírói határozat alapján letartóztatásban levő vagy az ilyen határozattal feltételesen szabadlábra helyezett személytől;

(ii) a katonai jellegű szolgálatot és olyan országokban, ahol a katonai szolgálat lelkiismereti okokból történő megtagadása lehetővé van téve, a köz javára végzett olyan szolgálatot, amelyet a törvény a katonai szolgálatot lelkiismereti okokból megtagadó személyektől megkövetel;

(iii) a közösség életét vagy jólétét veszélyeztető sürgősségi helyzet vagy természeti csapás esetében megkívánt szolgálatot;

(iv) minden olyan munkát vagy szolgálatot, amely a rendes polgári kötelezettségek része.

tartalmazza a kényszer- vagy kötelező munka végzésének tilalmát. Azonban a 8. cikk 3. b) pontja lehetővé teszi a kényszerszolgálatával járó szabadságvesztés kiszabását azokban az országokban, ahol az adott ország jogi rendelkezéseivel nem ellentétes. Azaz a 8. cikk 3.a) bekezdésében meghatározott kényszer vagy kötelező munka tilalmára hivatkozva nem lehet megakadályozni az illetékes bíróság által ítélettel elrendelt kényszerszolgálat végrehajtását. A 8. cikk 3. c) pontja pedig a „kényszer- vagy kötelező munka” kifejezést szűkíti le azzal, hogy meghatározza, hogy e kifejezés alatt mit nem kell érteni. A „kényszer-kötelező munka” kifejezés nem foglalja magába azt a 3. b) pontban nem említett munkát vagy szolgálatot, amely rendszeresen megkövetelhető a törvényes bírói határozat alapján letartóztatásban lévő vagy az ilyen határozattal feltételesen szabadlábra helyezett személytől. Ez annyit jelent, hogy törvényes bírói határozat alapján e nemzetközi egyezmény megsértése nélkül lehet munkavégzést követelni.

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének²⁰³ 4. cikke²⁰⁴ is tartalmazza a kényszerszolgálat tilalmát. E cikk 3. pontja szinte szó szerint követi a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának szövegezését a 3. c) pontja ugyanazokat a kivételeket sorolja föl. Kimondja, hogy a „kényszer- vagy kötelező munka kifejezés” milyen munkákra nem vonatkozik. Az Egyezmény 4. cikk 3. a) pontja szerint kényszerszolgálatnak nem tekinthető az olyan munka, amelyet olyan személytől követelnek meg, akit az Egyezmény 5. cikke szerint jogerős bírói ítélettel tartanak fogva, vagy akitől a munkát feltételes szabadon bocsátás alatt követelnek meg. Összefoglalva az Egyezségokmány és az Egyezmény tartalmát: a két egyezmény értelmében a bíróságok által kiszabott munkabüntetések nem ütköznek bele az ott felállított tilalmakba.

---

²⁰³ 1993. évi XXXI. törvény, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről

²⁰⁴ 4. Cikk - Rabszolgaság és kényszerszolgálat tilalma

1. Senkit sem lehet rabszolgaságban vagy szolgaságban tartani.

2. Senkit sem lehet kényszer- vagy kötelező munkára igénybe venni.

3. E Cikk szempontjából a „kényszer- vagy kötelező munka” kifejezés nem foglalja magában:

a) azt a munkát, amelyet az Egyezmény 5. Cikke rendelkezéseinek megfelelően eszközölt letartóztatás folyamán, vagy az ilyen letartóztatás történt feltételes szabadlábra helyezés idején általában megkövetelnek;

b) a katonai jellegű szolgálatot, illetőleg a katonai szolgálatot lelkiismereti okokból megtagadó személyek esetében olyan országokban, amelyekben ezt elismerik, a kötelező katonai szolgálat helyett megkívánt szolgálatot;

c) a közösség létét vagy jólétét fenyegető szükségállapot vagy természeti csapás esetén előírt szolgálatot;

d) a rendes állampolgári kötelezettségek körébe tartozó munkát vagy szolgálatot.

Mindenképpen említést érdemel, hogy börtönmunkához kapcsolódó viták hullámzó története is nyugvópontra jutott Európában azzal, hogy az Európai Börtönszabályok 26.1. szakaszába bekerült, hogy a büntetés-végrehajtási intézetben a munkát a büntetés-végrehajtási rezsim pozitív elemének kell tekinteni, és megfogalmazódott egy tilalom is, mely szerint a munka büntetésként sohasem róható ki a szabadságvesztés végrehajtása során.²⁰⁵

Ahhoz, hogy jobban megértsük a közérdekű munka viszonyát a kényszer- vagy kötelező munkához, szükséges még áttekinteni a kényszer- vagy kötelező munkáról szóló, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1930. évi 14. ülészakán elfogadott 29. számú egyezményt (a továbbiakban ILO Egyezmény) részletesen is. Az ILO Egyezmény értelmében²⁰⁶ a kényszer- vagy kötelező munka fogalma alá tartozik minden olyan munka vagy szolgálat, amelyet valamilyen büntetés terhe alatt valakitől követeltek, és amire a munkára kötelezett személy nem szabad akaratából vállalkozott. A kényszer- vagy kötelező munka három alapvető fogalmi eleme tehát a munka (vagy szolgálat), a büntetési jelleg és a szabad akarat vagy beleegyezés hiánya.²⁰⁷

---

²⁰⁵ A Miniszteri Bizottság R (2006) 2 Ajánlása a tagállamok számára az európai büntetés-végrehajtási szabályokról.

²⁰⁶ 2. cikk 1. A jelen Egyezmény szempontjából a „kényszer- vagy kötelező munka” kifejezés vonatkozik minden olyan munkára vagy szolgálatra, amit valamilyen büntetés terhe alatt valakitől követeltek, és amire a munkára kötelezett személy nem szabad akaratából vállalkozott.

2. A jelen Egyezmény szempontjából azonban a „kényszer- vagy kötelező munka” kifejezés nem vonatkozik

(a) a kötelező katonai szolgálatra vonatkozó törvények alapján elrendelt és tisztán katonai jellegű bármilyen munkára vagy szolgálatra;

(b) bármilyen munkára vagy szolgálatra, amely egy független kormányzattal rendelkező ország polgárainak szokásos állampolgári kötelességeinek körébe tartozik;

(c) bármilyen munkára vagy szolgálatra, amit bírói ítélet alapján követelnek valakitől, feltéve, hogy a munkát vagy szolgálatot a hatóságok felügyelete és ellenőrzése alatt kell végezni, és hogy a munkára kötelezett személyt nem bocsátják magánszemélyek, vállalatok vagy egyesületek rendelkezésére;

(d) bármilyen munkára vagy szolgálatra, amit vészhelyzetben rendelnek el, úgymint háború, természeti csapások, vagy ilyen csapások veszélye esetén, például tűzvész, árvíz, éhínség, földrengés, járványos betegség és állatjárvány, állatok, rovarok vagy a növényzetben károkat okozó élősdiek elterjedése esetén és általában olyan körülmények között, amelyek veszélyeztetik, vagy veszélyeztethetik a lakosság egészségének vagy egy részének életét, vagy rendes életkörülményeit;

(e) a kisebb közösségi munkára, vagyis a közösség tagjai által közvetlenül a közösség érdekében végzett munkákra, amelyeket éppen ezért úgy lehet tekinteni, mint a közösség tagjait terhelő rendes állampolgári kötelességet, feltéve, hogy a lakosság egészségének vagy a lakosság közvetlen képviselőinek jogukban áll a munkálatok indokoltsága kérdésében állást foglalni.

²⁰⁷ Eradication of forced labour, Report III (Part 1 B) General Survey concerning the Forced Labour Convention, 1930 (No.29.), and the Abolition of Forced Labour Convention, 1957 (No.105) Third item on the agenda: Information and reports on the application of Conventions and Recommendations Report of the Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations. International Labour Office, Genova.

Az Egyezmény rendelkezései alól, mint láttuk, kivételt jelent az olyan munka vagy szolgáltatás, amelyet bírói ítélet alapján követelnek valakitől, de csakis abban az esetben, ha a munkát vagy a szolgáltatást az elítélt a hatóságok felügyelete és ellenőrzése alatt végzi, és nem bocsátják magánszemélyek, vállalatok vagy egyesületek rendelkezésére. Az Egyezmény e rendelkezése alól kivett kötelező munka a gyakorlatban megjelenve lehet kötelező börtönmunka vagy más bírói büntetés kiszabását követően végeztetett munka, mint például közérdekű munka.²⁰⁸

Az elítélt személyek által végzett kötelező munka csak akkor jelent kivételt az Egyezmény hatálya alól, ha az Egyezményben meghatározott konjunktív feltételeknek együttesen és egyszerre felel meg. Az Egyezmény által támasztott kritériumok pontos definiálására és a gyakorlat számára irányadó elveinek meghatározására a 2007. évi Nemzetközi Munkaügyi Konferencián is sor került, mégpedig kifejezetten a közérdekű munka (community service order) vonatkozásában. Az erről készült jelentés alapján a közérdekű munka alkalmazása során a következő szempontokra kell tekintettel lenni, hogy az megfeleljen az Egyezménynek:

a) Munkavégzés bíróság által hozott ítélet alapján.

Az Egyezmény kimondja, hogy csak „bírói ítélet alapján” követelhető munka. Ebből következik az, hogy az ügyész, közigazgatási, szabálysértési vagy más, nem bírósági testület vagy más hatóság által kiszabott kötelező munka semmiképpen nem egyeztethető össze az Egyezménnyel, hiszen a szövegezés nem enged kivételt. Éppen ezért a gyakorlatban ennek a szakasznak való megfelelés vizsgálata nem okoz különösebb nehézséget a Munkaügyi Bizottság²⁰⁹ számára, ha az adott állam szabályozása, a nemzeti jog csak a bíróságok számára teszi lehetővé a közérdekű munka kiszabását, akkor megfelel a feltételeknek, abban az esetben pedig, ha nem így van, beleütközik abba.²¹⁰

---

²⁰⁸ Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-2551/2012. számú ügyben.

²⁰⁹ Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations

²¹⁰ „The first condition does not generally pose any difficulty, since under the national laws which the Committee has been able to examine community work is a penal sanction which can be imposed only by a court.” Eradication of forced labour, Report III (Part 1 B) p. 68 sec. 125.

A bírói ítélet formai és tartalmi követelményeiről a Bizottság esetjoga ad eligazítást. Például 2005-ben egy Mauritiusnak címzett közvetlen kérésében a Bizottság arra figyelmeztetett, hogy a bíróság kötelessége meghatározni a közérdekű munka részletes feltételeit, amelyek a következők: a bíróságnak rendelkeznie kell a munkahelyről, a foglalkoztató karitatív vagy önkéntes intézmény vagy szervezet nevéről és a munkavégzés helyéről is. A felügyelet a végrehajtás során a továbbiakban a pártfogó felügyelői szolgálat feladata.²¹¹

b) A munkát vagy szolgálatot a hatóságok felügyelete és ellenőrzése alatt kell végezni.

A 2. cikk 2c) alapján az elítélttel szemben alkalmazott kötelező munka vagy szolgálat csakis akkor van kizárva a kényszer vagy kötelező munkára vonatkozó tilalom hatálya alól, ha azt hatóság felügyelete és ellenőrzése alatt végzik. A feltételek itt is konjunktívak, a felügyelet, valamint az ellenőrzés a végrehajtás során elengedhetetlen. Tehát ha ezekre bármilyen okból nem kerül sor, hiába adott egyébként formálisan a lehetőség a feltételek teljesülésére, az adott ország gyakorlata ellentétes az egyezményvel, hisz az egyezmény szövegezése nem pusztán az ellenőrzés lehetőségét, hanem az ellenőrzés tényét követeli meg, és csakis ebben az esetben tartozik a gyakorlat az egyezményben meghatározott kivételek sorába. A szabályozás célja, hogy megakadályozzák azt, hogy a hatóságokon kívül más szervek (is) dönthessenek az elítéltek munkavégzésének feltételeiről. Ez azért nagyon fontos, mert mint közismert, a közérdekű munka nem létesít munkaviszonyt, hanem büntetés-végrehajtási jogviszonyban végzi az elítélt a munkáját. Tehát az egyébként a munkaviszonyra jellemző és arra vonatkozó garanciák, széles körben rendezett szabályok, érdekvédelmi szervezetek és testületek nem védik az elítéltet a munkavégzés során, hiszen azok feladata a munkavállalók érdekeinek védelme. Minden esetben fontos tehát, hogy a munkavégzés feltételeit ne a foglalkoztató, hanem az erre jogosult hatóság állapítsa meg, és ugyanilyen fontos az is, hogy egy erre felkészült és felhatalmazott hatóság kísérelje figyelemmel végig a végrehajtás során.²¹²

---

²¹¹ Eradication of forced labour, Report III (Part 1 B) 69.

²¹² Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-2551/2012. számú ügyben.

c) A munkára kötelezettnek vállalatok vagy egyesületek rendelkezésére bocsátásának tilalma

Az Egyezmény által támasztott harmadik feltétel, hogy az elítélttől megkövetelt kötelező munka vagy szolgáltatás csak akkor van kivéve az Egyezmény hatálya alól, ha a közérdekű munkára ítéltet nem bocsátják „magánszemélyek, vállalatok vagy egyesületek rendelkezésére”. A feltétel az jelenti, hogy közérdekű munka csakis az állam, vagy annak különböző szervezetei részére végezhető.²¹³ Ugyanakkor azonban nincsenek kategorikusan kizárva a nem állami jótékonyági szervezetek és intézmények sem. A Bizottság ebben a kérdésben vizsgálódva azokat a biztosítékokat keresi, melyek garantálják, hogy az ilyen szervezetek részére végzett munka valóban a közérdeket szolgálja. További fontos szempont, hogy a munka nem végezhető profitorientált céllal és profitorientált gazdasági társaságok részére, és ez a feltétel a vonatkozó törvényi szabályozásba is belefoglalható.²¹⁴ A Bizottság ebben a kérdésben úgy tájékozódik, hogy bekéri a részes államoktól a foglalkoztató szervezetek listáját, vagy pedig felkéri az egyezményben részes államot arra, hogy példákon keresztül mutassa be a közérdekű munka végrehajtására kijelölt munkák típusait, illetve azokat a szervezeteket, amelyek vállalják a közérdekű munka végrehajtásában való részvételt.

Európai dokumentumok

Az Európai Tanács 76 (10) számú határozata

Az első európai dokumentum, melynek bemutatásától nem tekinthetünk el ebben a dolgozatban, az Európai Tanács 76 (10) számú határozata.²¹⁵ A határozat egyik legfontosabb tartalmi eleme, hogy rámutat a tagállamok közös érdekére a közös

---

²¹³ „... the work in question is performed for the State or its various divisions (administrations, regions, public services and establishments, etc.)”. Eradication of forced labour, Report III (Part 1 B) p. 68 sec. 125.

²¹⁴ In such cases, the Committee seeks assurance that work done for such private institutions is genuinely in the general interest. This involves determining whether the work is of real benefit to the community and whether or not the body for which the work is done is a non-profit-making organization. Legislation may stipulate explicitly that the association for which the work is done should not be profitmaking, 292 or that the work should not serve the purpose of economic gain. Eradication of forced labour, Report III (Part 1 B) p. 69 sec. 128.

²¹⁵ Council Of Europe Committee Of Ministers Resolution (76) 10 Of certain alternative penal measures to imprisonment (elfogadta a Miniszterek Tanácsa 1976. március 9.)

büntetőjogi alapelvek megalkotásában, majd föl hívja a figyelmet a szabadságvesztés büntetésnek csakis a legvégső esetekben történő alkalmazásának szükségességére.

Lényeges, hogy megfontolásra ajánlja a közösségi büntetések fejlesztését, valamint azok minél szélesebb körű alkalmazásának lehetővé tételét a bíróságok számára. A 3. pontban hívja föl a tagállamok figyelmét a szabadságvesztés új alternatíváira, figyelmeztet megvizsgálásának, valamint a nemzeti jogrendbe való befogadásának szükségességére. A 3c) pont felszólítja a résztvevőket, hogy vizsgálják meg a közérdekű munka előnyeit, az általa biztosított lehetőségeket és az elérhető előnyöket, melyek egyrészt lehetővé teszik az elkövető számára, hogy jóvátegye az általa okozott sérelmet a közösség számára a közérdekű munka végzésével, másrészt a munkavégzés aktívan hozzájárulhat az elkövető rehabilitációjához.²¹⁶ A dokumentum egyrészt fontos lépés a közös európai büntetőjog kialakításának történetében, másrészt fontos momentuma a közösségi büntetések kialakulásának és elterjedésének is.

Az Európa Tanács R (92) 16. sz. ajánlása

Az időrendben soron következő európai dokumentum, amely alapvetően meghatározza a közösségi büntetések szabályozását az európai országokban, az Európa Tanács R. (92) 16. sz. ajánlása a közösségi szankciók és intézkedések európai szabályairól.

Az Európa Tanács R (92) 16. számú, a közösségi büntetésekre és intézkedésekre vonatkozó európai minimumszabályokról szóló ajánlása a közösségi szankciók fogalmi elemeit a következőkben határozza meg:

- az elkövetőt nem szakítja ki a közösségből;
- szabadságkorlátozó elemeket tartalmaz (feltételek, kötelezettségek előírása);
- erre feljogosított (pártfogó felügyelői) szervezet hajtja végre;
- a különböző szintű szabadságkorlátozással kombinált felügyelet reintegrációs segítséget is nyújt.

---

²¹⁶ c. to look into the advantages of community work and more especially the opportunity it provides:

- for the offender to make amends by doing community service,
- for the community to contribute actively to the rehabilitation of the offender by accepting his co-operation in voluntary work;

A közösségi szankciók legfőbb jellemzői ugyanakkor az alábbi ismérvek lehetnek:

- nem a szabadságtól való megfosztás a központi cél;
- nem szakítja ki elkövetőt a közösségből, aki továbbra is a közösség felelős tagja marad. (Legfőbb tartalmi eleme – nem valamely ellenőrzési technika eltérése, hanem – a kötelezettségek teljesítése, a közösségi szankciók pozitív hozzáállást, aktivitást feltételeznek, magatartási szabályok, mediáció, tevékeny megbánás, jóvátétel.);
- egyoldalú passzív kapcsolat helyett kétoldalú aktív kapcsolatot feltételez az elkövető és a végrehajtó szerv között;
- szabadságkorlátozó (kontroll) és támogató (segítő) elemet egyaránt tartalmaz;
- a közösség integráló erejére épít;
- a végrehajtó szervezettel (pártfogó felügyelő, mediátor) való folyamatos, személyes kapcsolattartásra épül;
- a végrehajtó szervezet a helyi közösség bevonásáért is felel;
- végül pedig a feltételek nem teljesítése jogkövetkezménnyel jár.

Az Európa Tanács R (2000) 22. sz. ajánlása

2000-ben az Európa Tanács égisze alatt került megalkotásra az R (2000) 22. számú ajánlás a közösségi szankciókról és intézkedésekről szóló szabályok végrehajtásának elősegítése érdekében. Ezen ajánlás a közösségi szankciók és intézkedések szélesebb körű és hatékonyabb alkalmazásának elérése érdekében fogalmazott meg irányelveket. Az ajánlás a változatos közösségi szankciók biztosítása és azok minél gyakoribb alkalmazásának támogatása érdekében felsorolja a közösségi szankciók egyes típusait, és alkalmazási lehetőségeit a büntetőeljárásban. Ide tartoznak:

- az előzetes letartóztatás alternatívájaként a gyanúsítottól meghatározott lakcímen történő tartózkodás kérése, amelyet egy speciális szerv felügyel és hajt végre;
- próbára bocsátás, mint független szankció alkalmazása;
- szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése, feltételek előírásával, közérdekű munka (azaz ingyenes munkavégzés a közösség érdekében);
- áldozat: kompenzáció/reparáció vagy áldozat-elkövető: mediáció;

- (gyógy)kezelés elrendelése a droggal vagy alkohollal visszaélő elkövetők és azok számára, akiknek a bűnelkövetői magatartással kapcsolatos mentális problémái vannak;
- mozgásszabadság korlátozása a házi őrizet, illetve az elektronikus ellenőrzés elrendelésével;
- a szabadságvesztéssel történő feltételes szabadságra bocsátás, felügyelete elrendelésével.

A Miniszteri Bizottság CM / R (2010) 1. sz. ajánlása az Európa Tanács Pártfogási Szabályairól:

A pártfogó felügyelők tevékenysége a közérdekű munka kiszabása és végrehajtása során nélkülözhetetlen és a büntetési célok elérésének talán legfontosabb kritériuma. Mivel a közérdekű munkának ilyen integráns részét képezi a pártfogó felügyelői tevékenység, nem meglepő, hogy a Miniszteri Bizottság CM / R (2010) 1. sz. ajánlása a tagállamok számára, az Európa Tanács Pártfogási Szabályairól szintén tartalmaz fontos meghatározásokat és ajánlásokat.

A Miniszteri Bizottság CM / R (2010) 1. sz. ajánlásának egyik legfontosabb eredménye, hogy részletes, és pontos meghatározásokat és követelményeket fogalmaz meg, melyek elengedhetetlenek a tagállamok számára az egységes büntetési rendszer kialakításában.

A 47. pontban az Ajánlás meghatározza a közérdekű munka fogalmát. Az ajánlás értelmében a közérdekű munka olyan közösségi büntetés vagy intézkedés, amely a pártfogó felügyelői szolgálat által szervezett és felügyelt, a közösség javára a bűnelkövető által okozott sérelem valóságos vagy szimbolikus jóvátételeként végzett ingyenes munkát foglalja magában. Az ajánlás leszögezi, hogy a közérdekű munka nem használható fel a pártfogó felügyelői szolgálat vagy annak alkalmazottai által nyert profit előállítására, illetve kereskedelmi profit termelése érdekében sem.

A 49. pont a választható munkahelyek tekintetében kimondja, hogy a közérdekű munka keretében végezhető tevékenységek meghatározása során a pártfogó felügyelőknek tekintetbe kell venni a közösség biztonságának és a munka közvetlen előnyének szempontjait.

Az 50. pont az egészségügyi és biztonsági előírásokról szólva leszögezi, hogy azokat a közérdekű munkára ítélt elkövetők esetében is megfelelően alkalmazni kell, és ezek az előírások nem lehetnek kevésbé szigorúak, mint a munkát nem elítéltként végzők esetében. Azaz bár nem munkaviszonyban, hanem büntetés-végrehajtási jogviszonyban történik a munkavégzés, ezeken a területeken különbség nem tehető, illetve csak pozitív irányba, azaz a feltételek természetesen lehetnek szigorúbbak.

A pártfogó-felügyelői szolgálatoknak többféle, az elkövetők különféle képességeihez és szükségleteihez alkalmazkodó közérdekű munka lehetőséget kell biztosítani, különös tekintettel a női elkövetők, a fogyatékkal élő elkövetők, a fiatal felnőtt elkövetők és az idős elkövetők által végezhető munkalehetőségekre.

Az 52. pont pedig az elkövetőknek enged még nagyobb beleszólást, mert kimondja, hogy elkövetőkkel egyeztetni kell az általuk végezhető munkák típusairól. Ez a pont tovább erősítheti azokat a véleményeket, melyek szerint szükséges lenne valamilyen formában szabályozni a beleegyezés kérdését, még, ha mint láttuk, nem is ütközik a magyar anyagi jogi szabályozás a kényszermunka tilalmába.

2 A munkabüntetések története Magyarországon

2.1 Dologház

A kodifikált munkabüntetések története a magyar büntetőjogban az 1913. évi XXI. törvénycikkkel kezdődött. Az 1913. évi XXI. törvénycikk és az 1928. évi X. törvénycikk elfogadására, más okok mellett persze, a munkanélküliek, csavargók és más kétes elemek számának hirtelen megugrása miatt került sor. Ez nem magyar sajátosság volt. Ahogyan ez a törvényekhez fűzött indokolásból is kiderül, nemzetközi büntetőjogi konferenciákon és a nemzetközi irodalomban is – hasonlóan a hazai történésekhez – a XIX. század végén kezdődtek el a viták a csavargók, kétes elemek, vagabundok nem hagyományos büntetőjogi eszközök igénybevételével való megfélemezéséről. Nem véletlen az időpont sem. A feudalizmus végnapjaiban indultak meg azok a társadalmi és gazdasági folyamatok, melyek során a hagyományos faluközösségek és a klasszikus többgenerációs családmódell felbomlásával hirtelen tulajdonnal és megélhetéssel nem rendelkező, lényegileg semmilyen közösséghez nem tartozó személyek jelentek meg nagy számban az országutakon és a városokban.

A társadalmi szerkezet és a hagyományosan mezőgazdasági környezet robbanásszerű átalakulását Magyarországon jól jellemzi egyrészt az, hogy az XIX. század közepén a magyar lakosság 10%-a lakott városokban, míg 1910-re ez a szám már majdnem 25%. 1870-ben az ipar és a bányászat részesedése a nemzeti jövedelemben 16,5% volt, 1913-ban pedig már 26%.²¹⁷

Az apróbb birtokok fokozatos koncentrációjával egyre nagyobb számban jelentek meg a szó modern értelmében vett munkanélküliek²¹⁸, akiket a korban jellemzően élénk iparosítási folyamatok és infrastrukturális beruházások sem voltak képesek felszívni. Ezen beruházások visszaesésével pedig a megélhetéssel nem rendelkezők száma még

---

²¹⁷ *Magyarország a XX. században*, I. kötet, Szekszárd, 1996, 19.

²¹⁸ ULICSKA László, *A munka mint büntetés*, Esély. - 3. sz. 1997, 86-91.

tovább nőtt.²¹⁹ Az ipari termelés fejlődése a nagyvárosi proletariátus kialakulását vonta maga után, közöttük aztán megjelentek azok is, akik bűncselekmények elkövetéséből éltek.²²⁰ „Az ipari kultúra kriminalitásának sajátos alakzataival pedig a túlnyomó részben agrártermelésre szabott magyar büntető kódex nem tudott megbirkózni.”²²¹

Jogtörténeti előzmények

A dolgházakról szóló diskurzus a magyar büntetőjog-irodalomban nem az 1913. évi XXI. törvénycikk apropóján kezdődött el. A XXI. század Magyarországnak polgára számára, aki hozzászólt, hogy egy egyébként egyszerű büntetőjogi beavatkozást igénylő, de nagy nyilvánosságot kapott bűncselekmény elkövetését napokon belül szinte automatikusan követik a Btk. módosításának szükségességéről szóló politikai nyilatkozatok, majd heteken belül törvénymódosítás, furcsa lehet, hogy a közveszélyes munkakerülőkről szóló törvény több évtizedes társadalmi és szakmai vita után került csak elfogadásra. A következőkben arra törekszem, hogy vázlatosan bemutassam annak a folyamatnak a fontosabb állomásait, melynek végén 1913-ban megszületett a munkakerülőkre vonatkozó törvényi szabályozás Magyarországon.

Először is fontos tisztáznunk azt, hogy a munkátlanság, a csavargás kérdései nem csak a magyar büntetőjogászokat foglalkoztatták. Ebben az időben Európában és a tengerentúlon is rendszeres téma volt a dolgházak és a közveszélyes elkövetők kérdése különféle nemzetközi fórumokon is. A Liszthez köthető Nemzetközi Büntetőjogi egyesület²²² az 1893. évi párizsi nagygyűlésén, majd 1913-ban Koppenhágában²²³ tűzte napirendre a kérdést. A Nemzetközi Patronázs Kongresszus²²⁴ pedig négy alkalommal is tárgyalta. 1890-ben, 1897-ben, 1898-ban, majd 1905-ben. 1908-ban a beszédes nevű Társadalmi Védelem Kérdéseivel Foglalkozó Nemzetközi Társaság²²⁵ Párizsban több

---

²¹⁹ U. o. 21.

²²⁰ FRIEDMANN Ernő, *Büntetendő cselekmény és közveszélyesség*, Jogtudományi Közlöny, Negyvenkettedik évfolyam, 47. szám, Budapest, 1907, 404.

²²¹ LENGYEL Aurél, *A Csemegi kódex és újabb büntetőjogi kodifikációnk*, A pesti Lloyd-társulat nyomdája, Budapest, 1922, 22.

²²² Union international de droit pénal

²²³ BERÉNYI Antal, *A közveszélyes bűnözők elleni törvényhozási védelem*, Jogtudományi Közlöny, Negyvennyolcadik évfolyam, 5. szám, Budapest, 1913. 136.

²²⁴ Congrès international de patronage

²²⁵ Société internationale pour étude des questions d'assistance

ülésén is megvitatta a kérdés részleteit. A nemzetközi börtönügyi kongresszus²²⁶ pedig kétszer is – 1885-ben a római, 1895-ben a párizsi kongresszusán – vizsgálta a csavargás és koldulás leküzdésének leghatásosabb eszközeit.²²⁷

Magyarországon sem előzmények nélküli a dologházzal foglalkozó irodalom. Balla Károly Pest megyei kapitány és több megyei táblabíró már 1841-ben, majdnem hetvenöt évvel a vonatkozó törvény megszületése előtt javasolt egy csavargásról szóló jogszabályt.²²⁸ Korát meghaladó javaslataiban nem nehéz felismerni a szabadságvesztés félig nyitott végrehajtását és a feltételes szabadságra bocsátás vagy épp a pártfogó felügyelő intézményét. Balla szerint alapvetően minden polgárnak kötelessége az öngondoskodás és saját megélhetésének törvényes biztosítása, hiszen „a megélhetéssel nem rendelkezők könnyen tévednek a bűn útjára. A társadalomnak pedig nemcsak joga, hanem kötelessége is magát az ilyen fenyegetéstől megóvnia, (...) mi csak úgy történhetik, ha azokat munkára szorítja, kik hereként akarnak a társulat szerzeményeiből élőködni.”

Balla javaslatait a „henyélők munkára szoktatásáról” hat pontban foglalta össze,²²⁹ melyek értelmében a lakhely szerint illetékes megyéknek kellene „közbéres” néven összeírni a henyélőket, és elhelyezésükre dologházakat felállítani. A közbéresek napközben közmunkát végeznének egy felvigyázó felügyelete alatt, és csak éjszakára kerülnének a dologházakba. Munkájukért bér járna, amelyet csak szabadulásuk után vehetnének kézhez. Szabadulásukra pedig csakis akkor kerülhetne sor, ha szorgalmukkal ezt kiérdemelték, és bár csak „rendőri felvigyázás” mellett, de önálló munkavállalásra

---

²²⁶ Congrès pénitentiaire international

²²⁷ FINKEY Ferenc, *A csavargásról és koldulásról szóló legújabb törvényjavaslatok*, Jogtudományi Közlöny, Negyvenötödik évfolyam, 8. szám, Budapest, 1910, 65.

²²⁸ BALLA Károly, *Vélemény a büntetés mód javítása iránt*, Trattner-Károlyi betűjével, Pest, 1841, 70-71.

²²⁹ 1. Mindenik megye henyélőji összeírtnak és fogatnak közbéres nevezet alatt. 2. Egy felvigyázó alatt bizonyos megyei vagy országos közmunkára szorítottanak, mellyet mindenik megyében, a' helybeli körülményekhez és szükséghez képest egy e' végre nevezett küldöttség fog czélszerűleg kimutatni. 3. 'S ugyan ott dologház is épített. 4. Minden csavargó, vagy henyélőnek élelem mód mutattatván, arra kényszerítettessék. *) 5. Ez okból napi bére járván, a' mi az egyforma élelmi, és ruházati költségen felyül marad, az kiszabadultakor egyszerre kezébe adassék. 6. Akkor bocsáttassék szabadon, ha már kitetszik, hogy szorgalomhoz szokott, és van egy kis keresménye, mellyel rendőri szem alatt szolgálatot választhasson; de a' rendőri felvigyázat reá nézve csak szemmeltartásból állami.” BALLA *i. m.* 70-71.

alkalmasnak látszanak Az elvégzendő munka Balla szerint lehetne börtönépítés, útépités, valamint folyószabályozás.²³⁰

Az állami fegyintézetek körében vizsgálódó miniszteri biztosok 1867-ben megállapították, „a büntettek nagy része munka nem tudás vagy munkakerülésből ered, feladata tehát a fegyintézetnek, hogy az ilyen egyéneket nemcsak valamely munkára kiképezni, hanem bennök egyszersmind munkakedvet is ébreszteni, hogy kiszabadultok után ugyanezen okból a bűnpályára ne lépjenek.”²³¹

Balogh Jenő, aki később igazságügy-miniszterként bábáskodott a közveszélyes munkakerülőkről szóló törvény megszületésénél, 1888-ban javasolja először a dologházak felállítását. Véleménye szerint az úgynevezett veszélyes társadalmi osztályokkal szembeni küzdelem ebben az időszakban sajnálatos módon szünetel, és úgy véli, hogy az elzárás alkalmazásának sem elrettentő, sem pedig javító hatása nincs e társadalmi osztályokkal szemben,²³²sőt ezek a gonosztevők iskoláivá válhatnak. Ennek a feladatnak ezért szerinte a dologházak tudnának eleget tenni.²³³

Nagyiványi Fekete Gyula a Magyar Jogászegylet Börtönügyi Bizottságának 1889 novemberében tartott ülésén már komplett javaslattal jelentkezett,²³⁴ melyben tizenegy fejezetbe foglalva taglalja a dologházak bevezetésének elengedhetetlen és időszerű voltát, ismerteti a vonatkozó, aktuális német, francia és angol gyakorlatot és irodalmat, és a gyakorlati tapasztalatokra támaszkodva részleteiben is kidolgozott javaslatot tesz a felállítandó dologházak dologi, személyi, szervezési feltételei és jellemzői tekintetében.

Finkey Ferenc 1905-ben dolgozott ki részletes javaslatot.²³⁵ Finkey más szerzőkkel együtt a csavargást és a koldulást a bűnözés melegágyának tekintette. Érdeemes szó szerint idézni

---

²³⁰ BALLA *i. m.* 74.

²³¹ Idézi MEZEY Barna, *A magyar polgári börtönügy kezdetei*, Budapest, 1995,106.

²³² BALOGH Jenő, *Börtönügyi viszonyaink reformjához*, Magyar Jogászegyleti Értekezések, Budapest, 1888, 104-105.

²³³ BALOGH Jenő, *A büntetőjog átalakulása és a biztonsági rendszabályok*, Jogtudományi Közlöny, 1910. 51. szám, 342.

²³⁴ NAGYIVÁNYI Fekete Gyula, *A dologház és lakói*, Magyar jogászegyleti értekezések, Franklin-társulat könyvnyomdája, Budapest, 1891, 24.

²³⁵ FINKEY Ferenc, *A csavargás és koldulás szabályozása kriminálpolitikai szempontból*, Különlenyomat a Jogállam 1905. évi 4. és 5. számából, Budapest, 1905.

azt a logikai menetet, melynek során a munkakerülő életmódot folytató személy züllése egyenesen vezet el az emberüléshez: „Eltekintve a távolabbi és a mellékokoktól(!), legtöbb esetben a munkakerülés, a dologtalanság az, a mi a vagyontalan embereket a csavargásba és a koldulásba viszi. Ez ébreszti fel bennök a munka nélkül más vagyonából való megélés gondolatát, ez teremti meg a sokszori nélkülözést, a szükségét, a mi aztán alkoholizmusba, majd a lopás, csalás útjára, később rablásra, esetleg emberölésre hajtja őket.”²³⁶ Hasonló gondolatmenetet egyébként a későbbi dolgházi törvény indokolása is tartalmaz.

Finkey szerint a csavargást és a koldulást nem elegendő fogházzal vagy elzárással büntetni, hanem ebből a célból sajátos intézeteket kell létesíteni az ilyen életmódot folytató személyek számára. Finkey a csavargókat és koldusokat ugyanakkor nem tekinti homogén rétegnek, hanem négy osztályba sorolja, és a differenciált célok szerint mind a négy osztály esetében más és más típusú intézetek kialakítását látja szükségesnek. A négy osztály: a munkakerülő; munkaképtelen; munkakereső; és az ifjúkorban lévő csavargók és koldusok osztálya.²³⁷ A szükséges intézetek pedig a fentiek sorrendjében: a dolgházak; menedékházak; munkaközvetítő intézetek; gyermekvédő- és munkásiskolák. Kriminális elemnek egyedül a munkakerülő rétegét tekinti, számukra szerinte a dolgházba utalás látszik szükségesnek. Dolgházba határozatlan tartamban, bírói ítélet alapján kerülhetnének az elítéltek. A polgári szabadságjogok garantálása okán, Finkey csak a büntetőbírószágot ruházza fel az „egyéni szabadság ily jelentékeny megszorításának” jogával.²³⁸

Baumgarten Izidor a klasszikus iskola nézőpontjából kritikusan közelít az új irányzatok felé. Tömör véleménye szerint az új pozitivisták vagy kriminológiai iskolák az egyéni szabadság követelményeit figyelemre sem méltatják.²³⁹

---

²³⁶ FINKEY Ferenc, *A csavargás és koldulás szabályozása kriminálpolitikai szempontból*, In: LÉDERER Pál, TENCZER Tamás, ULICSKA László (szerk.) „A tettetésnek minden mesterségeiben jártasok...” Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1998, 187.

²³⁷ U. o. 192.

²³⁸ U. o. 192.

²³⁹ BAUMGARTEN Izidor, *Az új irányok a büntetőjogban*, Jogtudományi Közlöny Negyvennegyedik évfolyam, 44. szám, Budapest, 1909, 377-378.

Ezzel szemben Angyal Pál szerint ugyan „Az egyéni szabadság garanciáival túlterheltük a büntetőjog hajóját, mely ez okból a szükséges sebesség híján rendeltetésszerű védelmi szolgálatának betöltésére képtelen,“²⁴⁰ de Angyal nem említi a dologházak szükségességét. A közveszélyes büntettek különböző típusainál más-más szankciókat javasol: a visszaesők esetén az alapbüntetésnél hosszabb tartamú fegyházbüntetést, csökkent beszámítási képesség esetén pedig „gyógytartóztató” intézetek felállítását tartja szükségesnek.²⁴¹ Másutt, a közveszélyesség fokozatainak tárgyalása során a jogkövetkezményekre vonatkozó javaslataiban a csekély fokú közveszélyesség esetén a büntetés kitöltése után társadalmi felügyelet alkalmazását, nagyobb fokú közveszélyesség esetén munkatelepre való beutalást lát szükségesnek.²⁴²

Pekáry Ferenc kerületi, majd budapesti főkapitány-helyettes a dologházak bevezetésének szükségességét vizsgálva a csavargók négy kategóriáját különbözteti meg: 1. elaggott, beteg önfenntartásra képtelen egyének; 2. az önfenntartásra képes egyének, akiknek állandó „tartózkodó helyük” és rendes keresetforrásuk nincs; 3. az „ún kétes foglakozásúak”; 4. és a „sokszor büntetett javíthatatlan gonosztevők”. Pekáry nem csak a csavargókat kategorizálta, hanem a dologházakban is a differenciálásra törekszik, és annak rögtön két nemét javasolja bevezetni. A 2. és a 3. kategóriába tartozók esetén a „munkára szoktató, munkára nevelő intézetet”, a 4. kategóriába tartozók esetén pedig szigorított intézetet tart szükségesnek. Az első kategória esetén viszont nem látja szükségét szankciónak: „Végnyomorukban többnyire saját kérelmükre tető alá, a rendőri fogházba helyezendők és a legszükségesebb táplálékkal ellátandók.” Pekáry részletes, de lege ferenda javaslattal zárja a tanulmányt, és mint gyakorlati ember – aki tisztában van azzal, hogy a legjobb akarat is elbukik a pénzhíányon – a hazai viszonyokat ismerve javasolja azt is, hogy a Finkey által javasolt dologházi rendszer csak a következő lépcsőben, fokról fokra, a pénzügyi feltételek meglétének függvényében kerüljön bevezetésre.²⁴³

---

²⁴⁰ ANGYAL Pál, *Büntetőjogi reformok és az egyéni szabadság*, Concha-Emlékkönyv, Budapest, 1912, 26.

²⁴¹ ANGYAL Pál, *A magyar büntetőjog tankönyve*, Athenaeum, Budapest, 1909, 105.

²⁴² ANGYAL Pál, *A társadalom védelme a közveszélyes büntettek ellen*, (Büntetőjogi Értekezések I. füzet), Budapest, 1908, 34-36.

²⁴³ PEKÁRY Ferenc, *A csavargásról*, In: *Büntetőjogi Dolgozatok Wlassics Gyula születése hatvanadik évfordulójának ünnepére*, Franklin Társulat, Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1912, 250.

A dolgház mint biztonsági rendszabály

A dolgházba utalás mint „biztonsági rendszabály”, azaz mai terminológiával intézkedés került be a büntetőjog rendszerébe. A Csemegi-kódex mint klasszikus büntetőjogtudományi iskola még csak a büntetéseket (fő- és mellékbüntetéseket) ismerte. A kódex életbelépése után többek között a nemzetközi jogirodalomban a XIX. század végén megjelenő reformelképzelések, elsősorban a Liszt munkássága nyomán ismertté vált közvetítő iskola hatására kezdődnek élénk viták, mind a tudományos életben, mind a gyakorlati szakemberek körében a tematikus konferenciákon. 1908-ban a XXXVI. törvénycikk törli meg hazánkban a jogkövetkezmények addigi monizmusát, és vezeti be a fiatalokorú elkövetőkkel szemben alkalmazható pedagógiai tartalmú intézkedésként a dorgálást, a próbára bocsátást és a javító nevelést.

Az addigi tett-büntetőjogi szemléletet ebben az időszakban váltotta fel az új irányzat, amely az elkövető személyére, az abban rejlő veszélyekre koncentrált. A bírónak ekkortól nemcsak a tette, hanem a büntettes egyéni tulajdonságaira és különösen pedig a benne rejlő „közveszedelemre” is különös figyelmet kellett fordítania. Mert csak így remélhető, hogy a vele szemben alkalmazott büntető, javító, nevelő vagy elimináló intézkedés a társadalomnak megfelelő védelmet nyújt.²⁴⁴

A biztonsági rendszabályok és a büntetések közötti hasonlóságok és a különbségek feltárása és megfogalmazása, valamint a két szankciótípus elkülönítése már ekkor is nehézségekbe ütközött, mert biztonsági rendszabályok megjelenésükben – főként a büntetésekkel közös hátrány jellegre tekintettel – nem rendelkeztek markáns, önálló arculattal. Érdekes, hogy azóta sem sikerült a jogtudománynak adekvát választ találnia erre a kérdésre. A büntetőjogi intézkedéseknek a mai napig nem alakult ki egységes fogalma,²⁴⁵ és általánosságban elmondható, hogy a jogelmélet megelégszik a közös jegyek és a különbségek lajstromba vételével. A témával részletesen foglalkozó Nagy Ferenc kísérletet tesz ugyan a fogalom meghatározására, ám saját definícióját túlságosan részletezőnek tartja, és az elkövetés besorolhatatlansága miatt tartalmilag is

---

²⁴⁴ Az 1913. évi XXI. törvénycikk indokolása.

²⁴⁵ GYÖRGYI Kálmán, *Büntetések és intézkedések*, Közgazdasági-és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1984, 163.

kifogásolhatóak. Negatív, formai definíciója pedig – saját véleménye szerint – nélkülözi a tartalmi elemeket.²⁴⁶

Az első, az elkövető veszélyességén alapuló biztonsági szankció V. Károly 1532-es törvénykönyvében, a *Constitutio Criminalis Carolina*-ban szerepel. A szabály értelmében azokat, akiktől a bizonyított tények szerint gonosztetteket vagy bűncselekményeket lehet várni, és megfelelő biztosítékot adni nem tudnak, bizonyos időre biztonsági őrizetbe kell venni.²⁴⁷

Heller Erik megfogalmazásában biztonsági rendszabály: „az állam által bűncselekményi tényálladéku cselekmények megelőzése végett személy ellen alkalmazott kényszer.”²⁴⁸ Heller szerint a biztonsági rendszabályok lényegi eleme tehát a megelőzés, mégpedig az egyéni megelőzés, a speciális prevenció, szemben a büntetéssel, ami a már elkövetett cselekményre reagál.²⁴⁹ E logika mentén tehát ugyanaz a szankció biztonsági rendszabály, ha előzetesen, és büntetés, ha utólagosan alkalmazzák.

Angyal Pál szerint a büntetés jellemzője elsősorban az igazságosság, az intézkedése pedig a célszerűség.²⁵⁰

Finkey is a biztonsági rendszabályok céljellegét hangsúlyozza elsősorban, de ő a pozitivistáknak és a tettes-büntetőjogot tekintő elméleti alapjának. Szerinte: „a társadalmi önvédelem gondolata teremtette meg a XIX. század utolsó negyedében világszerte az ún. biztonsági intézkedéseket, melyekkel a (...) közveszélyes bűnelkövetőket igyekszünk – az emberiség törvényének sérelme nélkül – céltudatosan és gyakorlatiasan visszatartani az újabb bűncselekmények elkövetésétől.”²⁵¹ „Míg tehát a klasszikus büntetőjog szerint a tárgyi bűncselekmény és az ehhez járuló bűnösség szerint kell a büntetést kiszabni, addig a pozitivistáknak büntetőjog a tettes személyisége szerint

---

²⁴⁶ NAGY Ferenc, *Intézkedések a büntetőjog szankció rendszerében*, Közgazdasági-és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986, 196-197.

²⁴⁷ *Constitutio Criminalis Carolina*, 176. cikk.

²⁴⁸ HELLER Erik, *A magyar büntetőjog általános tanai*, Grill Károly könyvkiadó vállalata, Budapest, 1945, 259.

²⁴⁹ „A közveszélyesek ellen alkalmazott biztonsági rendszabály nem a szorosabb értelemben vett büntetés, hanem inkább rendőri természetű (preventív jellegű) intézkedés.” HELLER Erik, *A magyar büntetőjog*, 259.

²⁵⁰ ANGYAL (1908) *i. m.* 34-36.

²⁵¹ FINKEY (1933) *i. m.* 6-7.

határoz arról, hogy vajon büntetésre vagy azt pótló más intézkedésre (biztonsági rendszabály), illetve egyáltalán bármilyen intézkedésre van-e szükség.”²⁵²

A büntetések és a biztonsági rendszabályok közötti hasonlóságok és különbségek²⁵³ a fentiekre is tekintettel a következőkben foglalhatók össze: mindkettő joghátrány, megengedve azt, hogy a biztonsági rendszabály fő célja az elkövető megjavítása, míg a büntetés a hátrány okozása. Eredményüket tekintve azonban megállapítható, hogy a megvalósuló hátrány tekintetében lényeges különbség nincs közöttük. További hasonlóság, hogy mind a két szankciót bíróság alkalmazhatja, törvényes eljárásban.²⁵⁴ A két szankció közötti különbség egyrészt alkalmazásuk céljában, másrészt elvárt hatásában ragadható meg. „A dologház, ha berendezését tekintve büntetési intézetnek látszik is – céljára nézve tisztán megelőzési (...) munkára nevelő-intézet.”²⁵⁵ A büntetés és a biztonsági rendszabály alkalmazásának is bűncselekmény elkövetése az előfeltétele, a biztonsági rendszabály alkalmazásának többletfeltétele is van: a közveszélyes állapot. A bűncselekmény ebben az értelemben a közveszélyesség tünete.

A törvénycikkhez fűzött miniszteri indoklás szerint „Közveszélyesek azok, akiknek valamely oly tulajdonsága van, hogy annak folytán normális viszonyok közt a legcsekélyebb ingerre is jogsértésre ragadtatják el magukat.”

A közveszélyes állapot

Ez a „közveszélyes állapot” a másik alapfogalom, melyet részletesebben meg kell vizsgálnunk, illetve a korabeli fogalom-meghatározásokra támaszkodva tartalommal kell megtöltenünk. Az, hogy kikre jellemző a közveszélyes állapot, hamarabb tisztázódott, mint az, hogy melyek azok a releváns közös jegyek, melyek ennek az egyébként heterogén csoportnak a tagjait összekötik.

---

²⁵² SZABÓ András, *Recepció és kreativitás a büntetőjogban*, In: SAJÓ András (szerk.), *Befogadás és eredetiség a jogtudományban. Adalékok a magyarországi jog természetrajzához*, Budapest, Áron Kiadó, 2004, 72–136.

²⁵³ Bővebben: FINKEY (1933) *i. m.* 181-182.

²⁵⁴ SZABÓ András (2004) *i. m.* 82.

²⁵⁵ FINKEY Ferenc, *A magyar büntetőjog tankönyve*, Budapest Grill Károly könyvkiadó vállalata, 1914, 315.

Az elméleti szakemberek a nagy nemzetközi konferenciákon kidolgozták a közveszélyesség kategóriáit. Szerintük idetartoztak a visszaesők meghatározott csoportjai, a csökkent beszámítási képességgel rendelkezők, az iszákosok és természetesen a munkakerülő, csavargó elemek.²⁵⁶

Finkey szerint a bűnügyi lélektannak nem sikerült kifogástalan meghatározást adnia erre a kérdésre,²⁵⁷ ezért csak felsorolja a büntettek veszélyesebb csoportjait. Ezek a munkakerülők, a visszaesők, a hivatásos bűnelkövetők és a kétes elmeállapotúak.²⁵⁸

Irk Albert már megpróbálkozik egy meghatározással, szerinte a közveszélyesség a veszélyesség belterjesebb és súlyosabb alakja.²⁵⁹ Irk kissé általános megfogalmazásában közveszélyesnek tekinthető az a személy, akiről feltételezhető a jogrend megsértése, a közveszélyesség pedig egy olyan tartós állapotot feltételez, amely a jogrendet állandóan veszélyezteti.²⁶⁰

Friedmann Ernő leszögezi, hogy a közveszélyesség fogalma nem egyezik meg a visszaesés fogalmával, és a korlátozott beszámíthatóság fogalmával sem. Szerinte a közveszélyesség az egyénnek az az állapota, melyben a jogrendet mindig újabb bűncselekmények elkövetésével fenyegeti. Friedmann szerint ez az állapot megállapítható lehet már akkor is, mikor valaki először kerül a bíróság elé, és fordítva, hiányozhat akkor is, amikor valaki már több büntetendő cselekmény miatt többször volt elítélve.²⁶¹

Degré Lajos a tartós bűncselekményi jellegét hangsúlyozza ezen állapotnak. Szerinte az elkövető veszélyessége nem egyes akarat cselekvéseiben, hanem az általa folytatott életmód irányában, tehát „huzamos magatartásában” fedezhető fel.²⁶² Az erkölcsi romlottság kérdésében ugyanakkor hangsúlyozza, hogy annak nem kell már fennálló

---

²⁵⁶ KUTRUTZ Katalin, *A visszaesés és a közveszélyesség problémájának történeti megjelenése a magyar büntetőjogban*, In: HORVÁTH Tibor, SZÜK László (szerk.) *Büntetőjogi szakirodalom - gyűjtemény I. kötet*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1987, 198-200.

²⁵⁷ FINKEY (1933) *i. m.* 44.

²⁵⁸ *U. o.* 7.

²⁵⁹ IRK Albert, *A magyar anyagi büntetőjog*, Dunántúl Egyetem Nyomdája, Pécs, 1933, 45.

²⁶⁰ IRK Albert, *A büntetőjog átalakulása*, Gombos Kiadó, Kolozsvár, 1915, 10.

²⁶¹ FRIEDMANN *i. m.* 414.

²⁶² DEGRÉ Lajos, *A közveszélyes munkakerülőkről szóló 1913. XXI. törvénycikk*, Wessely és Horváth könyvkiadó vállalata, Pécs, 1914, 7.

állapotnak lennie, elegendő, ha olyan tények merülnek föl, amelyekből azok „különösebb veszélyére” következtethetünk.²⁶³

A 1913. XXI. törvénycikk

Abban a korszakban születik ez a törvény, amikor nyilvánvalóvá lett, hogy „a rideg megtorlás nem lehet a büntetőjog célja, nem már azért sem, mert az ebben az eszmekörben kiépített finom elméletek ugyan kívülről igen szépen festettek, de nem elégítettek ki senkit, mert sem megnyugvást nem keltettek, sem a büntettek számának csökkenését nem érték el.”²⁶⁴ Ebben az időszakban több jelentős büntetőjogi tárgyú törvény is napvilágot látott. Ennek a kornak a terméke a feltételes elítélés, a fiatalokúak külön büntetőjoga, a rehabilitáció intézménye, a csökkent szellemi és erkölcsi értékű egyének elkülönítése, az alkoholistákkal szembeni fellépés eszközrendszere is.²⁶⁵ Ekkor kezd a jogalkotás figyelembe venni a tettes személyét és személyiségjegyeit is a büntetés kiszabása során.

Elsősorban a dolgház prevenciós és nevelő célzatát hangsúlyozta a törvényhez írt jegyzeteiben Degré Lajos: „A dolgház új intézmény jogrendszerünkben. Lényegét tekintve nem büntetési, megtorló cél szolgálatában áll, hanem praeventív szabály, mely, – a törvény intézkedéseiből kitűnőleg – legelőszörban és eminenter a közveszélyes egyének rendes és munkás társadalmi életre való nevelését célozza; e mellett mindenesetre azok egy időre való eliminálását is eléri.”²⁶⁶

A magyar törvényi szabályozás a közveszélyes munkakerülés hagyományosan alkalmazható büntetése, a fogház és a pénzbüntetés alternatívájaként tette lehetővé a dolgházi elhelyezést. Ez alapvetően haladó jogintézménynek lett volna tekinthető, hiszen elvileg a korszerűnek számító nevelés eszméjét szolgálta.

---

²⁶³ U. o. 13-14.

²⁶⁴ ANGYAL Pál, *Büntetőjogunk átalakulása*, In: *Az igazságügyi és közigazgatási tisztviselők részére 1913. évi október 1-15. napjain rendezett III. jog-és államtudományi továbbképző tanfolyamon tartott előadások*, Pallas Részvénytársaság nyomdája, Budapest, 1914, 5.

²⁶⁵ U. o. 10.

²⁶⁶ DEGRÉ Lajos jegyzetei a közveszélyes munkakerülőkről szóló 1913. évi XXI. törvénycikkhez, *Bűnügyi Szemle törvénytára*, Pécs, 1914, 21.

A Csemegi-kódexhez csatlakozó, kihágásokról szóló 1879. évi XL. törvénycikk is tartalmazott rendelkezéseket csavargókra és koldusokra. A Kbt. 62-69 § nyolc napig terjedhető elzárással büntette a „foglalkozás vagy munkanélküli” csavargást, a „hatósági engedély nélküli nyilvános vagy házról-házra koldulást” és azt, „aki tizenhat éven alóli gyermekeket a koldulásra biztat, vagy koldulni küld, vagy e célból másnak rendelkezésére bocsát.”

A visszaesőre, vagyis arra, aki „csavargás miatt megbüntettetett és büntetése kiállása után két év alatt ismét csavargásban találtatik,” és „ki koldulás miatt megbüntettetvén, ha utolsó büntetése kiállításától két év nem múlt el, hatósági engedély nélkül nyilvános helyen vagy házról-házra ismét koldul,” a büntetés egy hónapig terjedő elzárás. Csavargás vagy koldulás miatt alkalmazható mellékbüntetés még a törvény szerint a büntetés kiállása után az „illetőségi helyükre utasítás”, külföldiekkel szemben pedig az országból való kiutasítás.

A dolgház rendeltetése, hogy a beutaltakat rendszeres foglalkoztatás, fegyelmezés és tanítás útján munkás és rendes életmódhoz szoktassa,²⁶⁷ a közveszélyes, munkakerülő bűnelkövetőket megjavítsa, egyéniségüket átalakítsa.²⁶⁸ A dolgház, úgy is, mint speciálpreventív intézkedés, csakis bűncselekmény elkövetése esetén volt alkalmazható, de e garanciális feltételek súlyát nagyban csökkentti, hogy ebben az értelemben a közveszélyes munkakerülés is bűncselekmény volt.²⁶⁹ Dolgházba ennek értelmében azokat utalhatta a bíróság, akik a közveszélyes munkakerülés vétségét követték el,²⁷⁰ avagy azokat, akik az élet, testi épség, szemérem vagy vagyon ellen elkövetett bűntett vagy vétség miatt fegyházra, börtönre vagy legalább háromhavi fogházra ítéltettek, és további konjunktív feltétel volt, hogy ez a bűntett vagy vétség a tettes munkakerülő életmódjával (1-4. §) álljon összefüggésben.²⁷¹

Dolgház alkalmazására büntetés helyett, önállóan vagy büntetés mellett, azt követően volt lehetőség. Önállóan alkalmazható volt, ha valakit közveszélyes munkakerülés

---

²⁶⁷ 62,000/1916. I. M. számú rendelet 1.§

²⁶⁸ 1913. évi XXI. tc. 14. §

²⁶⁹ HELLER (1945) *i. m.* 314.

²⁷⁰ 1913. évi XXI. tc. 5. § és 6. § (1) bekezdés

²⁷¹ 1913. évi XXI. tc. 7. §

vétsége vagy kihágása miatt ítétek el,²⁷² a büntetést követő alkalmazására pedig munkakerülő életmóddal összefüggő vétség vagy büntett elkövetése miatt²⁷³ kerülhetett sor. Ebben az utóbbi esetben az elítéltet a szabadságvesztés végrehajtása után kellett dologházba szállítani. A bíróság azonban ítéletében elrendelhetette, hogy a fogházra ítélt már ezt a büntetését is a dologházban állja ki.²⁷⁴

A dologházba utalásnak nem volt kötelező esete. Mindig a bíróság mérlegelésétől függött, hogy dologházat alkalmazott vagy szabadságvesztést, avagy pedig a fentebb említett módon egymás után mind a kettőt. Voltak olyan esetek, amikor főszabályként a bíróság szabadságvesztést alkalmazott, és csak további feltételek fennállása esetén utalhatta dologházba az elkövetőt, és fordítva, volt olyan eset is, amikor a főszabály a dologház alkalmazása volt, kivételesen pedig a szabadságvesztés.²⁷⁵

Csak további feltételek megvalósulása esetén volt alkalmazható a biztonsági rendszabály közveszélyes munkakerülés vétsége vagy kihágási alakzata esetén, ha az elkövető nem volt visszaeső. Ilyenkor a bíróság főszabályként fogházbüntetést szabott ki (4§), és dologházba csak akkor utalhatta, ha munkára nevelése és rendes életmódhoz szoktatása végett szükségesnek tartotta.

Az élet, testi épség, szemérem vagy vagyon ellen elkövetett büntett vagy vétség miatt fegyházra, börtönre vagy legalább háromhavi fogházra ítélt elkövető is csak akkor volt a szabadságvesztés kitöltése után dologházba utalható, ha a bíróság megállapította, hogy a büntett vagy vétség összefüggésben állt a tettes munkakerülő életmódjával.

A dologházba utalás főszabály volt azokban az esetekben, ha az elkövető közveszélyes munkakerülés miatt már volt büntetve, és a büntetés kiállítását követő két éven belül újra megvalósította a közveszélyes munkakerülés vétségi vagy kihágási alakzatát. Ekkor a bíróság az elkövetőt fogházbüntetés kiszabása nélkül ítélettel dologházba utalta.²⁷⁶

---

²⁷² 1913. évi XXI. tc. 5. § és 6. § (1) bekezdés

²⁷³ 1913. évi XXI. tc. 7. §

²⁷⁴ 1913. évi XXI. tc. 7. §

²⁷⁵ HELLER (1945) *i. m.* 315.

²⁷⁶ 1913. évi XXI. tc. 6. §

A törvény megfogalmazása az „utalja” kifejezés látszólag mérlegelést nem tűrő kötelező esetre utal. Azonban a folytatása – „a bíróság a dolgházba utalást mellőzheti, és egy hónaptól egy évig terjedhető fogházbüntetést állapíthat meg, ha az elítélt egyéniségéből és az eset körülményeiből alaposan lehet következtetni arra, hogy a tettes a büntetés kiállása után munkás és rendes életmódot fog folytatni” – mutatja, hogy a bíróság mérlegelési jogát a megfogalmazás nem érintette.

A munka alól való felmentésnek semmilyen címen nem volt helye. Nem rendes elmeállapotú személyekkel²⁷⁷ és fiatalokúakkal²⁷⁸ szemben a törvény rendelkezéseit nem lehetett alkalmazni. Ha valamelyik beutalt betegség vagy elmebetegség miatt munkaképtelenné vált, a dolgházi őrizetet vele szemben megszüntették, de e két indokon kívül az általános munkakényszer volt jellemző, amely során a dolgházba utalt semmilyen formában nem kapott lehetőséget a munkája jellegének megválasztásában.

Előfordulhattak persze olyan esetek, amikor a dolgházi őrizet tartama alatt merült fel az a gyanú, hogy a dolgházba utalt nem rendes elmeállapotú, vagy pedig tartósan munkaképtelenné mutatkozott, ebben az esetben a fogház főnöke erről a fogházi orvos véleményének egyidejű bemutatásával értesítette a dolgházi felügyelő hatóságot. Amennyiben a hatóság igazoltnak látta, hogy a dolgházba utalt elmeállapota rendellenes – szükség esetén a fogházi orvoson felül még egy orvos véleményét kikérve –, vagy azt, hogy tartósan munkaképtelen, a dolgházba utaltat az intézetből elbocsátotta.²⁷⁹

Fontos leszögezni, hogy a nem rendes elmeállapot fogalma nem volt azonos a beszámíthatatlanságot eredményező elmebetegséggel, annál tágabban volt értelmezendő. Magában foglalta ugyanis a pszichopátiás személyiségjegyekkel rendelkező és a korlátozott beszámítási képességgel rendelkező beutaltakat is.²⁸⁰

A dolgházi őrizet határozatlan tartamú intézkedés volt, tényleges tartama a végrehajtása alatt felmerült tényektől függött. A határozatlan tartamú büntetés gondolatára vonatkozó elveket először az 1870. évi Cincinnatiiben megtartott börtönügyi kongresszuson

---

²⁷⁷ 1913. évi XXI. tc. 19. §

²⁷⁸ 1913. évi XXI. tc. 8. §

²⁷⁹ 62, 000/1916. I. M. számú rendelet, 42. §

²⁸⁰ HELLER (1945) *i. m.* 316.

állapították meg,²⁸¹ a washingtoni 1910. évi VIII. nemzetközi börtönügyi kongresszus a határozatlan időtartamra szóló dologházba utalás intézménye mellett foglalt állást, és részletesen tárgyalta annak végrehajtási kérdéseit is.²⁸² Európában elsőként 1891-ben a krisztániai (koppenhágai) kongresszuson fogadták el majdnem egyhangú szavazással a határozatlan tartamú elítélés elvi lehetőségét.²⁸³ Ennek jegyében alakult ki a tartamra vonatkozó magyar szabályozás is.

A törvénycikk szövege szerint:²⁸⁴ a dologházba utalás határozatlan időre szól, de tartama egy évnél rövidebb és öt évnél hosszabb nem lehet.²⁸⁵ A bíróság ítéletében nem rendelkezhetett a beutalás hossza felől, csak egyszerűen dologházba utalta az elítéltet és annak későbbi, intézeti magaviseletétől függött, hogy a törvény által megállapított kereteken belül, a valóságban meddig tartott dologházi őrizete.

A határozatlan tartamú elítélés teljesen idegen volt a magyar büntetőjog szellemétől és addigi szigorú és kötött büntetés kiszabásra vonatkozó szabályaitól is, és minden bizonnyal a határozatlan tartam volt a dologházra vonatkozó szabályozás egyik olyan eleme is, amivel a gyakorlati szakemberek legkevésbé tudtak azonosulni. A bíróságok idegenkedését az intézménnyel kapcsolatban az sem csökkentette, sőt valószínűleg növelte, hogy a törvénycikk indoklása szerint a bírói mérlegelés bonyolult és felelősségteljes folyamatát és a határozott tartamú büntetésekben megjelenő garanciális elemeket „teljes mértékben pótolhatja ama felügyelő-hatóságok jól megválasztott módon és teljesen független férfiakból leendő szervezése, amelyek a határozatlan időtartamra elítélt büntetettek vagy határozatlan időtartamra internált más közveszélyes emberek felett öröködni s a szabadon bocsátás idejét meghatározni hivatva lesznek.”²⁸⁶

Sőt, az indoklás még továbbment: „a kódex szigorúbb korlátaiból felszabadított bíró esetleges tévedéseit helyreigazíthatja a már fentebb említett felügyelőhatóság állandó és

---

²⁸¹ FINKEY Ferenc, *A fiatalok büntetőjoga Észak-Amerikában*, Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat, Budapest, 1913, 207.

²⁸² 1913. évi XXI. tc. indoklása

²⁸³ GÉVAY-WOLFF Nándor, *Nemzetközi küzdelem a megrögzött büntetettek ellen*, Királyi Magyar Egyetemi nyomda, Budapest, 1931, 22.

²⁸⁴ 1913. évi XXI. tc. 10. §

²⁸⁵ 41.410. I. M. rendelete a közveszélyes munkakerülők büntügyi nyilvántartásáról rendelkező

²⁸⁶ 1913. évi XXI. tc. indoklása.

éber örökösége, amely a tett intézkedések megváltoztatását mindig lehetővé teszi.” Ezekkel a meglehetősen sértő alapfeltételezésekkel kellett azonosulnia annak a bírónak, aki a jogintézmény alkalmazása mellett döntött.

A törvény tehát a szükséges garanciákat egyrészt magában a bírói eljárásban (17. §), továbbá az áthághatatlan törvényi maximum megállapításában (10. §), a felügyelőhatóság helyes szervezésében és függetlenségében (13. §) együtt vélte megtalálni. A bíróságokat mint az igazságosság és függetlenség hordozóit inkább elavult intézményként tüntette fel, melyek önmagukban, felügyelet nélkül nem képesek hibátlanul dolgozni.

A felügyelőhatóság

A 13. § értelmében minden dolgház mellett külön felügyelő hatóságot kellett felállítani, melynek részletes szabályait a törvény végrehajtásáról szóló rendelete állapította meg. A felügyelő hatóság tagjait a királyi bíróság, a királyi ügyészség és a rendőri hatóság tagjai, valamint a dolgház vezetői és más, arra vélhetően alkalmas egyének köréből az igazságügy-miniszter nevezte ki. A felügyelő bizottság volt hivatott az elítélt feltételes szabadon bocsátása felől is dönteni. Erre akkor kerülhetett sor, ha az elítélt már kitöltötte a törvény által meghatározott legalább egy évet, és jó magaviselete alapos reményt nyújtott arra, hogy munkás és rendes életmódot fog folytatni. Azt, hogy a dolgházba utalt kellő szorgalmat s jó magaviseletet tanúsított, csak akkor lehetett igazoltnak tekinteni, ha a beutalt megfelelő mennyiségű szorgalmi jegyet szerzett.²⁸⁷

A fogház főnöke a dolgházba utaltakat a végzett napi munka mennyiségének, minőségének s a beutalt előképzettségének figyelembevételével havonta négyszer minősítette. A minősítés szorgalmi jegyek adásával történt. A legjobb szorgalmi jegy a négyes, a legrosszabb pedig a nulla volt. Ugyanígy szorgalmi jegyek adásával minősítette a dolgházba utaltakat havonta egyszer a lelkész és a tanító is. A szorgalmasak és jó magaviseletűek részére nyújtható kedvezményekben²⁸⁸ csak azok a beutaltak részesülhettek, akik szorgalmi jegyeinek száma havonta legalább 18, ha pedig valaki iskolába nem járt (tehát a tanítótól nem kaphatott pontokat), havonta legalább 16. Arról,

---

²⁸⁷ 62,000/1916. I. M. számú rendelete 29. §

²⁸⁸ 62,000/1916. I. M. számú rendelete 24. §

hogy a szorgalmi jegyeket mennyiben kellett figyelembe venni a feltételes szabadságra bocsátásnál, a rendelet 29. §-a rendelkezett²⁸⁹

Azt is szabadon kellett bocsátani, aki törvényben meghatározott a maximális öt évet már eltöltötte az intézetben. A felügyelő hatóságnak a feltételes szabadon bocsátás tárgyában hozott határozata ellen nemcsak az elítélt fellebbezhetett nyolc napon belül, hanem az ügyész, valamint az intézet igazgatója is. Az elítélt feltételes szabadságra bocsátása után köteles volt a felügyelő hatóság által meghatározott helyen tartózkodni, munkás és rendes életmódot folytatni. A feltételes szabadság tartamát a törvény egy évben határozta meg. A rövid, egyéves intervallum megállapítására azért került sor a törvény indokolása szerint, mert az ellenőrzés annál intenzívebb lehet, minél kisebb az ellenőrzöttek (feltételes szabadságra bocsátottak) száma, azaz minél kevesebben vannak, annál több figyelem jut rájuk. Az indoklás szerint egyébként is főleg a kihelyezésüket közvetlenül követő első időben vannak kitéve a visszaesés és az újabb elzúllás veszélyeinek a feltételes szabadságra bocsátottak. „Ha az első évet becsületesen kiállották, legnagyobbbészrt megmentettekül, a társadalomra többé nem veszélyes egyénekül tekinthetők.” Ha az elítélt ez idő alatt munkás és rendes életmódot folytatott, a szabadon bocsátás végleges lett. Ebben az esetben teljes szabadságát minden külön intézkedés nélkül, a törvény erejénél fogva nyerte vissza. Ellenben, ha iszákos, erkölcstelen, munkakerülő életmódot folytatott, vagy a felügyelő hatóság magatartási szabályait más módon súlyosan megszegte, az elítéltet vissza kellett szállítani az intézetbe.

Abban az esetben, ha a feltételesen szabadságra bocsátott élet, testi épség, vagyon vagy szemérem elleni bűncselekményt követett el, és emiatt őt a bíróság legalább háromhavi fogházbüntetésre ítélte, őt a dologházba is vissza kellett utalni. Más bűncselekmény elkövetése esetén a bíróság az eset összes körülményeinek figyelembe vételével döntött a visszautalásról. Az ismételten dologházba szállított egy és öt év közötti időtartamot töltött el az intézetben. Ebbe az időtartamba sem a korábbi éveket, sem a feltételes szabadság tartamát nem lehetett beszámítani.

---

²⁸⁹ 62,000/1916. I. M. számú rendelete 23. §

A feltételesen szabadságra bocsátottak visszaszállítását a Csemegi-kódex szerint az igazságügy-miniszter rendelhette el. A dologházak esetében azonban a törvény ezt a jogot a királyi bíróságra ruházta, hogy ezzel is eloszlassa azokat az aggályokat, „amelyek az egyéni szabadság oltalma nevében hasonló törvények alkotása alkalmával elhangzani szoktak”

Dologházak a gyakorlatban

Bevezetésekor a büntetőjogászok szinte egyöntetűen lelkesedtek a dologház gondolata iránt. Degré Lajos a dologház bevezetésében egy gyökeresen új, de reményei szerint hatásos és modern biztonsági rendszabály megjelenését üdvözölte, amely formabontó újdonsága ellenére sem ütközik a büntetőjogi alapelvekkel.²⁹⁰ Bernolák Nándor hasonlóképpen vélekedett, korszerűnek, teljes mértékben megfelelőnek tartotta az új biztonsági rendszabályt, és reményét fejezte ki, hogy az egyébként konzervatív bírói kar szívesen és sokszor fogja alkalmazni ezt a „modern és szellemiségében korszerű jogszabályt.”²⁹¹

Berényi Antal párhuzamot vont a magyar büntetőjogban már jelenlévő kiutasítás, a foglalkozástól eltiltás és a javítóintézetbe utalás között, ezzel is igazolni törekedve az új szankció kompatibilitását és létjogosultságát²⁹² a magyar jogrendszerben.

Finkey szerint – aki maga is bábáskodott a törvénycikk megszületésénél – a határozatlan időre szóló elítélés „általánosságban kétségtelenül nagy és áldásos jelentőségű.”²⁹³

Az idő azonban nem igazolta az optimista várakozásokat. Igaz ugyan, hogy a jogintézmény elméleti megalapozása kifogástalan és részletes volt, mindenben illeszkedett kora elvárásaihoz, azonban gyakorlati végrehajtása során már közel sem volt ennyire fényes a helyzet. Dologházak Magyarországon soha nem épültek. Már a törvénycikk megalkotásakor számolt a törvényalkotó azzal, hogy a végrehajtás financiális

---

²⁹⁰ DEGRÉ Lajos, *Széljegyzetek az 1913. évi XXXI. törvénycikkhez*, Bűnügyi Szemle, 1915/1, 164-177.

²⁹¹ BERNOLÁK Nándor, *Újabb teendőink a bűncselekmények ellen folytatott küzdelemben*, Wessely és Horváth Könyvnyomda, Pécs, 1914, 17.

²⁹² BERÉNYI Antal, *A közveszélyes bűnözők elleni törvényhozási védelem*, Jogtudományi Közlöny, 1913/16, 136.

²⁹³ FINKEY (1933) *i. m.* 50.

nehézségekbe ütközik,²⁹⁴ ezért a törvény 11. §-a, úgy rendelkezett, hogy rendeletben dologházul ideiglenesen valamelyik országos büntetőintézetet vagy bírósági fogházat jelölje ki az igazságügy-miniszter. A 21.§ a dologházra vonatkozó rendelkezések hatálybalépésének legkésőbbi időpontjául 1916. január 1-jét jelölte meg. Ennek megfelelően a jászberényi járásbírósági fogházban férfidologház,²⁹⁵ a kalocsai törvényszéki fogház elkülönített részében női dologház kialakítására került sor.²⁹⁶

A rendelkezés ideiglenes megoldásként született, de már ekkor voltak olyan hangok, melyek korábbi - más törvények végrehajtásával kapcsolatos - tapasztalatokra támaszkodva kételkedtek annak valóban ideiglenes voltában,²⁹⁷ és ezek a félelmek a későbbiekben be is igazolódtak. Az ideiglenesnek szánt helyzet sajnos véglegessé vált. Az időközben lezajlott I. Világháború sem segítette a jogintézmény tárgyi feltételeinek a létrejöttét.

A munkáltatás és a munkára nevelés alapvető elvei már a kezdetektől csorbát szenvedtek. Jászberényben nagyobb részét mezőgazdasági munkát végeztek a beutaltak, emellett karbantartási , és háztartási feladatok valamint mosás jutottak nekik, és csak ritkább esetben kosárfonás, cipőjavítás vagy kőművesmunka. A női beutaltak kertészkedéssel, ruhajavítással, tollfosztással és ugyancsak háztartási munkákkal foglalkoztak. Annak ellenére, hogy a beutaltak nagyrészt a városi lakosságból kerültek ki, így vissza- vagy beilleszkedésükhöz ipari jellegű foglalkoztatásukra lett volna szükség,²⁹⁸ hogy

---

²⁹⁴ „Kívánatos lenne, ha dologházul kizárólag e célra állított s megfelelően berendezett külön intézetek szolgálnának. Minthogy azonban ma még pénzügyi okokból ily külön intézetek állítását egyelőre remélni nem lehet, a tv. úgy rendelkezik, hogy az igazságügyminiszter dologházul addig, amíg e célra megfelelő külön intézetek nem állítatnak, valamely országos büntető intézetet, bírósági fogházat, valamely törvényhatóság vagy község által erre a célra felajánlott alkalmas épületet, vagy ily intézet vagy épület elkülönített részét jelöli ki.” A 10-11 §-hoz fűzött indokolás.

²⁹⁵ „Szinte végzetszerű, hogy a jászberényi fogház, amely már börtön is volt, fiatalkorúak fogháza is volt, most, mint dolog-ház szerepel, akárcsak a Shakespeare-korabeli színpad, amelynek szcenikai változásait feliratos táblák jelezték.” Írja a Jogtudományi Közlöny cikk az ideiglenes dologházakról. Id. Szerző nélkül, *Dologház*, Jogtudományi közlöny, 51. évf. 2. sz., 1916, 15.

²⁹⁶ GÖNCZÖL Katalin, *Bűnös szegények*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1991, 55.

²⁹⁷ „Régebbi tapasztalatok azonban arra tanítanak, hogy nálunk a börtönügyi téren tett ideiglenes intézkedések idővel véglegesekké válnak. Ideiglenesnek tervezte a Btk. 36. §-a a börtönbüntetés végrehajtását a törvényszéki fogházakban és harminchat év múltán ez az ideiglenesség még változatlanul fen áll. Ideiglenesen jelöltek ki törvényszéki fogházakat a Bnov. 27. §-a szerint a fiatalkorúak részére felállított külön fogházban végrehajtandó fogházbüntetés foganatosítására és egyelőre semmi remény az ideiglenesség megszűnésére. Az ilyenfajta ideiglenesség ellen a dologházi őrizet végrehajtásában már most tiltakozni kell.” KÖNIG *i. m.* 15.

²⁹⁸ SZÖLLÖSY Oszkár, *Magyar börtönügy*, Budapest, 1930, 226.

hasznosítható ismereteket szerevezve, alkalmassá váljanak arra, hogy a dologház kiállása után a társadalom hasznos tagjaiként kezdhessenek új életet. Nem véletlenül jelöli meg tehát Finkey a végrehajtás legvitásabb kérdéseként a beutaltak mezőgazdasági munkával foglalkoztatását.²⁹⁹

Szociológiai szempontból sem volt sikeres a dologház. Kudarcba fulladt a kísérlet, hogy a dologházat a gazdasági élet szereplőjévé tegyék. A beutaltak munkamorálja és teljesítménye töredéke volt a bérért fizetésért dolgozó munkásokénak. A dologházakban végezhető munkák száma meglehetősen korlátozott volt, így a vállalkozók sem láttak fantáziát a rabmunkában. „A dologház a létrehozók szándékai ellenére gyakorlatilag mindkét casteli integrációs dimenzió mentén ellehetetlenítette a bekerülőt. Szociális kapcsolatai a bezárással tulajdonképpen megszűntek, munkája pedig társadalmilag értelmetlen lett. Nem kapott érte pénzt, nem kötődött hozzá szociális kapcsolatok rendszere, a munka, lévén közvetlen kényszer, elveszítette minden méltóságát.”³⁰⁰

A végrehajtás során alapvető követelmény lett volna továbbá az is, hogy büntetett előéletűeket, illetve azokat, akik már voltak dologházban, a végrehajtás alatt elkülönítsék az első ízben beutaltaktól. Valamint mindkét főcsoporton belül szükséges lett volna további osztályozás is, például az életkor vagy az előző foglalkozás alapján. További elkülönítésre lett volna szükség a dolgozni nem akaró, makacs vagy összeférhetetlen jellemű beutaltak esetében is,³⁰¹ hogy a többi beutalt erkölcsi javulását ne veszélyeztessék.³⁰² Azonban ez sem volt megvalósítható. Mint ahogyan a munkára való nevelés helyett is inkább a munkakényszer dominált, és a nevelési célok elérésének gyakorlati megvalósítása is csak nyomokban jelentkezett a vallási és iskolai oktatásban.³⁰³

---

²⁹⁹ FINKEY (1933) *i. m.* 204.

³⁰⁰ ULICSKA László, *A munkanéküliség feltalálása Magyarországon. A munkanéküliség fogalmának recepciója a magyar társadalomban*, KORALL, 2001, Ősz-Tél, 37.

³⁰¹ „A dologházba utaltakat, amennyiben a viszonyok megengedik, éjjel magánelzárásban kell tartani, nappal rendszerint csak a munka neme szerint kell osztályozni és csoportosítani. A többszörösen büntetett s általában az erkölcsileg nagyobb mértékben romlott elemet azonban a többtől mind nappal, mind éjjel lehetőleg el kell különíteni és megkülönböztető jellel kell ellátni.” 62,000/1916. I. M. számú rendelete 11. §

³⁰² FINKEY (1933) *i. m.* 203-204.

³⁰³ GÖNCZÖL *i. m.* 56.

Sajnos teljes biztonsággal kijelenthető, hogy dologház intézménye tulajdonképpen már bevezetésekor sorvadásnak indult. Az első évben, még a trianoni döntés előtti Magyarországról mindössze 90 férfit és 132 nőt utaltak a bíróságok dologházba, ami kezdetnek talán nem is tűnik kevésnek, de ez a szám a következő években folyamatosan csökkent. 1922-ben már csak 17 férfi és 22 nő, 1930 elején pedig mindössze 33 férfi és 37 nő volt összesen dologházi őrizetben.³⁰⁴ 1932-ben összesen 9 főt 1933-ban pedig 10 főt ítéltek a bíróságok dologházi elhelyezésre.³⁰⁵

Gönczöl Katalin szerint ennek egyik oka az lehetett, hogy a proporcionális büntetésekhez szokott bíróságok túlságosan szigorúnak találták a dologházi beutalást, a másik pedig az, hogy a szegénység és az elesettség pönalizálásával a bírák nem tudtak vagy nem akartak azonosulni.³⁰⁶ Bár vannak példák a dologházakkal való elvi és politikai szembehelyezkedésre,³⁰⁷ a korabeli szakcikk, iratok általánosságban nem utalnak erre. Elmondható, hogy a dologház bevezetésekor megalapozott, átgondolt és saját korában modern és népszerű szankcióforma volt, vagy lehetett volna. Inkább a szükséges anyagi eszközök bevezetési hiánya és az ebből fakadó büntetés kiszabási anomáliák és végrehajtási nehézségek okozhatták az intézkedés válságát. „A bíróságok logikája ugyanis az, hogy ha a dologházba utalt ügyis fogházba kerül, akkor egyre megy, ha egyenesen fogházra ítélik el a vétséget elkövetett dologkerülőket.”³⁰⁸

---

³⁰⁴ SZÖLLŐSY *i. m.* 226.

³⁰⁵ GÖNCZÖL *i. m.* 57.

³⁰⁶ *U. o.* 56.

³⁰⁷ PAPP Géza, *Törvény (1913. évi XXI. törvénycikk) a közveszélyes munkakerülőkről*, In: LÉDERER Pál, TENCZER Tamás, ULICSKA László (szerk.) *„A tettetésnek minden mesterségeiben jártasok...”*, Új Mandátum Könyvkiadó Budapest, 1998, 209-219. A cikkben Papp Géza országgyűlési képviselő, jogász a törvénycikk elveinek kapcsán fogalmazta meg ellenérzéseit. A törvénycikket elemezve sérelmezte, hogy annak szövegezéséből nem derül ki egyértelműen az, hogy ki minősül munkakerülőnek, így lényegében az egyes eljáró hatóságok mérlegelésén múlik, hogy egy időnyomkás pillanatnyi munkanélküli állapotát, egy éppen munkakeresés szándékával úton lévő, vagy a rossz munkafeltételek miatt felmondani kényszerült szerencsétlen helyzetét bűncselekménynek minősítik-e. Szerinte országos szintű munkaközvetítés törvényi szabályozására és a társadalombiztosítás hatékonyabb megszervezésére lenne szükség ahelyett, hogy a munkakényszer dologházak útján próbálja az állam érvényesíteni. Nyugat-európai példákra hivatkozva leszögezi, hogy a dologház nem alkalmas nevelési eszköz, és nem alkalmas eszköze a törvény indoklásában bemutatott problémák megoldásának sem. Ráadásul a törvény nem differenciál a dologházba került munkanélküliek, csökkent munkaképességűek, és a köztörvényes bűncselekményeket elkövetők között, ezért a törvénycikktől remélt nevelő hatásokat és funkciót sem lesz képes ellátni.

³⁰⁸ FINKEY (1933) *i. m.* 200.

Finkey még 1933-ban is a büntetési rendszert kiegészítő biztonsági intézkedések sorában az „egyik legnagyobb jelentőségű és sikerű intézmény”-nek nevezi a dologházat,³⁰⁹ és lelkesítő mondatokban igyekszik a dologházak építésének fontosságára felhívni a döntéshozók figyelmét, példaként a szabadságvesztés büntetés kezdeti infrastrukturális nehézségeit és későbbi sikereit megemlítve, de érvelése nem talál meghallgatásra.³¹⁰

A beutaltak alacsony létszáma aztán folyamatosan tovább nehezítette a megfelelő foglalkoztatási körülmények kialakítását, felügyelők alkalmazását, szerszámok beszerzését, aminek hatására a bíróságok még kevésbé választották szívesen ezt a szankcióformát, és a dologház e kölcsönösen egymásra ható folyamatok miatt, lassan, szinte észrevétlenül eltűnt a magyar büntetőjog rendszeréből. Formálisan végül a büntetőtörvénykönyv általános részének hatálybaléptetéséről szóló, 1950. évi 39. törvényerejű rendelet helyezte hatályon kívül a vonatkozó szakaszokat.³¹¹

2.2 Szigorított dologház

A szigorított dologházat, mint a megrögzött büntettek ellen alkalmazott biztonsági intézkedést a Csemegi-kódex II. novellája, az 1928. évi X. törvénycikk III. fejezete vezette be. Bevezetésének deklarált célja az volt, hogy eszközt adjon a büntetőbíróságok kezébe a megrögzött büntettekkel szemben a társadalom védelmére.

A szigorított dologháznak – a hozzáfűzött indoklás szerint – a neve ugyan hasonlít a közveszélyes munkakerülők számára az 1913. évi XXI. törvénycikkkel létesített

---

³⁰⁹ U. o. 198.

³¹⁰ „A magyar jog szempontjából azért a leghatározottabban kell követelnünk az önálló dologházak mielőbbi felállítását, mert csak így lehet elérnünk vagy megközelítenünk azt a fontos társadalompolitikai célt, amit az 1913: XXL t. c. által a törvényhozás elérni kívánt. A dologházakkal is úgy vagyunk, mint annak idején, a Btk. meghozatalakor a fegyházakkal és börtönökkel voltunk. A Btk-ban papíron megalkotott, valóban kitűnő börtönrendszer sem tudtuk — megfelelő épületek hiányában — hosszú ideig megvalósítani. De azért senkinek sem jutott eszébe, hogy töröljük el ezt a helyes rendszert és térjünk vissza a régi összevisszasághoz. Ellenkezőleg, hosszú sürgetéseinkre mégis csak sikerült a Btk. rendszerét a valóságba is átvinni. Ezt kell tennünk a dologházzal is. Ha lesz két önálló dologházunk a férfiakra és a nőkre, egészen bizonyos, hogy alkalmas és buzgó igazgatók és tisztviselők vezetése mellett a dologházak jobb eredményt fognak felmutatni.” FINKEY (1933) *i. m.* 201.

³¹¹ A Btá. hatálybalépésével hatályukat veszítik a fennálló jogszabályoknak mindazok a rendelkezései, amelyek a Btá. által szabályozott kérdésekre vonatkoznak. Hatályukat veszítik különösen:

a közveszélyes munkakerülőkről szóló 1913. évi XXI. törvénynek a dologházi őrizetre vonatkozó rendelkezései

„dologház”-hoz, azonban a hasonlóság csupán a névben él és abban a gondolatban, hogy a törvénycikk sem mond le a megrögzött büntettekkel kapcsolatban arról, hogy rendes és munkás emberekké nevelésüket megkísérelje. Finkey szerint ezzel szemben a hasonlóság jóval nagyobb. Szerinte a két biztonsági intézkedés nem csak névrokonságban, hanem „vérrokonságban” van egymással. „A cél közösségén kívül a beutaltak egyéniségének hasonlósága, valamint a végrehajtási rendszer azonossága oly viszonyba hozzák azokat egymással, mint aminő van a fogház és a fegyház között. Egyik sem büntetési eszköz, célja, rendeltetése egyiknek sem a megtorlás, tartalma nem a fenytés és a felemelés, hanem mindkettővel az állam a léha munkakerülő, a bűnelkövetésből élő s ezért különösen veszedelmes büntetéseket kívánja huzamosabb időre ártalmatlanokká tenni és esetleg – amennyiben még lehetséges – jobbítani, hasznos munkásokká faragni.”³¹²

A dologházzal ellentétben – aminek funkciója az volt, hogy a kriminogén környezeti hatások közül kiemelje, munkára nevelje, és ezáltal megjavítsa a beutaltat – a szigorított dologház tulajdonképpen mint határozatlan tartamú fegyházbüntetés funkcionált. Egy olyan határozatlan tartamú büntetés, amiből az elítéltet a büntetés kitöltése után is, csupán feltételesen, és csak abban az esetben lehetett szabadon bocsátani, ha az intézetben tanúsított magaviseletéből és szorgalmából alaposan lehetett arra következtetni, hogy szabadon bocsátása esetén a jogrendet és a közbiztonságot nem fogja veszélyeztetni.

Finkey a szigorított dologház bevezetését azzal (is) indokolja, hogy a XX. század elején a büntetőjogi és büntetőpolitikai fórumokon világszerte mindenhol „egyhangú elismerésre” talált az a tétel, hogy a hivatásos – vagy a Magyarországon meghonosodott elnevezés szerint – megrögzött büntettek ellenében nemcsak hogy nem elég, hanem egyenesen felesleges is a rendes börtönbüntetést alkalmazni. Ezeket a legveszélyesebb bűnelkövetőket a fegyház, a börtön vagy a fogház valójában „sem el nem rettentí, sem pedig meg nem javítja.” Nem kielégítő megoldás számukra továbbá az egyszerű dologház sem, mert ezek számára kivételes elbánásra és különleges intézetekre van szükség. Így lett Európában és az Egyesült Államokban is általános az a vélemény a szakmai körökben, hogy az ily megrögzött büntettekkel szemben szükséges a preventív, határozatlan

---

³¹² FINKEY (1933) *i. m.* 198.

időtartamú letartóztatás, amit a Csemegi-kódex II. novellája szigorított dologháznak nevezett el.³¹³

Az általa említett egyhangú elismerésre – más fórumok mellett persze – a Nemzetközi Börtönügyi Bizottság³¹⁴ kongresszusain került sor, ahol rendszeresen tűzték napirendre az ezzel kapcsolatos kérdések megvitatását. A viták eredményeként pedig arra a következtetésre jutott a kongresszus, hogy a XIX. század kodifikációinak eredményeként létrejött európai büntetőtörvénykönyvek addigi elvei alapján ez a kérdés nem oldható meg, szükség van tehát a klasszikus iskola eszményeinek megújítására.³¹⁵ A megújítás ebben az esetben mindösszesen az addigi szigorú elvek figyelmen kívül hagyását jelentette.

Az 1928. évi X. törvénycikk indokolása még továbbmegy, és morális kötelességként határozza meg a megrögzött büntettek határozatlan tartamú letartóztatásának szükségességét. Sem az erkölcsi igazsággal, sem a társadalom jogos érdekeivel nem összeegyeztethető a törvény általános indoklása szerint, hogy a büntetőtörvénykönyv a bíróságot a megrögzött büntettekkel szemben is csupán arra jogosítja fel, hogy csak valamelyik büntető cselekményükért szabhasson ki büntetést, de arra már nem ad jogot, hogy a bíróság mérlegre tegye azt a kockázatot is, amellyel az „ily egyéneknél felhalmozódott közveszélyesség az államot és a társadalmat állandóan fenyegeti.”³¹⁶

Érdekesség, hogy a szigorított dologházak kialakításának koncepciója már a dologházak bevezetésének idején fölvetődött. 1913-ban Balogh Jenő tollából törvényjavaslat készült az olyan megrögzött büntettekéről, akik már több ízben súlyos szabadságvesztés-büntetést töltöttek ki, és az utolsó kitöltését követően rövid időn belül ismét komoly bűncselekményt követtek el. A javaslat szerint amennyiben az ilyen elkövetőkről megállapítható lett volna a szokásszerűség és/vagy az üzletszerűség, és gyanú merült volna fel arra vonatkozóan, hogy büntetésük kitöltése után továbbra is veszélyeztetnék a közbiztonságot, a bíróság döntésétől függően a szabadságvesztés büntetésén felül

---

³¹³ FINKEY (1933) *i. m.* 202-203.

³¹⁴ Commission Pénitentiaire Internationale.

³¹⁵ GÉVAY-WOLFF *i. m.* 19.

³¹⁶ 1928. X tv. 36-47. §-okhoz fűzött indokolása.

szigorított dologházba is beutalhatóak lettek volna. Sőt akkor is sor kerülhetett volna erre, ha ennek szükségességét más büntetés végrehajtása alatt (!) észlelik. Ebben az esetben a büntettes utólagos intézkedéssel is szigorított dologházba lett volna küldhető.³¹⁷

Vámbéry Rusztem írt vitriolos kritikát a javaslatról, amely „valóságos paródiája a határozatlan tartamú elítélésnek,” és annak néhány szakasza „a javaslat szerzőjének a gyermekmesék varázsszavaiba vetett hitéről tesz bizonyosságot.”³¹⁸ Mert: „Komolyan gondolja-e a javaslat, hogy a szigorított dologház, amelynek a végrehajtása az elítéltre ugyanazokkal a jogkövetkezményekkel jár, amelyeket a törvény a szabadságvesztés büntetéshez fűz, amelyet valamely országos büntetőintézetben kell végrehajtani, különbözni fog a fegyház- vagy börtönbüntetéstől?”³¹⁹ Vámbéry a szigorított dologház új koncepcióját is elhamarkodottnak tartja. Az emelkedő kriminalitás szerinte a háború természetes utóhatása, és véleménye szerint: „Előbb kell rendet teremteni s csak aztán foglalható a rend törvénybe.”³²⁰

A szigorított dologház alkalmazási köre

A szigorított dologház a megrögzött büntettekkel szemben volt alkalmazható. Megrögzött büntettesnek az az elkövető számított, aki az élet, a szemérem vagy a vagyon ellen különböző időben és egymástól függetlenül legalább három büntettet követett el, ha az utolsó és az azt közvetlenül megelőző büntettet öt éven belül követte el, ráadásul üzletszerűen.

Az élet, a szemérem vagy a vagyon elleni bűncselekményeken túl a fizetési eszközökkel, külföldi követelésekkel és vagyontárgyak kivitelével elkövetett visszaélések hatályosabb megtorlásáról szóló 1939. évi XIV. törvénycikk kiterjesztette a törvénycikk alkalmazhatóságának körét azokra is, akik a vagyon, az erkölcsiség és a személyiség

---

³¹⁷ LENGYEL Aurél, *A Csemegi kódex és újabb büntetőjogi kodifikációk*, A pesti Lloyd-társulat nyomdája, Budapest, 1922, 29.

³¹⁸ VÁMBÉRY Rusztem, *Törvényjavaslat a megrögzött büntettekéről*, Jogtudományi Közlöny Negyvenkilencedik évfolyam, 5. szám, Budapest, 1914, 45.

³¹⁹ *U. o.* 45.

³²⁰ VÁMBÉRY Rusztem, *A megrögzött büntettek*, Jogtudományi Közlöny Hatvankettedik évfolyam, 22. szám, Budapest, 1927, 197.

hatályosabb büntetőjogi védelméről szóló 1922. évi XXVI. törvénycikkbe ütköző bűncselekményt üzletszerűen követték el. Továbbá azokra is, akiknek cselekménye a közgazdaság érdekeit súlyosan sértette vagy veszélyeztette, vagy ha megállapítható volt, hogy bűncselekmény elkövetésére állandó hajlamot mutatott az elkövető.

Az elkövetők tekintetében ugyanakkor már a kor sajátosságaihoz igazodó, pedagógiai alapokon meghatározott szűkítést tartalmazott a törvénycikk 37 §-a. A fenti feltételeknek egyébként mindenben megfelelő büntettes csak akkor volt büntethető, ha az ítélet meghozatalakor életének huszonegyedik évét már betöltötte, s a 36. §-ban felsorolt legalább három büntettet tizennyolcadik életévének betöltése után követte el.

Megrögzött büntettesnek a törvénycikk szempontjából az olyan egyént kellett tekinteni, akire nézve a bíróság megállapította, hogy a fentebb felsorolt feltételek fennforogtak, s akit ennek következtében szigorított dolgházba utalt. A törvénycikk értelmében a megrögzöttség megállapításánál figyelembe kellett venni a terhelt egyéniségét, életmódját, életviszonyait, a bűncselekmény elkövetésének körülményeit. Mint látható, a törvény szövege meg sem próbálkozott egy általánosan használható objektív fogalom megalkotásával, a megrögzöttség definíciója helyett annak megállapítására csak egy példálózó felsorolással adott útmutatást a bíróság számára.

A megrögzöttség meghatározására az elmélet tett kísérletet. Gévay-Wolff Nándor nem túlságosan cizellált definíciója szerint: „Megrögzött büntettesen olyan nagymértékben antiszociális egyént kell értenünk, kinek közveszélyessége abban az őt majd minden tetteben irányító hajlamban mint egyik fő lelki alkatelemében rejlik, mely már ismételten megnyilvánult eddig is elkövetett bűncselekményeiben, s mely következtetni enged hasonló bűncselekményeknek a jövőben való elkövetésére.”³²¹ Azaz közveszélyes az, aki bűncselekményeket követett el, mert ezek alapján erősen gyanítható, hogy újabbakat is el fog követni.

Szigorított dolgházba csak azt lehetett tehát beutalni, aki az élet, a szemérem vagy a vagyon ellen már legalább három büntettet követett el, azaz vétségek vagy kihágások elkövetése nem szolgáltatott alapot az intézkedés alkalmazására. A visszaeső fogalmával

---

³²¹ GÉVAY-WOLFF *i. m.* 8.

szemben azonban itt nem az elítélések, hanem az elkövetések száma volt releváns. Lényeges volt, hogy a büntetteket különböző időben és egymástól függetlenül kövesse el az elkövető. Egyidejűleg elkövetett vagy különböző időben elkövetett, de egymással összefüggésben álló bűncselekmények elkövetése esetén nem volt alkalmazható a szankció.

További feltétel volt, hogy a második és a harmadik büntettet az elkövetőnek öt éven belül kellett elkövetnie, továbbá hogy megállapítható legyen az üzletszerűség, vagy hogy ilyen cselekmények elkövetésére az elkövető állandó hajlamot mutat. Amennyiben a második és a harmadik büntett elkövetése közötti idő nem haladta meg az öt évet, nem volt akadálya annak, hogy a bíróság az első bűncselekmény megállapításánál bármilyen hosszú időre visszanyúljon, beleértve a gyermekkorban elkövetett büntetendő cselekményeket is, ami egy idősebb elkövető esetén akár évtizedeket is felölelhetett.³²²

Lehetőség volt arra is, hogy a bíróság a királyi ügyészség indítványára a szigorított dologházba utalást utólag mondja ki olyan elítélttel szemben, aki már szabadságvesztés-büntetését tölti. Az a bíróság volt jogosult erre, amelyik a 36. §-ban említett büntett tárgyában legutóbb ítélkezett.

A szigorított dologház jellege

Jellegét tekintve a szigorított dologház a dologházzal és a fegyházzal is mutat rokon vonásokat, és sajnos néha bizony nem a legjobb tulajdonságokat örökölte. A dologházhoz hasonló elem a határozatlan tartam, a fegyházzal pedig a munkakényszer, valamint a fegyházra jellemző szigorú rend mutat hasonlóságot. A tartamban ugyanakkor éppen a felső korlát hiánya különbözteti meg a legfeljebb öt évre szóló dologháztól, hiszen a nem megfelelő magaviselet és a szorgalom hiánya esetén a beutalttól a feltételes szabadon bocsátás újra és újra megtagadható volt.³²³ Hasonlítanak ugyanakkor az alapvető elemeik

---

³²² 36. § (2) Hogy megrögzött büntettes-e a terhelt, ennek megállapításánál figyelembe kell venni egyéniségét, életmódját, életviszonyait, a bűncselekmények elkövetésének körülményeit, még pedig akkor is, ha a megelőző cselekményeket fiatal korban vagy gyermekkorban követte el.

³²³ FINKEY Ferenc, *A börtönügy haladása az utolsó száz év alatt*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1930, 27.

is, az osztályozással kialakított csoportok, valamint a nappali közös foglalkoztatás és éjjeli elkülönítés.

További hibája a szigorított dologháznak, hogy a fegyházra vonatkozó szabályok közül éppen azok az elemek hiányoznak, amelyek a fokozatos börtönrendszerek vitathatatlanul legnagyobb előnyei. Így a bevezető magánelzárás, a fokozatos előrelépés lehetősége, valamint a közvetítő intézet fokozata is, amely egyébként az elítéltek motiválásának kiváló eszköze. Ha objektíven, az elméleti indokolás figyelmen kívül hagyásával vizsgáljuk, a szigorított dologház nem más, mint életfogytig tartó fegyházbüntetés. Ugyanakkor Finkey ezeket a tulajdonságait és hiányosságait a szigorított dologháznak kifejezetten előnyösnek tartja. Mint írja, „a dologháznak egy olyan, magasabb fokú alakzatát teremtette meg benne a II. Bn., mely egyesíti magában a dologház és a fegyház előnyeit, s elhagyja mindkettőből azokat a vonásokat, amik a büntettek e legveszedelmesebb csoportjánál feleslegesek, illetőleg nem helytállóak.”

Tartama

A szigorított dologház határozatlan tartamú intézkedés volt, azonban a bíróságnak az ítéletben rendelkeznie kellett annak legrövidebb tartamáról, azaz a bíróság nem a szabadon bocsátás legkorábbi időpontjáról, hanem arról az időpontról döntött az ítéletben, ami előtt a feltételes szabadon bocsátásnak egyáltalán nem lehetett helye.(39§. (1) Ez a tartam nem lehetett rövidebb három évnél. Ha pedig elrendelésére a 1939. évi XIV. törvénycikk értelmében került sor, a kiszabható rövidebb tartam öt évnél kevesebb nem lehetett.³²⁴ A gyakorlat azt mutatja, hogy a bíróságok javarészt megelégedtek a törvényben meghatározott minimumtartammal, és csak ritkább esetben növelték azt. A 8 évi minimumot meghaladó mértéket pedig egyáltalán nem alkalmazták.³²⁵

---

³²⁴ 1939. évi XIV. törvénycikk 2. §. A bíróság a 2. §-ban megállapított határozott tartamú szabadságvesztés büntetés kiszabása helyett ítélettel szigorított dologházba utalhatja azt, aki az 1922. évi XXVI. törvénycikkbe ütköző bűncselekményt üzletszerűen követte el, vagy akinek cselekménye a közgazdaság érdekeit súlyosan sértette, vagy veszélyeztette, ha megállapítja róla, hogy bűncselekmény elkövetésére állandó hajlamot mutat. A szigorított dologház legrövidebb tartama ilyen esetben öt év.

³²⁵ HACKER Ervin, *A visszaeső büntettek kriminalitása és szigorított dologházba való utalásuk*, Ludvig István könyvnyomdája, Miskolc, 1938, 9.

Év	Szigorított dologháza utalás legkevesebb					Összesen
	3	4	5	6	8	
	é v r e					
1928	51	18	5	—	—	74
1929	86	25	11	6	3	131
1930	110	22	8	2	1	143
1931	78	20	14	2	4	118
1932	74	30	26	6	3	139
1933	81	22	30	4	—	137
1934	75	23	36	6	4	144
1935	94	14	32	4	2	146
1936	102	18	31	5	2	158
1928—1936	751	192	193	35	19	1190
⁰ / ₀ -os megoszlás	63.2	16.1	16.2	2.9	1.6	100.0

Végrehajtása, gyakorlata

Bevezetése után az ítélkezési gyakorlat ritkán alkalmazta, annak ellenére, hogy a felmerülő eljárásjogi kérdéseket sikerült viszonylag gyorsan megoldani. Jellegére tekintettel szigorított dologházi őrizet és szabadságvesztés össz büntetésbe nem volt foglalható.³²⁶ Gyorsan tisztázódott a másik vitás kérdéscsoport is, ami arra vonatkozott, hogy mikor alkalmazhatja a királyi törvényszék egyes bírása és tanács, illetve az illetékes törvényszék, de nem mint egyesbíró, hanem mint társas bíróság.³²⁷

De a dogmatikai és eljárásjogi kérdések tisztázása és a vonatkozó külföldi szabályozás ismerete most sem volt elegendő. Mivel hazánkban szigorított dologházak soha nem épültek, ezért valódi gyakorlatuk sem alakult ki. Hasonlóképpen a dologházakhoz, amelyek fogházakban, a jórészt azokra vonatkozó szabályok szerint működtek, teljes elsvadásukig a szigorított dologházra ítélték a Soproni Fegyházban, illetőleg a női elítéltek a Márianosztrai Női Letartóztatási Intézet³²⁸ egy-egy elkülönített szárnyában

³²⁶ Büntetőjogi Döntvénytár, 1928. kötet, 92. szám, 128.

³²⁷ Büntetőjogi Döntvénytár, 1928. kötet, 112. szám, 154.

³²⁸ 15. 889/1928. I. M. sz. Nők részére szigorított dologház kijelölése

kerültek elhelyezésre. Az elítéltek foglalkoztatása és napirendje pedig nem a szigorított dologház, hanem teljes egészében a fegyházi szabályok szerint zajlott.³²⁹

Nem meglepő, hogy a szigorított dologház büntetések aránya a kiszabott büntetések között szintre elenyésző volt. Az 1925 és 1930 közötti években átlagosan 62.000, 1930 és 1935 között 77.000, 1936 és 1938 között évente valamivel több, mint 96.000 főt ítéltek el a bíróságok. Az ezt követő néhány évben a háború végéig százezer lakosra 1041–1095 elítélés jutott. Ebben az időszakban a büntetéskiszabásra jellemző, hogy elítéltek 30 százalékát szabadságvesztéssel, többségét pénzbüntetéssel sújtották.³³⁰ A szigorított dologház aránya ezekhez a számokhoz képest még akkor is elenyészően kevés, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy ez az intézkedés egy meglehetősen speciális elkövetői körrel szemben volt csak alkalmazható.

Hacker Ervin például a háromnál többször büntetett elkövetők és a szigorított dologházra ítélt elkövetők számainak alakulását összevetve jut arra, hogy a bíróságok a lehetségesnél jóval kisebb számban alkalmazzák ezt a szankciót, ráadásul az általa vizsgált időszakban ez a szám folyamatosan csökkent. A háromnál többször büntetett visszaesők közül 1929-ben azok 10,4%-át, (lopás 16,2%, a csalás 5,5%) utalták a bíróságok szigorított dologházba. 1936-ban már csak az egyébként szigorított dologházra ítéltők közül összesen 4,1% (lopás 5,7%, a csalás 2,1%) került a többszörös visszaesők közül szigorított dologházba.³³¹

A bíróságok leginkább lopás (87,4%) miatt alkalmazták ezt a büntetést, míg a beutalások 5,6%-ának esetében az elítéltek csalást követtek el. A fennmaradó 7 % pedig több más bűncselekmény miatt került alkalmazásra.³³²

Tehát a hosszabb elméleti felkészülés és a jogalkotási folyamat tudományos megalapozottsága a dologházhoz hasonlóan a szigorított dologházat sem mentette meg attól, hogy végül a gyakorlati végrehajtás során kialakuló anomáliák és hiányosságok a

---

³²⁹ SZÖLÖSY Oszkár, *Magyar börtönügy*, 1930, 221-222.

³³⁰ RÓZSA János, *A bűnözés alakulása a statisztikus nézőpontjából*, In: MÜNNICH Iván. (szerk.) *Tanulmányok a társadalmi beilleszkedési zavarokról*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988, 98–99.

³³¹ HACKER Ervin, *i.m.* 10.

³³² HACKER Ervin, *i.m.* 10.

lassú, de biztos elsorvadásához vezessenek. Okai – az előzőekben említettekén túl – abban keresendők, amiben a dologház lehetetlenülésének okai is: a megfelelő infrastukturális feltételek hiányában. A végrehajtási feltételek hiányát pedig nyilvánvalóan az anyagi lehetőségek elégtelen volta vontta maga után. Ez a tapasztalat tanulságként szolgálhat a mai kor jogalkotása számára is. Hiába az elmélet kidolgozásába fektetett munka és hiába a kodifikáció szakmailag kifogástalan időigényes folyamata, ha a gyakorlati használat során a pénz hiányában alkalmazott kényszermegoldások miatt végül valójában még csak ki sem próbálhatja a gyakorlat, hogy milyen is lenne működés közben a jogintézmény.

2.3 Kényszermunka a második világháborút követő években

A II. világháború befejezését követően, a háborúban lerombolt ország újjáépítése, és a háborús és népellenes bűntettek felelősségre vonása volt az a két feladat, amelyek megoldása során a témánkhoz kapcsolódó szankciók is szerephez jutottak. A II. világháború befejezését követő időszakban a büntető ítélkezés a népbíróságok feladata volt. Ries István igazságügyi miniszter 1946. augusztusi beszéde szerint népbíróságokra azért volt szükség, „mert a magyar szakszabóságokra sajnos nem lehetett és sajnos ma sem lehet a magyar demokrácia védelmét rábízni.”³³³

A Debrecenben ideiglenes nemzetgyűlési-, másfelől kormányprogramként elfogadott „Magyarország demokratikus újjáépítésének és felemelkedésének programja” szerint : „A hazaárulókat, a háborús bűnösöket le kell tartóztatni és átadni az erre a célra létesítendő népbíróságoknak. Vagyonukat el kell kobozni.”³³⁴

Az programban foglaltaknak megfelelően, az Ideiglenes Nemzeti Kormány 81/1945. M. E. sz. rendeletével felállított népbíróságok politikai bíróságként funkcionáltak, és a korábbi törvények által is közönséges bűntetteknek minősített esetek elkövetőit, továbbá pedig azokat a személyeket vonták felelősségre, akiknek tevékenységét maga a rendelet minősítette bűncselekménnyé.³³⁵

---

³³³ <http://www.kanizsaujsag.hu/hirek/16647/dr-papp-attila-nepbiraskodas> letöltve 2016. március 26.

³³⁴ BALOGH Sándor – IZSÁK Lajos, *Pártok és pártprogramok Magyarországon (1944–1948)*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1977, 162.

³³⁵ ZINNER Tibor: „*éjjel-nappal jó hangulatban dolgozunk és igyekszünk igazolni a belénk vetett reményeket*” Szembenézés – a népbíróságokról feketén-fehéren, MTA Law Working Papers 2016/6, 25.

1945 januárja és májusa közt a budapesti népbíróságon kívül még 24 népbíróságot állítottak fel, de ez a szám inkább csak a nagyságrend jelölésér elegendő, mert például a Berettyóújfalvai Népbíróság csak létrejött, de nem soha nem kezdte meg a működését.³³⁶

A népbíráskodás tárgyában kibocsátott kormányrendeletek³³⁷ törvényerőre emeléséről később aztán az 1945. évi VII. törvénycikk rendelkezett.

A népbíróságokról rendelkező 81/1945 M.E. számú rendelet (Nbr.) szerint a népbíróságok által alkalmazható büntetési nemek a következők voltak: 1. halál; 2. fegyház; 3. börtön; 4. fogház; 5. internálás 6. vagyonek Kobzásig terjedő pénzbüntetés; 7. állásvesztés vagy foglalkozástól való eltiltás; 8. politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése; és bizonyos fegyelmi jellegű büntetések.³³⁸ Az 1-4. pontjában felsorolt büntetési nemek főbüntetések, a következő pontokban szereplők mellékbüntetések voltak. Mint látható a büntetések Nbr. szerinti katalógusa a halálbüntetés mellett leginkább a szabadságvesztés különböző neveire koncentrált.

A még Debrecenben kibocsátott rendeletet a fővárosba visszaköltöző kormány nagyon hamar módosította. Az 1440/1945. M. E. számú rendelet (Nbnov.) alapjaiban változtatta meg a büntetések fenti rendjét.

Az Nbnov értelmében az Nbr. 3. §-a hatályát veszette és helyébe az alábbi büntetési nemek léptek: 1. halál; 2. kényszermunka; 3. fegyház; 4. börtön; 5. pénzbüntetés; 6. vagyonek Kobzás; 7. állásvesztés vagy foglalkozástól való eltiltás; 8. politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése. Ezzel a módosítással a büntetési rendszer alapja az Nbr-ben még nem szereplő régi-új büntetési nem, a témánk szempontjából fontos kényszermunka lett.

Az Nbnov. által bevezetett kényszermunka határozatlan tartamú büntetés volt, bár a rendelet szövege szerint a kényszermunka életfogytig vagy határozatlan időre szólt, azaz a rendelet – logikailag -- az életfogytig tartó kényszermunkát határozott tartamúnak

---

³³⁶ <http://www.kanizsaujsag.hu/hirek/12460/dr-papp-attila-forradalmak--nepbirosagok> letöltve 2016. március 26.

³³⁷ Az 81/1945. M. E. számú rendeletet a népbíráskodásról több más is követte. Elsőként a 1440/1945. M. E. számú rendelet a népbíráskodásról szóló 81/1945. M. E. számú rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában, majd az 5900/1945. M. E. számú rendelet a népbíráskodás körében a távollevő terhelt ellen folyó eljárásra, úgyszintén a közvád képviselőjére vonatkozó szabályok kiegészítése tárgyában, és végül a 6750/1945. M. E. számú rendelet a közhivatalnokok munkafegyelmének fokozottabb biztosítása tárgyában.

³³⁸ A fegyelmi jellegű büntetésekről a 15/1945. M.E. rendelet szólt, az Nbr. csak utalt rá.

tekintette. A határozatlan időre szóló alkalmazása esetén az időtartam és a szabadulás feltételei tekintetében a szigorított dologházra vonatkozó jogszabályokat kellett alkalmazni.³³⁹

Kádár Miklós a kényszermunka felvételét ebben az időszakban még a Btk-ba is javasolta, - mint fakultatív büntetést.³⁴⁰ Kádár szerint ugyanis a büntetési rendszerben szereplő dologház és a szigorított dologház a munkakényszer szempontjából nem elegendő, mert ez a két intézmény csak bizonyos bűncselekményeket elkövető, valamint a közveszélyes munkakerülőkre és az üzletszerű, vagy megrögzött és büntetésekre alkalmazható. Kádár szerint a Btk-t kell tehát megváltoztatni, a kényszermunkának, mint büntetésnek, fakultatív - a testi alkalmasság függő - beiktatásával

A kényszermunkát - a rendelet szerint - munkatáborokban hajtották végre. A végrehajtás részletes szabályait az igazságügy-miniszter a belügyminiszterrel egyetértve állapította meg. A kényszermunka büntetés célja a 78000/46 I.M. rendelet szerint az volt, hogy, „ a társadalomból való időleges kirekesztettségük mellett módot nyújtson arra , hogy az ország romba döntésében való közreműködésüket, az újjáépítésre irányuló kényszermunkával részben jóvátehessek, és ezzel valamint megfelelő fegyelmezéssel és felvilágosító oktatással alkalmassá tegyék őket a demokratikus rendbe való beilleszkedésre”.³⁴¹

A megváltozott szabályozás értelmében a népbíróságok már a fiatakorúak bűnügyeiben is eljárak. Az új szabályozás szerint, ha a fiatakorú a cselekményt élete tizenötödik évének betöltése után követte el a 3. §-ban felsorolt büntetések alkalmazásának, azaz a kényszermunka kiszabásának is helye volt. Gondolva az akadékoskodó humanistákra, és válaszolva a kritikai megjegyzésekre Ries István a Népbíróságok Országos Tanácsának tanácsvezetője a következőkben határozza meg a büntetés régi-új célját: „Ezeknek a büntetőpereknek a vádlottjai nem emberi bűnözők, hanem vadállatok, akikkel szemben a köztudat nem tudja megérteni a humanizmust”. Ezért „ezeknek a bűnöknek az elkövetői nem várhatnak igazságot, csak megtorlást.”³⁴²

---

³³⁹ 1928. évi X. tc. 39. §

³⁴⁰ KÁDÁR Miklós, *Gondolatok a büntetőjog reformja köréből*. Jogtudományi Közlöny Új folyam I. 1946, 115.

³⁴¹ Idézi: LŐRINCZ József, *Büntetőpolitika és börtönügy*. Rejtjel kiadó, Budapest, 2009, 38.

³⁴² A népbírászkodásról szóló 81/1945. M. E. sz. és az ezt kiegészítő 1.440/1945. M. E. számú rendelet szövege és magyarázata. Magyarázatokkal ellátta dr. Ries István, a Népbíróságok Országos Tanácsának tanácsvezetője, az előszót írta dr. Major Ákos, a Budapesti Népbíróság elnöke. Bp., 1945. Politzer Zsigmond és fia Könyvkereskedés, 6, 8–10.

A munkabüntetésekre jellemző végrehajtási nehézségek a kényszermunka végrehajtása során akár csak a dologház, és a szigorított dologház esetén, most is hamar megmutatkoztak. A táborok felállítása akadozott, ezért a kényszermunkára ítélteteket „ideiglenesen” eleinte a budapesti, a márianosztrai és a szegedi büntetőintézetekbe irányították, ám ezek már amúgy is túlszűfoltak voltak. Ezért aztán 1946 közepéig a sopronkőhidai fegyintézet fogadta az ítélteteket,- ahol a személyi állomány már rendelkezett a szigorított dologház végrehajtási tapasztalataival³⁴³ - ezt követően pedig minden olyan fegyintézet, ahol a folyamatos munkáltatás lehetőségét legalább elméletileg biztosítani tudták letöltő helyé vált.³⁴⁴

Ries István igazságügy-miniszter 1949 őszén csalódottan nyilatkozott a munkatáborok felállításának meghiúsult tervéről, ennek egyik okaként – sajátos módon – a háború előtről visszamaradt börtönszemélyzet alkalmatlanságát jelölte meg, amely „nem eléggé rátermett” a táborszerű végrehajtás fokozottabb éberséget, és megbízhatóságot igénylő ellátására.³⁴⁵

A 1945. évi VII. törvények kivül, a demokratikus államrend és a köztársaság büntetőjogi védelméről szóló, 1946. évi VII. tc. is ismerte a kényszermunka-büntetést. Ezekben az ügyekben az 1946. évi VII. tc. 11.§-a alapján az ítéletáblák székhelyén, Budapesten, Debrecenben, Győrött, Pécsen és Szegeden felállított ötfős külön tanácsok ítéleztek. A törvény szerint, aki az 1946. évi I. törvényekben megalkotott demokratikus államrend vagy demokratikus köztársaság megdöntésére irányuló cselekményt követett el, illetve aki ilyen mozgalom vagy szervezkedést kezdeményezett, vezetett, vagy azt lényeges anyagi támogatásban részesített, és az is, aki ilyen mozgalomban vagy szervezkedésben tevékeny részt vett vagy azt előmozdította, főszabályként halállal vagy életfogytig tartó kényszermunkával volt büntetendő. A kényszermunkára való testi alkalmatlanság esetében életfogytig tartó kényszermunka helyett, életfogytig tartó fegyházbüntetést alkalmazott a bíróság.

Kiseb tárgyi súlyú esetekben a kényszermunka kiszabható volt rövidebb tartamban is. Ebben az esetben a törvény arról rendelkezett, hogy legrövidebb tartama öt évnél

---

³⁴³ LŐRINCZ József (2009), *i.m.* 40.

³⁴⁴ MEZEY Barna (szerk.), *Magyar Jogtörténet*, Osiris, Budapest 2007, 389.

³⁴⁵ Lőrincz József: Uo.

kevesebb nem lehetett, testi alkalmatlanság esetében pedig öt évtől tizenöt évig terjedhető fegyházbüntetésre kellett átváltani.

1945. február 3.–1950. április 1. között, az 1945. évi VII. tc. alapján 59.429 személyt állítottak népbíróságok elé. A népügyészségeknek átadottak körülbelül harmadát, azaz 26.997 személyt marasztaltak el. A kényszermunka büntetésre ítélt büntetései ebben az időszakban a következőképpen alakultak: 3 évig terjedő kényszermunkára 249 személyt (0,92%); 3 - 5 év közötti kényszermunkára 548 személyt (2,02%); 5 - 10 év közötti kényszermunkára 603 személyt (2,23%) ;10 -15 év közötti kényszermunkára 576 személyt (2,15%); életfogytig tartó kényszermunkára pedig 315 személyt (1,16%)³⁴⁶ ítélték el.

2.3.1 Az újjáépítési közmunka

Az újjáépítési közmunka első pillantásra nem tűnik munkabüntetésnek, de alaposabban megvizsgálva mégis helye van a munkával kapcsolatos szankciók sorában. A II. világháború lezárását követően a közmunka kötelezettség főszabályként mindenkit terhelt tehát nem volt büntetés vagy szankció. Az általános kötelezettségen túl azonban létezett a tartós közmunka intézménye is, amelynek már büntetőjogi jellege volt.

Az Országos Építésügyi kormánybiztos 1945. április első napján falragaszokon tette közzé 2/1945. sz. rendeletét a már folyamatban lévő romeltakarítási, helyreállítási és újjáépítési munkák meggyorsítása céljából. A rendelet Budapest és környéke minden munkaképes lakosát mozgósította. Később ezt a rendelkezést fejlesztette tovább az Újjáépítési Minisztérium által előkészített 1945. június 27-i keltezésű, 4000/1945. ME sz. rendelet, amely a közmunka kötelezettséget az egész ország területére kiterjesztette.

---

³⁴⁶ ZINNER Tibor, „*éjjel-nappal jó hangulatban dolgozunk és igyekszünk igazolni a belénk vetett reményeket*” Szembenézés – a népbíróságokról feketén-fehéren, MTA Law Working Papers 2016/6, 33.

Sőt az Ideiglenes Nemzeti Kormány 7000/1945. M.E. számú rendelete a közérdekű munkakötelezettség szabályozása tárgyában, illetve a 4000/1945. M.E. számú rendelet lehetőséget adott arra is, hogy rabokat foglalkoztassanak különböző ipari üzemekben és a bányászatban.

A 4000/1945. ME sz. rendelet 1.§-a szerint újjáépítési közmunkán kizárólag a romeltakarítási, helyreállítási, újjáépítési vagy, egyéb közérdekű munkálatokban, testi vagy szellemi erővel kifejtett munkát kellett érteni.

Közmunka-kötelezettség alá estek a 18-60 éves férfiak és a 18-42 éves nők. A rendelet 3.§-a rendelkezett az egészségügyi, és egyéb okokról, amelyekre tekintettel ideiglenes, vagy állandó mentességet kaptak az egyébként megfelelő korú közmunkára kötelesek. Az általános közmunka fogalmán túl, témánk szempontjából a tartós közmunkát kell részletesebben bemutatnunk, mert az tartalmazott büntetőjogi elemeket is.

Tartós közmunkára legfeljebb hat hónapra lehet igénybe venni a fenti korhatárra való tekintet nélkül, - de testi alkalmasságuk és testi képességük figyelembevételével - azokat, akik önkéntes jelentkezéssel tagjai voltak valamely német katonai vagy rendfenntartó alakulatnak, a Volksbundnak, vagy 1944. március 31-e után a Nyilaskeresztes Párt Hungarista Mozgalomnak, a Magyar Nemzeti Szocialista Pártnak, az Antibolsevista Ifjúsági Tábornak vagy a Keleti Arcvonal Bajtársi Szövetségnek

Tartós közmunkára voltak kötelesek azok is, akik családi nevüket korábbi német hangzású nevükre kérték visszaváltoztatni, és akiket 1945. január 1. után közellátási vagy árdragítási bűncselekmény vagy adócsalás miatt jogerősen szabadságvesztésre ítélték. Végül azok is, akik önhibájukból rendszeresen munkát nem végeztek, és megélhetésüket biztosító jövedelmüket igazolni nem tudják. Az ebbe az utolsó kategóriába tartozókat, zárójelben munkakerülőknak nevezi a rendelet.³⁴⁷

Mint látható, -- ahogyan a kényszermunka esetében -- itt sem volt akadály a fiatalkor, sőt az újjáépítési közmunka rendelet még a kényszermunkánál látott 15. életév betöltését sem kívánta meg, ha egyébként a jelölt testileg alkalmas volt. Az, hogy a testi alkalmasság

---

³⁴⁷ 4.000/1945. M. E. sz. rendelet 9.§ (1)

csak a 3. §-ban felsorolt mentességi okok hiányát, vagy az ott nem szereplő gyermekkort is jelenti-e, a rendelet szövegéből nem derül ki.

A rendelet használja a munkakerülő kifejezést. A szövegkörnyezetből kiderül, hogy bár nem a 1913. évi XXI. tc-ből megismert, -- „keresetre utalt munkaképes egyén, aki munkakerülésből csavarog vagy egyébként munkakerülő életmódot folytat”-- definíciót használja a rendelet, az általa lefedett személyi kör mégis ugyanaz. Egyrészt a zárójelbe tett „munkakerülő” utal erre, hiszen ennek a fogalomnak nem volt más jogi, közigazgatási fogalma a dologházi törvényben szereplőn kívül, másrészt a rendeletben szereplő „önhibájukból rendszeresen munkát nem végeztek, és megélhetésüket biztosító jövedelmüket igazolni nem tudják” megfogalmazás megegyezik a dologház bírói gyakorlatában látott fogalmi elemekkel.

Lehetőség volt ugyanakkor a közmunka pénzbeli megváltására. A közmunkaváltság kulcsa havi 1000 pengő jövedelemig két százalék volt, 1000 pengőtől 20 000 pengőig a váltság kulcsa minden megkezdett 1000 pengő után fél százalékkal emelkedett úgy, hogy havi 19 000 pengőnél több, de 20.000 pengőnél kevesebb jövedelemnél a kulcs tizenegy százalék. 20 000 pengőn felül ez a kulcs tizenkét százalék, és azután minden megkezdett 5000 pengő után két-két százalékkal több volt.³⁴⁸

A rendelet megszegőit pénzbírsággal sújtották, amely az egyébként fizetendő közmunkaváltság összegének egytől nyolcszorosaig terjedhetett.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsának és a Fővárosi Pénzalapnak megszüntetéséről, valamint a városrendezési ügyek intézéséről szóló 1948. decemberében kiadott 1948:XLIV. tc. aztán az újjáépítési közmunkára vonatkozó rendelkezéseket megszüntette.

---

³⁴⁸ 4.000/1945. M. E. sz. rendelet 12.§ (2)

2.4 A javító-nevelő munka

A jogrendszer átalakítása a II. világháborút követő években

A II. világháborút követően kiépült rendszerről írja Király Tibor akadémiai székfoglalójában, hogy: „A büntetőjog alkalmazásával reagált az állam minden – a központi tervekkel és ideológiával ellenétes – megmozdulásra, nemegyszer fölöslegesen és szélsőségesen. A büntetőjog és alkalmazása töltötte be azt a reménytelen szerepet, hogy őre legyen a tervteljesítésnek, hogy biztosítsa a szocialista tudat kialakítását, az önkéntes munkafegyelem diadalra jutását. Némi túlzással azt mondhatjuk, hogy nem a társadalmi, gazdasági, hanem a büntetőjogi törvényeknek kellett vezérelniük a termelési folyamatokat és kialakítani az emberek meggyőződését.”³⁴⁹

Az 1949. évi XX. törvény megteremtette a Magyar Népköztársaságot a dolgozók államát. Az Alkotmány mint államalkotó társadalmi osztályt csak a munkából élőket említi: „A Magyar Népköztársaság a munkások és dolgozó parasztok állama.”³⁵⁰ „A Magyar Népköztársaság állama védi a magyar dolgozó nép szabadságát és hatalmát, az ország függetlenségét, harcol az ember kizsákmányolásának minden formája ellen, szervezi a társadalom erőit a szocialista építésre. A Magyar Népköztársaságban megvalósul a munkásság és a dolgozó parasztság szoros szövetsége a munkásosztály vezetésével.”³⁵¹ A szovjet mintára megszervezett központi tervutasítás szerint működő tervezőbizottság alapjai már 1946-ban a Gazdaság Főtanács felállításával³⁵² megjelentek. Ezt követte az 1947. évi XVII. törvény a hároméves gazdasági tervről, majd az Országos Tervhivatal létesítése, ezt követően pedig bevezetésre kerültek az 1949. évi XXV. törvénnyel az ötéves tervgazdasági ciklusok.³⁵³ Hogy ez a büntetőjog és a munkabüntetések szempontjából miért fontos, arra a tervgazdaság büntetőjogi védelméről szóló 1950. évi 4. sz. törvényerejű rendeletben találjuk meg a választ. Ez a törvény rendelte büntetni azt a dolgozót, aki munkahelyéről „önkéntesen” kilépve igazolatlanul mulaszt, s „ezzel

---

³⁴⁹ KIRÁLY Tibor, *A büntetőhatalom korlátai*, In: Kriminológiai közlemények 33, MTA Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1990, 77-78.

³⁵⁰ 1949. évi XX. törvény 2. § (1) bekezdés.

³⁵¹ 1949. évi XX. törvény 2. § (2) bekezdés.

³⁵² 12.090/1945. M.E. számú rendelet (az 1945. évi XX. tc. 15. §-ában foglalt felhatalmazás alapján).

³⁵³ *Magyarország a XX. században*, I. kötet, 477.

veszélyezteteti a népgazdasági tervet vagy résztervet”. E törvényerejű rendelet alapján ugyanis 1952-ben 6906, 1953-ban 3384 embert ítéltek el a bíróságok a fent említett magatartásáért, míg 1953-ban a „társadalmpolitikai szorítás” csökkenésének idején már „csupán” 237 személyt.

Az 1950. évi II. törvény

A II. világháború után mindössze öt évvel elkészült törvény alkotói kezdetben a teljes büntető anyagi jog újrakodifikálását tűzték célul, azonban erejükből és idejükből csak az általános rész megalkotására futotta. A különös rész munkálatai még további előkészítést, anyaggyűjtést és számos részletkérdésben előzetes állásfoglalásokat igényeltek, elkerülendő a későbbi, nagyszámú módosítást.³⁵⁴ Az új általános rész nagyrészt tükrözi azokat a jórészt kívülről a magyar társadalomra erőszakolt változásokat, melyek a társadalom más szabályozó eszközeiben, a politikai kultúrában és magában a társadalomban is végbementek a háború befejezését követő években.

A hazai büntetőjog-tudománnyal foglalkozók az új általános rész létrehozásában szinte egyáltalán nem vállaltak szerepet,³⁵⁵ az elvi háttérét nem az addigi hagyományok, jogirodalmi álláspontok, illetve a kialakult gyakorlat, hanem a szovjet jogtudomány szolgáltatta. A politikai vezetés a büntetőjogszabályokat is az egyedül követendő és követhető szovjet minta alapján kívánta meghatározni. A Btá. hivatkozik a büntetőtörvény osztálytartalmára, és rögtön a törvény preambulumban hitet tesz amellett, hogy az ott meghatározott alapelvek „a szocializmus építésének érdekeit, a társadalmi tulajdon védelmét szolgálják.” Az általános indoklásban pedig kimondja, hogy: „Olyan büntetőtörvénykönyvre van tehát szükség, amely a büntetőjog fegyvereivel védi a haladás eddig elért vívmányait, egyben pedig alkalmas arra, hogy a jövő fejlődését elősegítse.”

A Btá. formai, szerkezeti és nyelvi szempontból könnyen áttekinthető kompakt törvény volt, jól érthető, pontos és szabatos szövegezéssel, amely sok újdonságot vezetett be a magyar büntetőjog rendszerébe. A törvény számos elemében jelenik meg a szovjet

---

³⁵⁴ Az 1950. évi II. törvény általános indoklása.

³⁵⁵ GYÖRGYI *i. m.* 31.

büntetőjog hatása, sőt van olyan vélemény is, amely szerint a Btá. rendelkezései főbb vonalaiban, „nagyban-egészében, lényegükben” megegyeznek a vonatkozó szovjet rendelkezésekkel.³⁵⁶

Az 1950. évi II. törvény javaslatához fűzött indoklás a szocializmust építő társadalom védelmét tekintette legfőbb feladatának, és mind az alapelvek megállapításánál, mind az egyes kérdések szabályozásánál maximálisan „figyelembe vette a szovjet szocialista büntetőjog alapvető tételeit és értékesíteni igyekezett azokat a gazdag tapasztalatokat, amelyeket a szovjet büntetőjogi tudomány és igazságszolgáltatás feltárt.”³⁵⁷

A javító nevelő munka a szovjet büntetőjogban

A szabadságelvönással nem járó javító-nevelő munkát tehát először a szovjet büntetőjog-tudomány művelői hirdették meg,³⁵⁸ érdemes tehát áttekintenünk ezen intézkedés (a későbbiekben büntetés) fejlődési útját, annál is inkább, mivel a magyar büntetőjog-tudomány – mint fentebb is láttuk – hazai előzmények nélkül készen kapja és emeli be a jogrendbe ezt a szankciót annak minden már meglévő problémájával együtt.

A marxista filozófia az emberiséget a munkához való viszonyuk alapján osztotta két csoportra: munkások és tőkésék csoportjára.³⁵⁹ A munka volt az a fogalom, amelyhez képest a munkásosztály és ezen keresztül a proletariátus és a proletár-diktatúra definiálta önmagát. A forradalom során megvalósult politikai szerepcserével tehát nem véletlenül jutott a munkának fontos szerep a szovjet társadalomban és megkülönböztetett figyelem a kényszermunkának és a munkabüntetéseknek a büntetőjogban.

Még folyamatban voltak a Nagy Októberi Szocialista Forradalom véres eseményei, amikor Lenin „A szovjethatalom soron lévő feladatai” című cikkében a következőket írta: „Nekünk szükségünk van az államra, szükségünk van a kényszerre. A proletárállam ilyen

---

³⁵⁶ TÍMÁR István, *Az 1950. évi II. törvény egyes kérdései*, Jogtudományi Közlöny, 1950/11-14. szám, 378.

³⁵⁷ 1950. évi II. tv általános indoklása.

³⁵⁸ FÖLDVÁRI József, *A büntetést tana*, Közgazdasági-és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1970, 149.

³⁵⁹ MARX Karl, *Gazdasági-filozófiai kéziratok 1844-ből*, Kossuth könyvkiadó, 1977, 13-15.

kényszert megvalósító szervének a szovjet bíróságoknak kell lenniük. És rájuk hárul az a roppant feladat, hogy a lakosságot munkafegyelemre neveljék.”³⁶⁰

A pártprogram alapvető kérdéseinek kidolgozása során Lenin, amikor a büntetés terén szükséges változtatásokról is ír, a következőket sorolja föl, mint olyan eszközöket melyekre a forradalomnak szüksége van: szükség van feltételes büntetésre, társadalmi megrovásra, a szabadságvesztés helyett otthonlakással végzendő kényszermunkára, börtön helyett nevelő intézetekre, és elvtársi bíróságok létesítésére.³⁶¹

A munkával kapcsolatos álláspontját a szovjethatalom már a kezdetektől világossá tette és nagyon komolyan is vette. Az Oroszországi Szocialista Szövetségi Szovjet Köztársaságnak a szovjetek V. összoroszországi kongresszusa által 1918. július 10. ülésében elfogadott alkotmánya az ötödik fejezet 18. pontjában mondja ki, hogy az OSZSZSZK a munkát minden állampolgárának kötelességévé teszi, és kihirdeti a Pál apostoltól kölcsönzött, szakrális jelentés rétegeitől megfosztott régi-új jelszót: „Aki nem dolgozik, ne is egyék!”³⁶²

A fentiek ismeretében nem meglepő, hogy a Szovjetunióban már 1917 decemberében szerepel az igazságügyi népbiztosság utasításában a büntetések között a kötelező közmunkára ítélet,³⁶³ egészen pontosan az 1917. december 19-i keltezésű, a forradalmi törvényszékről, annak összetételéről, a hatáskörébe tartozó büntetőügyekről, az általa alkalmazható büntetésekről és tárgyalási rendjéről szóló utasítás 8. pontja említi először a kötelező közmunkára való elítélést.³⁶⁴

A bíróságokról szóló 1918. július 20-ra datált, sorrendben a 3. számú dekrétum 11.§-ában a következőket olvashatjuk: „a 3 hónapot meg nem haladó szabadságvesztést, mindenütt ahol kényszerű közmunkákat szerveztek, őrizetben tartás nélkül teljesítendő ilyen munkára utalás formájában kell kiszabni.”³⁶⁵

---

³⁶⁰ SARGORODSZKIJ M. D., *A büntetőjogi büntetés 2. rész*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1960, 6.

³⁶¹ *U. o.* 7.

³⁶² HORVÁTH Pál, *Bevezetés az egyetemes állam- és jogtörténet forrásaiba*, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1993, 308.

³⁶³ NAGY Ferenc (2004) *i. m.* 323.

³⁶⁴ SARGORODSZKIJ *i. m.* 125.

³⁶⁵ *U. o.* 126.

Az 1919. évi vezérelvekben a 25 cikkely m., pontja rendelkezik a szabadságvesztés nélküli kényszerű munkáról. A VIII. kongresszus által 1919-ben elfogadott pártprogram javasolta bevezetni, hogy a szabadságvesztést „szabadlábbon végzendő kötelező munkával” helyettesítsék.³⁶⁶ 1933-ig az intézkedés neve szó szerinti fordításban kényszerű munka (prinudjitjeljnie raboti), az OSZFSZK 1933. évi javító munka kódexében szerepel először a javító-nevelő munka (iszpravitjeljno-trudovie raboti) elnevezés, 1935-től ez az elnevezés általánosan használatos a Szovjetunió törvényhozásában is.³⁶⁷

A bíróságok fölismerve, hogy „rájuk hárul az a roppant feladat, hogy a lakosságot munkafegyelemre neveljék,” már a kezdetektől szívesen és folyamatosan növekvő számban alkalmazták a szabadságvesztés nélküli kényszerű vagy javító-nevelő munkát. 1919 első félévében az összes elítélt 8%-a kapott ilyen büntetést, 1920-ban ez a szám a népbíróságok esetén 23%, a törvényszékek esetében 7,5 %, 1921 második félévére pedig a népbíróságok esetében eléri a 28%-ot, míg a törvényszékek esetén a 6%-ot.³⁶⁸

Az 1922. évi Btk. osztja föl a javító-nevelő munkát két változatra, egyrészt szakszerű munkára, másrészt nem minősített fizikai munkára. A szakszerű munka azt jelentette, hogy az elítélt szakmájában dolgozott továbbra is, de alacsonyabb bérosztályba sorolva, kötelezően vállalt túlmunkával, eredeti munkahelyéről más vállalathoz, más intézményhez, esetleg más helységbe áthelyezve. Az ítélő bíró feladata volt, hogy az ítéletben rendelkezzen arról, hogy a két változat közül melyiket alkalmazza.³⁶⁹ A javító-nevelő munka tartamára vonatkozóan annak minimumát kezdetben hét napban, maximumát egy évben határozta meg a törvény,³⁷⁰ majd az 1926. évi Btk. csökkentette a generális minimumot egy napra.³⁷¹ Az 1922. évi Btk. különös részének 185 szakaszából 69 esetében írt elő a javító-nevelő munkát büntetésként.³⁷²

---

³⁶⁶ U. o. 126.

³⁶⁷ *Szovjet büntetőjog, Általános rész*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1951, 391.

³⁶⁸ SARGORODSZKIJ *i.m.* 126.

³⁶⁹ U. o. 127.

³⁷⁰ *Szovjet büntetőjog i. m.* 391. továbbá SARGORODSZKIJ *i.m.* 126.

³⁷¹ *Szovjet büntetőjog i.m.* 392. (Horváth Pál a Bevezetés az egyetemes állam- és jogtörténet forrásaiba című munkájában az 1922. évi törvény kapcsán egy nap generális minimum szerepel, HORVÁTH *i. m.* 330.)

³⁷² SARGORODSZKIJ *i.m.* 127.

A büntetés népszerű maradt, a szovjet bíróságok gyakran alkalmazták, még a II. világháború éveiben is minimum 18-19% az aránya, 1944-től pedig 30% körüli értékekre emelkedik.³⁷³ 1952-ben a szovjet bíróságok az elítéltek 40,9%-át, 1953-ban 35,4%-át, 1954-ben pedig 38,4%-át ítélték közérdekű munkára.³⁷⁴

A javító-nevelő munka az 1950. évi II. törvényben

A Btá. büntetési nemei a halálbüntetés, a börtön, a pénzbüntetés, az elkobzás és a vagyonelkobzás, valamint a közügyektől eltiltás és a foglalkozástól eltiltás, illetve a kiutasítás voltak. Ebbe a struktúrába illeszkedett, illetve nem illeszkedett a javító-nevelő munka. Nem illeszkedett, hiszen a büntetésektől elkülönítve, a Btá. IV. fejezetében kapott helyet a biztonsági őrizettel egy fejezetben. A IV. fejezet nem kapott saját címet, a törvényhez fűzött indoklásból derül csak ki, hogy a büntetésektől való furcsa elkülönítésének indoka az volt, hogy a törvény megalkotói a javító-nevelő munkát büntetőjogi intézkedésnek tekintették.³⁷⁵

A javító-nevelő munkára több feladat is hárult bevezetésekor:

- Egyrésztől transzparens módon be kellett mutatnia, hogy a szocialista büntetőjog más, mint a Magyarországon eddig hatályban volt büntetőjog. Ha az új általános rész csak ugyanazokat a büntetéseket tartalmazta volna, mint a Csemegi-kódex, nehéz lett volna éles és mindenki által látható határvonalat húzni a „feudális, kapitalista, elnyomó” rendszer büntetései és az új, „haladó, szocialista” büntetőjogi irányelvek között. A Btá. tehát vállalta, hogy a büntetési rendszer átalakításával is kifejezi a büntetőjog „alapvetően megváltozott osztálytartalmát.”³⁷⁶
- Másrésztől lehetőséget adott arra, hogy ne csak a büntetés kiszabásakor a laikus bíraskodással, hanem a büntetés végrehajtása során is megjelenjen az alulról építkező munkástársadalom közvetlen befolyása a büntetési rendszerre. „Az intézkedés ugyanis csak akkor lehet célravezető, ha a munka végzése megfelelő

---

³⁷³ U. o. 142.

³⁷⁴ BUSUJEV I. A. *Javító-nevelő munka, mint büntető intézkedés a szovjet büntető jogban*, Jogtudományi közlöny, XIII. új évfolyam, 5. szám, 137.

³⁷⁵ KÁDÁR Miklós, *A büntetőtörvénykönyv általános része. Az 1950. évi II. törvény. Az 1950. évi 39. sz. törvényerejű rendelet*, Budapest, 1951, 128.

³⁷⁶ GYÖRGYI i. m. 32.

közösségben történik, amelyben a munkára kötelezett társaik és környezetének állandó jótékony befolyása alatt áll.”³⁷⁷

- Harmadrészt kifejezte a megváltozott büntetőjog új, szocialista, humánus jellegét is: „a javító-nevelő munka bevezetése csak akkor merülhetett fel, amikor az alapvető termelőeszközök állami tulajdonba kerültek, vagyis szocialista államokban.”³⁷⁸ „A felesleges, a büntetési célok eléréséhez nem szükséges szenvedés-okozás embertelen, méltánytalan, és ezért igazságtalan. Amennyiben a szabadságelvönás nélkül is biztosítható a büntetési célok megvalósítása, embertelen, méltatlan és igazságtalan lenne az elítéltet szabadságától való megfosztásával gyötörni”, mondja a Btk. 48 §-hoz fűzött miniszteri indoklás.
- Negyedrészt az új intézkedés lehetőséget adott arra is, hogy mint a szocialista munkafegyelem megszilárdításának egyik eszköze, a javító-nevelő munka biztosítsa a szükséges munkaerőt olyan területeken, ahol ez esetlegesen hiányzik. Az igazolatlanul mulasztókat ugyanis az önkényes kilépőkhöz hasonlóan a tervgazdálkodás büntetőjogi védelméről szóló törvényerejű rendelet³⁷⁹ alapján a bíróság elé állíthatták, és az esetek többségében javító-nevelő munkával büntették.³⁸⁰

A Btá. indoklása olyan intézkedésnek tekinti a javító-nevelő munkát, amely fogalmilag sem büntetés, hanem jellegét tekintve kizárólag nevelő célú intézkedés. A Btá. nem említi meg a javító-nevelő munkát a büntetések taxatív felsorolásában sem. A büntetést a Btá. 50. §-a értelmében nemcsak a dolgozó nép védelme érdekében, és nemcsak a társadalom többi tagjának a bűnözéstől való visszatartása végett, hanem abból a célból is alkalmazni kell, hogy az elkövetőt megjavítsa és nevelje. A Btá. felfogása szerint minden büntetésnek – eltekintve természetesen a halálbüntetéstől – egyik fő célja az elkövető javítása és nevelése volt.

A javító-nevelő munka akkor volt alkalmazható, ha az elkövető társadalmi helyzetére, a büntett elkövetésének okaira és általában az eset körülményeire tekintettel feltehető volt,

---

³⁷⁷ A Btá. 48. §-hoz fűzött miniszteri indoklás.

³⁷⁸ HÁMORI Éva, *A büntetéstán és a büntetési rendszer kérdéseihöz*, Jogtudományi Közlöny, 1959, 144.

³⁷⁹ 1950. évi 4. sz. tvr.

³⁸⁰ *A munkafegyelem megszilárdítása és a munkakönyvrendszer*, Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóirat Kiadó, Budapest, 1954, 38.

hogy a büntetés célja szabadságelvonás nélkül is elérhető. Az indoklás szerint ilyen elkövetővel szemben a társadalom védelme nem teszi szükségessé szabadságának korlátozását, hanem feltehető, hogy a megfelelő felügyelet alatt végzett, a szükséges nevelést nyújtó környezetben teljesített rendszeres munka az elkövetőre javító és nevelő hatást fog gyakorolni. Ebben az esetben a bíróság az elkövetőt börtönbüntetés kiszabása helyett egy hónaptól két évig terjedő időre meghatározott természetű munka végzésére kötelezhette.³⁸¹ Az ehhez a szakaszhoz fűzött miniszteri indoklás szerint az elkövető társadalmi helyzete, társadalmi nevelésének hiánya, a büntett elkövetésének egyéb okai utalhattak arra, hogy az elkövető nem áll ellenségesen szemben a társadalommal. A társadalmi helyzet nem volt megfelelő a volt kizsákmányolóknál és a népi demokrácia ellenségeinél, illetve azoknál, akiknél „az ellenséges osztályhelyzetnek még motiváló szerepe is volt a bűncselekmény elkövetésénél.” Tehát a javító-nevelő munka alkalmas eszköze volt a különféle társadalmi osztályok és csoportok munkásosztályba való beolvasztásának is.

Külön figyelmet érdemel a 48.§ (5) bekezdése, mely szerint nincs helye a javító-nevelő munka alkalmazásának, ha a törvény az elkövetett bűntettre öt évet meghaladó börtönt rendelt.³⁸² Ez a rendelkezés látszólag egy szigorú felső korlátot ír elő a javító-nevelő munka alkalmazására, ám ugyanakkor e bekezdés miatt aztán nem volt akadálya annak sem, hogy a bíróság a legfeljebb ötévi börtönbüntetéssel fenyegetett büntett elkövetése esetén mindössze egy hónap javító-nevelő munkát szabhasson ki. A Btá-nak a büntetés enyhítésére vonatkozó 51.§ -a alkalmazásával az öt évi börtönbüntetés helyett kiszabható legkisebb büntetés egy év börtön lett volna. A javító-nevelő munkára vonatkozó szabály bevezetése tehát alkalmat adott a bíróságnak arra, hogy akár a büntetés enyhítésére vonatkozó szabályokban rögzített maximális enyhítést meghaladó mértékben is enyhíthessen a kiszabott büntetésen.

Kádár Miklós is, mint az elkövető osztályhelyzetét messzemenően figyelembe vevő intézkedésről szól a javító-nevelő munkáról, amely alkalmat ad a bíróságnak, hogy a tettes társadalmi helyzetét tegye meg a büntetés alapjává. „Mindezekből nyilvánvaló,

---

³⁸¹ 1950. évi II. törvény 48. § (1) bekezdés.

³⁸² 1950. évi II. törvény 48. § (5) bekezdés.

hogy a javító nevelő intézkedés alkalmazása döntően függ az elkövető osztályhelyzetétől”,³⁸³ azaz például akár egyfajta kedvezményes büntetésként is funkcionálhatott az egyébként megfelelő pedigrével rendelkező megtévedt káderek esetében.

A javító-nevelő munka tartalma

Az elítélt köteles volt a számára kijelölt munkahelyen a megszabott munkát elvégezni. Szabadsága csak annyiban esett korlátozás alá, amennyiben az az intézkedés céljának és a munka teljesítésének biztosítása érdekében szükségesnek mutatkozott.³⁸⁴

A javító-nevelő munka a miniszteri indokolás értelmében tehát nem volt kényszermunka.³⁸⁵ Az annak végzésére kötelezett alapvetően nem volt szabadságában korlátozva, csupán olyan korlátozások alá esett, amelyek az intézkedés céljából következtek, és a munka teljesítésének biztosítása érdekében voltak szükségesek. Például a munkahelyének szabad megválasztása nem állt módjában, munkahelyet nem választhatott, és nem változtathatott, ez pedig nagyon jól illeszkedett a tervutasításos államilag irányított gazdaságpolitika keretei közé.

A munka végzésére kötelezett munkájáért a bíróság által megállapított csökkentett munkadíjban részesült. A csökkentés az egyébként járó díjazás egytized részénél kisebb és egynegyed részénél nagyobb nem lehetett, azaz 10%-tól 25%-ig terjedő mértékű lehetett. A csökkentés a törvény szövege értelmében nem vonatkozott azokra a pótlékokra, amelyek a munka végzésére kötelezettek családtagjai után jártak.³⁸⁶

A Btá. börtönt helyettesítő intézkedésnek tekintette a javító-nevelő munkát, olyannyira, hogy szabadságvesztésre átváltoztatása esetén egy az egyhez arányt írt elő. Ha a munka

---

³⁸³ KÁDÁR *i. m.* 130.

³⁸⁴ 1950. évi II törvény 48. § (2) bekezdés.

³⁸⁵ A szocialista országok óvakodtak attól, hogy elismerjék kényszermunka és a kényszermunkatelepek létét, és a szocialista blokkot munkások paradicsomaként igyekeztek feltüntetni. A hivatalos álláspont szerint a szocialista országokban nem, csakis a tőkés országokban létezett kényszermunka. Például: CSERPAKOV V., *Kényszermunka a tőkés országokban*, Budapest, Szikra, 1951, vagy PASERSZTNYIK, *Kényszermunka az Egyesült Államokban és az amerikai-angol tömb egyéb országaiban*, Budapest, Szikra, 1951.

³⁸⁶ 1950. évi II törvény 48. § (3) bekezdés.

végzésére kötelezett kötelezettségének igazolatlanul nem tett eleget, vagy a munkafegyelmet súlyosan sértő magatartást tanúsított, a javító-nevelő munka még hátralévő tartamával azonos tartamú börtönbüntetést kellett rajta végrehajtani. Vagyis egy napi javító-nevelő- munkának egy napi börtönbüntetés felelt meg. Az 1950. évi 39. törvényerejű rendelet értelmében javító-nevelő munkára kötelezésnek fiatalkorúval szemben is helye volt, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenötödik életévét már betöltötte. Az átváltoztatásra vonatkozó szabályok annyiban voltak csak mások, hogy a fiatalkorún ez esetben fogházbüntetést kellett végrehajtani.³⁸⁷

A javító-nevelő munka alkalmazására vonatkozó szabályokat kezdetben az igazságügy miniszter 2815/A—18/1/1950. I.M. IV/2 számú és a 9913/5/1/1951 I.M. III/1 számú rendelete szabályozta. Élve az 1950. évi 39. számú tvr-ben kapott felhatalmazásával az igazságügy miniszter az 1/1954 számú utasításával ezeket hatályon kívül helyezte és az új rendelkezéssel az addig mindenkivel szemben alkalmazható intézkedés személyi körét is nagymértékben korlátozta.

Az utasítás első pontja a javító-nevelő munka alkalmazása kapcsán még kifejezetten ígéretes, hisz azt mondja: „A bíróság bármely bűncselekmény miatt javító-nevelő munkát szabhat ki, mindazokban az esetekben, amikor az 1950: II. tv. 48§ meghatározott feltételek fennforognak”

Azonban a mondat folytatása, az: „és megvannak a javító-nevelő munka végrehajtásának a 3. pontban foglalt feltételei” már egyértelmű szűkítést tartalmaz az elvileg mindenkivel szemben alkalmazható büntetés kapcsán. A 3. pont szerint ugyanis a javító-nevelő munka végrehajtása annál az állami vállalatnál/gazdaságnál történik, ahol a terhelt dolgozik, vagy ahonnan önkényesen kilépett, kivéve akkor, ha az önkényes kilépő új munkahelye is állami vállalat, ebben az esetben ott is letöltheti a büntetését.

---

³⁸⁷ 1950. évi 39. törvényerejű rendelet 20. §

Intézkedésből büntetés

Arról, hogy a javító-nevelő munka büntetés vagy intézkedés-e, már a bevezetése pillanatában megkezdődtek a viták. Maga a törvény teremtett zavaros helyzetet akkor, amikor a büntetésektől külön, önálló fejezetben vezette be az új intézményt, az indokolás ugyanakkor kimondta: „javító-nevelő munkára kötelezésnek akkor van helye, ha valószínű, hogy a büntetés célját szabadságelvonás nélkül is el lehet érni.” Tehát olyan intézkedésről volt szó, amellyel a büntetés célját kell elérni, és amely alkalmazható olyan büntettek esetén, amelyre a törvény öt évet meg nem haladó börtönt rendel. Néhány sorral lejjebb ugyanakkor az indokolás leszögezi „a javító-nevelő munka természeténél fogva nem büntetés”. A Btá. 48.§-hoz fűzött indoklás viszont megemlíti, hogy „a szovjet büntetőtörvénykönyvben kimagaslóan jelentős helyet elfoglaló javító-nevelő munka előnyeit a magyar jogfejlődésnek is értékesítenie kell.” A szovjet büntetőjogban pedig, mint láttuk, a javító-nevelő munka büntetesként szerepelt.

Tartalmában, főbb jegyeiben a javító-nevelő munka büntetés volt, mégpedig a börtönt helyettesítő büntetés. A javító-nevelő munkát ezért előbb a jogirodalom, aztán a gyakorlat is büntetésnek kezdte tekinteni, és megszülettek a javaslatok a büntetesként való formális elismerésére is: „Mindenekelőtt önálló büntetési nemként kell felvenni a javító-nevelő munkát. A javító-nevelő munka álláspontunk szerint büntetés. (...). Mindezeket a kérdéseket nagyrészt már a javító-nevelő munka büntetőtörvénykönyvben való szabályozásával meg kell oldani, vagy legalábbis a megoldásnak a megfelelő útját elő kell készíteni³⁸⁸” – írja Cieslár Viktor 1955-ben.

1959-ben pedig már egészen markáns, összefoglaló vélemények is születnek. A jogirodalom teljesen egységesen kiállt az addigi intézkedés büntetesként való elismerésének szükségessége mellett. A javító-nevelő munka gyakorlata, a szakemberek elvi állásfoglalásai és a kapcsolódó tanulmányok alapján a javító-nevelő munka büntetés jellege s az ebből folyó következmények egységesen a büntetesként való elismerését alapozták meg. A büntetési rendszeren belüli helye, valamint az összbüntetés kiszabásának a lehetősége, a hozzá kapcsolódó büntetett előélet, valamint rehabilitáció

---

³⁸⁸ CIESLÁR Viktor, *Az új büntetőtörvénykönyv kodifikációjának néhány kérdése*, Jogtudományi Közlöny, 1955, 87-88.

kérdései alapvetően tisztázottak voltak, ezért a szakirodalom elvárta az új Btk. kodifikációja során ennek figyelembevételét.³⁸⁹

Büntetésként való első törvényi elismerésére az 1959. évi 39. számú törvényerejű rendeletben került sor. A törvény általános indokolásának első mondata a következőképpen szólt: „Bíróságaink gyakran alkalmaznak viszonylag csekély súlyú büntetéseket (pénzfőbüntetést, vagy egy évnél nem hosszabb börtönbüntetést, illetőleg javító-nevelő munkát (!)).” A tvr. a Btá. rehabilitációval kapcsolatos szabályainak megváltoztatásáról szólva, külön rendelkezést tartalmazott a javító-nevelő munkához fűződő büntetett előélet hátrányos következményei alóli mentesítésről.³⁹⁰ Ezzel zárult le végleg az intézkedés vagy büntetés vita, hogy az 1961. évi V. törvényben az addigi intézkedés formálisan is bekerüljön a büntetések lajstromába.

Az 1961. évi V. törvény

A már teljes egészében szocialista szellemű kodifikált büntető törvénykönyv előkészületi munkái már 1953-ban megindultak. Ekkor áll föl az a kormánybizottság, mely feladatául kapta a büntetőjog átfogó kodifikálását. A munkálatok 1960-ra fejeződtek be, ekkor bocsátották a tervezetet nyilvános vitára, és 1962. július elsején hatályba lépett az 1961-ben V.-ként elfogadott törvény a Magyar Népköztársaság Büntető-törvénykönyvéről.

Az új kódex már egységes szerkezetben tartalmazta az általános és a különös részt is, valamint külön fejezetekben a fiatalkorúakra és a katonákra vonatkozó speciális rendelkezéseket is.

A törvény általános része a Btá. megoldásait tartalmazta, néhány esetben továbbfejlesztve azokat. Szakított például a gondatlan bűncselekmények általános büntetni rendeltségével,

---

³⁸⁹ HÁMORI Éva *i. m.* 144.

³⁹⁰ Az 1959. évi 39. törvényerejű rendelet a büntetett előlethez fűződő hátrányok alóli törvényi mentesítés (rehabilitáció) kiterjesztéséről szólva kimondta, hogy a törvény erejénél fogva áll be a mentesítés hatálya a javító-nevelő munka esetében - a javító-nevelő munka, illetőleg a helyettesítő börtönbüntetés kiállítását, vagy a végrehajthatóság megszűntét követő egy év elteltével; (1. § c) pont) mert: „Nem helyeselhető az a jelenlegi helyzet, hogy a felfüggesztett börtönbüntetés tekintetében van törvényi rehabilitáció, de az ennél enyhébb jellegű javító-nevelő munka és végrehajtható pénzbüntetés tekintetében nincs.” (Általános indokolás)

és megállapította, hogy a gondatlan elkövetés csak akkor büntetendő, ha a törvény azt külön elrendeli.³⁹¹

A legnagyobb változások az általános részben a büntetések körében következtek be. A halálbüntetést a törvény továbbra is fenntartotta,³⁹² annak ellenére, hogy voltak olyan előzetes vélemények, melyek a rendes büntetések közüli kiemelését és kivételes voltát hangsúlyozó külön elhelyezését szorgalmazták.³⁹³ Sőt a halálbüntetés alkalmazásának fokozottabb jelenlétéről is beszélhetünk, különösen a katonai és állam elleni bűntettek körében. Az életfogytig tartó szabadságvesztést a törvény kiiktatta, és annak a leghosszabb tartamát tizenöt évben állapította meg, a végrehajtási fokozatoknál pedig a börtön mellett megjelent a börtönnél enyhébb büntetés-végrehajtási munkahely³⁹⁴ fokozat. Az intézkedések között megjelent a figyelmeztetés, a kényszergyógykezelés, a kényszerelvonó-kezelés és az elkobzás. Változtak, tágabb körben lettek alkalmazhatók a büntetés enyhítésére vonatkozó szabályok, és a kiszabott büntetés felfüggesztésének lehetősége is szélesedett. A javító-nevelő munka pedig – mint láttuk – bekerült a főbüntetések sorába mint a szabadságvesztésnél enyhébb és a pénzbüntetésnél súlyosabb büntetés. A javító-nevelő munka büntetesként való elismerését, mint az az eddigiekből nyilvánvaló, általános helyeslés fogadta.³⁹⁵

---

³⁹¹ 2. § (1) Büntett az a társadalomra veszélyes cselekmény, amelyre a törvény büntetés kiszabását rendeli, és amelyet szándékosan vagy - ha a törvény a gondatlan elkövetést is bünteti - gondatlanul követnek el.

³⁹² 1961. V. tv 35. §

³⁹³ CIESLÁR *i. m.* 91.

³⁹⁴ A büntetés-végrehajtási munkahely nevével ellentétben tehát nem munkabüntetés, hanem a szabadságvesztés egyik fokozata. A Btk-hoz fűzött indokolás is hangsúlyozza, hogy „nem különböző büntetési nemekről van szó, hanem egy büntetési nemnek, a szabadságvesztésnek kétféle végrehajtási módjáról.” A Büntetőtörvénykönyv módosításáról szóló 1966. évi 20. törvény vezeti majd be a szigorított büntetés-végrehajtási munkahelyet, mint ennél szigorúbb végrehajtási fokozatot. Így a Btk. ekkortól a szabadságvesztés négy fokozatát határozza meg: a szigorított börtönt, a börtönt, a szigorított büntetés-végrehajtási munkahelyet és a büntetés-végrehajtási munkahelyet. A törvény indokolása hivatkozik arra, hogy a Szovjetunióban a bíróság rendelkezik arról, hogy a szabadságvesztést milyen típusú javító-munkatelepen kell végrehajtani, ilyen értelemben mutat rokonságot a javító-nevelő munkával. A szabadságvesztés büntetés végrehajtásáról és az előzetes letartóztatás foganatosításáról 1966. évi 21. törvényerejű rendelet tartalmazza a végrehajtásra vonatkozó kérdéseket, amely az első büntetés-végrehajtási kódex a hazai jogtörténetben.

³⁹⁵ CIESLÁR *i. m.* 87.

A javító-nevelő munka az 1961. évi V. törvényben

Az 1961. évi V. törvény a javító-nevelő munkát – megfelelően az elmélet és a gyakorlat várakozásainak – főbüntetéssé tette. A törvény általános indoklása mint a kisebb súlyú büntettek esetében általánosan alkalmazható büntetési nemet határozta meg a javító-nevelő munkát. Az új kódex különös részében 27 esetben³⁹⁶ mint alternatív büntetés a szabadságvesztés vagy a pénzbüntetés mellett is megjelent. Fontos megemlíteni, hogy alkalmazásának lehetőségét tovább szélesítette a büntetés enyhítésére vonatkozó szabály is, amely lehetővé tette kiszabását olyan esetekben is, amikor arra egyébként nem lett volna lehetőség.

„A javító-nevelő munkára ítélt köteles a bíróság által meghatározott természetű munkát végezni, személyi szabadsága egyébként nem korlátozható.”³⁹⁷ Mint látható, a törvény értelmében a javító-nevelő munka – mindenekelőtt – továbbra is munkakötelezettséget jelentett. Az indoklás szerint azonban ez nem pusztán munkakényszert hanem közösségben végzett munkát, hisz ez a büntetés – az indoklás szerint – csak abban az esetben töltötte be hivatását, ha a végrehajtás során érvényesült a közösség, az az a munkahelyi kollektíva nevelő ereje is.

A törvény 72. §-a pedig arról rendelkezett, hogy ha az elkövetőt több javító-nevelő munkára, illetve szabadságvesztésre és javító-nevelő munkára ítélik, a kiszabott büntetéseket összbüntetésbe kell foglalni.

---

³⁹⁶ zugírászat [188. § (1) bekezdés]; járművezetés ittas állapotban (194. §); az ártalmas közfogyasztási cikkel elkövetett büntett gondatlan alakzata [196. § (3) bek.]; járványszabályok megszegése [199. § (1), (2) és (3) bek.]; statisztikai büntett (213. §); a gazdálkodással kapcsolatos köteleességek gondatlan megszegése [224. § (4) bek.]; a pazarló gazdálkodás gondatlan alakzata [225. § (3) bek.]; a gazdasági ellenőrzés és adatgyűjtés akadályozása [227. § (1) és (2) bek.]; rossz minőségű ipari termék gondatlan forgalombahozatala [230. § (4) bek., 231. §]; minőség hamis tanúsítása gondatlanságból [233. § (2) bek.]; hamis jelzéssel ellátott termék (termény) forgalomba hozatala (234. §); a jogosulatlan külkereskedelmi tevékenység gondatlan alakzata [237. § (3) bek.]; pénzhamisításra irányuló előkészület (243. §); könnyű testi sértés [257. § (1) bek.]; súlyos testi sértés gondatlan elkövetése [257. § (5) bek.]; magántitok megsértése [264. § (1) bek.]; levéltitok megsértése, távközlési titok kifürkészése [265. § (1) bek.]; rágalmozás [266. § (1) bek.]; becsületsértés minősített esete [267. § (2) bek.]; családi állás elleni büntett gondatlan alakzata [272. § (3) bek.]; tartási kötelezettség elmulasztása [275. § (1) bek.]; jogtalan elsajátítás. (297. §); a személyek javait sértő hanyag kezelés [298. § (3) bek.]; a társadalmi tulajdon sérelmére elkövetett gondatlan rongálás [302. § (4) bek.]; kisebb súlyú büntettek [303. § (1) és (2) bek.]; jogtalan használat (304. §); önbíraskodás (305. §).

³⁹⁷ 1961. évi V. tv. 42. § (1) bekezdés.

Hogy a büntetés-végrehajtás ne kapjon közvetlen beleszólást a munkahelyi struktúra kialakításába, illetve lehetőséget annak megváltoztatására, a Legfelsőbb Bíróság B. törv. V. 1190/1965. számú döntése úgy rendelkezett, hogy a bíróság csak a javító-nevelő munkára ítélt által végzendő munka természetét, vagyis a munkakört jelölheti meg (segédmunkás, szerelő, gépkocsivezető stb.), de ezen belül már magát a beosztást nem határozhatja meg. A konkrét beosztás meghatározása a munkahely feladata maradt.

A munkavégzés helyét is a bíróság határozta meg. A Btké. 16. §-a szerint: „A javító-nevelő munkára ítélt a bíróság által meghatározott természetű munkát a) ha az ítélet meghozatalának időpontjában munkaviszonyban áll, rendszerint az eddigi munkahelyén, b) egyéb esetekben – ha a végrehajtás feltételei az ítélethozatalkor a terhelt lakóhelyén vagy annak környékén biztosíthatók – a kijelölt munkahelyen végzi.”

Mint láttuk, a törvény általános indoklása mint a kisebb súlyú büntettek esetében általánosan alkalmazható büntetési nemet határozta meg a javító-nevelő munkát, de ezzel ellentétben a részletes indoklás már visszafogottabban, óvatosabban fogalmaz, és már csak mint „elvileg mindenkivel szemben alkalmazható” büntetésként határozza meg ezt a szankciót.

Az 1/1954 számú utasítás 3. pontja értelmében a javító-nevelő munka végrehajtása még csak annál az állami vállalatnál – illetve intézménynél – vagy annál az állami gazdaságnál történhetett meg, amelynél a terhelt az ítélet meghozatalának időpontjában alkalmazásban állt. Az új szabályozás szövegében már mellőzi ezt a korlátozást, de az „elvileg” kitétel mégis indokolt. Ez utóbbi megfogalmazás pontosabban mutatja a javító-nevelő munka új szerepét a Btk-ban.

Az új szabályozás a korábbi hibákat a büntetés alkalmazási körének bővítésével kívánta orvosolni, és az 1962. évi 10. számú tvr. valóban szélesítette is azoknak a munkahelyeknek a körét, ahol a javító-nevelő munka végrehajtható volt. A jogirodalomban megfogalmazott igényeknek megfelelően innentől lehetővé vált végrehajtása szövetkezeteknél is, és nem csak az addigi munkahelyen, hanem a bíróság által kijelölt munkahelyen is. De a gyakorlatban megmaradtak az eddig megismert korlátozások. A javító-nevelő munkát továbbra sem alkalmazták magánmunkáltató

alkalmazottaival,³⁹⁸ valamint a nem megfelelő egészségi állapotú személyekkel, a vezető beosztású és a nyugdíjkorhatárt elért munkavállalókkal és a munkaviszonyban nem állókkal szemben sem.³⁹⁹ Tehát végeredményben nem sikerült általánosan, alkalmazható büntetéssé tenni, megmaradt elméletileg bárkivel szemben alkalmazható, gyakorlatilag feltételekkel alkalmazható büntetésnek.⁴⁰⁰

A 42.§ (2) bekezdése szerint az elítélt munkabéréből – a bíróság rendelkezésének megfelelően – öt százaléktól húsz százalékgig terjedő részt kellett az állam javára levonni.⁴⁰¹ Az indoklás szerint a javító-nevelő munkának további lényeges eleme, hogy az elítélt csökkentett munkadíjban részesül, de a Btá-val ellentétben, amely még 10- 25%-ban határozta meg a levonás mértékét, az új szabályozás értelmében a levonás az elítélt munkabérének 5- 20%-ig terjedhet.

Az elítélt munkabérére vonatkozólag a 7/1962. (VI. 28.) IM sz. r. tartalmaz további rendelkezéseket. A 9. § szerint: „A munkabérnek a jogerős ítéletben megállapított arányú csökkentése a családi pótlékra, az újítási díjra, a kiküldetési és külszolgálati illetményekre, a költözködési illetményre, a különélési díjra, valamint a természetbeni juttatásokra nem terjed ki,” de a munkaviszonyban álló dolgozó részére biztosítottak mindazok a jogok, amelyek a büntetés céljával nincsenek ellentétben, az elítéltet is megillették. E jogok tekintetében a 7/1962. (VI. 28.) IM sz. r. 11. és 12. §-a tartalmazta a részletszabályokat. A 11. §. (1) bekezdése szerint az elítélt a javító-nevelő munka végrehajtása alatt nem részesülhetett évi rendes vagy rendkívüli szabadságban, fizetés nélküli szabadságban, továbbá az elítéltet a javító-nevelő munka tartama alatt végzett munkája alapján jutalomban vagy más jutalom jellegű juttatásban sem lehetett részesíteni.

A javító-nevelő munka időtartamára nézve is eltér az új szabályozás. A felső határt egy év hat hónapra szállítja le, az alsó határt pedig felemeli három hónapra, halmazati büntetés esetén ez a tartam két éve emelhető. Az indoklás szerint az alsó határ megemelésének

---

³⁹⁸ BH 1978. 451. A társasház építőközössége nem állami vállalat vagy szövetkezet, amelyet a vonatkozó jogszabály szerint a javító-nevelő munka végrehajtására ki lehet jelölni.

³⁹⁹ GYÖRGYI *i. m.* 72.

⁴⁰⁰ BAGI Dénes, *A bűncselekményeknek büntettré és vétségre történt felosztásáról valamint a Btk. büntetési rendszerének továbbfejlesztéséről*, Magyar jog és külföldi jogi szemle, 1972/2, 69.

⁴⁰¹ 1961. V. tv. 42. § (1) bekezdés.

indoka az volt, hogy csak viszonylag hosszabb tartam felel meg a büntetés jellegének. Rövidebb idő nem elegendő az elítélt megjavítására, átnevelésére.

A tényleges tartamra vonatkozó szabály, hogy a 43.§ (3) bekezdése szerint javító-nevelő munka tartamába nem lehet beszámítani azt az időt, amely alatt az elítélt a munkát ténylegesen nem végzi.

A 7/1962. (VI. 28.) IM sz. rendelet logikus kiegészítést fűzött a szabályozáshoz, az 5. §-ugyanis kimondta, hogy ha a munkavégzés az elítélt önhibáján kívül szünetel, akkor ez az idő a javító-nevelő munka tartamába általában beszámít. Az, hogy ez általában mit jelentett, a gyakorlati alkalmazás során tisztázódott.

Tehát az üzemi balesetből, illetve foglalkozásból eredő betegség miatt betegállományban töltött időt minden esetben be kellett számítani,⁴⁰² de nem számított be főszabályként a javító-nevelő munka tartamába a betegállományban töltött idő, az az idő, amely alatt az üzem működése szünetelt, és természetesen a szabadságon töltött idő sem.

Ha az elítélt munkakötelezettségének alapos ok nélkül nem tett eleget, vagy a munkafegyelmet súlyosan sértő magatartást tanúsított, a bíróság a javító-nevelő munkának e körülmények bekövetkeztekor még hátralevő részét átváltoztatta szabadságvesztésre.⁴⁰³

Földvári szerint ebben mutatkozott meg a javító-nevelő munka kényszerjellege. Azok a vélemények ugyanis, amelyek a munkavégzés kikényszeríthetőségének hiányában vitatták a javító-nevelő munka büntetés voltát, figyelmen kívül hagyták, hogy az elítéltnak ilyen esetben is el kellett túrnie valamilyen hátrány alkalmazását, csupán választhatott a két rossz közül. Tehát vagy a javító-nevelő munkával együtt járó hátrányt kellett elviselnie, vagy a szabadságvesztéssel együttjárókat. Végző soron azonban a hátrány elszenvedése alól nem vonhatta ki magát, hiszen azt vele szemben kényszerrel is végrehajtották.⁴⁰⁴

---

⁴⁰² BH 1979. 96.

⁴⁰³ 1961. évi V. tv. 44. § (1) bekezdés.

⁴⁰⁴ FÖLDVÁRI (1970) *i. m.* 150.

A javító-nevelő munkának szabadságvesztésre átváltoztatására két esetben kerülhetett sor. Egyrészt akkor, ha az elítélt alapos ok nélkül nem tett eleget munkakötelezettségének, másrészt, ha az elítélt a munkafegyelmet súlyosan sértő magatartást tanúsított. A javító-nevelő munka büntetés átváltoztatására nem szolgáltatott alapot pusztán egy bűncselekmény elkövetése, hanem az is szükséges volt, hogy azzal egyúttal a munkafegyelmi szabályokat is megsértse.⁴⁰⁵ Ha azonban az elítélt ugyan már az ítélet meghozatala után, de még a végrehajtás megkezdése előtt követett el ilyen bűncselekményt, pusztán emiatt a kiszabott javító-nevelő munkát nem lehetett átváltoztatni szabadságvesztés-büntetésre. A törvény szövege ugyanis csak a munkavégzés idején elkövetett szabályszegéshez kötötte az átváltoztatás lehetőségét.⁴⁰⁶

Ha az elítélt az ítélet kiszabását követően vált munkaképtelenné, vagy ehhez hasonló más akadály miatt nem volt végrehajtható a javító-nevelő munka, átváltoztatásnak nem volt helye.⁴⁰⁷ Mint láttuk, a törvény értelmében a bíróság a javító-nevelő munkának az „e körülmények bekövetkeztekor még hátralevő részét” változtatta át szabadságvesztésre. Ha az elítélt e határozat meghozataláig is dolgozott, munkabérének erre az időre levont részét vissza kellett téríteni,⁴⁰⁸ de ezek az egyébként ledolgozott napok a büntetés átváltoztatása esetén számításba jöttek. A javító-nevelő munkának szabadságvesztésre átváltoztatása esetében két napi javító-nevelő munka egy nap szabadságvesztésnek felelt meg.

A szocialista Btk. bevezetése után a javító-nevelő munka látszólag új lendületet kapott. 1962-ben a büntett miatt elítélt 57.787 személyből 6033 főt ítéltek javító-nevelő munkára (az összes elítélt 10,4%-át). Az 1963-ban elítélt 40.261 fő közül 5833 főt (14,4%), az 1964-ben elítélt 53.898 főből 8523 főt (15,8%), 1965-ben 63.936 személyből 9618 főt (15%). Földvári ezekhez az adatokhoz még azt fűzi hozzá, hogy „Új büntető törvénykönyvünk megalkotása óta – az 1963-as esztendő kivéve – abszolút számokban évről-évre emelkedett a javító-nevelő munkára ítéltek száma”,⁴⁰⁹ de Györgyi szerint a kezdeti viszonylagos fellendülés után a büntetés visszatért a Btk. alatti ítélezés

---

⁴⁰⁵ *Büntető elvi határozatok*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973, BK. 122, 82.

⁴⁰⁶ *U. o.* BK. 121, 112.

⁴⁰⁷ *U. o.* BK. 353, 112.

⁴⁰⁸ Btké. 19. § (1) és (2) bekezdés.

⁴⁰⁹ FÖLDVÁRI (1970) i. m. 152.

legrosszabb szintjére, és megmaradt a legtöbbet vitatott büntetőjogi szankciónak.⁴¹⁰ Györgyi a javító-nevelő munka válságát ugyanakkor elsősorban bizalmi válságnak tartja, hisz a végrehajtásának körülményei egyáltalán nem lettek rosszabbak, mint a '60-as évek elején, és sok esetben célszerű is volt az alkalmazása.⁴¹¹ Tény azonban ,hogy például Markója Imre is úgy vélekedett, hogy: „Mindez felveti a kérdést, hogy a javító-nevelő munka valóban olyan hatékony büntetési nem-e , ami más büntetési formákkal nem helyettesíthető”.⁴¹²

Az 1971. évi 28. tvr

Az 1978. évi IV. törvény megszületése egy hosszú, több területre kiterjedő kodifikációs munkafolyamat eredménye, amelynek első állomása az 1971. évi 28. tvr. volt. Az 1961-es Btk-hoz kapcsolódó novella legfontosabb módosításai jelentős változásokat hoztak alapvető jogintézmények tekintetében is. A novella ismét különbséget tett a büntett és vétség között, a szabadságvesztést egységes büntetésnek tekintette, és fenntartva a büntetés négy végrehajtási fokozatát, azokat a hagyományoknak megfelelően fegyháznak, szigorított börtönnek, börtönnek és fogháznak nevezte. A novella bevezette az életfogytig tartó szabadságvesztést, amelyet a 1961. évi V. törvény nem ismert, és a továbbiakban nem tette lehetővé a halálbüntetés alkalmazását vagyon elleni bűncselekmények tekintetében.

A törvényerejű rendelet a javító-nevelő munka intézményének továbbfejlesztését tűzte ki célul. A törvényi rendelkezések közül a Btk.é 16. §-ának *b*) pontjában foglalt korlátozást ezért törölte. Ez a rendelkezés ugyanis csak akkor kínált lehetőséget a javító-nevelő munka alkalmazására, ha a végrehajtás feltételei a terhelt lakóhelyén vagy annak környékén biztosíthatók voltak. Az indokolás szerint azonban a közlekedés fejlődése folytán a lakóhelyen kívül eső munkahelyre való utazás ekkor már nem jelentett számottevő hátrányt. A végrehajtási mód megválasztásánál azonban továbbra figyelembe kellett venni az elkövető személyi körülményeit és életmódját is, s ennek alapján azt is , hogy a büntetés célja elérhető-e az új végrehajtási mód keretében.

---

⁴¹⁰ GYÖRGYI *i. m.* 72-73.

⁴¹¹ *U. o.* 109.

⁴¹² MARKÓJA Imre, *Büntető jogpolitikánk és a büntetőjog kodifikációja*. Magyar Jog, 1969, 271.

Témánk szempontjából fontos, hogy az előkészítő vitákon elhangzott javaslatoknak megfelelően a Btké. módosításával a javító-nevelő munka egy új végrehajtási formáját, a munkatelepeken végrehajtandó javító-nevelő munkát is be akarta vezetni. „A javító-nevelő munka új végrehajtási formájaként jelöli meg a Tervezet a munkatelepen való végrehajtást. A munkatelepek kialakítása is elsősorban a kijelölhető munkahelyek hiányából adódó problémákat kívánja megoldani, de egyben módot ad arra is, hogy a bíróság a javító-nevelő munka büntetést alkalmazza akkor is, amikor a kijelölt munkahelyen végrehajtott javító-nevelő munkától nem lenne eredmény várható.”⁴¹³

Az elfogadott javaslat ezt a végrehajtási módot még tartalmazta⁴¹⁴, azonban a novellának később ez lett az egyetlen rendelkezése, amelyik soha nem lépett hatályba.⁴¹⁵ Sőt valójában a munkatelepen végrehajtandó javító-nevelő munka inkább csak ötletként került be a novellába és a részletes tervei el sem készültek.⁴¹⁶ Pedig hatályba lépése lehetővé tette volna a javító-nevelő munka alkalmazását olyan elkövetőkkel szemben is, akik nem álltak az ítélelhozatalkor munkaviszonyban. Bagi Dénes szerint azonban a rendelkezés célja elsősorban nem ez volt, hanem hogy olyan elkövetőkkel kapcsolatban kínáljon megfelelő alternatívát, akiket szabadságelvonás nélkül kellene munkára kényszeríteni és szoktatni. Szerinte ilyenek például a közveszélyes munkakerülők és azok, akik tartási kötelezettségük nem teljesítésével követnek el bűncselekményt.⁴¹⁷ Ezzel a két bűncselekménnyel kapcsolatban Györgyi Kálmán azt furcsállja, hogy az esetekben javító-nevelő munka kiszabására csak az enyhítő szakasz alkalmazásával kerülhetett volna sor.⁴¹⁸

A munkatelepen végrehajtandó javító-nevelő munka gondolata a későbbiekben is hatott a büntetési rendszer továbbfejlesztése során. A 1978. évi IV. törvény előkészítése során

---

⁴¹³ Az 1971. évi 28. tvr.76-hoz fűzött indokolás

⁴¹⁴ Az 1971. évi 28. tvr.76. §-a kimondta, hogy a Btké. 16. §-ának b) pontja helyébe a következő rendelkezés lép: "b) egyéb esetekben kijelölt munkahelyen vagy erre a célra létesített munkatelepen végzi."

⁴¹⁵ GYÖRGYI *i. m.* 72-73.

⁴¹⁶ FICSOR Mihály, *Büntetési rendszerünk tovább fejlesztése és a javító-nevelő munka*, Magyar Jog, 1975/1. 3.

⁴¹⁷ BAGI (1972) *i. m.* 69.

⁴¹⁸ GYÖRGYI *i. m.* 229. A 1961. évi V. törvény 275§ (3) bekezdés b, pontja szerint annak „aki tartási kötelezettségét munkakerülő (..) életmódja miatt nem teljesítette” büntetése három évig terjedő szabadságvesztés volt. ugyan így a 214.§ esetén is szabadságvesztés a büntetés.

erre az intézményre hivatkozik például a Büntetőjogi Kodifikációs osztály, amikor a szabadságvesztés „felszabad” változatának bevezetését javasolja.⁴¹⁹ Ez a gondolat később a szigorított javító-nevelő munkával tulajdonképpen meg is valósul.

További fontos rendelkezése volt az 1971. évi 28. tvr.-nek hogy abból a célból, hogy a javító-nevelő munkára ítélet ne eredményezzen büntetett előéletet, és így ne járjon együtt adott esetben szükségképpen állásvesztéssel kimondta, hogy a törvény erejénél fogva áll be a mentesítés hatálya a pénzfőbüntetés és a javító-nevelő munka esetében az ítélet jogerőre emelkedésének napján.⁴²⁰ A törvény indokolása szerint ez - különösen a javító-nevelő munka esetében - a társadalom részéről előlegezett bizalom is. „A pénzbüntetésre és a javító-nevelő munkára vonatkozó mentesítés feltétlen. A Tervezet nem határoz meg olyan körülményt, amelynél fogva az később hatályát vesztené.” Ezt módosítást a jogirodalom és a gyakorlat is üdvözölte, tekintettel arra, hogy a büntetett előélet miatti állásvesztés a büntetés célján túli jogkövetkezmény volt.⁴²¹

Az 1974. évi 9. tvr , a szigorított őrizet

Témánk szempontjából a másik fontos intézmény az 1974. évi 9. tvr. által meghonosított szigorított őrizet. A szigorított őrizet ugyanis a szigorított dologház egyenesági leszármazottjának tekinthető.⁴²²

A jogintézmény bevezetésének lehetőségét 1969-ben és 1972-ben Gárdai Gyula és Vígh József tanulmányai vetették fel.⁴²³ A közbiztonságra különös veszélyt jelentő többszörös visszaesőkkel szembeni fellépés folyton visszatérő gondolatának modernebb változata az 1974. évi 9. számú törvényerejű rendelettel bevezetett szigorított őrizet lett. A jogszabály a szigorított őrizetet a szabadságvesztés-büntetés kiállása után fegyházban rendelte

---

⁴¹⁹ Az 1978. IV. törvény (Btk.) előkészítése, IV. kötet, Igazságügyi Minisztérium, 1985, 407.

⁴²⁰ 1971. évi 28. tvr. 18. §

⁴²¹ BAGI (1972) i.m. 69.

⁴²² KÖVÉR Ágnes, *Gondolatok a szigorított őrizet jogintézményéről*, Módszertani füzetek, 1987/3, 19.

⁴²³ GÁRDAI Gyula, VÍGH József, *Észrevételek büntetési rendszerünk problémáihoz*, Magyar Jog, 1969/10, 577-583.; GÁRDAI Gyula, VÍGH József, *Még egyszer a határozatlan tartamú szabadságvesztésről*, Magyar Jog, 1972/9, 493-497.

végrehajtani, legalább kétévi, legfeljebb ötévi tartamban. E jogkövetkezményt egyébként 1989-es megszüntetéséig elvi aggályok és gyakorlati problémák kísérték.

A problémát az jelentette, hogy a Gárdai Gyula és Vígh József által javasolt intenzív nevelés, és utógondozás, amely az intézkedés lényegi részét jelentette volna, egyáltalán nem valósult meg. Az elkövető társadalomra veszélyességét kétszeresen értékelő büntetési gyakorlat, így pusztán az elkövetők egy különösen veszélyes csoportjának a társadalomtól való elszigetelését volt képes megvalósítani, persze csak ideiglenesen. A férfi szigorított őrizetesek elhelyezése előbb a Sopronkőhidai Fegyház és Börtönben, később a Váci Büntetés-végrehajtási Intézetben, a nőké pedig a Kalocsai Fegyház és Börtönben történt egészen az intézkedés megszüntetéséig.⁴²⁴

Az 1978. évi IV. törvény

Az 1978. évi IV. törvény közétett tervezetének szövegét számos szakmai fórumon részletekbe menően megvitatták. Az 1978. évi IV. törvény az 1961. évi V. törvény szankciórendszerét érdemben nem módosította. Voltak ugyan apróbb módosítások, de az elvek és a szerkezet nem változott lényegesen. Ugyanakkor elmondható, hogy az 1978. évi IV. törvény a szankciórendszert tekintve hozott lényegi változásokat is. Az új törvény a szabadságvesztés végrehajtási fokozatainak számát háromra csökkentette, a halálbüntetést csak kivételesen engedte alkalmazni, és bevezette a pénzbüntetés „napi tételes”, ma is használatos rendszerét. Lehetővé vált egyes mellékbüntetések önálló alkalmazása, és a próbára bocsátás illetve a pártfogó felügyelet felnőttkorúakkal szemben is alkalmazhatóvá vált. Bekerültek az Általános Részbe a bűnismétlés különféle formái három csoportra osztva, hozzájuk egyre súlyosabb jogkövetkezményeket kapcsolt a törvény.⁴²⁵

---

⁴²⁴ LŐRINCZ József, *Büntetőpolitika és büntetés-végrehajtás 1970 és 2002 között*, <http://jesz.ajk.elte.hu/lorincz16.html> (letöltve: 2016 03.02.)

⁴²⁵ TÓTH Mihály, *Az új Btk. bölcsőjénél*, <http://ujbtk.hu/toth-mihaly-az-uj-btk-bolcsojenel/> (letöltve:2015 09.05)

A javító-nevelő munka az 1978. évi IV. törvényben

Az 1978. évi IV. törvény kodifikációs munkálatai során felmerült a javító-nevelő munka megszüntetésének gondolata is. Ez a gondolat nem volt új, hiszen már 1966-ban javasolta Demeter Vilmos mint a büntetési nem problémáinak legegyszerűbb, bár kissé radikális megoldását.⁴²⁶ Markója Imre is elgondolkodtatónak tartotta, hogy nincs-e más büntetési nem, amellyel ez a sok vitát és problémát felvető szankció helyettesíthető lenne.⁴²⁷ Ficsor Mihály is – részletesen bemutatva a végrehajtás tipikus hibáit és annak indokait – a megszüntetés mellett érvelt, ám másokkal ellentétben ő a javító-nevelő munka elemeit más jogkövetkezményekbe, a próbára bocsátásba és a felfüggesztett szabadságvesztésbe javasolta beépíteni.⁴²⁸

A fentiekre tekintettel aztán a viták lezárását követően elfogadott Btk. egyik legnagyobb meglepetése az volt a jogász közvélemény számára, hogy tulajdonképpen a jogintézmény lényegére vonatkozó érdemi változtatások nélkül vette át az 1961. évi V. törvény vonatkozó rendelkezéseit.⁴²⁹ Változást mindössze a levonás mértékévére és a büntetés tartamára vonatkozó szabályozás tartalmazott. A korábbi 5-20% helyett – a felső határ növelésével – 5-30%-ra módosult a levonás mértéke, a korábbi 3 hónaptól 1 év 6 hónapig tartó időtartam helyett 6 hónaptól 2 évig terjedő tartamban lett kiszabható. A halmazati és összbüntetés esetén kiszabható maximális időszakot pedig két év helyett három évben határozta meg az új szabályozás.

A javító-nevelő munkát helyettesítő szabadságvesztés végrehajtási fokozata továbbra is fogház maradt, azonban ez a rendelkezés most már bekerült a törvénybe is. Régi-új elem továbbá, hogy a javító-nevelő munka innentől újra büntetett előéletet eredményezett, de kérhető volt ezzel kapcsolatban előzetes mentesítés is. A javító-nevelő munka alkalmazása tekintetében elmondható, hogy megmaradtak azok a nehézségek, amelyek eddig is jellemezték ezt a szankciót, és kiszabása sem lett igazán gyakori. 1980-ban 2561, 1985-ben 2668, 1987-ben 2944 főt ítéltek ilyen büntetésre.⁴³⁰

---

⁴²⁶ DEMETER Vilmos, *A javító-nevelő munka a bíróságok gyakorlatában*, Magyar Jog, 1966, 496.

⁴²⁷ MARKÓJA Imre, *Büntető jogpolitikánk, és a büntetőjog kodifikációja*, Magyar Jog, 1969, 271.

⁴²⁸ FICSOR *i.m.* 7.

⁴²⁹ GYÖRGYI *i. m.* 230.

⁴³⁰ VAVRÓ Isván, *A bűnözés és a büntetés-végrehajtás helyzete*, Statisztikai szemle, 2000/1, 21-32.

A végrehajtási nehézségek, amelyek eddig is jellemezték ezt a büntetési nemet, továbbra is megmaradtak. Az 1979. évi 11. tvr. és a 6/1979. (VI.29) IM. sz. rendelet szabályozta alapvetően a büntetés végrehajtását. 1984-ben az Igazságügyi Minisztérium kiadott egy módszertani útmutatót is a javító-nevelő munka végrehajtásával kapcsolatban,⁴³¹ azonban ez sem mentette meg a lassú sorvadástól. Az új végrehajtási forma, melyet az 1987. évi III. törvény vezet be, a közérdekű munka⁴³² is egyfajta előremenekülésnek tekinthető. A kialakított párhuzamos szabályozás sem vált előnyére sem a javító-nevelő munkának, sem pedig a közérdekű munkának. Az 1991 és 1998 közötti éveket vizsgálva látszik, hogy az aktuálisan jelenlévő büntetések aránya a vizsgált időszakban mindössze 1% körül alakul.⁴³³ Összegzésként elmondható, hogy az 1993. évi XVII. törvény, amely a szigorított javító-nevelő munkát kiiktatta a büntetési nemek köréből, a javító-nevelő munkának pedig csak a közérdekű munkaként végrehajtandó változatát hagyta meg úgy, hogy a közérdekű munkát önálló büntetési nemként szabályozta,⁴³⁴ nem okozott különösebb megrázkódtatást a büntetés-kiszabási gyakorlatban. A javító-nevelő munka, valamint a szigorított javító-nevelő munka eltörlésével a közérdekű munka maradt az egyedüli munkabüntetés a szankciórendszerben.

A javító-nevelő munka permanens válságának és megszüntetésének okait Nagy Ferenc foglalta össze, melyek a következők:

- Soha nem vált általánosan, mindenkivel szemben alkalmazható büntetéssé a végrehajtásából adódó nehézségek miatt.
- Nem tisztázódott, hogy mely elkövetői körrel szemben célszerű az alkalmazása.
- A munkahelyi kollektíva nevelő ereje, pozitív ráhatása, amely az egyik legfontosabb eleme lett volna a javító-nevelő munkának, a valóságban nem érvényesült.
- Mindenki – a jogirodalom, a gyakorlat, és az elítéltek,- részletekben fizetendő, bonyolult pénzbüntetésnek tekintette, hiszen a munkahelyén kívüli magatartására szabályok nem vonatkoztak.

---

⁴³¹ *A javító-nevelő munka végrehajtása*, Budapest, 1984.

⁴³² Részletesen a közérdekű munkával foglalkozó fejezetben.

⁴³³ VAVRÓ István, *Bűnözés és áldozattá válás*, In: PONGRÁCZ Tiborné, TÓTH István György, (szerk.), *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről*, Társi, Budapest, 1999, 20.

⁴³⁴ 1993. évi XVII. törvény 2.§-hoz fűzött indokolása.

- A javító-nevelő munka túlságosan sok formális elemet tartalmazott, és rendkívül bonyolult adminisztrációval járt.
- Tervutasításos, irányított gazdasági környezetet feltételezett, melynek rendszerváltás során való megszűnésével a továbbiakban már technikailag is lehetetlenné vált a végrehajtása.⁴³⁵

2.5 A szigorított javító- nevelő munka

A szigorított javító-nevelő munkát az 1978. évi IV. törvényt módosító 1984. évi 19. számú törvényerejű rendelet vezette be mint a szabadságvesztésnél enyhébb, de a javító-nevelő munkánál szigorúbb új büntetési nemet. A végrehajtására vonatkozó kérdéseket egyrészt az 1979. évi 11. törvényerejű rendelet, másrészt a szigorított javító-nevelő munka végrehajtásáról szóló 3/1985.(III.7.) IM. számú rendelet tartalmazta. A szigorított javító-nevelő munka bevezetése alapvetően politikai és nem büntetőpolitikai kezdeményezésre történt.⁴³⁶

Az új büntetés bevezetésének indokát a törvényerejű rendelet általános indoklása a munkakerülők számának emelkedésével indokolta. A szigorított javító-nevelő munka „félszabad” típusú büntetés volt,⁴³⁷ amely lényegesen korlátozta ugyan az elítélt szabadságát, de nem jelentette annak teljes elvonását. Alkalmazása elsősorban azokkal az elkövetőkkel szemben volt javasolt, akiknek munkakerülő életmódja indokoltá tette a helyhez kötésüket és az életvitelük szorosabb felügyeletét.

Ez a büntetés az elítélt személyi szabadságának korlátozásával együtt járó munkára kötelezést jelentett, a végrehajtást kikényszerítő jogi eszköz pedig a szabadságvesztésre átváltoztatás lehetősége volt. A végrehajtás fokozata ilyenkor fogház volt, de kivételesen, indokolt esetben a börtönfokozat is elrendelhető volt.

A büntetés alapvető tartalmi elemeit a Btk. 48/A (1). valamint a (2). bekezdése tartalmazta. Az elítélt kötelessége volt a kijelölt munkahelyen dolgozni, a kijelölt

---

⁴³⁵ NAGY Ferenc, TOKAJI Géza, *A magyar büntetőjog általános része*, JATEPress, 1996, 231-232.

⁴³⁶ ESTÓK József, *Jelentés a szigorított javító nevelő munka végrehajtásáról*, kézirat, 1.

⁴³⁷ A tvr. 2. §-hoz fűzött indokolás.

helyiségben tartózkodni, a kijelölt szálláson lakni és annak a rendjét megtartani.⁴³⁸ A munkavégzéssel kapcsolatos azon jogok, melyek nem álltak a büntetés céljával ellentétben, a szigorított javító-nevelő munka tartama alatt is megillették az elítéltet.⁴³⁹

A szigorított javító-nevelő munka a Btk. különös részében egyedül a közveszélyes munkakerülés⁴⁴⁰ vétségének (266. §) büntetési között szerepelt a szabadságvesztés, a javító-nevelő munka és a pénzbüntetés négyes alternatívájának egyik elemeként. Ami annyit jelentett, hogy e büntetés csakis akkor volt kiszabható, ha az elkövető bűnösségét megállapították közveszélyes munkakerülésben vagy pedig abban is. A módosítás kiterjesztette a közveszélyes munkakerülés törvényi fogalmát, ekkortól a tartósan elkövetett munkakerülés akkor is bűncselekményt valósított meg, ha az elkövető azt megelőzően még nem volt munkakerülésért büntetve.⁴⁴¹ Fontos volt továbbá, hogy ha a bíróság a közveszélyes munkakerülés vétségével halmazatban más bűncselekményt is megállapított, halmazati büntetésként is kiszabhatott szigorított javító-nevelő munkát, de csak akkor, ha a bűnhalmazatban lévő bűncselekmények büntetési tétele háromévi szabadságvesztésnél nem volt súlyosabb.⁴⁴²

Ezen rendelkezés bevezetésének indoka az volt, hogy a közveszélyes munkakerülőt gyakran más bűncselekmény, például vagyon elleni bűncselekmények vagy üzletszerű kéjelgés miatt is felelősségre vonták, így a szigorított javító-nevelő munka gyakorlati alkalmazását indokolatlanul szűkítette volna, ha ilyen esetekben nem lehetett volna halmazati büntetésként szigorított javító-nevelő munkát is kiszabni. Ezt a korlátozást a törvény feloldotta, de csak abban az esetben, ha közveszélyes munkakerüléssel halmazatban lévő bűncselekmény súlya nem volt jelentős. Tehát a közveszélyes munkakerülés vagy dominált, vagy legalább egyenértékű volt a halmazatban lévő másik bűncselekménnyel.⁴⁴³ Az 1987. évi III. törvény a szigorított javító-nevelő munka

---

⁴³⁸ 1978. évi IV. tv. 48/A. § (1) bekezdés.

⁴³⁹ 1978. évi IV. tv. 48/A. § (2) bekezdés.

⁴⁴⁰ „Büntetőjogi szempontból munkakerülő életmódot (...) az a munkaképes személy folytat, aki megélhetését biztosító munkát annak ellenére sem vállal, hogy nem rendelkezik a létfenntartását biztosító anyagi javakkal. Csak ilyen körülmények között jelent magatartása veszélyt a közbiztonságra.” (Btk. 266. §-hoz fűzött, indoklás, 2. pont.)

⁴⁴¹ MOLDOVÁNYI György, *A Büntető Törvénykönyv büntetési rendszerének továbbfejlesztése, - a szigorított javító-nevelő munka bevezetése*, Magyar Jog, 1985/6, 505-516.

⁴⁴² 1978. évi IV. tv. 85. § (2) bekezdés.

⁴⁴³ 1984. évi 19. tvr. 9. §-hoz fűzött indokolás.

alkalmazhatóságát kibővítette. Ekkortól vált alkalmazhatóvá több olyan bűncselekménnyel kapcsolatban, „amelyet gyakran motivál az elkövető élősdi, munkakerülő életmódja,“⁴⁴⁴ a módosítás szerint ilyen volt az üzérkedés, a lopás és a csalás, a tartás elmulasztása, az üzletszerű kéjelgés, a tiltott szerencsejáték szervezése, az orgazdaság, a kitarottság és a kerítés. A módosítás emiatt felvette a szigorított javító-nevelő munkát a büntetés enyhítésével kiszabható büntetések sorába is, de csak azon bűncselekmények vonatkozásában, amelyeknek súlyosabban minősített eseteiben a büntetésként olyan szabadságvesztés szerepelt, amely helyett javító-nevelő munka vagy pénzbüntetés is kiszabható volt. Ezzel megteremtette a lehetőségét annak, hogy ezekben az esetekben a bíróság szabadságvesztés helyett szigorított javító-nevelő munkát is kiszabhasson.⁴⁴⁵

A szigorított javító-nevelő munka csakis felnőtt elkövetővel szemben volt alkalmazható, fontos szabály volt, hogy fiatakorúval⁴⁴⁶ és katonával⁴⁴⁷ szemben szigorított javító-nevelő munka nem volt kiszabható. További logikus, a büntetés jellegéből adódó feltétel volt az elkövető munkaképessége, hisz a szigorított javító-nevelő munka csak közveszélyes munkakerülővel szemben volt alkalmazható, ezt a bűncselekményt pedig csakis munkaképes személy követhette el. Csökkent munkaképesség esetén a bűncselekmény ugyanakkor még megállapítható volt, de a bíróságnak a büntetés kiszabása előtt gondosan kellett vizsgálnia az elkövető munkaképességét, egészségi állapotát, hogy rendszeres fizikai munka végzésére alkalmas állapotban van-e.⁴⁴⁸ Súlyos alkoholizmusban szenvedők esetében például az alkoholisták kényszergyógyítására vonatkozó rendelkezéseket kellett elsősorban alkalmazni.

Ha az elítélt egészségi állapotában az ítélet jogerőre emelkedését követően olyan tartós változás következett be, amely a büntetés végrehajtását lehetetlenné tette, a büntetés végrehajthatósága megszűnt.⁴⁴⁹

---

⁴⁴⁴ Az 1987. III. törvény 31. §-hoz, 33-35. §-hoz fűzött indokolása.

⁴⁴⁵ 1987. évi III. tv. 13.§-hoz fűzött indokolás.

⁴⁴⁶ 1978. évi IV. tv. 109. § (1) bekezdés. Az indokolás szerint:”A fiatakorú rendszeres munkára szoktatásának sajátos büntetőjogi eszköze a javítóintézeti nevelés. Ezért fiatakorúval szemben szükségtelen szigorított javító-nevelő munka alkalmazása.”

⁴⁴⁷ 1978. évi IV. tv. 129.§

⁴⁴⁸ BK. 113. sz.

⁴⁴⁹ 1978. évi IV. tv. 66. §

A szigorított javító-nevelő munkát a büntetés-végrehajtási testület felügyelete alatt álló intézetben, az erre kijelölt munkahelyen hajtották végre.⁴⁵⁰ Az intézet, a munkahely, valamint a tartózkodási hely kijelölése a büntetés-végrehajtási testület feladata volt. A konkrét munkahelyet tehát nem a bíróság, hanem a büntetés-végrehajtás határozta meg.

Az elítélt az intézet előzetes engedélyével a kijelölt városból vagy községből a büntetés végrehajtása alatt eltávozhathatott, de csak azokon a napokon, amikor nem kellett munkát végeznie.⁴⁵¹ Fegyelmi vétség elkövetése esetén e joga legfeljebb két hónapra megvonható volt.⁴⁵² A szigorított javító-nevelő munka végrehajtása során az elítélt magtartásának figyelemmel kísérése nem csupán a munkavégzés idejére korlátozódott, hanem azon túl is megvalósult. Az elítélt köteles volt a szigorított javító-nevelő munka végrehajtására kijelölt intézetben lakni és az intézet rendjét megtartani, valamint a kapott utasításokat teljesíteni. Az elítélt a meghatározott szabályok betartására tehát nem csak a munkavégzés során, hanem a pihenőidejében is köteles volt, és az erre az időszakra vonatkozó szabályok megszegése esetén is számíthatott fegyelmi vagy büntetőjogi következményekre.

A Bv. tvr. 59/D§ (3). bekezdése és (6). bekezdése szerint az elítélt a szigorított javító-nevelő munka végrehajtása alatt nem munkaviszony, hanem büntetés-végrehajtási viszony alapján végezte a munkáját, tehát a szigorított javító-nevelő munka alapján nem létesült munkaviszony az elítélt és a kijelölt gazdálkodó szervezet között. Az elítéltnek a munkavégzéssel kapcsolatos jogaira és kötelezettségeire ugyanakkor azonban a munkajog általános rendelkezései voltak irányadók, természetesen a büntetés sajátosságaiból adódó eltérésekkel. Ennek részleteit a végrehajtási jogszabály tartalmazta.

A szigorított javító-nevelő munkának nem volt eleme a vagyoni hátrány okozása, így az elítélt munkájáért a munkajog általános rendelkezéseknek megfelelő munkabért kapott. Ezt azonban a munkáltató nem közvetlenül az elítéltnek fizette ki, hanem a büntetés-

---

⁴⁵⁰ Bv. tvr. 59/A. § (1) bekezdés.

⁴⁵¹ Bv. tvr. 59/D. § (3) bekezdés.

⁴⁵² Bv. tvr. 59/D. § (6) bekezdés. Az IM. rendelet 14. § (1) bekezdése értelmében, a fegyelmi büntetés kiszabására az intézet parancsnoka volt jogosult.

végrehajtási intézetnek utalta át, az átutalt munkabérből az intézet levonta az elítélt tartására fordított összeget, azaz lakhatást, ételmezést, és az egyéb fizetési kötelezettségeit, a fennmaradó összeggel azonban az elítélt szabadon rendelkezhetett. Ezt a jogát azonban az intézet fegyelmi okokból korlátozhatta.

A törvény a szigorított javító-nevelő munka legrövidebb tartamát egy évben, leghosszabb tartamát két évben határozta meg. Az indokolás szerint ennek oka, hogy szigorított javító-nevelő munka csak akkor alkalmas eszköz az elítélt rendszeres munkára szoktatására, ha huzamosabb ideig tart, de a leghosszabb tartama sem érheti el a hosszú tartamú szabadságvesztését. A kétéves tartam halmazati büntetés és összbüntetés esetében három évre emelkedett.

A Btk. 48/A § (4) bekezdése értelmében a szigorított javító-nevelő munkát, illetőleg ennek hátralévő részét szabadságvesztésre kellett átváltoztatni akkor, ha az elítélt kivonta magát a büntetés végrehajtása alól, vagy az (1) bekezdésben felsorolt kötelességeit súlyosan megszegte. A szigorított javító-nevelő munka átváltoztatását büntetés végrehajtási bíró hatáskörébe utalta vonatkozó törvényerejű rendelet.⁴⁵³

Az első esetben a bíróság nem mérlegelhette az átváltoztatásnak szükségességét. Mivel a szigorított javító-nevelő munka kiszabására csak arra a feltevésre alapozva kerülhetett sor, hogy a büntetés célja teljes szabadságelvonás nélkül is elérhető, ha az elítélt a felhívás ellenére meg sem kezdte a szigorított javító-nevelő munkát, vagy a büntetés végrehajtása alatt önkényesen hosszabb időre távol maradt, vagy megtagadta a munkavégzést, a szigorított javító-nevelő munka átváltoztatására került sor.

A második esetben – ha az elítélt a büntetés tartamát képező kötelezettségeit súlyosan megsértette – a szigorított javító-nevelő munkát szabadságvesztésre kellett átváltoztatni. A köteleességszegés súlyosságának megítélése azonban a bíróságra hárult. Az intézet rendjének és a munkafegyelemnek kisebb fokú a megsértése esetén fegyelmi büntetés is alkalmazható volt.

---

⁴⁵³ 1979. évi 11. tvr. 9/B. §

Az átváltoztatás esetén a szigorított javító-nevelő munka hátralévő részét attól a naptól kellett számítani, amikor az elítélt az átváltoztatásra okot adó magatartást tanúsította. Ilyen esetekben tehát a magatartás tanúsítását követő és az átváltoztatás közötti időszakban teljesített munka nem számított bele a büntetés tartamába.

Az átváltoztatás sajátos esete volt, ha a szigorított javító-nevelő munkát és a szabadságvesztést összbüntetésbe kellett foglalni. A Btk. 92. §-ának (1) bekezdése szerint a jogerős büntetéseket több határozott ideig tartó szabadságvesztésre, több javító-nevelő munkára, illetve határozott ideig tartó szabadságvesztésre és javító-nevelő munkára ítélet esetén kellett összbüntetésbe foglalni.⁴⁵⁴

A szigorított javító-nevelő munka az ebben az időszakban hatályos büntető törvény büntetési rendszerében a szabadságvesztésnél enyhébb, a javító-nevelő munkánál súlyosabb büntetés volt. A törvény ezért úgy rendelkezett, hogy az összbüntetést, szabadságvesztés és szigorított javító-nevelő munka összbüntetésbe foglalása esetén szabadságvesztésben, szigorított javító-nevelő munka és javító-nevelő munka összbüntetésbe foglalása esetén szigorított javító-nevelő munkában kell megállapítani. Az utóbbi esetben kétnapi javító-nevelő munkának felel meg egy napi szigorított javító-nevelő munka, ez összhangban volt azzal a rendelkezéssel is, hogy e két büntetés tartamát szabadságvesztéssel való összbüntetésbe foglalás esetén milyen arányok szerint kellett átszámítani.⁴⁵⁵

A szigorított javító-nevelő munka helyébe lépő szabadságvesztés fokozata alapesetben a fogház volt. Ennek indoka, mint láttuk az volt, hogy a szigorított javító-nevelő munka a szabadságvesztésnél enyhébb büntetésként szerepelt a szankciórendszerben, így a helyébe lépő szabadságvesztés fokozatának megállapításánál a legenyhébb fokban volt indokolt meghatározni a végrehajtási rezsimet. Kivételesen, és indokolt esetben azonban, a bíróság úgy is rendelkezhetett, hogy a szabadságvesztést ne fogházban, hanem börtönben hajtsák végre. E szigorúbb rendelkezés szükségességére a bíróság az elkövető személyiségének, előéletének, illetve az átváltoztatásra okot adó magatartás jellegének és súlyának alapján következtethetett.

---

⁴⁵⁴ Indokolás 11. §

⁴⁵⁵ Indokolás 12. §

A szigorított javító-nevelő munka helyébe az átváltoztatás folytán lépő szabadságvesztés a büntetett előélethez fűződő hátrányok szempontjából ugyanakkor nem jelentett szabadságvesztésre ítélest, nem eredményezte a visszaesés megállapítását sem, ha a büntetést utóbb szabadságvesztésre kellett átváltoztatni.

A szabadságvesztés alsó határa az idézett rendelkezés hatályba lépésekor három hónapnál rövidebb nem lehetett. Emiatt abban az esetben, ha szigorított javító-nevelő munkából hátralévő rész nem érte el a három hónapot, a törvény lehetőséget biztosított arra, hogy a szabadságvesztés mértéke három hónapnál rövidebb legyen, elkerülve azt a méltánytalan állapotot, hogy a rövidebb büntetés – ex lege – hosszabb legyen. A szigorított javító-nevelő munkának és a szabadságvesztésnek súlybeli különbsége indokolta azt a törvényi korlátozást, mely szerint az átváltoztatott szabadságvesztés nem haladhatja meg a törvény különös részében arra a bűncselekményre megállapított leghosszabb tartamot, amely miatt szigorított javító-nevelő munkát kiszabták. Ez praktikusán annyit jelent, hogy ha a bíróság a közveszélyes munkakerülés és más bűncselekmény miatt halmazati büntetésként két évet meghaladó tartamú szigorított javító-nevelő munkát szabott ki, a helyébe lévő szabadságvesztés mértéke a két évet nem haladhatta meg, mivel a közveszélyes munkakerülés miatt kiszabható szabadságvesztés leghosszabb tartama ennyi, azaz két év volt.

Végrehajtása, tapasztalatok

A büntetés-végrehajtás létrehozta Martonvásáron a gyűjtő- és elosztóintézetet⁴⁵⁶, és viszonylag hamar sikerült vállalati partnereket találnia⁴⁵⁷ a munkahelyek, illetve munkásszállók biztosításához. Partnerek voltak a végrehajtásban a Dorogi Szénbányák Péliföldszentkereszten 1985-től, az Újpesti Bőrgyár Újpesten 1985-től, és a nyírlugosi Állami Gazdaság 1986-tól, valamint a Csepel Művek.⁴⁵⁸ Az 1985-ben életbe léptetett gazdasági megszorítások miatt azonban ezek a vállalatok csupán kisebb létszámú, 15-20, de legfeljebb 50 fős csoportokat voltak hajlandók foglalkoztatni, és súlyos probléma volt,

---

⁴⁵⁶ 116/1987. (IK Bv. Mell. 10.) IM számú utasítás

⁴⁵⁷ Erre vonatkozott a 060/1987. (IK Bv. Mell. 10.) OP számú parancs

⁴⁵⁸ RISSAI Nándor, *A szigorított javító-nevelő munka jogintézményének elhalása*, Börtönügyi szemle 1991/4, 10.

hogy munkásszállást nem biztosítottak, így a büntetés-végrehajtás kénytelen volt magára vállalni ezek létesítését, illetve fenntartását.⁴⁵⁹

További problémát jelentett a végrehajtásban, hogy az elítéltek szellemi képességei és munkaképessége jóval alatta maradt az elvártnak, annyira, hogy a végrehajtásban dolgozók szerint inkább szociális és egészségügyi gondozásban kellett volna részesíteni őket. Az elítéltek munkaalkalmasságára jellemző adat, hogy a Dorogi Szénbányákban munkába állított elítélteknek mintegy 45 százalékát rövid időn belül le kellett váltani, mert fizikailag képtelenek voltak megfelelni akár a minimális elvárásoknak is.⁴⁶⁰

A szigorított javító-nevelő munka rövid karriert futott be a magyar büntetőjogban. A végrehajtás feltételeit, mint láttuk, ugyan – a munkabüntetésekre nem jellemző módon – sikerült megteremteni, de az 1988 utáni gyors gazdasági változások és a politikai berendezkedés változásával együtt járó közkegyelem⁴⁶¹ és a közveszélyes munkakerülésre vonatkozó szakasz hatályon kívül helyezése⁴⁶² drasztikusan lecsökkentette az elítéltek létszámát,⁴⁶³ 1989-ben bezárt a nyírlugosi, a péliföldszentkereszti, az újpesti és 1990-ben a csepeli telephely is. A miskolci szálláskörzet használatbavételére sohasem került sor. 1991-re csak a martonvásári intézet működött, de már az is csak töredéklétszámmal.⁴⁶⁴

Nyilván a fenti okoknak is köszönhetően a kiszabott büntetések száma bevezetésétől kezdve folyamatosan csökkent. 1988-ban 805, 1989-ben 487, 1990-ben 221, 1991-ben 102, 1992-ben 35 főt, 1993-ban pedig mindössze egy főt ítélték a bíróságok ilyen büntetésre.⁴⁶⁵

A szigorított javító-nevelő munkát is elérte tehát a munkabüntetések végzete. Az büntetőjogon kívüli kedvezőtlen körülmények miatt szinte a bevezetések sorvadásnak indult. Emiatt valós gyakorlati tapasztalatok híján lehetetlen pontosan megmondani, hogy a büntetési nem elérte-e a bevezetések megfogalmazott célokat, beváltotta-e a hozzá fűtött reményeket, és hogy a büntetési rendszeren belül a rá jellemző sajátosságok

---

⁴⁵⁹ RISSAI *i. m.* 11.

⁴⁶⁰ RISSAI *i. m.* 15.

⁴⁶¹ 1990. évi XXXIX. törvény, a közkegyelem gyakorlásáról.

⁴⁶² 1989. évi XXIII. törvény.

⁴⁶³ RISSAI *i. m.* 9-22.

⁴⁶⁴ ESTÓK *i. m.* 6-7.

⁴⁶⁵ VAJRÓ (2000) *i. m.* 26.

alkalmassá tették-e (tették volna-e) arra a szerepre, amely a munkával büntetés szerepénél fogva ebben a korszakban ráhárult.

3 A munkával kapcsolatos szankciók a hatályos magyar büntetőjogban

3.1 A közérdekű munka

A közérdekű munka a köz érdekében végzett, a társadalom felé jóvátételi szándékkal teljesített ingyenes munkavégzés.⁴⁶⁶ Vókó György szerint „a közérdekű munka olyan önálló büntetési nem, amely nem érinti a munkához, a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához fűződő alkotmányos jogot, annak lényeges tartamát nem korlátozza.”⁴⁶⁷ Az elítélt számára a közérdekű munka végrehajtása során előny, hogy a közérdekű munka büntetés alkalmazásával az elítélt elkerülheti a szabadságvesztést és annak káros következményeit, továbbra is a megszokott környezetében maradhat, otthonától, családjától sem elszakítva, végezheti munkáját is, ha van.

A közérdekű munka szimbolikus jóvátételt jelent, azaz az elítélt jóvátétele nem közvetlenül a bűncselekmény sértettjét, hanem a társadalom egy részét, egy nagyobb közösséget célozza. A hatályos büntető szankciórendszerben a szabadságvesztésnél enyhébb, a pénzbüntetésnél szigorúbb büntetési nem.

A munkabüntetések reneszánszukat élik ma Magyarországon. Erre utal az a tény, hogy a közérdekű munka büntetések kiszabása folyamatosan növekvő számot mutat⁴⁶⁸, és nem csak a büntetőjogban, hanem a szabálysértési jogban is⁴⁶⁹. Egy viszonylag új szabály értelmében pedig már a közigazgatási bírságot kiszabó hatóság is rendelkezhet a meg nem fizetett közigazgatási bírság közérdekű munkával történő megváltásáról⁴⁷⁰.

---

⁴⁶⁶ GÖRGÉNYI Ilona, *A közérdekű munka*. In: GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor – JACSÓ Judit – LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc – VÁRADI Erika, *Magyar Büntetőjog Általános Rész*, Complex Kiadó Kft, Budapest, 2012, 390.

⁴⁶⁷ VÓKÓ *A magyar büntetés végrehajtási jog*, Dialóg Campus Kiadó-Nordex Kft, 2014, 319.

⁴⁶⁸ A 2012. évi C. törvény indokolása.

⁴⁶⁹ 2012. évi II. tv. 7. § (1) bekezdés c) pont

⁴⁷⁰ 2012. évi XXXI. tv. 20. § szerint a Ket. 131. §-a a következő (1a)-(1d) bekezdéssel egészült ki: (1a) Ha a pénzfizetési kötelezettség olyan közigazgatási bírság, melyet a helyi önkormányzat képviselő-testülete által önkormányzati rendeletben meghatározott tiltott, közösséggellenes magatartás természetes személy elkövetőjével szemben szabtak ki, akkor a közigazgatási bírságot kiszabó hatóság a 131. § (1) bekezdésében foglaltak alkalmazása helyett a meg nem fizetett közigazgatási bírság közérdekű munkával történő megváltásáról rendelkezhet. A meg nem fizetett közigazgatási bírság helyébe ötezer forintként hat óra közérdekű munkát kell meghatározni. A meg nem fizetett közigazgatási bírságnak ötezerrel nem osztható részét nem kell figyelembe venni.

(1b) A kötelezettet a megváltás elrendelése előtt előzetesen nyilatkoztatni kell arról, hogy hozzájárul-e a meg nem fizetett közigazgatási bírság közérdekű munkával történő megváltásához. Az előzetes

Magyarország büntetési rendszerében egyre nagyobb súllyal van jelen a közérdekű munka. Mint a rövid tartamú szabadságvesztés egyik alternatívája, mint elvileg általánosan és mindenkivel szemben alkalmazható büntetés jelentős szerepet kap, és még jelentősebb szerepet kaphat a büntetések kiszabása során. Alkalmazása folyamatosan növekszik. 1996-ban a felnőtt korú elítéltek 1,53%, 1997-ben már 1,99%, 2000-ben 3,11%, 2003-ban már 4,35% kapott közérdekű munka büntetést⁴⁷¹.

A 2004 és 2008 közötti időszakban 5-6% körül alakult a kiszabott közérdekű munka büntetések aránya,⁴⁷² 2009-ben már 9,77%, 2013-ban 23,59% és 2014-ben is 22,8 %, ⁴⁷³ 2015-ben további 16,85%-os növekedést mutatott.

Vannak azonban sajnos más számok is, amelyek legalább ennyire jól jellemzik ezt a büntetést. Nagyon transzparens adat a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatására vonatkozó ügyészi indítványok száma. Kiragadott, de nagyon beszédes számok, hogy 2013-ban – amikor a kiszabott büntetések majd negyede közérdekű munka – Csongrád megyében az átváltoztatására vonatkozó indítványok aránya 70,1%, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 46%, Jász-Nagykun-Szolnok megyében 39,0%.⁴⁷⁴ Nem véletlen tehát, hogy a legfőbb ügyész 2013-ban országgyűlési beszámolójában súlyos problémákról beszélt a közérdekű munka büntetés kapcsán. 2014-ben a közérdekű munka végrehajtásával kapcsolatos, intézkedést igénylő kezdeményezések száma 18.535 volt, ami 56,3 %-os növekedést jelent a 2013. évhez képest. Biztató ugyanakkor, hogy a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatására irányuló ügyészi indítványok száma 2014-ben (2.799) a 2013-as adatokhoz (2.921) viszonyítva némi csökkenést mutat.

---

hozzájárulás megtagadása kizárja a meg nem fizetett közigazgatási bírság közérdekű munkával történő megváltásának elrendelését.

⁴⁷¹ TÓTH Mihály, *Széljegyzetek a negyedik Btk általános részének tervezetéhez*, Rendszeti szemle 2007, 7-8 54.

⁴⁷² Tájékoztató a bűnüldözésről 2008 <http://www.mklu.hu/repository/mkudok5871.pdf> (2015. Május 08-i)

⁴⁷³ http://mklu.hu/pdf/ogy_besz/ogy_beszamolo_2014.pdf (2015. május 8-i letöltés).

⁴⁷⁴ Ügyészségi statisztikai tájékoztató (Büntetőjogi szakterület) 2013, 72. számú tábla: A büntetés végrehajtásával kapcsolatos kezdeményezések és intézkedések, Összesített adatok <http://www.mklu.hu/repository/mkudok2832.pdf> (2015. május 12-i letöltés).

A közérdekű munka büntetés nem volt mindig annyira népszerű hazánkban, mint manapság⁴⁷⁵. A rendszerváltást követő néhány évben az okozott gondot, hogy a javító-nevelő munkával és a szigorított javító-nevelő munkával szerepelt együtt és konkurált vele, és ezáltal nagymértékben kompromittálódott⁴⁷⁶. Ráadásul nemcsak bevezetésének módja, hanem annak időszaka is meglehetősen kedvezőtlen volt a büntetés alkalmazhatóságát, népszerűségét és végrehajtását tekintve. Ennek az időszaknak és a hatályos szabályozásnak a vizsgálata és bemutatása, valamint a gyakorlat elemzése és problémák feltárása a következő rész feladata és célja.

3.1.1 A közérdekű munka történeti fejlődése a magyar anyagi jogban

A közérdekű munka az 1987. évi III. törvénnyel jelent meg a magyar büntetőjogban. Bevezetésére sajnos nem egy átgondolt reformfolyamat eredményeként, hanem kissé kapkodva, ötletszerűen került sor. Először mint a javító-nevelő munka egyik új végrehajtási formája került szabályozásra az 1978. évi IV. törvényben, a módosítás emellett megtartotta a javító-nevelő munka eredeti változatát is. Mint látni fogjuk, a két végrehajtási forma szabályozásában meglehetősen nagy különbségek voltak, kétségesse téve azt is, hogy ugyanarról a büntetésről van-e szó valójában.⁴⁷⁷

Az 1987. évi III. törvényhez fűzött általános indokolás szerint a javító-nevelő munka új végrehajtási formájának bevezetését a társadalmi és a gazdasági élet új jelenségei tették szükségessé.⁴⁷⁸ A társadalmi és gazdasági változásokra való hivatkozással a törvényalkotó a javító-nevelő munkát annak közérdekű munka változatával együtt beiktatta néhány egy évig, illetőleg két évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény büntetési nemei közé is mint választható büntetést a szabadságvesztés és a pénzbüntetés mellé.⁴⁷⁹ Az új szabályozás az indokolás szerint nemzetközi tapasztalatok

---

⁴⁷⁵ Földvári József még 1997-es tankönyvében még sem jósol nagy jövőt neki. „Nehezen képzelhető el, hogy alkalmazása gyakorivá válna.”- írja. FÖLDVÁRI József, *A magyar büntetőjog Általános része*, Osiris 1997, 267.

⁴⁷⁶ BALOGH Ágnes-TÓTH Mihály, *Magyar büntetőjog*, Osiris, 2010, 280.

⁴⁷⁷ WIENER A. Imre véleménye szerint bevezetésekor helyesebb lett volna nem a javító-nevelő munka egyik formájaként, hanem önálló büntetésként szabályozni. WIENER A. Imre *Szakmai vita a büntetőjogszabályok módosításáról*. Kriminológiai Közlemények 16, 1987, 14.

⁴⁷⁸ 1987. évi III. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról, Általános indokolás

⁴⁷⁹ 1987. III. tv. 39. § (1) A szeméremsértés vétsége (Btk. 208. §) és a közszemérem megsértésének vétsége (Btk. 272. §). (2) A segítségnyújtás elmulasztásának vétsége [Btk. 172. § (1) bek.], a garázdaság

felhasználásával⁴⁸⁰ született, amely valószínűleg elsősorban az angliai és walesi, valamint kanadai és főként a lengyel tapasztalatokra utalhat.⁴⁸¹

Nagy Ferenc több helyen is utal arra⁴⁸², hogy Európában a közérdekű munka – azaz a köz számára szabadidőben teljesített ingyenes munkavégzés – tulajdonképpen elsősorban a lengyel anyagi jogban jelent meg. 1985-ben a Magyar Kriminológiai társaság ülésén tartott előadásában a javító-nevelő munka kapcsán kifejezetten hangsúlyozta, hogy szükség lenne egy a lengyel szabályozáshoz hasonló megoldásra a magyar anyagi jogban is.⁴⁸³

Lengyelországban az 1969. évi Btk. (Kodeks Karny) vezeti be a munkabüntetéseknek ezt a formáját. A törvény 30. cikke 1.§ értelmében a főbüntetések a szabadságvesztés; a szabadságkorlátozás és a pénzbüntetés. A 33. cikk 1-3.§⁴⁸⁴ értelmében a szabadságkorlátozás tartama három hónaptól két évig terjedhet, és ezen időszak alatt az elítélt a bíróság engedélye nélkül nem változtathatja meg lakóhelyét, elveszíti azt a jogát, hogy társadalmi szervezetekben funkciót töltsön be, és a mi szempontunkból a legfontosabb: köteles a bíróság által előírt munkát végezni.

A 34. cikk 1. § szól arról, hogy az előírt munkakötelezettség havi 20-50 órányi ingyenes munkavégzést jelent, amelyet az elítélt felügyelet mellett közcélra végez.

A 2.§ szerint abban az esetben, ha az elítélt egyébként a társadalmi szektorhoz tartozó munkahelyen dolgozik, a bíróság az 1.§-ban meghatározott kötelezettség helyett dönthet úgy is, hogy az elítélt munkabérének 10-25%-át az ítéletben szereplő időszakban az

---

vétsége [Btk. 271. § (1) bek.], közokirattal visszaélés vétsége [Btk. 277. § (1) bek.], az árdragítás vétsége [Btk. 301. § (1) bek.], a közellátás veszélyeztetésének vétsége [Btk. 303. § (1) bek.], és a jármű önkényes elvételének vétsége [Btk. 327. § (1) bek.]. (3) A tartás elmulasztásának vétsége [Btk. 196. § (1) bek.], az üzletszerű kéjtelenség vétsége [Btk. 204. §], az üzletszerű kéjtelenség elősegítésének vétsége [Btk. 205. § (1) bek.], a tiltott szerencsejáték szervezésének vétsége (Btk. 267. §) és az orgazdaság vétsége [Btk. 326. § (2) bek.] (4) A kitarthatóság büntette (Btk. 206. §) és a kerítés büntette [Btk. 207. § (1) bek.]

⁴⁸⁰ 1987. évi III. törvény 6.§

⁴⁸¹ NAGY Ferenc- TOKAJI Géza, *A magyar büntetőjog általános része*, JATEPress, Szeged, 1996, 234.

⁴⁸² Pl.: NAGY Ferenc, *Munkabüntetések a büntetőjog szankció rendszerében*, Acta Juridica Et Politica, Szeged 2004. 326.

⁴⁸³ NAGY Ferenc, *A szabadságvesztéssel nem járó büntetések és intézkedések jogpolitikai problémái*, In: *Kriminológiai közlemények 6-7.*, Budapest, 1985. 59. Nagy Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része* HVG orac Budapest 2008, 57-59.

⁴⁸⁴ *Európai szocialista országok büntető törvénykönyvei*, Magyar Tudományos Akadémia Állam és Jogtudományi Intézete, Budapest 1973, 16-17.

Államkincstár javára levonja. Ehhez társult az a tilalom, hogy az elítélt a büntetés kitöltéséig nem bonthatta fel munkaviszonyát. Sőt munkaviszonyban nem álló személyek esetén a törvény 34. cikkének 3. §-ában arra is lehetőséget kínált a törvényalkotó, hogy a bíróság nevelési célzattal az elítéltet társadalmi munkahelyre irányítsa, ahol a büntetés kitöltéséig nem bonthatta fel a munkaviszonyát.

Mint tudjuk, ugyanez a hibrid megoldás jelenik meg a magyar szabályozásban is az 1987. évi III. törvénnyel. Tekintettel a szocialista és a tőkés államok közötti nem túl barátságos viszonyra, valamint a szabályozásbeli megfelelésekre, véleményem szerint kimondható, hogy a magyar szabályozásnak egyértelműen a lengyel példa lehetett az alapja, nem pedig az angolszász modell, még akkor is, ha a téma lengyel ismertetői furcsa módon az időben később bevezetett angol modellt említik előzményként.⁴⁸⁵

Az új magyar szabályozás értelmében – amely ugyanazt a kettőséget vezeti be, mint amit a lengyel példában is láttunk – a javító-nevelő munkára ítélt köteles volt az ítéletben kijelölt munkahelyen meghatározott munkát (az eddig is meglévő javító-nevelő munkát) vagy közérdekű munkát végezni. Az elítélt személyi szabadsága egyébként nem volt korlátozható. A (3) bekezdés határozta meg, hogy a közérdekű munkát az elítélt hetenként egy napon, a heti pihenőnapon, vagy a szabadnapján díjazás nélkül volt köteles végezni.⁴⁸⁶ Nem volt tehát lehetőség arra, hogy az elítélt hetente több napon, vagy éppen a szabadsága alatt dolgozza le a rá kiszabott munkát. A közérdekű munka végrehajtásának szabályait a 9/1987. (XI. 21.) IM rendelet tartalmazta mindössze kilenc szakasznyi terjedelemben.

A jogalkotó az új végrehajtási formát, a közérdekű munkát súlyosabb büntetésnek értékelte, mint eredeti formájában a javító-nevelő munkát. Ha ugyanis az elítélt a munkakötelezettségének önként nem tett eleget, vagy a munkafegyelmet súlyosan megsértette, akkor a javító-nevelő, illetve a közérdekű munkát szabadságvesztésre kellett átváltoztatni, ám ebben az esetben, míg az ítéletben kijelölt munkahelyen végzendő kétnapi javító-nevelő munkának egynapi szabadságvesztés felelt meg, addig a közérdekű

---

⁴⁸⁵ FRANKOWSKI, Stanislaw, *Polish criminal law*. In: FRANKOWSKI, Stanislaw (szerk.), *Kluwer Introduction to Polish Law*, Law International Hague 2005, 360.

⁴⁸⁶ 1987. évi III. törvény 6. §

munkaként végzendő változat esetén az átváltási arány egy az egyhez alakult,⁴⁸⁷ azaz kétszer olyan súlyos büntetés volt.

Azt, hogy a közérdekű munkát hol kellett végezni, nem az ítéletbe foglaltan jelenítették meg, hanem a büntetés-végrehajtási bíró határozta meg. Ezt azonban már nem a Btk., hanem a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet szabályozta. Ez utóbbi jogszabály határozta meg azt is, hogy a közérdekű munka végrehajtása során a napi munkaidő nyolc óra.⁴⁸⁸

További különbség mutatkozott a két végrehajtási forma között a mentesítésre vonatkozó szabályok tekintetében. Míg a javító-nevelő munka esetén a törvényi mentesítés továbbra is csak a büntetés kitöltését követően állt be, addig a közérdekű munka általános alkalmazhatóságára való hivatkozással, az új formára eltérő szabályokat vezetett be a jogalkotó. Ebben az utóbbi esetben a törvényi mentesítés már az ítélet jogerőre emelkedésével beállt.⁴⁸⁹ A javító-nevelő munka két formájának összbüntetésbe foglalása is nehézségekbe ütközött illetve az eltérő végrehajtási mód miatt, ami különböző időtartamot jelentett fel vált nehezebbé.⁴⁹⁰ A javító-nevelő munka az életkorra vonatkozó korlátokkal⁴⁹¹ továbbra is alkalmazható maradt fiatalok esetében is, de az új szabályozás ugyanakkor kizárta azt, hogy a fiatalok közérdekű munkaként végzendő javító-nevelő munkára ítéljék. Az indokolás szerint a közérdekű munkát a heti pihenőnapon, illetőleg a szabadnapon kell végezni. A fiatalokkal szemben alkalmazott büntetés céljának elérésére viszont az indokolás szerint nem látszott alkalmasnak, hogy a fiatalok, akár még tanuló, akár már munkaviszonyban áll, hetenként egy szabadnapját büntetésként közérdekű munkával töltsék.⁴⁹²

Az 1993. évi XVII. törvény, mint a történeti fejezetben láttuk, a szigorított javító-nevelő munkát kiiktatta a büntetési nemek köréből, a javító-nevelő munkának pedig csak a közérdekű munkaként végrehajtandó változatát hagyta meg úgy, hogy a közérdekű

---

⁴⁸⁷ 1987. évi III. törvény 7. §

⁴⁸⁸ 1987. évi III. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról, a 6. §-hoz fűzött indokolás

⁴⁸⁹ 1987. évi III. törvény 15.§-hoz fűzött indokolása

⁴⁹⁰ GÁL Attila, *Gondolatok a közérdekű javító-nevelő munkáról*, Magyar Jog, 1988/10, 839-849.

⁴⁹¹ Betöltött 16. életév az elbíráláskor

⁴⁹² 1987. évi III. törvény 16.§-hoz fűzött indokolása

munkát önálló büntetési nemként szabályozta.⁴⁹³ A törvény egyúttal bővítette az alkalmazási körét is. Ez a szabályozás már az angolszász országok szabályozásával megegyező tartalmi és formai elemeket mutat.

Tekintettel a gyökeresen eltérő szabályozási módra, véleményem szerint a közérdekű munka bevezetése kétszer történt meg a magyar büntetőjogban, bár ugyanazzal a névvel, de két különböző büntetés jelent meg a magyar anyagi jogban, az első a lengyel példát, a második pedig az angolszász példát tekintette mintának.

A javító-nevelő munka, valamint a szigorított javító-nevelő munka eltörlésével a közérdekű munka maradt az egyedüli munkabüntetés a szankciórendszerben. Az új szabályozás értelmében megszűnt továbbá azt a törvényi korlát is, amely szerint a közérdekű munkát az elítélt csak heti egy napon végezhet, és az új szövegezésbe már a „hetenként legalább egy napon” fordulat került be.⁴⁹⁴ Az új szabályozás a közérdekű munka legrövidebb tartamát egy napban, leghosszabb tartamát száz napban állapította meg.

A közérdekű munka fogalma ekkor még nem került meghatározásra, így annak tartalommal való megtöltése a végrehajtás során a bírói gyakorlatra hárult. A közérdekű munka elvárható jellegének megfogalmazásával a magyar joggyakorlatban, időben először, egy bírósági határozatban találkozhatunk 1994-ből. Az adott ügyben érdekes és helyeselhető megfogalmazással állt elő már az elsőfokú bíróság is, mely szerint: „a munka jellegének megválasztásánál alapvető szempont, hogy az elítélt közvetlenül érezze munkája társadalomra hasznos voltát és a társadalom részére való jóvátétel jellegét”. Ezért a bíróság véleménye szerint nem lehetett ilyen a Városgazdálkodási Kft.-nél teljesített raktárosi munka. A másodfokú bíróság szerint viszont „a közérdekű munkán a közérdeket szolgáló tevékenységet kell érteni”. Az olyan munka tehát, amely valamelyik település közlekedésének a biztosításához, a közbiztonság fenntartásához szükséges anyagok raktározása, a közérdeket szolgálja, ezért az ilyen munkahely a közérdekű munka végzésére kijelölhető.⁴⁹⁵

---

⁴⁹³ 1993. évi XVII. törvény 2.§-hoz fűzött indokolása

⁴⁹⁴ 1993. évi XVII. törvény 7-8.§-hoz fűzött indokolása

⁴⁹⁵ BH 1994/465

Ez az az időszak, amelyben az állami cégek privatizálása vagy épp bezárása, a tömeges elbocsátási hullámokból fakadó magas munkanélküliség szinte ellehetetlenítette a munkabüntetések végrehajtását. A munkanélküliség csúcspontja éppen 1993-ra esett.⁴⁹⁶ Nem mondható tehát, hogy bevezetésekor rögtön népszerű és a jogalkalmazók között kedvelt büntetési nemmé vált volna. Bevezetésének évében a bíróságok mindössze 141 terhelttel szemben alkalmazták, majd lassú növekedést mutatva 1998-ra már elérte az 1845 főt, ami még mindig elenyésző szám az összes kiszabott büntetést tekintve.⁴⁹⁷

Az 1997. évi LXXIII. törvény jelentős változtatásokat eszközölt a szabályozásban. A Btk. módosított szövege értelmében „közérdekű munkaként olyan munka végzése határozható meg, amelyet az elítélt – figyelemmel az egészségi állapotára és képzettségére – előreláthatólag képes elvégezni.” Jelentősen módosult a tartamra vonatkozó szabályozás is. A közérdekű munka legrövidebb tartama továbbra is egy nap, ám leghosszabb tartama az eddigi száz helyett a fele, ötven nap lett. A Btk-ban került továbbá szabályozásra az egynapi büntetésnek megfelelő tényleges munkavégzési tartam is⁴⁹⁸, azaz egy napi közérdekű munkának hat óra munkavégzés felel meg.⁴⁹⁹ Az 1997. évi LXXIII. törvénnyel bevezetett módosítással megnyílt annak a lehetősége, hogy közérdekű munkát alkalmazzanak fiatalokú elkövetőkkel szemben is.⁵⁰⁰ Ez mindenképp fontos előrelépésnek tekinthető, még akkor is, ha a büntetés kiszabásakor betöltött 18. életév mint feltétel meglehetősen leszűkítette a szankció alkalmazásának lehetőségét.

Az 1998. évi LXXXVII. törvény a határozott ideig tartó szabadságvesztés legrövidebb tartamát egy napról két hónapra emelte fel, amely miatt a közérdekű munkára vonatkozó szabályozásba bekerült, hogy a szabadságvesztére történő átváltoztatása esetén a szabadságvesztés időtartama két hónapnál rövidebb is lehet.⁵⁰¹

---

⁴⁹⁶ NAGY Gyula, *Munkanélküliség a kilencvenes években*. In: KOLOSI Tamás, TÓTH István György, VUKOVICH György (szerk.), *Társadalmi riport*, 2000, Budapest, TÁRKI, 80.

⁴⁹⁷ VAVRÓ István, *A bűnözés és a büntetés- végrehajtás helyzete* In: Statisztikai szemle 78. évfolyam 1. szám 2000, Január, 26.

⁴⁹⁸ Ezáltal megszűnt az az igazságtalan helyzet is, hogy - mivel eddig egy napi munkának 4-8 órányi tényleges munka végzés felelt meg-, könnyen előfordulhatott, hogy valaki a bíróság által elrendelt közérdekű munkát épp kétszer annyi idejű tényleges munkavégzéssel teljesítette, mint egy ugyan annyi közérdekű munkára kötelezett másik elítélt.

⁴⁹⁹ 1997. évi LXXIII. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról 3.§

⁵⁰⁰ 1997. évi LXXIII. törvény 8.§

⁵⁰¹ 1998. évi LXXXVII. törvény 7.§

A 2003. évi XIV. törvény a pártfogókra vonatkozó egyes törvények módosításáról szintén említést érdemel a közérdekű munka történetének mégoly rövid bemutatása során is. A jogszabály az Igazságügyi alkalmazottak szolgálati jogviszonyáról szóló 1997. évi LXVIII. törvényt bővítette egy új szakasszal,⁵⁰² és úgy rendelkezett, hogy a pártfogó felügyelő a pártfogóltról pártfogó felügyelői véleményt, környezettanulmányt készít, valamint szervezi és ellenőrzi a közérdekű munka végrehajtását.

A 2009. évi LXXX. törvény több jelentős változást hozott a Büntető törvénykönyvben, és a szankciórendszert is jelentősen módosította. Megszűnt a főbüntetés mint kategória, a törvény ekkortól az eddigi jogtörténeti hagyományokkal szakítva, büntetésekről és mellékbüntetésekről rendelkezik. A büntetések a szabadságvesztés, a közérdekű munka, a pénzbüntetés, a foglalkozástól eltiltás, a járművezetéstől eltiltás és a kiutasítás. Mellékbüntetésként pedig már csak két szankció, a kitiltás és a közügyektől eltiltás szerepel a lajstromban. A közérdekű munka szabályai a 2009. évi LXXX. törvénnyel megvalósított novelláris módosítással annyiban módosultak, hogy 2010. május 1. napjától hatályosan – alkalmazkodva az európai országok többségében követett megoldáshoz – a büntetés tartamát órákban határozza meg a törvény. 2009-től a közérdekű munka legkisebb mértéke 42, legnagyobb mértéke 300 órára módosult.⁵⁰³ Ha egy napi közérdekű munkának eddig hat órai munkavégzés felelt meg, könnyen kiszámítható, hogy a legkisebb mértéke emelkedett, legnagyobb mértéke pedig nem változott. Ha az elítélt a munkakötelezettségének önként nem tesz eleget, a közérdekű munka, illetőleg ennek hátralévő része helyébe szabadságvesztés lép. Ezt a szabadságvesztést fogházban kell végrehajtani, mondta ki a vonatkozó szakasz. Az átváltás a napokban kifejezett közérdekű munka esetén egyszerű volt, egy az egyhez átváltást alkalmazva, az órákban meghatározott büntetés esetén pedig a következőképpen alakult: a közérdekű munka, illetőleg ennek hátralévő része helyébe lépő szabadságvesztést úgy kell megállapítani, hogy hat óra közérdekű munkának egy napi szabadságvesztés felel meg. Az átváltoztatás után fennmaradó közérdekű munkának egy napi szabadságvesztés felel meg. A közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés két hónapnál rövidebb is lehet.⁵⁰⁴

---

⁵⁰² 4/A. §

⁵⁰³ 2009. évi LXXX. törvény 12. §

⁵⁰⁴ 2009. évi LXXX. törvény 13. §

A novella megváltoztatta a közérdekű munka szabályozását a fiatalok tekintetében is. Az új szabályozás szerint azt a fiatalot lehet közérdekű munkára ítélni, aki a jogerős ügydöntő határozat meghozatalának napján a tizenhatodik életévét betöltötte.⁵⁰⁵ Az életkor elbíráláskori vizsgálata megteremtette a lehetőséget e szankció alkalmazására abban az esetben is, ha a fiatal akár csak a másod- vagy a harmadfokú eljárás alatt tölti be a tizenhatodik életévét.

Mint láttuk a korábbi szabályozás ugyanezt csak a tizennyolcadik életévét betöltött elkövető esetén engedte meg, ami indokolatlanul leszűkítette a közérdekű munka alkalmazásának lehetőségét. A megváltozott szabályozás egyik indoka volt, hogy így került összhangba a büntető anyagi szabály a munkajogi szabályokkal is, hiszen a Munka Törvénykönyve szerint munkaviszonyt munkavállalóként az létesíthet, aki a tizenhatodik életévét betöltötte.

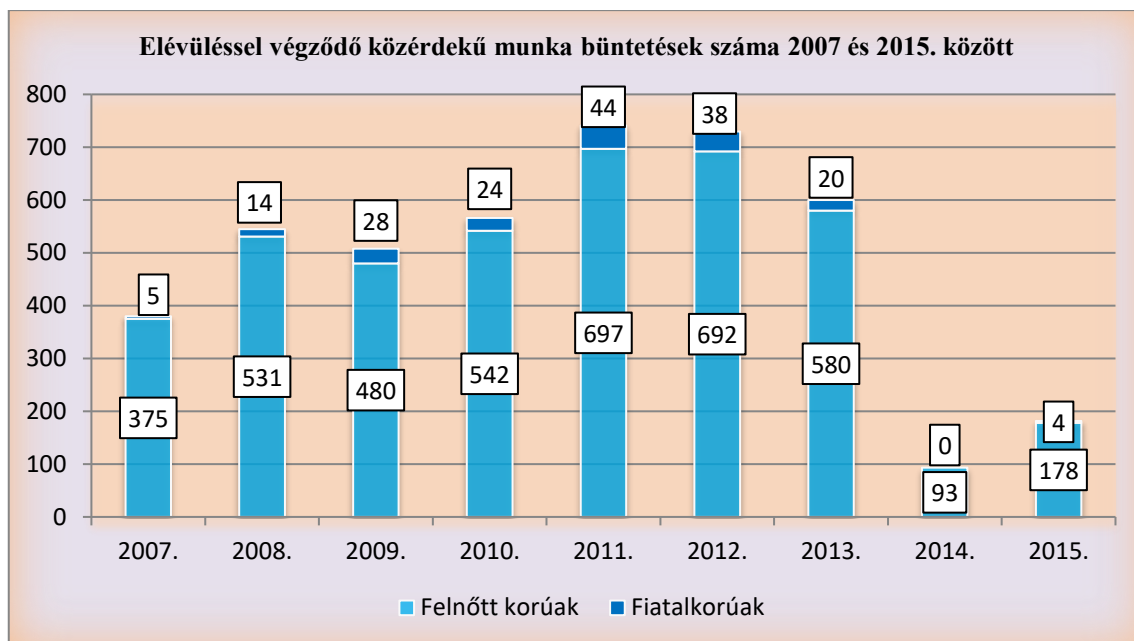
Nőtt a büntetés elévülésének ideje is, ekkortól a közérdekű munka végrehajthatósága öt év elteltével évül el.⁵⁰⁶ Az a tény, hogy az 1993. május 15. napjától hatályban volt 67. § (1) bekezdés e) pontja alapján a közérdekű munka, illetve a pénzbüntetés három év elteltével elévült, illetve, hogy a 2009. évi LXXX. törvény nem tartalmazott átmeneti rendelkezéseket a kérdésre vonatkozóan, okozott némi zavart az ítélezésben. Erre válaszul született meg a Kúria 2/2013. BJE. számú büntető jogegységi határozata a következő tartalommal: Amennyiben a jogerős határozattal kiszabott közérdekű munka vagy pénzbüntetés végrehajthatóságának elévülése 2010. május 1. előtt bekövetkezett, úgy a továbbiakban nincs törvényes lehetőség a büntetés végrehajtására. Ha azonban a közérdekű munka és a pénzbüntetés végrehajthatóságának elévülése 2010. május 1. napjáig nem következett be, e büntetések elévülési ideje öt év lett.⁵⁰⁷ Ez a rendelkezés, mint a lenti ábrán is látható, nagymértékben csökkentette azoknak az eseteknek a számát, amelyek az ezt követő időszakban elévüléssel végződtek:

---

⁵⁰⁵ 2009. évi LXXX. törvény 38. §

⁵⁰⁶ 2009. évi LXXX. törvény 22. §

⁵⁰⁷ 2/2013. számú BJE határozat

Forrás: Igazságügyi Hivatal

A 2012. évi C. törvény szerint a büntetések a szabadságvesztés, az elzárás, a közérdekű munka, a pénzbüntetés, a foglalkozástól eltiltás, a járművezetéstől eltiltás, a kitiltás, a sportrendezvények látogatásától való eltiltás, a kiutasítás. Mellékbüntetésként pedig már csak egy szankció, a közügyektől eltiltás szerepel a felsorolásban.⁵⁰⁸

A büntetések egymás mellett is kiszabhatóak. A (4) bekezdés széles mozgásteret biztosít a bíróság számára a szankciók alkalmazása során. Ha a bűncselekmény büntetési tételének felső határa háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, a konkrét büntetés meghatározása az ítéző bíróra van bízva. Szabadságvesztés helyett ezekben az esetekben kiszabható elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás vagy kiutasítás, illetve e büntetések közül egy időben több is. A lehetőséget a törvény a frissen bevezetett elzárás esetében is fenntartja. Az (5) bekezdés szerint ugyanis a bűncselekményt e törvény elzárással rendeli büntetni, e büntetés helyett, vagy akár mellette közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás vagy kiutasítás, illetve e büntetések közül több is kiszabható.

⁵⁰⁸ 2012. évi C. törvény a büntető törvénykönyvről, 33. § (1)-(2) bekezdés

A (6) bekezdés a közérdekű munka és más büntetések természetéből adódó logikus korlátozásokat rögzíti. A büntetés alkalmazása során nem szabható ki szabadságvesztés mellett elzárás vagy közérdekű munka, illetve kiutasítás mellett közérdekű munka vagy pénzbüntetés.

A törvény a továbbiakban az egyébként is a teljes kódexre jellemző szigorítás jegyében felemeli a közérdekű munka legkisebb kiszabható mértékét negyvenkét óráról negyvennyolc órára, a legnagyobb mértékét pedig háromszáz órától háromszáztizenkét órára. Ezzel a mértékkel még mindig nem térünk el túlzottan az európai átlagtól, ami átlagosan 240 és 480 óra között állapítja meg a kiszabható maximumot, de a bírói gyakorlatot figyelembe véve a szigorítás feleslegesnek tűnik.⁵⁰⁹

3.1.2 A közérdekű munka hatályos szabályozása a 2012. évi C. törvényben

A közérdekű munka hatályos szabályozása a büntetés főntebb látható fejlődésének eredményeit foglalja össze. Ami azt jelenti, hogy alapjaiban ugyanazokat a kismértékben megváltozott szabályokat tartalmazza, mint az 1978. évi IV. törvény legutolsó állapotában.

A közérdekű munka büntetésnek a törvényhelyhez fűzött indokolás szerint az a célja, hogy az elítélt az elkövetett bűnét a köz javára végzett munkával jóvátegye. A közérdekű munka tartamát, mint láttuk, órákban határozza meg a törvény, legkisebb mértéke negyvennyolc, legnagyobb mértéke háromszáztizenkét óra.⁵¹⁰

A közérdekű munkára ítélt köteles a számára meghatározott munkát elvégezni.⁵¹¹ A „köteles” szóval ellentétben nem kényszermunkáról van szó, hiszen az elítélt nincs kényszerítve a munkavégzésre, helyette saját döntése szerint szabadságvesztést is tölthet.⁵¹²

---

⁵⁰⁹ <http://birosag.hu/statisztika/jogerosen-elitelt-felnottek-megoszlasa-buncselekmények-es-kozerdeku-munka-tartama-4> (2016. január 11-i letöltés)

⁵¹⁰ 2012. évi C. törvény 47. § (1) bekezdés

⁵¹¹ 2012. évi C. törvény 47. § (4)

⁵¹² VÓKÓ (2014) *i.m.* 323.

A közérdekű munkát az elítélt, ha törvény eltérően nem rendelkezik, hetente legalább egy napon – a heti pihenőnapon vagy a szabadidejében – díjazás nélkül végzi.⁵¹³ Az elítélt, mint a törvény szövegéből látszik, a közérdekű munkát végezheti folyamatosan, évi rendes szabadságának ideje alatt is, de hetenként legalább egy napon, a heti pihenőnapon vagy szabadidejében kötelező. A Bv.tv szerint a közérdekű munkavégzés heti időtartama ugyanis minimálisan négy óra. A napi munkaidő tekintetében a törvény nagyon megengedő, a közérdekű munka végrehajtása során a napi munkaidő legkevesebb négy óra és legfeljebb tizenkét óra lehet. A heti munkaidő felső korlátja pedig negyvennyolc óra.⁵¹⁴

A közérdekű munka végrehajtása alatt az elítélt nem kerül munkaviszonyba a munkáltatóval, de mind az elítéltet, mind a munkáltatót megilletik azok a munkaviszonyból eredő jogok, és terhelik a kötelezettségek, amelyek a büntetés céljával nem ellenétesek.

A bíróság ítéletében csak a közérdekű munka jellegéről rendelkezik.⁵¹⁵ A munka jellegéről a Btk. ugyan nem szól, de az új büntetés-végrehajtási törvény kimondja, hogy a közérdekű munka végrehajtásának célja, hogy az elítélt a köz érdekében álló munkát végezzen, és hogy az az elítélt bűnisméltése megelőzésének és társadalmi beilleszkedésének az elősegítését is szolgálja,⁵¹⁶ és ez nyilvánvalóan támpont lehet a büntetést kiszabó bíró számára is a munka jellegének megválasztásánál. A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája rövid, közép- és hosszútávú céljainak végrehajtásával kapcsolatos kormányzati feladatokról szóló 1009/2004. (II. 26.) Kormányhatározat 6. pontja szerint a közérdekű munka büntetés-jóvátételi jellegének erősítése érdekében a városi környezet szépítését, helyreállítását, a közösség és/vagy a sértett kiengesztelését szolgáló speciális programokat kell szervezni a közérdekű munkára ítélték számára.

További szempont lehet az elkövetett bűncselekmény jellege. A bírónak a jóvátételi szempontokra tekintettel olyan jellegű munkát célszerű megjelölnie, amely tükrözheti az

---

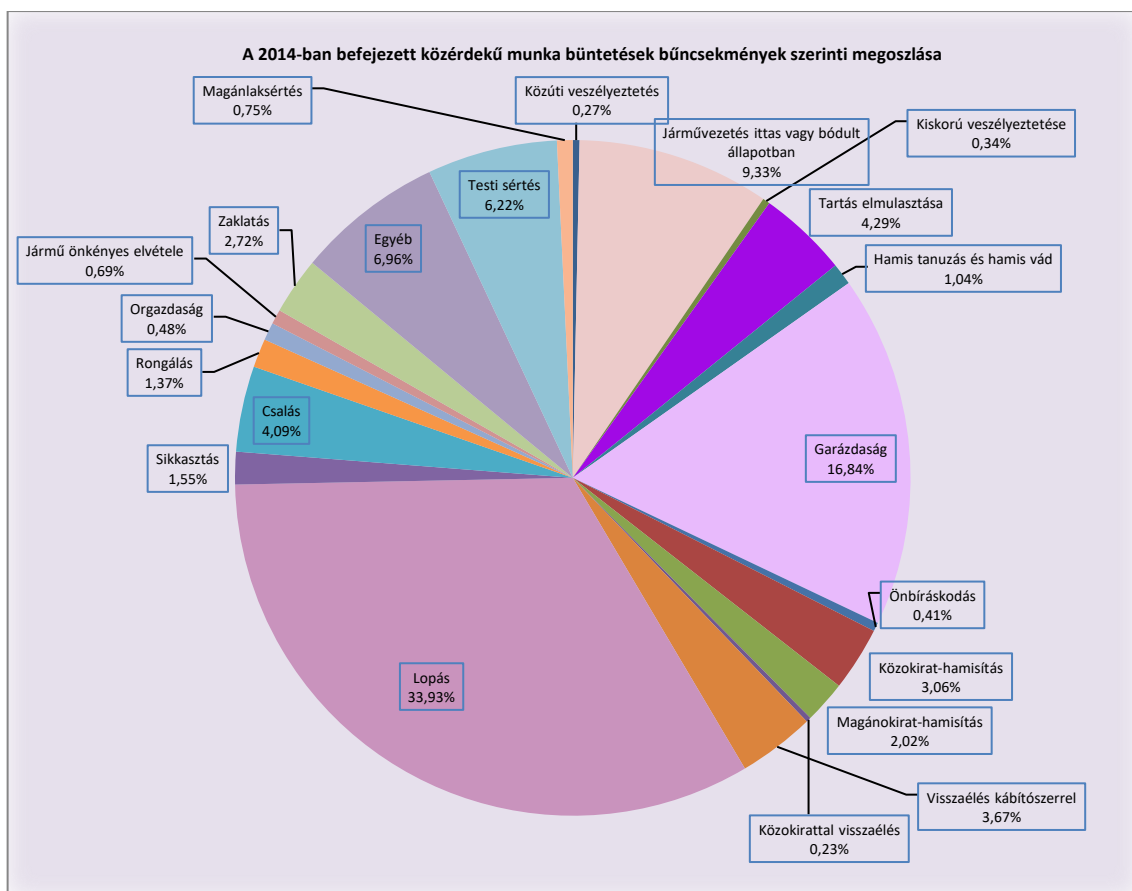
⁵¹³ 2012. évi C. törvény 47. § (2)

⁵¹⁴ 2013. CCXL. törvény 280. § (4)

⁵¹⁵ 2012. évi C. törvény 47. § (3)

⁵¹⁶ 2013. CCXL. törvény 280. § (1)

elkövetőnek azt a szándékát, hogy a büntetés során a közösség felé kifejezze a megbánását. Ebből a szempontból is érdekes megvizsgálnunk, hogy a bíróságok milyen bűncselekmények miatt alkalmazzák a közérdekű munkát. Mint a lenti ábrán látszik, a legtöbb esetben lopás miatt szabják ki a magyar bíróságok közérdekű munkát, a közérdekű munka büntetések kevés híján 34%-a emiatt a bűncselekmény miatt került kiszabásra 2014-ben. A második leggyakoribb bűncselekmény a garázdaság (16,84%), a harmadik pedig a járművezetés ittas állapotban, és a járművezetés bódult állapotban tényállások megvalósítása miatt kerül kiszabásra (9,33%). Majd következik a testi sértés (6,22%) a tartás elmulasztása (4,29%) és a csalás (4,09%).

A 2014-ben befejezett közérdekű munka büntetések Btk. szerinti minősítése

Forrás: Igazságügyi Hivatal

Az ítélet rendelkező részében a közérdekű munka természetét olyan absztraktnak kell meghatározni, ami annak végrehajthatóságát nem akadályozza. Ehhez képest az elkövető személyi adottságaihoz mérten kell megjelölni a betöltendő munkakört vagy elvégzendő feladatot. Például köteles könnyű fizikai munkát végezni vagy gondozóként, betegápolóként dolgozni, de meghatározható szellemi munka is. Olyan munka végzése

viszont nem határozható meg, amelyet az elítélt – figyelemmel egészségi állapotára és képzettségére – feltehetően és előreláthatóan nem lenne képes elvégezni, hiszen ebben az esetben nem az akaratától függne a végrehajtás sikeressége, és tulajdonképpen burkolt szabadságvesztés lenne az ítélet. Olyan munka sem határozható meg, amelyhez olyan szakképesítés szükséges, amellyel az elkövető nem rendelkezik.⁵¹⁷ Hogy meggyőződjön a terhelt munkára való alkalmasságáról és személyes adottságairól, a bíróságnak vagy az ügyésznek a közérdekű munka alkalmazására vonatkozó indítványa megtétele előtt lehetősége van pártfogó felügyelői vélemény beszerzésére. A vélemény bemutatja a terhelt egészségi állapotát, iskolai végzettségét, szakképzettségét vagy szaktudását, munkaviszonyát, ennek hiányában foglalkoztatásának vagy tanulmányai folytatásának tényét, illetve a végrehajtás szempontjából lényeges egyéb személyes körülményeit, valamint azt is tartalmazza, hogy a közérdekű munka vagy a jóvátételi munka teljesítését vállalná-e.⁵¹⁸

3.1.3 A közérdekű munka végrehajtása

„A community service (közérdekű munka) alkalmazásának a lehetőségét és eredményességét a jól szervezett és gondosan ellenőrzött végrehajtás határozza meg” – írja Kelemen Ágnes már 1989-ben, a „Community Service – közérdekű munkavégzés – büntetés angliai tapasztalatairól” című cikkében.⁵¹⁹ Ez ma is így igaz. Nemzetközi példák azt mutatják, hogy a közérdekű munka szabályozása lehet kazuisztikus, mint például Belgiumban, vagy éppen létezhet meglehetősen rövid anyagi jogi és eljárásjogi szabályozással is, mint például Svédországban. Ha a végrehajtásra megfelelő energia, figyelem és szükséges anyagi ráfordítás jut, az eszközök rendelkezésre állnak, a jogintézmény jól működik, viszont hiába a szépen cizellált szabályozás, ha a végrehajtás nem megfelelő, a büntetés nem lesz eredményes.

A közérdekű munka központi szereplője az elítélt. Az elítélt személyisége, iskolai végzettsége döntő mértékben határozza meg a közérdekű munka végrehajtásának

---

⁵¹⁷ CSERNYÁNSZKY Lajos-HORVÁTH Tibor- HEYLMANN Katalin –KABÓDI Csaba-LŐRINCZ József- NAGY Ferenc -PALLO József, *Büntetés-végrehajtási jog*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2007, 274.

⁵¹⁸ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről 12. §

⁵¹⁹ Kelemen Ágnes: *A Community Service - közérdekű munkavégzés - büntetés angliai tapasztalatairól*, Magyar Jog, 1989, 36. évf. 1. sz. 74-79.

eredményességét. Az elítélt munkaképessége, munkára való alkalmassága kérdésében a hivatallal szerződésben álló egészségügyi szolgáltató dönt, és alapvető megállapításait szakvéleményben rögzíti. A végrehajtás javarészt az elítélt hozzáállásától, együttműködési hajlandóságától függ. Az elítélt a végrehajtás során munkavégzésre van kötelezve, de ez semmiképpen nem jelent kényszert, tekintettel a kényszermunka tilalmára, mindvégig az ő döntésétől függ a munka végzése, nyilatkozhat akár a munka megtagadásáról is, vállalva a szabadságvesztést. Az elítéltet a végrehajtás során jogok illetik meg, és kötelezettségek terhelik, a munkát szabadidejében és díjazás nélkül végzi, mégpedig nem munkaviszony, hanem büntetés-végrehajtási jogviszony keretében.

A végrehajtásért felelős szerv

A közérdekű munka végrehajtása kapcsán a pártfogó felügyelőnek számos feladata van, és a közelmúltban bekövetkezett jogszabályváltozások miatt ezek a terhek megváltoztak, és jelentősen nőttek is, ezért mindenképpen indokolt a végrehajtás teljes folyamatát végigvinni lépésről lépésre.

A közérdekű munka végrehajtásáért felelős szerv a pártfogó felügyelői szolgálat.⁵²⁰ A legutóbbi változások után a közérdekű munka végrehajtása teljes egészében a pártfogó felügyelő feladata lett. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény általános indokolása szerint a gyakorlat részéről számos bírálat érkezett a közérdekű munka végrehajtásának nehézkességét és bonyolultságát illetően. Az addigi eljárási rend az eljárások időbeli elhúzódsához vezetett, ezért ma már nem a büntetés-végrehajtási bíró határoz a munkahely kijelöléséről, amely egy egyszerű adminisztrációs döntés, hanem a pártfogó felügyelő, aki most már nem csak a közérdekű munka ellenőrzéséért, hanem végrehajtásának megszervezéséért is felelős. Garanciális szabály, hogy a pártfogó döntésével szemben az elítélt fellebbezéssel élhet a büntetés-végrehajtási bíróhoz.

Az Igazságügyi Minisztérium felügyelete alatt működő Pártfogó Felügyelői Szolgálat 2003. július 1-jei létrehozásával valósult meg az 1970-es évek óta külön rendszerben

---

⁵²⁰ Bv. tv. 280.§ (2) bekezdés

működő fiatalkorú és felnőtt korú bűnelkövetőkkel foglalkozó pártfogó felügyelői tevékenységek egy szervezetbe összevonása,⁵²¹ valamint a pártfogó felügyelők szervezeti elkülönítése a bírósági szervezetrendszerrel. Területi szervezeti egységei a fővárosban és a megyeszékhelyeken kezdték meg működésüket. A Szolgálat az elmúlt években több jelentős változáson esett át, 2005-ben tevékenységi körének bővülésével megalapozta egy négy szakterület feladatainak ellátásáért felelős szerv, az Igazságügyi Hivatal létrehozását 2006. január 1. napjával. A Hivatal területi szervezeti egységeként létrejött fővárosi és megyei Igazságügyi Hivatalokon belül kezdték meg működésüket a Pártfogó Felügyelői Szolgálatok, belső szervezeti egységként külön kezelve a fiatalkorú és a felnőtt korú bűnelkövetőkkel kapcsolatos pártfogó felügyelői tevékenységeket.

A kormány közigazgatási reformtörekvéseinek köszönhetően az elmúlt öt évben jelentős változásokon esett át az Igazságügyi Hivatal, 2011. január 1-jén a területi államigazgatás szervezeti integrációjának keretében megvalósult a területi Igazságügyi Hivatalok integrálódása a fővárosi és megyei kormányhivatalokba. Ezt követően a kormányhivatalok szakigazgatási szerveként, Igazságügyi Szolgálat néven látták el feladatukat a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálatának szakmai felügyelete alatt.⁵²² A szakmai felügyeletet 2012. augusztus 16. napjától a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal, 2014. október 1-jétől pedig az Igazságügyi Hivatal látja el. Jelenleg a fővárosi és a megyei kormányhivatalok belső integrációját követően 2015. április 1-jétől a kormányhivatalok új szervezeti egységeként működő Gyámügyi és Igazságügyi Főosztályon belül az Igazságügyi Osztály látja el a pártfogó felügyelői tevékenységgel kapcsolatos feladatokat.

A pártfogó felügyelő végrehajtás előkészítésével kapcsolatos feladatai

Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 24. § (1) bekezdése szerint az elsőfokú bíróság az értesítő lap⁵²³ és jogerős ítélet kiadmányát végrehajthatósági záradékkal ellátva azzal küldi meg az elítélt lakóhelye, vagy ha ilyen nincs, az elítélt kérelmére a tartózkodási helye szerint illetékes kormányhivatalnak, hogy

---

⁵²¹ <http://www.kimisz.gov.hu/alapteved/partfogo/archivum/sajtoszemle/bemutakozas.html> (2015.11.25)

⁵²² 288/2010. (XII.21) Korm. rendelete a fővárosi és megyei kormányhivatalokról, 2. §

⁵²³ 7. számú melléklet a 11/2014. (XII. 13.) IM rendelethez, Értesítés közérdekű munka kiszabásáról

a kijelölt pártfogó felügyelő útján gondoskodjon a közérdekű munka végrehajtásáról.⁵²⁴ A pártfogó felügyelő a bírósági iratok beérkezésétől kezdve folyamatosan ellenőrzi a végrehajtásért felelős szerv illetékességét, az arra dokumentálhatóan okot adó körülmény észlelése esetén pedig gondoskodik a végrehajtás alatt keletkezett iratok megküldéséről az illetékes kormányhivatalnak.

Az erre leggyakrabban okot adó körülmény az elítélt lakó-, illetve tartózkodási helyének megváltozása⁵²⁵. Az elítélt a végrehajtás bármely szakaszában nyilatkozhat úgy, hogy a büntetését az új lakó vagy tartózkodási helyén kéri végrehajtani. Előfordul azonban olyan eset is, amikor az elítélt nem jelzi a bíróságnak lakóhelyének megváltozását, így az az általa ismert, már nem valós adatok alapján küldi meg az illetékes kormányhivatal felé az ítéletet és az értesítőlapot.

Ha az elítélt már a végrehajtás szakaszában tesz írásbeli nyilatkozatot tartózkodási helyének megváltozásáról, akkor a változást a lakcímkártya bemutatásával igazolja. Pártfogó felügyelők a gyakorlatról szólva elmondják, hogy gyakran ezt az igazolást elmulasztja az elítélt, és így kéri a közérdekű munka tartózkodási helyén való végrehajtását. Ilyen esetekben gyakran a pártfogó felügyelő az elítélt írásbeli nyilatkozata és kérelme alapján intézkedik az ügy illetékességéből történő áttételéről. Ha a megadott cím fiktív, vagy létező, de az elítélt ott valójában életvitelszerűen nem tartózkodik, akkor a végrehajtás már ebben a szakaszban ellehetetlenül, de mindenképpen késedelmet szenved. Ha a munkahely kijelöléséről szóló határozat és a benne a közérdekű munka végrehajtására szóló felhívás azért nem volt kézbesíthető, mert a kézbesítő jelentése szerint az elítélt a felhívást a kézbesítés kétszeri megkísérlése után sem vette át, vagy a megjelölt címen ismeretlen, illetve onnan ismeretlen helyre távozott, akkor a Be. 590. § (3) bekezdése és a Bv. tv. 19. § (3) bekezdés c) pontja alapján a büntetés-végrehajtási bíróság intézkedik az elítélt tartózkodási helyének felkutatása iránt, ennek során az elítélt tartózkodási helyének megállapítása érdekében lakcímfigyelést is elrendelhet. Ennek eredménytelensége esetén, vagy ha megállapítható, hogy az elítélt a közérdekű munka

---

⁵²⁴ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 24. § (1)

⁵²⁵ KONCSEK Kornél, *A közérdekű munka büntetés végrehajtásának aktuális kérdései*, Ügyészek Lapja, 2011/5, 95.

végrehajtásának megghiúsítása céljából megszökött, elrejtőzött, a büntetés végrehajtási bíró a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatása iránt intézkedik.⁵²⁶

A pártfogó felügyelő az iratok beérkezését követő nyolc napon belül az elítéltet első jegyzőkönyvi meghallgatásra megidézi.⁵²⁷ A meghallgatáson az elítéltet részletesen ki kell oktatni az ítélet rendelkező részében foglaltakról, a kötelezettségeiről, a jogairól, a letöltésre váró órák számáról. Tájékoztatni kell arról, hogy a közérdekű munkát önként, személyesen és díjazás nélkül a szabadidejében kell végeznie, a napi és a heti munkaidőről, és hogy legkésőbb a meghallgatáson kérheti a tartózkodási helyén lévő munkahely kijelölését. A tájékoztatásnak ki kell terjednie a foglalkoztathatósági vizsgálattal kapcsolatos kötelezettségéről, annak önhibájából történő elmaradásának jogkövetkezményéről, továbbá az önhibából le nem töltött büntetés, illetve a közérdekű munka elvégzése megtagadásának jogkövetkezményeiről, a munkahely kijelöléséről és a határozattal szembeni jogorvoslati lehetőségekről is. Fiatalkorú esetében pedig a pénzbüntetés helyébe lépő közérdekű munka végrehajtása során arról is, hogy a pénzbüntetést vagy annak egy részét bármikor megfizetheti, illetve, hogy a pénzbüntetés megfizetéséről a pártfogó felügyelőt a befizetést tanúsító szelvény bemutatásával tájékoztatnia kell.⁵²⁸

Nyilatkoznatni kell az elítéltet arról, hogy személyi adatainak a munkahely felé történő továbbításához hozzájárul-e. Az elítélt a meghallgatáson azt is kérheti, hogy lakó- vagy tartózkodási helyén kívül, például egy szomszédos település önkormányzatánál dolgozhassa le a büntetését, azonban ehhez szükséges a munkahely fogadó nyilatkozata is, valamint az elítélt olyan tartalmú nyilatkozata, hogy a munkába járással kapcsolatban felmerülő költségeket vállalja.⁵²⁹ A meghallgatásról minden esetben jegyzőkönyv készül, amelyet a pártfogó felügyelő és az elítélt is aláír. A jegyzőkönyv egy eredeti példányát az elítélt számára át kell adni.⁵³⁰

---

⁵²⁶ 11/2014. (XII. 13.) IM rendelet 67. §

⁵²⁷ 2013. évi CCXL. törvény 282. § (1)

⁵²⁸ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 27. § (1)

⁵²⁹ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 27. § (2)

⁵³⁰ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 27. § (3)

Az elítélt munkára való alkalmassága

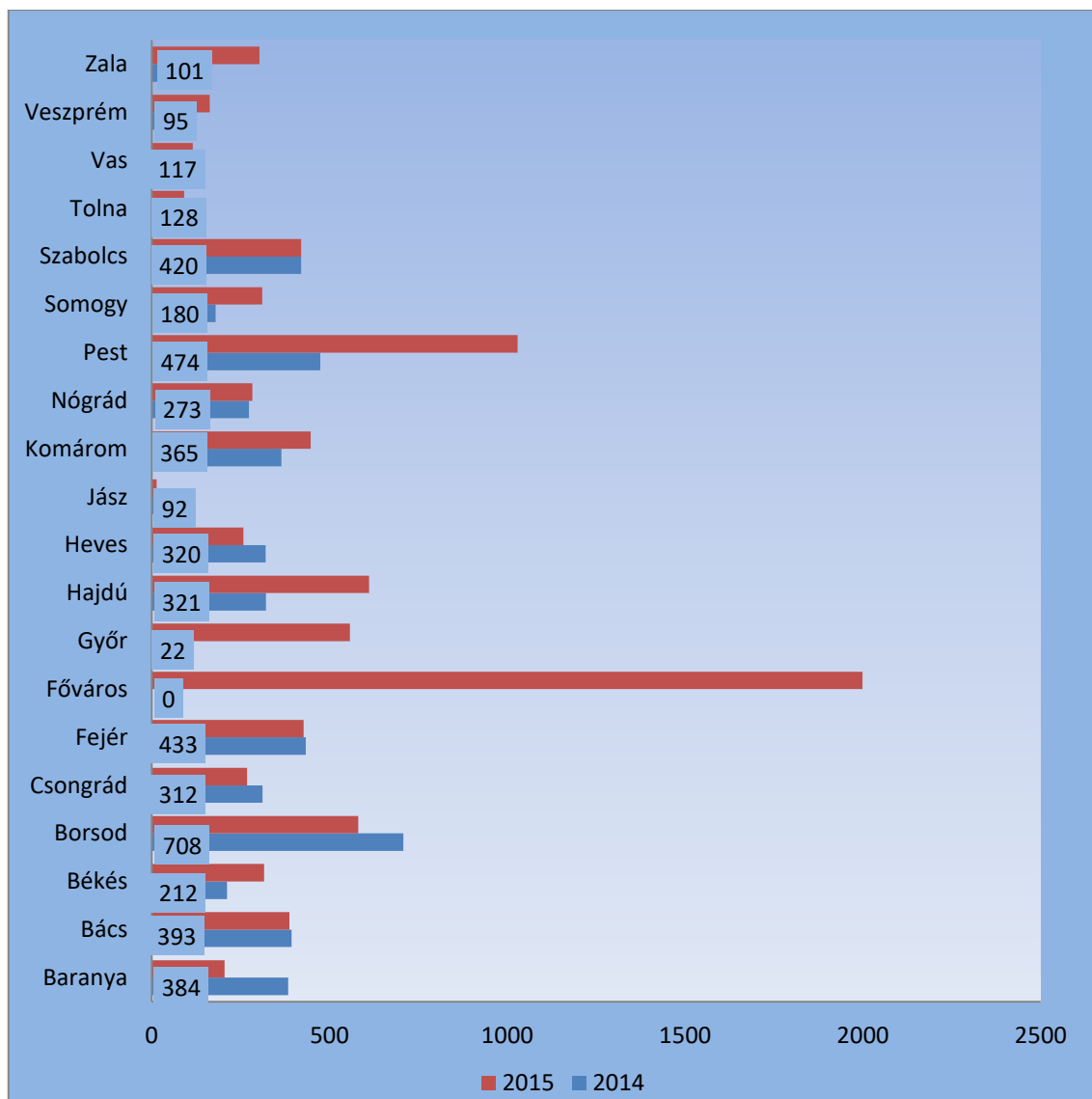
A pártfogó felügyelő a jegyzőkönyvi meghallgatást követően – de csak abban az esetben, ha az elítélt nem rendelkezik már a megjelölt munkakörre nézve érvényes foglalkoztathatósági szakvéleménnyel – kezdeményezi a foglalkoztathatósági szakvélemény elkészítését az együttműködési megállapodásban szereplő foglalkozás-egészségügyi szolgáltatónál. A foglalkoztathatósági szakvélemény beszerzéséről való gondoskodás kötelezettsége új feladat. A kormányhivatal az illetékességi területén együttműködési megállapodást köt a szakvélemény kiállítására jogosult egészségügyi szolgáltatókkal a szükséges vizsgálatok elvégzésére. A vizsgálat díja 2016-ban 1.900 forint elítéltenként,⁵³¹ mely összeg kifizetésének az Igazságügyi Hivatal pénzügyi előirányzat kormányhivatalokhoz történő átcsoportosítása útján tesz eleget.

2013-ban a foglalkozás-egészségügyi vizsgálat pénzügyi finanszírozása megváltozott, és pénzügyi keret ebben az átmeneti időszakban nem állt rendelkezésre. Ez sok problémát okozott, és emiatt egész évben mindössze két hónap volt, amikor azokat el lehetett végezni.

Ez a probléma mára megoldódott, így már zökkenőmentes a lebonyolítása. Amint a lenti ábrán is látszik, 2015-ben jóval nagyobb számú vizsgálatot sikerült elvégezni a már jól szabályozott 2014. évhez képest is. Az ábrán a 2014. évre a főváros adatai megtévesztőek lehetnek. A lenti ábrán a főváros mellett szereplő nullás szám ugyanakkor nem az elvégzett foglalkozás-egészségügyi vizsgálatok számát, hanem pusztán adathiányt jelent.

---

⁵³¹ 284/1997. (XII. 23.) Kormányrendelet 2. számú melléklete

Forrás: Igazságügyi Hivatal

A foglalkozás-egészségügyi vizsgálatoknál bekövetkezett változások pozitívak. A munkahelynek ma már nem szükséges egészségügyi vizsgálatra küldenie az elítéltet, a vizsgálatra kötelezett elítéltet pedig már nem terheli a vizsgálati díj megfizetése. A tapasztalatok szerint azonban rendkívül kevés együttműködési megállapodás jön létre a szolgáltatókkal, egyrészt mert egészségügyi szolgáltatók nem szívesen foglalkoznak az elítéltekkel, másrészt a rendeletben megállapított 1.900 forintos vizsgálati díj is messze alulmúlja más hasonló vizsgálatok díját.⁵³² Emiatt nem teljesül, vagy csak nehezen

⁵³² 50 éves korig a jogosítvány érvényességi idejének meghosszabbításához szükséges vizsgálat - ami összehasonlítva jóval kevesebb gondtal jár az egészségügyi szolgáltatóknak - díja például 7200

teljesül az a törekvés, hogy a vizsgálat az elítélt számára – leginkább a jövedelmi viszonyait szem előtt tartva – lakóhelyéhez minél közelebb történjen meg.

Az elítéltet vizsgálaton való megjelenési kötelezettségéről, valamint annak elmaradásának jogkövetkezményeiről, a vizsgálat helyéről és időpontjáról helyben a meghallgatása során vagy külön felhívásban tájékoztatni kell.⁵³³ Amennyiben az elítélt ennek ellenére a foglalkoztathatósági szakvizsgálaton nem jelenik meg, és a rendelkezésre álló határidőn belül igazolási kérelmet sem terjeszt elő, a pártfogó felügyelő jelentést készít az ügyésznek, és javaslatot tesz a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatására.⁵³⁴

A szakvéleményt készítő egészségügyi szolgáltató véleménye alapján az elítélt lehet foglalkoztatható, egészségügyi állapotának megfelelő munkafeltételeket biztosító munkahelyen foglalkoztatható, nem foglalkoztatható és ideiglenesen nem foglalkoztatható. A Bv. tv. 283.§ (1) bekezdése alapján az elítélt a foglalkoztathatósági szakvélemény elkészültét követően azt tizenöt napon belül köteles bemutatni a pártfogó felügyelőnek.

A pártfogó felügyelő munkahely kijelöléssel kapcsolatos feladatai

A foglalkoztathatósági szakvélemény beszerzését követően, ha a foglalkoztathatóságnak nincs akadálya, a pártfogó felügyelő haladéktalanul beszerzi a kijelölhető munkahely nyilatkozatát, és a foglalkoztathatósági szakvélemény beérkezésétől számított tizenöt napon belül kijelöli a munkahelyet.⁵³⁵

Ha az elítélt megbetegedése miatt nem foglalkoztatható, a pártfogó felügyelő a végrehajthatóság megszűnéséről, ha pedig az elítélt a szakvélemény alapján csak ideiglenesen nem foglalkoztatható, vagy a megváltozott egészségi állapotának megfelelő munkakörülményeket biztosító munkahely az elítélt lakó vagy tartózkodási helyén nincs,

---

forint,13/1992. (VI. 26.) NM rendelet a közúti járművezetők egészségi alkalmasságának megállapításáról 5. §. (1). a)

⁵³³ 8 /2013. (VI. 29.) KIM rendelet 24. § (2) bekezdés, 26.§ (1) bekezdés, 27. § (1), (2) bekezdés, 29. § (1), (2) bekezdés

⁵³⁴ Bv. tv. 210. § (1) bekezdés b) pontja, (2) bekezdés

⁵³⁵ Bv. tv. 283. § (1) bekezdés

a végrehajtás félbeszakítására okot adó körülményről tájékoztatja az illetékes büntetés-végrehajtási bírót.⁵³⁶

A munkahely nyilatkozata

A végrehajtás előkészítő szakaszának egyik legproblémásabb része korábban a munkahely kijelölése volt. A munkahely kijelölését megelőzi a munkahely nyilatkozatának beszerzése, melyben a munkahely vezetője vállalja vagy nem vállalja az elítélt foglalkoztatását. Korábban az ügyek jelentős része elévült amiatt, hogy a pártfogó felügyelő az elítélt lakó- vagy tartózkodási helyén nem talált olyan kijelölhető munkahelyet, ahol az elítéltek foglalkoztatását vállalták volna, ugyanis a megkeresett munkahely vezetőjének döntésére volt bízva – a jogszabályi kötelezettség hiányában –, hogy vállalta-e az elítélt foglalkoztatását. Az 1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és intézkedések végrehajtásáról 60.§ (2) bekezdése ugyan felsorolta a végrehajtás során együttműködő szerveket, de az elítéltek foglalkoztatására nem kötelezte azokat. Fontos változás az eddigiekhez képest, hogy ha nincs a meghatározott feltételeknek megfelelő más munkahely, a helyi önkormányzati költségvetési szervek vagy ezek intézményei, a helyi közszolgáltatást végző egyéb szervezetek, az önkormányzati tulajdon kezelésével és fenntartásával megbízott vagy erre a célra az önkormányzat által létrehozott gazdálkodó szervezetek kötelesek a közérdekű munkavégzés helyét biztosítani.

Ennek a kötelezettségnek a megteremtésére vonatkozó igény megjelent a közérdekű munka végrehajtásáról szóló ombudsmani jelentésben is.⁵³⁷ Szabó Máté ombudsman az elvégzett vizsgálatot követően javasolta a közigazgatási és igazságügyi miniszternek, hogy – együttműködve a nemzetgazdasági miniszterrel – kezdeményezze és dolgozza ki a jogszabályok olyan irányú módosítását, melynek értelmében a munkáltatók meghatározott köre, konkrétan a központi vagy helyi önkormányzati költségvetési szervek, ezek intézményei, a közszolgáltatók, és közhasznú szervezetek legyenek kötelesek a közérdekű munkára ítélteteket foglalkoztatni. A foglalkoztatás nehézségei látszólag megszűntek, hisz egyértelmű, hogy valamennyi magyarországi lakos

---

⁵³⁶ Bv. tv. 285. § (1) bekezdés

⁵³⁷ Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-7644/2012. számú ügyben

hozzárendelhető valamelyik önkormányzathoz. Azonban a mai napig érkeznek olyan jelzések, hogy néhány önkormányzat – jellemzően a kisebb községek önkormányzatai – visszautasítják az elítéltek foglalkoztatását azokban az esetekben, amikor nincs a törvényben meghatározott feltételeknek megfelelő munkahely. Ezt arra hivatkozva teszik, hogy kijelölhető munkahelyként nem szerepelnek a foglalkoztatói nyilvántartásban.

A Bv. tv. 280.§ (2) bekezdése szerint viszont az ott felsorolt szervezetek kötelesek a közérdekű munkavégzés helyét biztosítani, továbbá a Bv. tv. 282 § (3) bekezdés arról is rendelkezik, hogy a munkavégzés helyeként elsősorban az elítélt lakóhelye, ennek hiányában vagy pedig akár az elítélt kérelmére a tartózkodási helye szerinti munkahelyet kell kijelölni. Az elítéltnak legkésőbb a meghallgatáson van lehetősége arra, hogy nyilatkozzon, hogy a közérdekű munka végrehajtási helyét a tartózkodási helye szerint kéri kijelölni.

Tehát a helyi önkormányzati költségvetési szervek kötelesek a foglalkoztatásra. Kérdés lehet, hogy mely szervek minősülnek ilyenek.

Az államháztartásról szóló 2001. évi CXCV. törvény 7. §(1) értelmében „A költségvetési szerv jogszabályban vagy az alapító okiratban meghatározott közfeladat ellátására létrejött jogi személy, melynek az alapítására a helyi önkormányzati költségvetési szerv esetén a helyi önkormányzat, a helyi önkormányzatok jogi személyiségű társulása, a többcélú kistérségi társulás, a térségi fejlesztési tanács jogosult.”⁵³⁸

A 2011. évi CLXXXIX. törvény szerint a helyi önkormányzat képviselő-testülete az önkormányzat működésével, valamint a polgármester vagy a jegyző feladat- és hatáskörébe tartozó ügyek döntésre való előkészítésével és végrehajtásával kapcsolatos feladatok ellátására polgármesteri hivatalt vagy közös önkormányzati hivatalt hoz létre. A hivatal közreműködik az önkormányzatok egymás közötti, valamint az állami szervekkel történő együttműködésének összehangolásában.⁵³⁹ A helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek

---

⁵³⁸ 2001. évi CXCV tv. 8. § (1) b)

⁵³⁹ 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól 84. (1)

feladat- és hatásköreiről szóló törvény⁵⁴⁰ pedig a polgármesteri hivatal, mint költségvetési szervet említi.

Mindezekre tekintettel az elítélt lakóhelye, illetve tartózkodási helye szerinti polgármesteri hivatal vagy a közös önkormányzati hivatal mint helyi önkormányzati költségvetési szervek a Bv. tv. 280 § (2) bekezdése szerinti költségvetési szervek. Kötelesek az elítélt lakóhelyén, és az említett esetekben tartózkodási helyén a közérdekű munka végrehajtásának feltételeit biztosítani, függetlenül attól a ténytől, hogy kijelölhető munkahelyként a foglalkoztatói nyilvántartásban szerepelnek-e vagy pedig nem.

Fölvetődik a kérdés, hogy milyen eszközök állnak rendelkezésre abban az esetben, ha az önkormányzat tudomásul véve ugyan a fentieket továbbra is elzárkózik a kötelező foglalkoztatás elől. Kézenfekvőnek látszik, az ügyészi intézkedés igénybevételének útja, hiszen az ügyészségről szóló törvény⁵⁴¹ 1.§ (1) bekezdés értelmében az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként érvényesíti az állam büntetőigényét a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott feltételek szerint, irányítja, felügyeli, illetve elvégzi a vádat előkészítő nyomozási eljárást, képviseli a közvédelmet a bírósági eljárásban, valamint – és témánk szempontjából ez a fontos – felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett. A (2) bekezdés szerint az ügyészség a közérdek védelme érdekében közreműködik annak biztosításában, hogy mindenki betartsa a törvényeket. A jogszabályok megsértése esetén, mint amilyen a fenti eset is, a törvényben meghatározott esetekben és módon fellép a törvényesség érdekében. Fellépésre pedig akkor köteles, ha a törvényt megsértés megszüntetésére hivatott szerv az Alaptörvényben, valamint törvényben és más jogszabályban vagy közjogi szervezetszabályozó eszközben meghatározott kötelezettsége ellenére a szükséges intézkedést nem teszi meg, vagy ha a törvényt megsértésből eredő jogsérelem elhárítása érdekében azonnali ügyészi intézkedésre van szükség.

Az ügyészségről szóló törvény értelmében azonban – ebben az esetben – az ügyészségnek nem áll módjában formális intézkedést kiadnia, mégpedig azért nem, mert a helyi önkormányzatok nem minősülnek végrehajtásért felelős szervnek. Így legfeljebb annyi

---

⁵⁴⁰ 1991. évi XX. tv. 140. § (1) f)

⁵⁴¹ 2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről

lehetőség adódik, hogy az ügyész a helyi önkormányzat hivatalát vezető jegyző figyelmét felhívja a törvényt sértő gyakorlat megszüntetésére vagy még érvényben lévő helyi rendelet magasabb rendű jogszabállyal ütközésére.

Abban az esetben, ha a jegyző a tájékoztatást követően nem teszi meg a szükséges intézkedéseket a törvényben előírt foglalkoztatási kötelezettség érvényesítése érdekében, a főügyészségnek joga van nem formális ügyészi intézkedés keretében az illetékes kormányhivatalhoz fordulni, hogy az a 2011. évi CLXXXIX. törvény 134. § (1) bekezdés szerinti törvényességi felhívást intézzon az érintett önkormányzathoz.

Ha a kormányhivatal jogszabálysértést észlel, a törvényességi felügyelet körében legalább harminc napos határidő tűzésével felhívja az érintettet annak megszüntetésére. Az érintett a felhívásban foglaltakat köteles megvizsgálni és a megadott határidőn belül az annak alapján tett intézkedéséről vagy egyet nem értéséről a kormányhivatalt írásban tájékoztatni. A megadott határidő eredménytelen leteltét követően a kormányhivatal a törvényességi felügyeleti eljárás egyéb eszközeinek⁵⁴² alkalmazásáról mérlegelési jogkörben dönt, és például bírságot szab ki. A bírság ugyanazon kötelezettség megszegése esetén többször is kiszabható.⁵⁴³

Továbbra is problémát jelenthet ugyanakkor, hogy ha az elítélt már az első jegyzőkönyvi meghallgatásán vagy már a tényleges végrehajtás során bármikor nyilatkozhat arról, hogy már bejelentett munkaviszonnyal rendelkezik, vagy legalábbis hétköznapi munkakereső tevékenységet folytat, ezért a közérdekű munka kötelezettségének csak hétvégenként tud eleget tenni. Erről a kijelölhető vagy már kijelölt munkahelyet a pártfogó felügyelőnek tájékoztatnia kell. A munkahely ebben az esetben könnyen hivatkozhat arra, hogy a megfelelő munkafeltételek biztosításának hiányában nem tudja foglalkoztatni az elítéltet, ugyanis az önkormányzatoknál a munkavégzés hétköznapi munkaidőben történik, így az elítéltek munkafelügyelete hétvégén nem biztosítható. A végrehajtás szempontjából persze alapvetően ez közömbös, vagy az lehet, hiszen a munkahely vezetője kijelölheti egy adott feladat elvégzését, melynek az elítélt hétvégenként is eleget tehet, ilyen lehet például egy meghatározott terület megtisztítása vagy lekaszálása, melynek elvégzését a hétvégét követő első munkanapon a munkahely

---

⁵⁴² A törvényességi felügyelet eszközei, és terjedelme a 2011. évi CLXXXIX. törvény 132. § (1) bekezdésében van felsorolva

⁵⁴³ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 141. § (2) bekezdése

vezetője könnyen ellenőrizheti is. A problémát az okozza ebben az esetben, hogy a munkafelügyelet biztosítása a munkahely számára elengedhetetlen. Egy egyszerű munkahelyi balesetnél is komoly problémákat okozhat a felügyelet nélkül végzett munka, hát még a súlyosabb esetekben.

A munkahelyet kijelölő határozat

Az első jegyzőkönyvi meghallgatás, valamint a foglalkoztathatósági szakvélemény és a munkahelyi nyilatkozat beszerzését követi a végrehajtás előkészítésének utolsó fázisa, a munkahely kijelölése, ami szintén egy új pártfogói feladat a végrehajtás során. A Bv. tv. 283. § (1) bekezdése szerint az elítélt a foglalkoztathatósági szakvéleményt az elkészültétől számított tizenöt napon belül kell, hogy bemutassa a pártfogó felügyelőnek, aki ennek alapján legkésőbb a foglalkoztathatósági szakvélemény bemutatásától számított tizenöt napon belül a közérdekű munka végrehajtására szolgáló munkahelyet kijelöli. Korábban a pártfogó felügyelő a büntetés-végrehajtási bíró megkeresésére a végrehajtás előkészítése során csak pártfogó felügyelői véleményt készített, melyben javaslatot tehetett az elítélt lakó-, illetve tartózkodási helyén lehetséges kijelölhető munkahelyről a munkahely fogadó nyilatkozatának megküldésével együtt. A büntetés-végrehajtási bíró a pártfogó javaslatára ezt követően végzésében kijelölte a munkavégzés helyszínét, és meghatározta a munkakezdés idejét is.

Ma már, mint láttuk, a pártfogó felügyelő a foglalkoztathatósági szakvélemény beérkezését követően tizenöt napon belül a közérdekű munka végrehajtásául szolgáló munkahelyet határozatában jelöli ki. A munkahely kijelölése során tekintettel kell lennie egyrészt az ítélet rendelkezéseire, az elkövetett bűncselekmény jellegére, továbbá az elítélt lakó-, illetve tartózkodási helyére, a foglalkoztathatósági szakvéleményben foglaltakra, az elítélt egészségügyi állapotára, szakképzettségére és munkára való alkalmasságára, az együttműködést vállaló munkahelyre, valamint az összeférhetetlenségi szabályokra is.⁵⁴⁴ A munkahely-kijelölő határozatot kézbesíteni kell az elítéltnak, és amennyiben van, a védőjének valamint az ügyésznek is.

---

⁵⁴⁴ Bv. tv. 282. § Nem jelölhető ki az a munkahely,

a) ahol az ellátandó munkakört az elítélt - büntetett előéletére vagy a foglalkozástól eltiltás hatályára figyelemmel, vagy egészségi állapota miatt - nem töltheti be,

b) amelynek az elítélt akár a közérdekű munka megkezdése előtt, akár annak végrehajtása alatt vezető tisztségviselője vagy tulajdonosa, vagy abban üzletrésszel rendelkezik,

A közérdekű munka megkezdése

A határozat jogerőre emelkedését követően a pártfogó felügyelő megküldi azt az elítéltnak, a kijelölt munkahelynek, valamint az illetékes állami foglalkoztatási szervnek, amennyiben a kijelölt munkahely a nyilvántartásukban szerepel. Az elítéltet a jogerős határozat megküldése mellett a pártfogó felügyelő felhívja a közérdekű munka megkezdésére, tájékoztatja annak helyéről és időpontjáról, valamint figyelmezteti, amennyiben kötelezettségének a megjelölt időpontban nem tesz eleget, a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatását kezdeményezi. Figyelemmel arra, hogy az elítélt körülményeiben mérlegelésre okot adó esemény is felmerülhet, a felhívásban érdemes időpontot megjelölni a mulasztással kapcsolatos igazolások benyújtására is.

A felhívásban figyelmeztetni kell továbbá az elítéltet arra is, hogy a foglalkoztatási szakvéleményét jelentkezéskor mutassa be a munkahely képviselőjének. Jobbnak tűnik az a létező és működő gyakorlat, mely szerint nem az elítélt mutatja be a szakvéleményt, hanem a pártfogó felügyelő. A pártfogó felügyelő a kijelölő határozat jogerős példányának megküldése mellett tájékoztatja a munkahelyet a letöltendő órák számáról, a munkavégzés megkezdésének időpontjáról, mellékelteként megküldi a nyilvántartó lapot és a jelenléti ívet. A jó gyakorlat szerint ekkor célszerű mellékelni a foglalkoztathatósági szakvélemény eredetivel megegyező példányát is, és a letöltés adminisztrációjához szükséges egyéb nyomtatványokat is, egyben kérni, hogy közölje a közérdekű munka megkezdésének tényleges időpontját, valamint ledolgozást követően küldje meg a jelenléti ív és a nyilvántartó lap cégszerű aláírással ellátott eredeti példányait.

A közérdekű munka végrehajtásának ellenőrzése

A közérdekű munka végrehajtásának ellenőrzésére vonatkozó kötelezettségeket a Bv. tv. 287.§ és a 8 /2013. (VI. 29.) KIM rendelet 33.§ tartalmazza. A Kim rendelet 33. §(1)-(2) bekezdései szerint, amennyiben a munkahely a büntetés letöltésének megkezdésére biztosított határnaptól számított 15 napon belül nem küld értesítést a közérdekű munka

---

c) ahol az elítélt a közérdekű munka végrehajtása során a Polgári Törvénykönyv szerinti hozzátartozójával kerülne alá-főlérendeltségi vagy elszámolási viszonyba,
d) amelynél a munkába járás költségeit az elítélt előreláthatólag nem tudja fedezni.

végrehajtásának megkezdéséről, ennek okáról a pártfogó felügyelő tájékozódik. Majd a büntetés letöltésének megkezdésétől számított 30 napon belül ellenőrzést végez a munkahelyen annak megállapítása érdekében, hogy a Bv. tv. 287. §-ában foglalt kötelezettségek teljesülnek-e. Az ellenőrzés tapasztalatait a pártfogó felügyelő jegyzőkönyvben rögzíti. Szabálytalanság észlelése esetén intézkedik. Az első ellenőrzést követően a pártfogó felügyelő szükség szerint végez a helyszínen újabb ellenőrzést, amelynek tapasztalatairól feljegyzést vagy jegyzőkönyvet készít. Ha az elítélt a közérdekű munkát önhibájából nem végzi el, a pártfogó felügyelő figyelmezteti és felhívja a letöltés folytatására, illetve megkezdésére.⁵⁴⁵

A Bv. tv. 287.§ szerint az ellenőrzés során a pártfogó felügyelő a munka megkezdésétől számított harminc napon belül helyszíni ellenőrzést végez a kijelölt munkahelyen, meghallgatja a munkahely képviselőjét, amennyiben jelen van, az elítéltet is, ellenőrzi, hogy törvényben előírtak teljesülnek-e, majd megállapításait jegyzőkönyvben rögzíti.

A munkahely oldaláról a gyakorlatban ritkán fordul elő szabálytalanság, leggyakrabban a munka megkezdéséről vagy az elítélt hiányzásairól szóló tájékoztatás hiánya vagy a jegyzőkönyv pontos vezetésének elmaradása fordul elő. Az elítélt köteles heti egy napon munkát végezni, ennek elmaradása esetén pedig köteles a mulasztásáról igazolást benyújtani vagy a munkahely képviselőjének vagy pedig a pártfogó felügyelőnek. Ha helyszíni ellenőrzés során hiányzásra derül fény, amennyiben az elítélt is jelen van, a pártfogó figyelmezteti és a figyelmeztetést a jegyzőkönyvben is rögzíti.

Ha a helyszíni ellenőrzés során szabálytalanságra nem derül fény, a pártfogó felügyelő havi egy alkalommal személyesen vagy egyéb úton a munkahely képviselőjén keresztül ellenőrzi a munka végzését. A munkahely képviselőjének jelzése, valamint a jelenléti ív alapján felismerhető igazolatlan hiányzás vagy panasz esetén a pártfogó felügyelő írásbeli figyelmeztetést küld az elítéltnak, melyben felhívja, hogy a közérdekű munkát a jogszabályokban foglaltaknak megfelelően töltse és a pártfogó által meghatározott időpontban a munkavégzés folytatására a kijelölt munkahelyen jelentkezzen, ellenkező

---

⁵⁴⁵ 8 /2013. (VI. 29.) KIM rendelet 33. § (3)-(4) bekezdése

esetben a közérdekű munka büntetésének szabadságvesztésre történő átváltoztatására tesz javaslatot.

Új munkahely kijelölése

A pártfogó felügyelő a végrehajtás során folyamatosan ellenőrzi az elítélt körülményeit, és a beálló változások alapján szükség szerint intézkedik. A közérdekű munka végrehajtására új munkahely kijelöléséről a pártfogó felügyelő az ügyész vagy a büntetés végrehajtási bíró indítványára, illetve a kijelölt munkahely vagy az elítélt kérelmére határoz. Az elítélt lakó-, illetve tartózkodási helyének megváltozása esetén az elítélt kérelmére, amennyiben az elítélt új lakó- vagy tartózkodási helye az illetékességi területén kívül esik, gondoskodik az ügy iratainak áttételéről az illetékes kormányhivatal felé, intézkedéséről egyben tájékoztatja az elítéltet és az elrendelő bíróságot, tájékoztatja továbbá az ügyészt és a foglalkoztatási szervet, amennyiben az ügyben a munkahely kijelölése már megtörtént.

Az illetékes új pártfogó felügyelő az iratok megérkezését követően a már ismert módon gondoskodik a végrehajtás előkészítéséről. Amennyiben az elítélt ügyében korábban már sor került munkahely-kijelölésre, és rendelkezik érvényes foglalkoztathatósági szakvéleménnyel, a pártfogó intézkedik az új munkahely kijelöléséről. Az elítéltet az új munkahely kijelölése előtt meghallgatja, jegyzőkönyvben ismételten kioktatja jogairól és kötelezettségeiről, tájékoztatja a még ledolgozandó órák számáról, valamint a kijelölhető munkahelyekről.⁵⁴⁶

Új munkahely kijelölésére az illetékesség változása nélkül is sor kerülhet. A pártfogó felügyelő hivatalból, az elítélt vagy a munkahely kérelme alapján, illetve a büntetés-végrehajtási bíró és az ügyész felhívására gondoskodik az új munkahely kijelöléséről. A büntetés-végrehajtási törvény 286. § (1) bekezdése tételesen sorolja fel azokat az eseteket, amikor új munkahelyet kell kijelölni. Sor kerülhet új munkahely kijelölésére, ha a

---

⁵⁴⁶ 8 /2013. (VI. 29.) KIM rendelet 32. §

közérdekű munka a kijelölt munkahelyen nem hajtható végre, vagy a végrehajtása a munkafegyelem biztosítása érdekében vagy pedig az elítélt személyi körülményeiben történt változás miatt más munkahelyen célszerű. Továbbá a pártfogó felügyelő új munkahelyet jelöl ki akkor is, ha erre a büntetés-végrehajtási bíró vagy az ügyész felhívja. A pártfogó felügyelő a felülvizsgálati kérelmet a rendelkezésre álló iratokkal együtt a kérelem előterjesztésére nyitva álló határidő leteltét követően haladéktalanul felterjeszti a székhelye szerint illetékes büntetés-végrehajtási bírónak.⁵⁴⁷

A kijelölt munkahely vezetője vagy képviselője is kérheti új munkahely kijelölését, amennyiben véleménye szerint a végrehajtás a munkafegyelem biztosítása érdekében más munkahelyen lenne célszerű. Erre leggyakrabban olyan kisebb településeken kerül sor, ahol – ahogyan ez ma gyakori – az elítélt az önkormányzat dolgozóival, valamint a közfoglalkoztatásban résztvevőkkel dolgozik együtt. A munkahely vezetője, illetve a kijelölt munkafelügyelő, aki a helyi viszonyokat ismeri, azokban az esetekben például, amikor a sértett és az elítélt munkakapcsolatba kerülne egymással, vagy a helyben közismert haragos viszonyra való tekintettel az elítélt foglalkoztatása a munkafegyelem biztosítását veszélyeztetné, új munkahely kijelölését javasolhatja.

Az elítélt személyi körülményeiben történő változás is indokolhatja, hogy az elítélt vagy a munkahely új munkahely kijelölését kérelmezze. Példa erre, amikor az elítélt egészségügyi állapotában olyan tartós változás áll be, hogy a továbbiakban csak a megváltozott egészségügyi állapotának megfelelő munkafeltételeket biztosító munkahelyen foglalkoztatható.

Végül új munkahely kijelölésre kerül sor, ha a közérdekű munka azért nem teljesíthető, mert az elítélt jövedelmi viszonyai nem teszik lehetővé a kijelölt munkahelyre történő utazás költségeinek fedezését, valamint azt a kijelölt munkahely sem fizeti meg.⁵⁴⁸

---

⁵⁴⁷ Bv.tv. 286. §

⁵⁴⁸ Bv.tv. 286. § (1)

Közérdekű munka félbeszakítása és megszűnése

A pártfogó felügyelő a közérdekű munkával kapcsolatban folyamatosan ellenőrzi azokat a körülményeket, amelyek a munka végrehajtásának félbeszakítására, vagy a végrehajthatóság megszűnésének megállapítására adnak okot. Az elítélt vagy védője kérelmére fontos okból a büntetés-végrehajtási bíró a közérdekű munka végrehajtását félbeszakíthatja, de a félbeszakítás évente a hatvan napot nem haladhatja meg.⁵⁴⁹

A büntetés-végrehajtási bíró a közérdekű munka végrehajtását hivatalból vagy az elítélt kérelmére is félbeszakítja, ha az elítélt tizenkettedik hetet meghaladóan várandós, a gyermek egyéves koráig, feltéve, hogy gyermekét a saját háztartásában gondozza, vagy gyermekgondozási díjban vagy gyermekgondozási segélyben részesül, annak hátralévő idejére, de legfeljebb egy évre. Félbeszakítja akkor is, ha egészségi állapotában olyan tartós változás következett be, amely a közérdekű munka végrehajtását ideiglenesen nem teszi lehetővé, vagy a foglalkoztathatósági szakvélemény alapján vagy a foglalkoztatási korlátozásokra és a kijelölhető munkahelyekre figyelemmel az elítélt ideiglenesen nem foglalkoztatható, ezekben az esetekben legfeljebb egy évre.⁵⁵⁰ A közérdekű munka jellegére tekintettel a kérelem alapja lehet az is, hogy az elítélt bejelentett munkahelyen munkát vállal, és a próbaidő alatt a munkáltató nem biztosít számára szabadságot.

A félbeszakítás alatt az elévülés nyugszik.⁵⁵¹ A büntetés-végrehajtási bíró munkáját segítve a pártfogó felügyelő ezekben az esetekben tájékoztatást ad a fenti körülmények beállításáról, illetve később azok megszűnéséről is. A végrehajtást folytatni kell, amennyiben a gyermek nem az elítélt gondozásában van, vagy a gyermekgondozási díj vagy a gyermekgondozási segély folyósítását az egy év letelte előtt megszüntették, illetve akkor is, ha az elítélt meggyógyult, és egészségügyi állapota a végrehajtást már lehetővé teszi. Az előbbieket ellenőrzése céljából a pártfogó felügyelő megkeresi a Magyar Államkincstárt, és tájékoztatást kér, illetve kezdeményezi az elítélt megismételt foglalkoztathatósági szakvizsgálatát.⁵⁵²

---

⁵⁴⁹ Bv.tv. 288. § (1)

⁵⁵⁰ Bv.tv. 288. § (2)

⁵⁵¹ Bv.tv. 288. § (4)

⁵⁵² Bv.tv. 288. § (3)

A közérdekű munka vagy annak hátralévő része nem hajtható végre, ha az ítélet jogerőre emelkedése után az elítélt szülést követően gyermekének gondozásáról egy éven át saját háztartásában gondoskodott, legalább egy évig gyermekgondozási díjban vagy gyermekgondozási segélyben részesült, illetve amennyiben az elítélt a megismételt foglalkoztathatósági szakvélemény alapján munkavégzésre nem alkalmas. A végrehajthatóság megszűnését kell megállapítania büntetés-végrehajtási bírónak abban az esetben is, ha az elítélt az ítélet jogerőre emelkedését követően öt évet vagy azt meghaladó időt töltött szabadságvesztésben vagy előzetes letartóztatásban.⁵⁵³

A közérdekű munka befejeződése

A közérdekű munka végrehajtása ideális esetben azon a napon fejeződik be, amikor az elítélt a bíróság által kiszabott közérdekű munkát ledolgozza. Befejeződik továbbá a Bv. tv. 27.§ (1) bekezdésében felsorolt végrehajtást kizáró ok bekövetkezése alapján,⁵⁵⁴ illetve azokban a gyakori esetekben is, amikor a büntetést a bíróság szabadságvesztésre változtatja át, valamint ha a bíróság jogerős határozatában megállapítja a végrehajthatóság megszűnését. A végrehajtás záró pontja a pártfogó felügyelő által a közérdekű munka befejezéséről szóló értesítés kiküldése. A pártfogó az értesítést megküldi az első fokon eljáró bíróságnak, az ügyésznek, az elítéltnak (kivéve abban az esetben, ha az meghalt), a kijelölt munkahelynek (kivéve abban az esetben, ha az elítélt a közérdekű munkát már teljesítette), az illetékes állami foglalkoztatási szervnek, de csak abban az esetben, ha a nyilvántartásukban szereplő szerv került kijelölésre, és végül a bűnügyi nyilvántartó szervnek.⁵⁵⁵

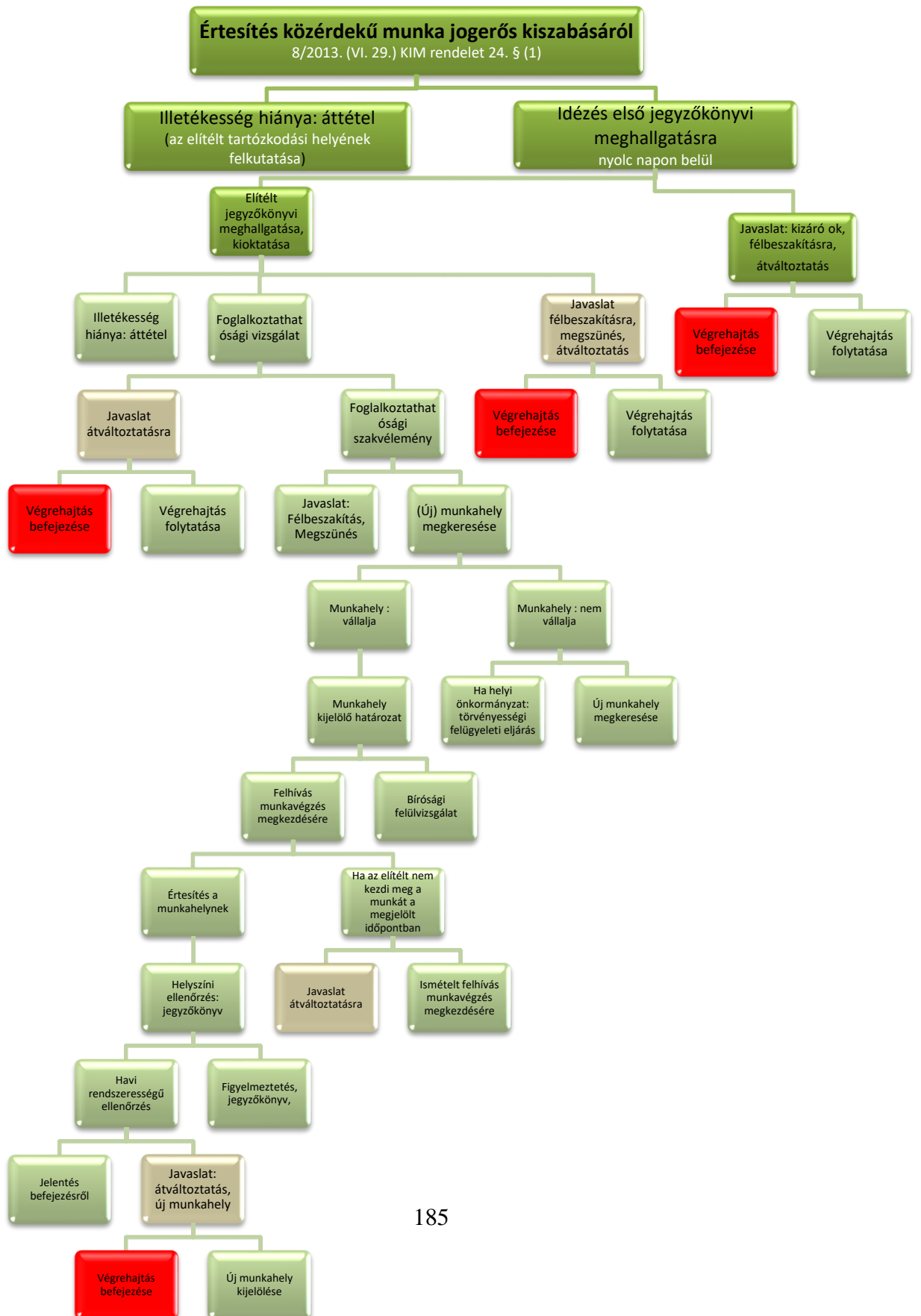
---

⁵⁵³ Bv. tv. 289. §

⁵⁵⁴ A büntetés végrehajtását kizárja az elítélt halála, az elévülés, a kegyelem, törvényben meghatározott egyéb ok.

⁵⁵⁵ 8 /2013. (VI. 29.) KIM rendelet 34. §

A közérdekű munka csoportos letöltése

A közérdekű munka végrehajtásának területén az elmúlt években láthatóan sok lényeges és az eredményes letöltést segítő változás történt. A meglévő problémákból az elévülések magas számát, valamint a rendelkezésre álló munkahelyek korlátozott számának problémáját sikerült megoldani, azonban ezek a technikai megoldások érdemben nem befolyásolták a legnagyobb gondot, amit a szabadságvesztésre átváltoztatások magas száma jelent. Többek között erre is megoldást kínál az elmúlt évek legprogresszívebbnek tűnő végrehajtási formája, a közérdekű munka csoportos letöltése. A csoportos letöltés, azaz amikor több elítélt tölti egyszerre a közérdekű munka büntetését, és végez egyszerre munkát ugyanazon a munkaterületen felügyelettel, több előnnyel is jár.

- A csoportos letöltés keretében a végrehajtás alatt a munkafelügyelők révén szoros és közvetlen kontroll valósul meg, kiküszöbölve azt a problémát, hogy az elítélt motivációja a közvetlen felügyelet hiánya miatt a letöltött munkaórák számával arányosan csökkenjen. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az azonnali visszajelzéseknek köszönhetően kevesebb az olyan igazolatlan mulasztások száma, amelyek végül a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatásához vezetnek.
- A csoportban végzett munka önmagában is számos előnnyel jár. A csoport által elérendő közös cél, a megvalósítás során szükségszerűen kialakuló belső csoporttagozódás, a járulékosan kialakuló versengés, mind magukban hordják annak a lehetőségét, hogy egy valódi munkahely körülményeit szimulálva létrejöhessen egy olyan környezet, amelyben a büntetési célok megvalósulhatnak.
- A szimulált, társas munkahelyi környezet hatékonyá teheti a munkaerő-piaci integrációt vagy reintegrációt is, ami a közérdekű munka egyik célja, vagy kellene, hogy az legyen.
- A csoportos letöltés során a munka megszervezésének, felügyeletének költségei alacsonyabbak, mivel egyszerre több elítélt dolgozik, a munka által létrehozott gazdasági haszon ugyanakkor nagyobb, hiszen a felügyelettel a munka hatékonyabb, több elítélt ugyanazon cél érdekében dolgozva pedig hatékonyabb is.
- A csoportos letöltés lehetőséget ad arra is, hogy nagyobb, társadalmilag jelentős, látványos munkákat elvégezve a társadalom szempontjából is láthatóvá és érzékelhetővé váljanak ennek a büntetési nemnek a szabadságvesztéshez képest

meglévő előnyei. A közérdekű munka büntetés céljai és haszna ugyanis a társadalom számára egyébként nem vagy csak ritkán érzékelhetők, legalábbis közvetlenül nem.

- A csoportos letöltés összeadódó munkapotenciálja jóval nagyobb, így a közérdekű munka büntetés fölállalhatja társadalmilag fontos célok elérését is. Így olyan büntetés lehet, amelynek a büntetési célokon túl más társadalmilag hasznos céljai is lehetnek, így a közösségi büntetés volta is hangsúlyosabb lehet.
- A munkavégzés során megvalósított felügyelet – amennyiben felkészült és motivált munkafelügyelővel történik – olyan erkölcsi-nevelő eszközöket is felhasználhat, amelyek kedvezően befolyásolhatják az elítélt későbbi visszaesésének esélyét is, jelentősen csökkentve azt.
- A tapasztalatok szerint a felügyelt csoportos letöltést olyan foglalkoztató helyek is szívesen vállalják, ahol egyébként nem fogadnának elítéltet. Ez a későbbiekben lehetőséget teremt, hogy ezek a helyek büntetésüket egyéni formában töltőket is fogadjanak. Így a csoportos letöltés, mint egyfajta reklám, lehetőséget teremt a közérdekű munka megismertetésére és elfogadtatására a szélesebb társadalommal. A csoportos letöltési projektek végrehajtása során több település is – a róluk levett adminisztrációs és felügyeleti teher csökkenése miatt – letöltőhely lett.⁵⁵⁶
- Az adminisztrációs terhek a csoportos letöltés esetében a munkafelügyelőt terhelik, a pártfogó felügyelők az adminisztrációs terheiknek csökkenésével visszatérhetnek hagyományos segítő, támogató szerepükbe a végrehajtás során.
- A hétfélig letöltés lehetőségeinek megteremtésénél szintén sok előnnyel bír a csoportos letöltés. Könnyebb és gazdaságosabb, egyúttal olcsóbb is a felügyeletet megszervezni nagyobb létszám esetén. Sok potenciális munkahely hivatkozik arra, hogy a megfelelő munkafeltételek biztosításának hiányában nem tudja foglalkoztatni az elítéltet, ugyanis az önkormányzatoknál, mint láttuk, a munkavégzés hétköznaponként munkaidőben történik, így az elítéltek munkafelügyelete hétfélig nem biztosítható.

---

⁵⁵⁶ 2013. év beszámoló a csoportos közérdekű munka büntetés végrehajtásáról TAMOP 5.6.2 kiemelt projekt a „Közérdekű munka büntetés végrehajtásának fejlesztése” alprojekt

Magyarországon a csoportos letöltés első kedvező tapasztalatai a kalocsai modellhez kötődnek.⁵⁵⁷ A program, ahol egy pártfogó felügyelői asszisztens irányításával dolgoztak csoportosan a büntetésüket töltő elítéltek a Bács-Kiskun Megyei pártfogók irányításával országos elismerést váltott ki.

A hivatal együttműködési megállapodásokat kötött a büntetés végrehajtását vállaló munkahelyekkel. Így többek között az Alsó-Duna-Völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatósággal, a Halasi Városüzemeltetési Igazgatósággal, a Kalocsa Városi Kommunális Intézménnyel, a KTE Utánpótlás Futball Közhasznú Egyesülettel. 2004-ben a Halas Városüzemeltetési Igazgatósággal, 2005-ben a kecskeméti KTE Utánpótlás Futball Közhasznú Egyesülettel együttműködőként pályázott a Hivatal az Országos Bűnmegelőzési Bizottság által kiírt „Közérdekű munka büntetésre ítélték városszépítő és közösségkiengesztelő jellegű munkatevékenységének megszervezése” című modellprojektre, sikeresen.⁵⁵⁸

A közérdekű munka csoportos letöltésének célja, hogy a közérdekű munka végrehajtása az egyéni letöltéshez képest hatékonyabban valósuljon meg. A program egyik legnagyobb előnye, hogy a szervezők fogadókészséget tapasztalnak olyan potenciális letöltő helyektől is, amelyek eddig nem vállalták a közérdekű munka büntetés letöltését. A kedvező fogadtatás oka, hogy a foglalkoztatók adminisztratív és szervezési terhei sokkal kisebbek ennél a letöltési formánál, mint a hagyományos esetben. A szervezethez és a kiszámíthatóság, a hatékonyság, az esetleges bonyodalmak esélyének csekély volta nagyban hozzájárul ahhoz, hogy ez a végrehajtási forma a foglalkoztatók szempontjából sokkal kedvezőbb legyen, mint a hagyományos mód.

A 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 24. § (4) bekezdése adja meg a közérdekű munka csoportos végrehajtásának jogszabályi háttérét. A rendelet szerint a kormányhivatal pártfogó felügyelői asszisztenseket és munkafelügyelőket foglalkoztat, akik a pártfogó felügyelő irányítása mellett részt vesznek a közérdekű munka végrehajtásának előkészítésében, a közérdekű munka ellenőrzésében, a jelentések előkészítésében, és a közérdekű munka csoportos letöltésének szervezésében, illetve végrehajtásában.

---

⁵⁵⁷ <http://igazsagugyihivatal.gov.hu/kozerdeku-munka> (2016. április-i letöltés)

⁵⁵⁸ 3001-7/2005. T Á J É K O Z T A T Ó Közgyűlés 2005. decemberi ülésére

A csoportos letöltés minden résztvevő számára előnyös. Az igazságügyi szolgálatoknál előny, hogy az ilyen formában letöltött büntetések végrehajtása gyorsabb, emiatt kevesebb a folyamatban lévő ügyek száma, így csökken az ügyteher, és az elévüléssel járó esetek száma is. Az elítéltek a munkafelügyelő irányítása alatt munkatapasztalatokat szerezve jobb esélyekkel indulnak a munkapiaci versenyben.⁵⁵⁹

A közérdekű munka csoportos letöltésének Magyarországon legutóbbi példája a TÁMOP 5.6.2 kiemelt projekt a „Közérdekű munka büntetés végrehajtásának fejlesztése” alprojekt keretében valósult meg. A program az észak-magyarországi régió három megyéjében, Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád megyékben zajlott le az ott összesen meglévő 28 kistérségből hétben.

A program során közérdekű munkafelügyelők segítségével látják el az elítéltek felügyeletét – tehermentesítve így a pártfogót – akiből kettő-kettő dolgozik minden megyében, miskolci, egri és salgótarjáni székhellyel. A felügyelők a közérdekű munka-koordinátor irányítása mellett dolgoznak, kiválasztásukkor arra törekedtek, hogy legalább középfokú, de inkább felsőfokú végzettséggel és műszaki, szociális, gazdasági képesséssel vagy munkatapasztalattal rendelkezzenek.

A végrehajtás során adminisztratív, ellenőrző, jelző és segítő, illetve közvetítő szerepekben kell megjelenniük. Vezetik a dokumentációt, kontrollálják a munkafolyamatokat. Mint a pártfogó szemei, észlelik a problémákat, mint segítő kezek egyszerre segítik az elítélteket, a pártfogó felügyelőt és a letöltő helyet is. Mint közvetítők pedig egyszerre tartatnak kapcsolatot mindhárom résztvevővel.⁵⁶⁰ A munkafelügyelők az egész végrehajtás legfontosabb szereplői.

A megyei Igazságügyi Szolgálatok tevékenységében az elmúlt évek során – elsősorban a TÁMOP 5.6.2. kiemelt projektnek köszönhetően – egyértelművé vált a közérdekű munka büntetések csoportos végrehajtási formájának hatékonysága. Gyakorlatukban mind a foglalkoztató szervezetek alapvető működését segítő csoportos végrehajtás (pl.:

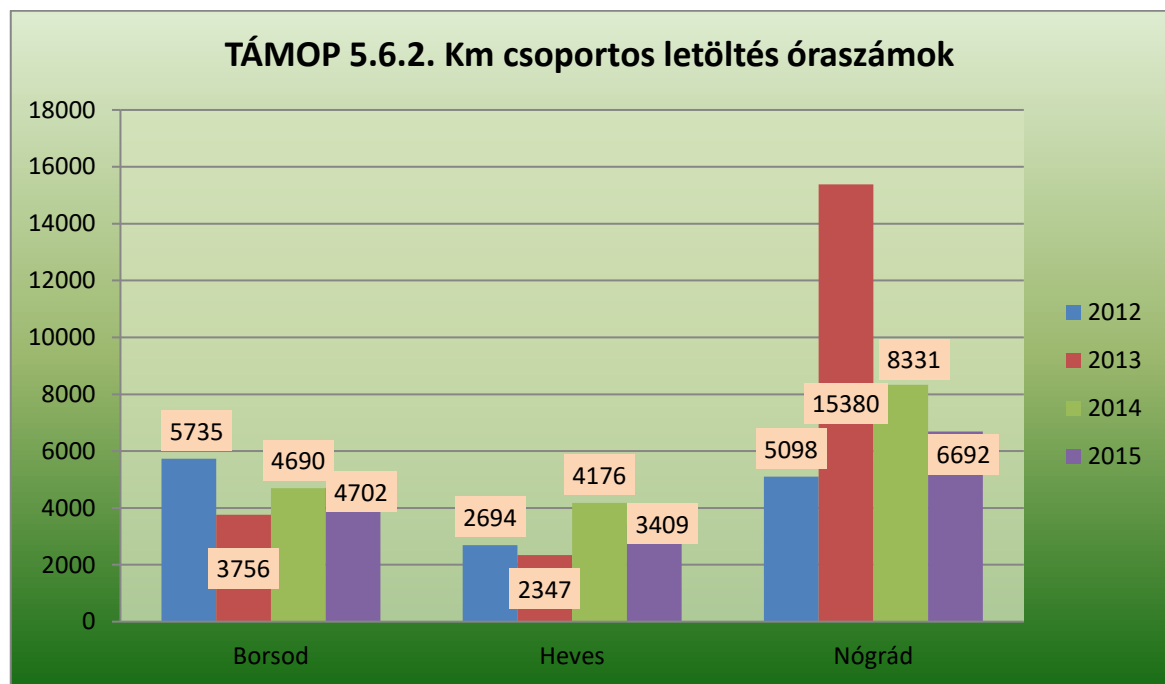
⁵⁵⁹ A közérdekű munka büntetés, és a közösségi foglalkoztató módszertani kézi könyve, Pártfogó Felügyelői Szolgálat módszertani füzetek 2012, 65.

⁵⁶⁰ A közérdekű munka büntetés, és a közösségi foglalkoztató módszertani kézi könyve, Pártfogó Felügyelői Szolgálat módszertani füzetek 2012, 70.

karbantartói, parkgondozói vagy közterület-takarítási tevékenység), mind a projektszemléletű (konkrét határidővel és célrendszerrel rendelkező) csoportos végrehajtás megtalálható.⁵⁶¹

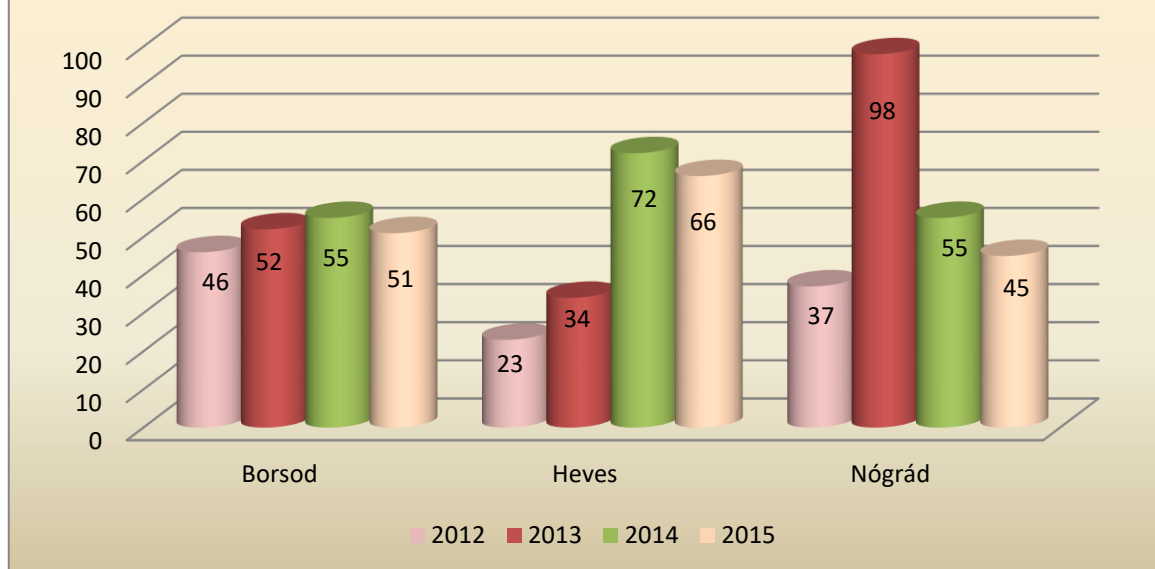
A projekt közérdekű munka büntetés végrehajtásának elsődleges célja a közösség számára is látható, valódi társadalmi jóvátételt jelentő közhasznú munka elvégzése (pl. épületek felújítása, parkgondozás, intézményi és közterületi takarítás).

A csoportos letöltés „A társadalmi kohéziót erősítő bűnmegelőzési és reintegrációs programok módszertani megalapozása” című (TÁMOP 5.6.2-10/1-2010-0001 kódszámú) kiemelt projekt fenntartásának keretében, területileg az Észak-magyarországi régióban, Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád és Heves megyében valósult meg. A programban több száz elítélt vett részt az elmúlt években, több tízezer munkaórát teljesítve.

⁵⁶¹ Patai Péter osztályvezető beszámolója a közérdekű munka büntetések csoportos végrehajtásának megyei tapasztalatairól 2.

Támop 5.6.2. Km csoportos letöltés létszám

A program keretében az elítéltek például a Miskolci Állatsegítő Alapítványnál, települési önkormányzatoknál és a hatvani Római Katolikus Egyházközségnél végeztek közérdekű munkát és megvalósult a kistokaji könyvtár felújítása is. A program főbb számait egy a projekt végén tartott összefoglalón ismertették, ahol táblázatba foglaltan is bemutatták az elért eredményeket. A táblázat a résztvevők számának, a ledolgozott órák és napok számának feltüntetésén túl a munka gazdasági hasznának bemutatására is kísérletet tesz, kontrasztként mellé állítva a szabadságvesztéses büntetés esetén fizetendő összeget. A számításban a gazdasági haszon a letöltő helyek gazdasági hasznára vonatkozik, a projekt költségét terhelő kiadások (bérjellegű kiadások, utazási költségek) nincsenek feltüntetve.

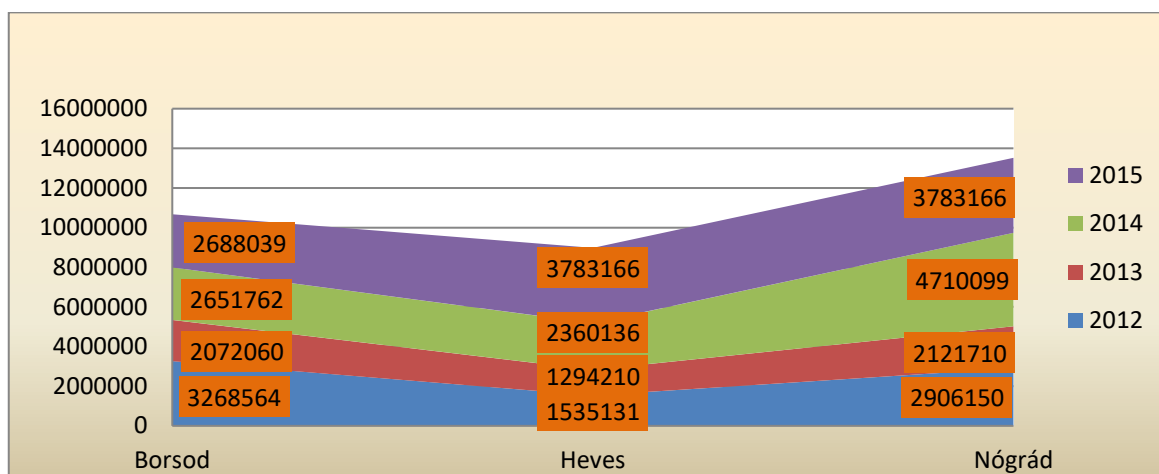
	Nógrád megye
	2013
Részvevők száma (fő)	98
Ledolgozott órák száma	15.380
Ledolgozott napok száma	2.563
Gazdasági haszon forintban*	8.483.530
Szabadságvesztéses büntetés esetén fizetendő összeg	20.504.000

	Borsod-Abaúj-Zemplén megye
	2013
Részvevők száma (fő)	52
Ledolgozott órák száma	3.756
Ledolgozott napok száma	626
Gazdasági haszon forintban*	2.072.060
Szabadságvesztéses büntetés esetén fizetendő összeg	5.008.000

	Heves megye
	2013
Részvevők száma (fő)	34
Ledolgozott órák száma	2.347
Ledolgozott napok száma	391
Gazdasági haszon forintban*	1.294.210
Szabadságvesztéses büntetés esetén fizetendő összeg	3.128.000

Összesen:

A forintosított közvetlen haszon túl a csoportos letöltés büntetőjogi szempontból kiemelten fontos eredménye, ami a fenti táblázatban nem szerepel, hogy a folyamatos és erős kontrollnak köszönhetően az eredményesen letöltött munkabüntetések aránya ennél a foglalkoztatási formánál kiugróan a legkedvezőbb. Még tisztább lenne ugyanakkor a kép, ha utánkövetéses módszerrel megvizsgálhatnánk ennek és a hagyományos formának a visszaesések terén mutatott értékeit is.

A közérdekű munka haszna

- A közérdekű munka egyik nagy előnye, hogy a büntető törvénykönyvben és a büntetés-végrehatási törvényben megjelölt célokon túl konkrét gazdasági haszna is van, illetve lehet. A szabadságvesztés költséges, annak alternatívájaként a közérdekű munka mindenképpen előnyös, és ha a szabadságvesztés kiváltásán túl is tud eredményeket felmutatni, az további fokozott alkalmazására nyomós érv. De vajon milyen számokkal mérhető ez a haszon? A közérdekű munka gazdasági hasznát a legkönnyebben úgy mérhetjük meg, ha a kiszámítjuk, hogy adott számú ember adott időszakban milyen költséggel végezne munkát. Azaz ugyanezen emberek munkaviszony keretein belül mennyibe kerülnének a munkáltatónak? A végzett munka jellege miatt kínálkozik a lehetőség, hogy az elítéltek bérét a közfoglalkoztatottak béréből vezessük le. A számítás alapja a közfoglalkoztatási bér és a közfoglalkoztatási garantált bér megállapításáról szóló 170/2011. (VIII. 24.) Korm. rendelet, mely szerint az egy napra fizetendő legkisebb bér 3.639 Ft, ami járulékvonzattal felszorozva napi 4.627 Ft. Az így kapott napi tételt szorozva a

munkával töltött napok számával megkapjuk, mennyi hasznot termel egy-egy elítélt munkája során, vagy legalábbis azt, hogy azt elért eredmény létrehozása mennyibe került volna egyébként.

- Az közérdekű munka által elért haszon persze akkor érdekes igazán, ha nem a bér bekerülési költségeivel, hanem a szabadságvesztés költségeivel vetjük össze. Ma átlagosan évi 1.317.507 Ft-ba kerül egy rab őrzése és ellátása – a Helsinki Bizottság által megrendelt tanulmány szerint⁵⁶² – ami valamivel több mint 3600 forintot jelent fogvatartottanként naponta. Ezt a két összeget összehasonlítva kapjuk meg valójában a közérdekű munka teljes hasznát, ami naponta több mint 8000 forint.

3.1.4 Problémák a közérdekű munka büntetéssel

A legbonyolultabb büntetés, amatőr szereplőkkel

A közérdekű munka büntetés olyan büntetés, amely a többi büntetéshez képest rendkívül sok szereplőt foglalkoztat a végrehajtás során, a sok szereplő pedig egyúttal a lehetséges hibák számát is növeli⁵⁶³. A szereplőknek ugyanis egy rendkívül komplex, sok bizonytalansági tényezőt tartalmazó, bonyolult, egymásra épülő rendszerben kell(ene) együttműködni. Együtt kell működniük, hogy a büntetés kiszabását megelőzően bemutatott pártfogó felügyelői véleményt követően a büntetés jellegének bírói meghatározása után létrejöjjön a találkozó a pártfogó felügyelővel, megszülessen a foglalkoztathatósági-egészségügyi szakvélemény, a nyilvántartóban szerepeljen olyan munkáltató, akinél az elítélt számára – figyelemmel a lakóhelyére, képzettségére, egészségügyi állapotára, korára – előreláthatóan lesz megfelelő feladat, lehetőleg olyan persze, amely egyúttal kifejezésre juttatja az elítélt jóvátételi szándékát is, és hogy ez a munkáltató előzetesen vállalja is a foglalkoztatást. Fontos továbbá az is, hogy a végrehajtás során az elítélt olyan környezetbe, olyan személyek közé kerüljön, ahol a büntetési célok érvényesülése lehetővé válik, és a munkáltató által kijelölt személy, aki a

---

⁵⁶² <http://www.helsinki.hu/a-fogvatartas-ara/>

⁵⁶³ SZÉKELY István János, *A közérdekű munka büntetés, az ügyész és egyéb szervek (személyek) szerepe a közérdekű munka büntetés végrehajtása során*. *Ügyészek Lapja*, 2002/4, 13.

nyilvántartó lapot vezeti, feladatát akár több éven át felelősségteljesen és pontosan végezza. Nem utolsósorban pedig fontos az is, hogy a pártfogó felügyelőnek legyen ideje, energiája, hogy mindezt ellenőrizze, kontrollálja, és ha szükséges, segítséget nyújtson az elítéltnak.

A Btk-ban szereplő büntetések között egyedül a közérdekű munka sajátossága, hogy végrehajtásában nem csak professzionális szakembergárda, hanem „amatőrök” is részt vesznek. Az elítélt felügyeletét, foglalkoztatását végül minden esetben büntetés-végrehajtási szakértelemmel nem rendelkező személyek látják el, és jogosnak tűnik az aggodalom, hogy még azokban az esetekben is, amikor a közérdekű munka végrehajtása látszólag rendben megtörténik, a papíron látszólag rendben lévő végrehajtás mögött valójában csak a nyilvántartólapot vezető személy konfliktuskerülése, *horribile dictu* kényelmessége húzódik meg. Kérdéses továbbá, hogy a „munkahelyi kollektíva nevelő ereje” olyan tényező-e, amire lehet építeni a végrehajtás során. A javító-nevelő munka történetéből az látszik, hogy erre az elemre építeni nem feltétlenül a siker záloga.

A szabálysértési joggal egyező terminológiából fakadó problémák

Külön problémát jelent a végrehajtás során, hogy a 2012. II. törvény értelmében 2012. április 15. óta van lehetőség a helyszíni bírság, illetve pénzbírság közérdekű munkára történő átváltására a szabálysértési jogban is. Egy ombudsmani vizsgálat megállapította,⁵⁶⁴ hogy évente mintegy száz ügyben a végrehajtásért felelős területi szolgálatok a közérdekű munkára ítélt megkeresésekor már azzal szembesülnek, hogy a kiszabott büntetést „végrehajtották”.

Ezekben az esetekben az elítélt, aki nincs tisztában a szabálysértési törvényben szereplő közérdekű munka, valamint a Btk.-ban szereplő közérdekű munka büntetés közötti különbséggel, a büntetés kiszabása után felkeresi a munkaügyi központot, amely úgyszintén nincs tisztában azzal, hogy a közérdekű munka büntetés végrehajtása ezekben az esetekben a Szolgálat feladata, munkahelyet biztosít tehát az elítéltnak. A jegyző pedig

---

⁵⁶⁴ Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-7644/2012. számú ügyben

határozatban kijelöli a foglalkoztatót, s minden megy a maga útján, csak éppen nem rendben.

Az ilyen esetek okai abban keresendők, hogy a hatályos magyar jogrendszerben a büntetés mellett többféle közérdekű munka is létezik. A szabálysértések elkövetőivel szemben is alkalmazható közérdekű munka, továbbá a közigazgatási bírság is megváltható ezzel a szankcióval. Az ezekben az ügyekben alkalmazott közérdekű munka végrehajtásáért viszont nem a Pártfogó Felügyelői Szolgálat, hanem a munkaügyi központok és a jegyzők felelősek. Megoldást a terminológiai egyezések felszámolása jelenthetne, a pénzbüntetés és a pénzbírság összekeverésére például kisebb az esély.

A büntetés kiszabásakor felmerülő problémák

A Btk. 47. § (3) bekezdése kimondja, hogy a bíróság ítéletében rendelkezik a közérdekű munka jellegéről. A (4) bekezdés szerint pedig az elkövető csak olyan munka végzésére kötelezhető, mint láttuk, amelyet – figyelemmel egészségi állapotára és képzettségére – előreláthatóan képes elvégezni.

Ez a rendelkezés alapos előzetes ismereteket vár el az ítélő bíróságtól az elkövető személyiségéről, egészségi állapotáról és képzettségéről, hogy a bíróság a büntetést valóban a büntetési célok szolgálatába tudja állítani. Feltételezzük, hogy az esetek döntő részében a bíróság az ítélelhozatal időpontjában a tárgyalásokon szerzett tapasztalatai alapján már valóban rendelkezik a szükséges előzetes ismeretekkel.

Ám a 2010. évi CLXI. törvénnyel bevezetett módosítás óta a Be. 544 §. pontja értelmében tárgyalás mellőzésével, végzésben is kiszabható közérdekű munka.⁵⁶⁵ Ráadásul a Be. 547. §(1) szerint a bíróság a végzésben más büntetések mellett, közérdekű munkát is alkalmazhat, és az (5) bekezdés ehhez ráadásul még hozzáfűzi azt is, hogy „ha a tárgyalás mellőzését az ügyész indítványozta, a végzést bírósági titkár is meghozhatja.” A tárgyalás mellőzésével hozott végzés sajátosságából adódóan a bíró az iratok alapján dönt, s ebből kifolyólag nincs saját személyes tapasztalata a vádlott fizikumáról, szellemi állapotáról,

---

⁵⁶⁵ PÁPAI-TARR Ágnes, *A büntetőeljárás gyorsításáról*, Gondolat Kiadó, Budapest 2012, 205.

így ebben az esetben különösen fontos az alapos tájékozottság a közérdekű munka jellegének kijelölése végett.”⁵⁶⁶

Fölmerül a kérdés, hogy a tárgyalás mellőzése esetén a bíró, illetve a valószínűleg kevesebb tapasztalattal rendelkező bírósági titkár mire támaszkodva hozza meg ezt a büntetési célok megvalósulása szempontjából nagyon fontos döntést⁵⁶⁷. A válasz szerencsére jogszabályban rögzített módon megvan.⁵⁶⁸ Az ügyész a közérdekű munka vagy a jóvátételi munka alkalmazására vonatkozó indítvány megtétele előtt vagy a bíróság a büntetéskiszabás körében pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendeli el. A pártfogó felügyelő pedig a véleményben bemutatja a terhelt munkára való alkalmasságát, egészségi állapotát, iskolai végzettségét, szakképzettségét vagy szaktudását, munkaviszonyát és a végrehajtás szempontjából lényeges egyéb személyes körülményeit, illetve azt, hogy a közérdekű munka vagy a jóvátételi munka teljesítését vállalná-e.

Az ügyész a közérdekű munkára irányuló indítványa előtt tehát kérhet pártfogó felügyelői véleményt, amely tartalmazza azokat a szükséges ismereteket és személyes körülményeket, amelyek vagy megalapozzák az eredményes végrehajtás lehetőségét, vagy kétségessé teszik azt.

A pártfogó felügyelői vélemény a környezettanulmányhoz sok mindenben hasonló, de annál lényegesen részletesebb irat. A pártfogó felügyelői vélemény a terhelt személyiségét és életviszonyait jellemző tényeket és körülményeket, például a terhelt családi körülményeit, egészségi állapotát, esetleges káros szenvedélyeit, lakhatási körülményeit, iskolai végzettségét, szaktudását, munkahelyét, vagy a foglalkoztatására vonatkozó adatokat, jövedelmi, vagyoni viszonyait írja le. Ezenkívül bemutatja a feltárt tények, körülmények és a bűncselekmény elkövetése között fennálló kapcsolatot is.⁵⁶⁹

Továbbá a vélemény lényeges adatokat tartalmaz a büntetőeljárás és a büntetés-végrehajtás szempontjából a terhelt mikro- és makrokörnyezetéről, személyiségéről, az elkövetett bűncselekmény motívumáról, arról, hogy megbánta-e a bűncselekmény elkövetését, továbbá hajlandó-e, illetve képes-e az együttműködésre, illetve a jóvátételre.

---

⁵⁶⁶ NAGY Anita, „Közösségi szankciók” a különleges eljárásokban, Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXI. 2013, 287.

⁵⁶⁷ KONCSEK *i.m.* 95.

⁵⁶⁸ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 12. § (1)

⁵⁶⁹ Be. 114/A. §-a, (2) bekezdés

A vélemény egyúttal javaslatokat is megfogalmaz a fenti tények ismeretében arra vonatkozóan, hogy milyen intézkedés, külön magatartási szabály jelentene visszatartó erőt az újabb bűncselekmény elkövetésétől.

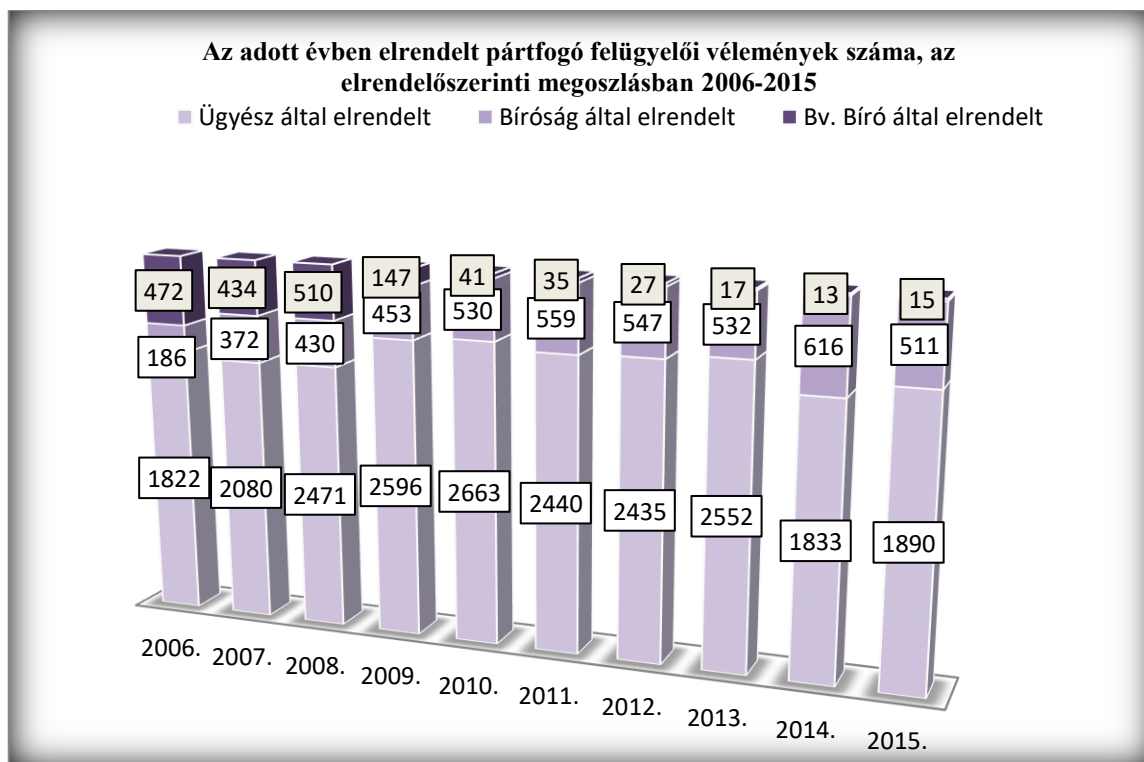
Érdekesség, hogy pártfogó felügyelők elmondása alapján gyakran előfordul, hogy a bíróságok környezettanulmányt,⁵⁷⁰ nem pedig pártfogó felügyelői véleményt kérnek tőlük a közérdekű munka büntetés kiszabása előtt. Amikor a pártfogó válaszában azt közli, hogy a Be. 114/A. § (1) bekezdése értelmében csak a (2) bekezdésének megfelelő pártfogó felügyelői vélemény elkészítésére van lehetősége, általában nem kerül sor új, a jogszabályoknak megfelelő pártfogó felügyelői vélemény elrendelésére, hanem a bíróság ilyenkor legtöbbször inkább a nélkül hozza meg a döntését.

Ez a speciális szakértői vélemény tehát segítheti az ügyészség, bíróság munkáját, a szabadságvesztéssel nem járó alternatív szankciók hatékonyabb alkalmazását, az elterelési lehetőségek körének bővítését, valamint ami nagyon fontos, a bíróságokra nehezedő terhek csökkentését. És persze nem szabad elfelednünk azt sem, hogy „A közérdekű munkával kapcsolatos publikációk hangsúlyozzák annak a jelentőségét, hogy a végzendő munkát az elítélt személyiségének megfelelően kell megválasztani.”⁵⁷¹

---

⁵⁷⁰ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 453. § (2),(3) bekezdés

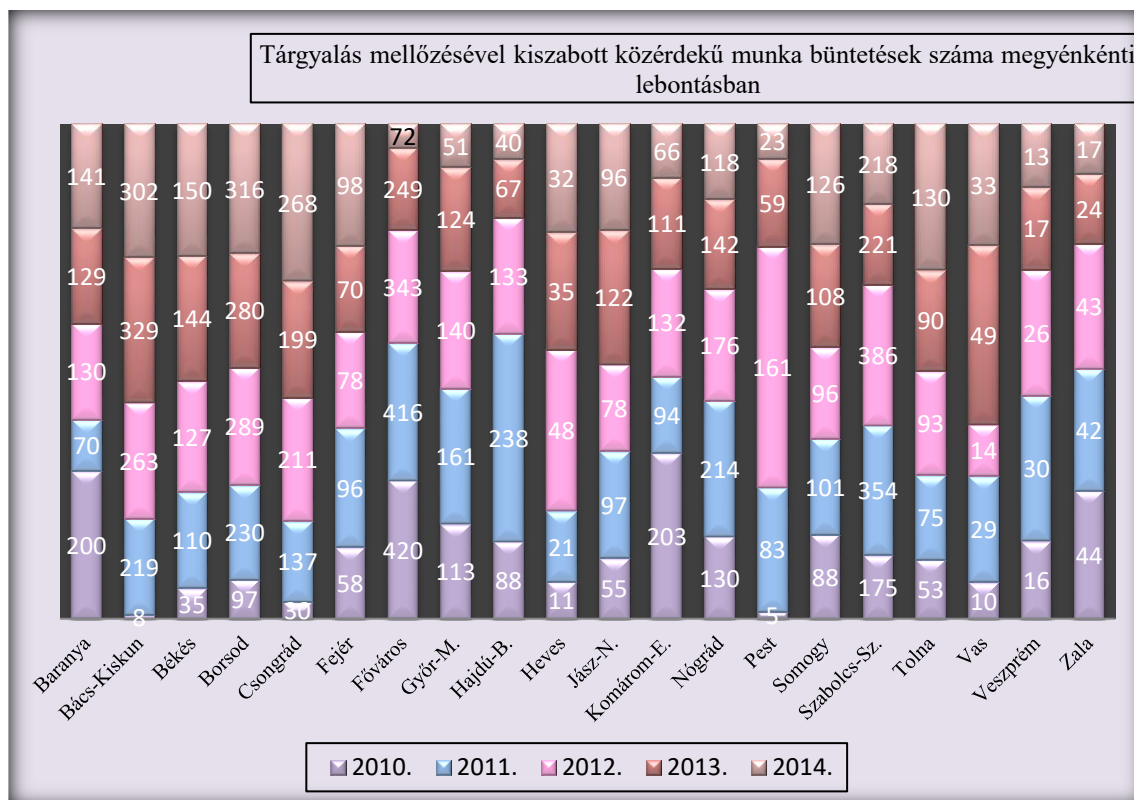
⁵⁷¹ VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog*, Dialóg Campus kiadó, 2006, 316.

Forrás: Igazságügyi Hivatal

A fenti ábrán az látszik, hogy az eddig leírtakkal ellentétben a bíróság csak a legritkább esetben él a lehetőségével. Sőt alapvető jogok biztosának jelentése szerint a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal az erre a kérdésre adott válaszában úgy nyilatkozott, hogy az ügyészség a közérdekű munka büntetés kiszabására vonatkozó indítványa megtétele előtt soha (!) nem kér pártfogó felügyelői véleményt, még akkor sem, ha tárgyalás mellőzésével történik a büntetés kiszabása.⁵⁷² Az pedig a lenti ábrán is jól látszik, hogy a tárgyalás mellőzésével kiszabott közérdekű munkabüntetések nem csak eseti jelleggel vannak jelen, hanem számuk jelentős, sőt hét megyében az elmúlt évben is nőtt az így kiszabott büntetések száma.

⁵⁷² Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-7644/2012. számú ügyben

Forrás: Igazságügyi Hivatal

Nincsen ez sajnos másként olyan adatok tekintetében sem, amelyek egyébként általánosságban az ítélkező bíróság rendelkezésére állnak, vagy legalább is elérhetőek. Néhány éve az Igazságügyi Hivatal „A közérdekű munka büntetés-végrehajtási gyakorlatának elemzése” című tanulmányában megvizsgált háromszáz, 2005 második félévében befejezett ügyet. A vizsgálat az elmúlt időszak legfontosabb és legpontosabb eredményeit nyújtja a közérdekű munka gyakorlati alkalmazásának tekintetében, mivel a 2011-es kutatás eredményei még nem kerültek feldolgozásra, ezért sajnos még nem láttak napvilágot, a tervezett 2016-os kutatás pedig még nem kezdődött el, és a Hivatal bizonytalan helyzetét tekintve kérdéses az is, hogy valaha elkezdődik-e.

A kutatásban született megállapítások számos problémára rámutatnak. A vizsgált esetek 14%-ban a terheltet a kiszabott közérdekű munka büntetést megelőzően már ítélték közérdekű munka büntetésre. A bíróságok ezekben az ügyekben úgy szabtak ki másodsorra is közérdekű munka büntetést, hogy előzőleg kiszabottaknak csak kevesebb, mint a fele, egészen pontosan 45,5% fejeződött be eredményesen. Az ügyek ötöde szabadságvesztésre történő átváltoztatással végződött, és közel hatoda végrehajthatatlan volt, ennek ellenére a bíróság ismételten közérdekű munkát szabott ki. Ugyanakkor a

kutatás azt is megállapítja, hogy az előzőleg kiszabott büntetés sikeressége vagy sikertelensége meglehetősen nagy pontossággal képes megjósolni a sorban következő büntetés sikerességét vagy sikertelenségét. Ha az előző büntetést sikeresen fejezte be az elítélt, akkor 80 % az esélye, hogy a következő is eredményesen fejeződik be. Fordítva még relevánsabb az összefüggés: ha a korábbi büntetés szabadságvesztésre történő átváltoztatással zárult, 89%-ban az újabb büntetés vonatkozásában is ez történt.⁵⁷³

A kutatás alapján továbbá megállapítható az is, hogy a sikeres letöltések aránya a büntetlen előéletűek között a legnagyobb (84,3%), és az egyszerű bűnismétlőtől a többszörös visszaesők felé haladva a sikeresség folyamatosan csökken. A többszörös visszaesők esetében az esély a sikerre már mindössze 21 %, az átváltoztatásra pedig 39 %, tehát elmondható, hogy a többszörös visszaesők esetében a közérdekű munka eredményes kitöltésének az esélye elenyésző.⁵⁷⁴

A kutatásban szereplő ügyek befejeződése szempontjából releváns adat, hogy a fentiek és más problémák miatt mindössze 57% azoknak az ügyeknek az aránya, ahol a közérdekű munkát sikeresen hajtották végre. A főlvázolt képhez még hozzátartozik, hogy a kutatás eredményeit 2005-ben még csak 4949 közérdekű munkára ítélt vonatkozásában kell értelmeznünk, ugyanez a szám 2013-ban 13.568 fő, ami az összes kiszabott büntetés 23,59 %-a.⁵⁷⁵ Tehát a közérdekű munka büntetés számában és arányában is radikális növekedést mutatott az elmúlt években.

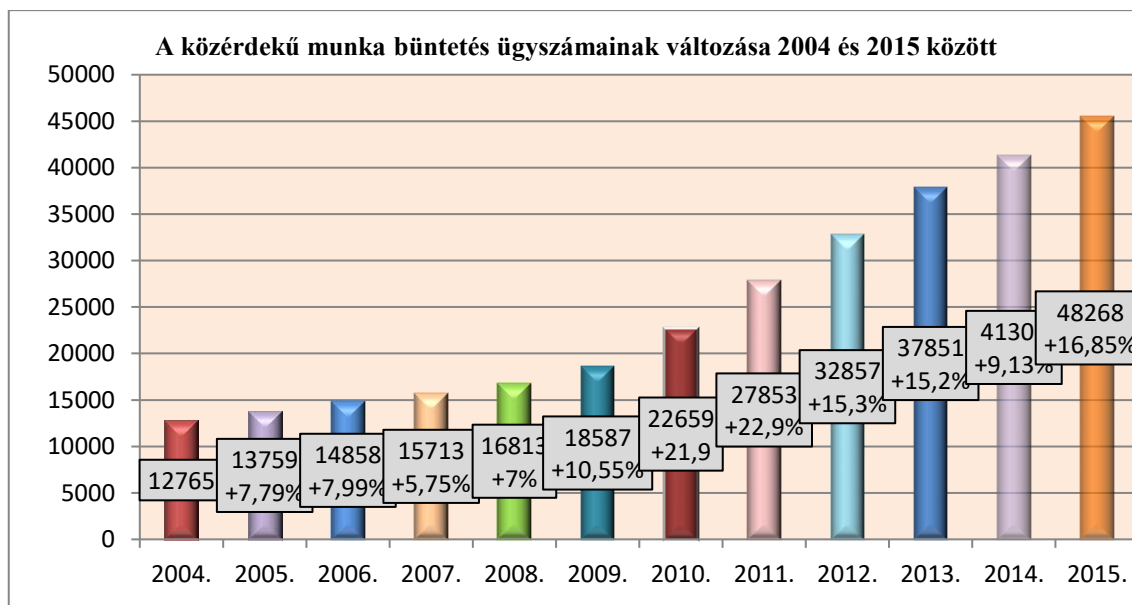
A lenti ábra az adott évben folyamatban lévő ügyek számának alakulását mutatja. Látható, hogy 2004-hez képest a folyamatban lévő ügyek száma kevés híján megnégyszereződött

---

⁵⁷³ GOMBIK Gergely, *A közérdekű munka büntetés*. In: BORBÍRÓ Andrea, KISS Anna, VELEZ Edit, GARAMI Lajos (szerk.), *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve*, 2009, II., 257.

⁵⁷⁴ GOMBIK, *i.m.* 259.

⁵⁷⁵ <http://www.mklu.hu/repository/mkudok1751.pdf> (2016. március 10-i letöltés)

Forrás: Igazságügyi Hivatal

Ha a fenti adatokat figyelembe vesszük, egyértelmű, hogy a közérdekű munkát elsősorban olyan személyekkel szemben kellene, illetve szabadna alkalmazni, akik a fenti bűnismétlői kategóriákban nem szerepelnek, vagy legalábbis törekedni kellene arra, hogy az átlagoshoz képest a közérdekű munkára ítétek között kisebb legyen a büntetett előéletűek, illetve a bűnismétlők aránya. Ezzel ellentétben, ahogyan a már hivatkozott ombudsmani jelentés is megállapítja ez az arány pontosan fordított, azaz az általános mintához képest a közérdekű munkára ítélt 12.000 főből 2011-ben csak 4800, tehát 41% volt büntetlen előéletű, 51% büntetett előéletű, 4% visszaeső és 3% többszörös visszaeső volt. Tehát a közérdekű munkára ítétek között a büntetett előéletűek aránya jelentősen meghaladja az elkövetőknél általában fennálló arányokat, hiszen az általános mintában a bűnelkövetőknek csak egyharmada, 2005-ben például csak 36 százaléka volt bűnismétlő.⁵⁷⁶

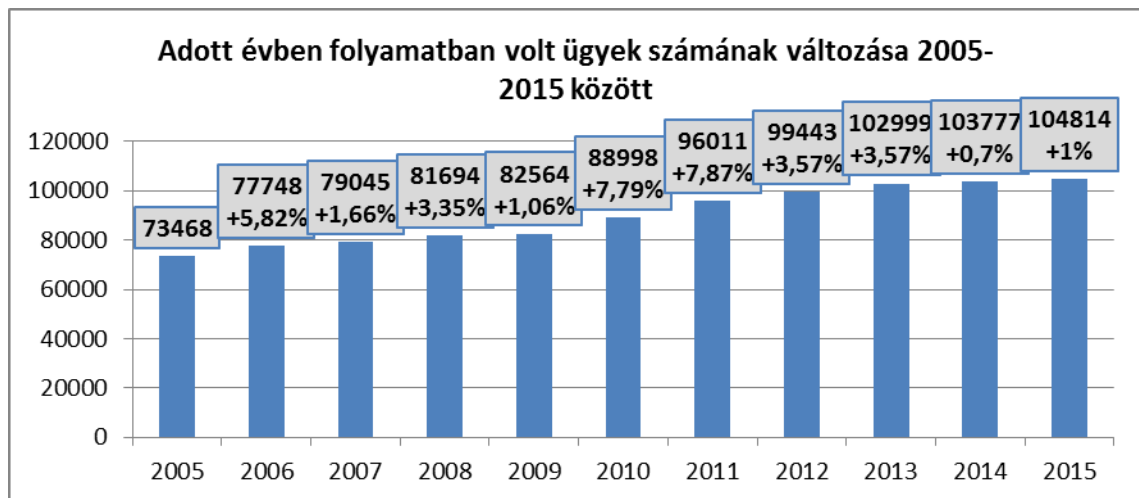
Ha feltesszük a kérdést, hogy melyik tehát az az elkövetői kör, ahol a közérdekű munkabüntetés kiszabása a legnagyobb sikerrel kecsegtet, akkor a válasz az, hogy átlag fölötti sikerességi mutatóval rendelkeznek a garázda-jellegű bűncselekményt elkövetett személyek (76,3%), valamint a szakmát, érettségét szerzett elítéltek (78,6%), és azok, akiknek bejelentett munkájuk van (83,7%). Az említett kutatás eredményei szerint a mostani gyakorlattal szöges ellentétben a közérdekű munka büntetés alkalmazása

⁵⁷⁶ Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-7644/2012. számú ügyben

elsősorban a büntetlen előéletű, nem a vagyon elleni, hanem elsősorban a például garázda-jellegű bűncselekményt elkövetett, szakképzettséggel, továbbá bejelentett munkaviszonnyal rendelkező bűnelkövetők esetében célszerű és főként költséghatékony.

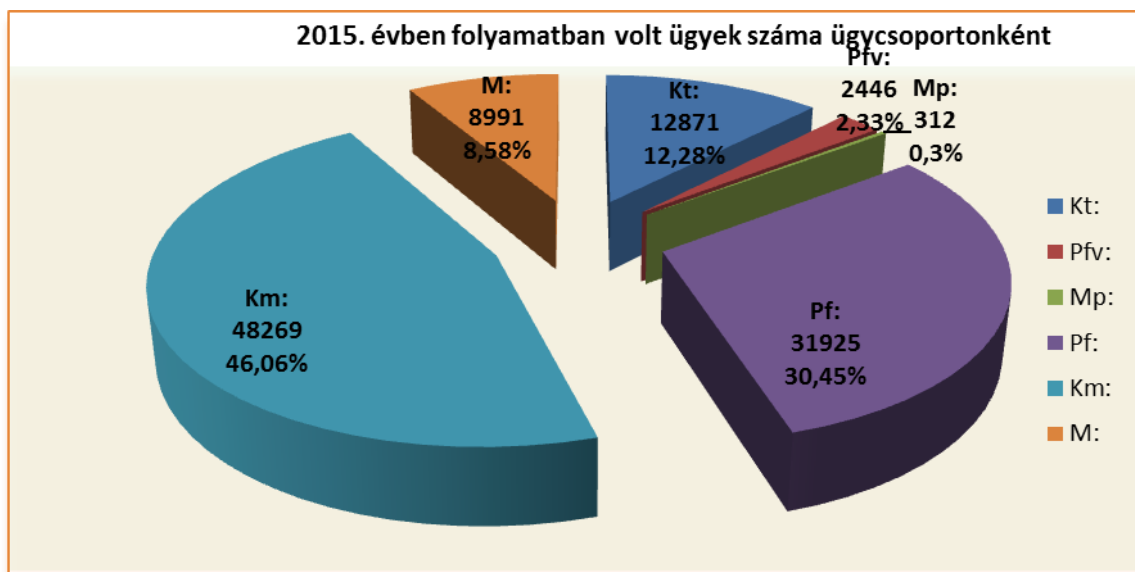
Problémák a végrehajtás során

„A community service (közérdekű munka) alkalmazásának a lehetőségét és eredményességét a jól szervezett és gondosan ellenőrzött végrehajtás határozza meg” – írta Kelemen Ágnes 1989-ben A Community Service – közérdekű munkavégzés – büntetés angliai tapasztalatairól című cikkében. A megállapítás azóta is helytálló, sőt talán soha nem volt annyira aktuális, mint manapság, amikor a különféle ügytípusokkal maximálisan túlterhelt pártfogó felügyelők próbálnak legalább minimális szinten eleget tenni a közérdekű munka büntetés kapcsán fölmerült feladataiknak. A pártfogó felügyelők feladatai 2003 óta folyamatosan nőnek, létszámuk ezzel szemben gyakorlatilag változatlan, sőt az utóbbi időben csökken.

Forrás: Igazságügyi Hivatal

Összességében minden ügycsoportban elmondható az ügyszámok növekedése az utóbbi években, mint a fenti ábrán látszik, 2005-ben 73.468, 2008-ban már több mint 81.000, 2012-ben majdnem 100.000, 2014-ben majdnem 104.000 ügy volt folyamatban, 2015-ben az ügyek száma elérte a 104.814-et, melyből, mint a lenti ábrán látszik, a közérdekű munka 48.269 ügyszámmal volt jelen.

Forrás: Igazságügyi Hivatal

A pártfogó felügyelők száma ugyanakkor csökkent 2010 és 2014 között 11,4 százalékkal, a 2014. év végén 347 pártfogó felügyelő dolgozott szerte az országban.⁵⁷⁷ Az új Bv. tv. értelmében⁵⁷⁸ pedig büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői munkakörbe is áthelyezésre került 30 fő, tovább csökkentve a létszámot, és tovább növelve az egy főre jutó esetszámot.

Egy régi adósságát sikerült törlesznie a jogalkotásnak azzal, hogy az új szabályok értelmében a pártfogó felügyelői szolgálat gondoskodik a közérdekű munka végrehajtásáról.⁵⁷⁹ A munka jellegéről azonban most is, mint az 1997 évi módosítás óta mindig, az ítélő bíróság rendelkezik. Kérdés, hogy nem lenne-e logikus – ha már minden mást a pártfogó hatáskörébe utalt a törvényalkotó – ezt is rá bízni. A fenti rendelkezésről egyebekben elmondható, hogy a végrehajtás valóban egyszerűsödik, viszont a pártfogó feladatai tovább sokasodnak.

A pártfogó felügyelőnek számos feladata van, akkor is, ha a közérdekű munka az elvárt rendben zajlik, terhei pedig tovább nőnek azokban a nem ritkán előforduló esetekben, ha

⁵⁷⁷ <http://igazsagugyhivatal.gov.hu/szeiberling-tamas-a-bunelkovetok-felugyelete-kozossegi-erdek> (2015. október 30-i letöltés)

⁵⁷⁸ Bv. tv. 3.§ 3. pont

⁵⁷⁹ KONCSEK *i.m.* 96.

a végrehajtással problémák adódnak. Fontos ugyanakkor, hogy a pártfogó felügyelő a végrehajtás utolsó mozzanatáig jelen legyen, hiszen mint láttuk, ez a záloga a közérdekű munka büntetés sikerének.

Egy példa arra, hogyan működik ez a gyakorlatban. Hajdú-Bihar megyében jelenleg egy pártfogó felügyelőre 400 körüli közérdekű munka büntetés végrehajtása, felügyelete és ellenőrzése hárul. Könnyen kiszámolható, hogy ha minden egyes ügygel havonta mindössze egy órát foglalkozna, akkor is többszörösen haladná meg a rendelkezésre álló havi munkaidőkeretet. Nem meglepő tehát, hogy ellentétben az elvekkkel, a közérdekű munka végrehajtása során a közérdekű munkára ítétekkel a pártfogó felügyelő főszabályként egy alkalommal, legfeljebb egy óra időtartamban találkozik, az ellenőrzésre, a személyes jelenlétre, felügyeletre egyáltalán nem marad ideje. Még ha feltételezzük is azt, hogy vannak olyan területek az országban, ahol több idő jut egy-egy elítéltra, akkor is kétséges, hogy az elvileg másodlagos kontroll- és adminisztratív elemeken túl jut-e ideje, energiája a pártfogónak arra, hogy a hagyományos és elvárt segítő funkciójában (is) megjelenjen, amennyiben ennek szükségét látja. A jelenleg érvényes tendenciák, a változatlan, sőt csökkenő pártfogói létszám, a kiszabott közérdekű munka büntetések számának növekedése minden esetre sajnos nem erre utal.

Azonban mindenképpen le kell szögeznünk, hogy a felügyelet egyébként kiemelten fontos, nemcsak a hatékonyság, hanem a törvényesség szempontjából is. Az elítélt ugyanis munkáját nem munkaviszony, hanem büntetés-végrehajtási jogviszony alapján végzi, tehát rá nem vonatkoznak a Munka törvénykönyvének azon szakaszai, amelyeknek fő feladata a munkavállaló érdekeinek védelme. A nemzetközi környezettel foglalkozó fejezet részletesen kifejti, hogy a 29. számú ILO egyezmény 2. cikk 2c) pont alapján az elítélttel szemben alkalmazott kötelező munka vagy szolgálat csakis akkor van kivéve a kényszer vagy kötelező munkára vonatkozó tilalom hatálya alól, ha azt hatóság felügyelete és ellenőrzése alatt végzik. A feltételek konjunktívak, a felügyelet valamint az ellenőrzés is a végrehajtás során elengedhetetlen. Tehát ha ezekre bármilyen okból nem kerül sor, hiába adott egyébként formálisan a lehetőség a feltételek teljesülésére, az adott ország gyakorlata ellentétes az egyezménnyel, hisz az egyezmény szövegezése nem pusztán az ellenőrzés lehetőségét, hanem az ellenőrzés tényét követeli meg, és csakis ebben az esetben tartozik a gyakorlat az egyezményben meghatározott kivételek sorába.

A közérdekű munka magyar szabályozása és a kényszermunka tilalma

Az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 8. cikkének 3/a. pontja szerint senkit sem lehet kényszer- vagy kötelező munka végzésére kötelezni. Magyarországon a 2000. évi XLVIII. törvény rendelkezik a kényszer- vagy kötelező munkáról szóló, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1930. évi 14. ülészakán elfogadott 29. számú Egyezmény kihirdetéséről. Az egyezmény 2. cikke értelmében a „kényszer- vagy kötelező munka” kifejezés vonatkozik minden olyan munkára vagy szolgáltatásra, amit valamilyen büntetés terhe alatt valakitől követeltek, és amire a munkára kötelezett személy nem szabad akaratából vállalkozott. Nem vonatkozik viszont a „kényszer- vagy kötelező munka” kifejezés a 2. cikk (c). pontja értelmében bármilyen munkára vagy szolgáltatásra, amit bírói ítélet alapján követelnek valakitől, feltéve, hogy a munkát vagy szolgáltatást a hatóságok felügyelete és ellenőrzése alatt kell végezni, és a munkára kötelezett személyt nem bocsátják magánszemélyek, vállalatok vagy egyesületek rendelkezésére. Ha tehát a bírói ítéletben meghatározott munkát a hatóságok felügyelete alatt végzik, és nem bocsátják magánszemélyek, vállalatok vagy egyesületek rendelkezésére, a közérdekű munka nem minősül kényszermunkának.

A 2012. évi C. törvény vonatkozó indokolása ennek jegyében határozottan le is szögezi, hogy bár „Magyarországon továbbra sem feltétele a közérdekű munka kiszabásának az elkövető hozzájárulása,” de „ez a szabályozás kielégíti Magyarország nemzetközi kötelezettségvállalásait,” hiszen „A nemzetközi előírásokkal összhangban a közérdekű munkára ítéléshez nem kell a vádlott beleegyezése, de az elítélt számára a munkalehetőséget állami vagy önkormányzati kereteken belül kell biztosítani.”

Ezzel ellentétben a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény 280. §-nak (2) bekezdése viszont már azt mondja, hogy „A közérdekű munka végrehajtásáról a pártfogó felügyelői szolgálat gondoskodik, amely feladatát a központi vagy helyi önkormányzati költségvetési szervekkel vagy ezek intézményeivel, helyi közszolgáltatást végző egyéb szervezetekkel, az állami és önkormányzati tulajdon kezelésével és fenntartásával megbízott vagy erre a célra az állam vagy az önkormányzat által létrehozott gazdálkodó szervezetekkel, az egyházi jogi személyekkel, a közhasznú jogállású szervezetekkel, a

civil szervezetekkel, valamint a gazdálkodó szervezetekkel (!) (a továbbiakban együtt: munkahely) és az állami foglalkoztatási szervvel együttműködésben látja el.”

A felsorolásban utolsó helyen szereplő gazdálkodó szervezet fogalmát a Btk. nem határozza meg, hanem a 459. § (1) bekezdésének 8. pontjában a Polgári Perrendtartásra utal. A Polgári Perrendtartás, az 1952. évi III. törvény 396. §-a pedig egy rendkívül hosszú felsorolásban természetesen a gazdasági élet valamennyi szereplőjét megemlíti, a gazdálkodó szervezettől a gazdasági társaságon át az egyéni vállalkozóig.

Tehát míg a 2012. C. törvény indoklásában a jogalkotó bemutatja az összes szempontot, amelyeket szem előtt tartva a kiszabott büntetés nem ütközik bele az Egyezménybe, addig a 2013. évi CCXL. törvény 280. §-nak (2) bekezdésében ezek a szempontok, vagy legalábbis közülük egy, már nem érvényesül, hiszen a törvény szerint van lehetőség közérdekű munkavégzésre valamennyi gazdasági résztvevő esetében. Ez nem csak lehetőség, hisz például Debrecenben az elmúlt éveken az egyik legtöbb elítélt foglalkoztatását vállaló munkahely a Praktiker Barkácsáruház volt. Azaz nem csak a mai magyar szabályozás ellentétes az Egyezménnyel, hanem még a gyakorlata is, hiszen a Praktiker biztosan nem felel meg az egyezményben foglalt feltételeknek.

A büntetés célja a közérdekű munka büntetés esetén

Érdekes kérdés még, hogy a büntetés célja tekintetében van-e különbség a közérdekű munka és a Btk.-ban szereplő más büntetések között. A Btk. 79. §-a szerint „A büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el.” A büntetés célja és remélt hatása tehát e definíció szerint kettős, egyrészt megakadályozza az elkövetőt újabb bűncselekmény elkövetésében, másrészt a társadalom többi tagjára is visszatartó hatást gyakorol. A hátrányról mint a büntetésekben bennfoglalt rosszról a törvény nem szól, de nélkülözhetetlen fogalmi eleme a szankciónak, hogy valamilyen hátrányt, illetve azzal való fenyegetést jelent az elkövető számára.⁵⁸⁰ Tehát a büntetéstől való félelem a

---

⁵⁸⁰ JACSÓ Judit, *A büntetőjogi szankció fogalmi elemei*. In: GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor – JACSÓ Judit – LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc – VÁRADI Erika: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*, Complex Kiadó Kft., Budapest, 2012, 332.

bűncselekményektől való visszatartás egyik eszköze⁵⁸¹. A Bv. tv. 280. § (1) szerint: A közérdekű munka végrehajtásának célja, hogy az elítélt a köz érdekében álló munkát végezzen, és hogy az elítélt bűnismétlése megelőzésének és társadalmi beilleszkedésének az elősegítését is szolgálja.

A szabadságvesztés, az elzárás, a pénzbüntetés a foglalkozástól – illetve a járművezetéstől eltiltás stb. esetén egyértelműen olyan jellegű jogfosztásról és korlátozásokról van szó, amelyek esetén meg sem fordul a fejünkben, hogy az erre a büntetésre ítéltben a büntetés pozitív érzéseket válthat ki.⁵⁸²

A közérdekű munka esetén azonban egy olyan tevékenységet kell végeznie az elítéltnak, amelyet jól működő társadalmakban elismerés és tisztelet övez, és könnyen belátható, hogy ennek a büntetésnek semmiképpen nem lehet célja az, hogy az elítéltnél kialakuljon a „soha többet ilyen” érzés a köz érdekében végzett tevékenységével kapcsolatban. Ugyanakkor érdekes kérdéseket vet fel a büntetésben rejlő hátrány, valamint a büntetési célok kapcsán, a Hajdú-Bihar megyei pártfogó felügyelők egyik irodájában kifüggesztetett rövid e-mail, amely egy a büntetését frissen kitöltött elítélttől érkezett a következő szöveggel: „Köszönöm a Pártfogó Felügyelő Úrnak! Életem legszebb 50 napját töltöttem a Praktikerben!” Az elgondolkodtató kérdés mindössze annyi, hogy ebben az esetben vajon teljesült-e a büntetés célja, illetve ebből következően, hogy lehet-e más a célja a közérdekű munka büntetésnek, mint a Btk-ban szereplő egyéb büntetéseknek. Illetve, hogy ha sikeresnek minősítjük is a végrehajtást, az a Praktikerben teljesítve, mint láttuk, mindenképpen beleütközik a kényszermunka tilalmába. A Bv. tv. 280. § (1) szerinti végrehajtási céllal is akadnak problémák. A közérdekű munka célja eszerint az, hogy az elítélt a köz érdekében álló munkát végezzen, Tóth Mihály szerint⁵⁸³ körülbelül olyan színvonalú magyarázat, mintha azt állítanánk, hogy a pénzbüntetés célja az, hogy az elítélt pénzt fizessen.

---

⁵⁸¹ ELEK Balázs, *A büntetés kiszabása*. In: POLT Péter (szerk.), *Új Btk. Kommentár*, 2. kötet, IX. fejezet, Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó, Budapest, 2013, 117.

⁵⁸² GULA József, *A foglalkozástól eltiltás*. In: GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor – JACSÓ Judit – LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc – VÁRADY Erika: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*, Complex Kiadó Kft., Budapest, 2012, 397.

⁵⁸³ Szóbeli közlés

3.2 A jóvátételi munka

A szankciók változásai kétirányúak az 1978. évi IV törvényhez képest a 2012. évi C. törvényben. Egyrészt alapvetően a szigorítás jellemző például a szabadságelvonással járó büntetések alsó⁵⁸⁴ és felső határának emelésénél, vagy – mint láttuk – a közérdekű munka tartamának növelésénél is, másrészt, ezzel ellentétben, megjelennek új, enyhébb szankciók is. Ilyen például a sportrendezvények látogatásától eltiltás, és ilyen a jóvátételi munka mint intézkedés is.

Szemben az előzmények nélküli sportrendezvények látogatásától eltiltással, illetve a „digitális elkobzással”, az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételével, a jóvátételi munkának vannak gyökerei a magyar büntetőjogban. Sőt nem csak egy, hanem rögtön két jogintézmény, a próbára bocsátás és a közérdekű munka is mutat rokon vonásokat a nívumként bevezetett intézkedéssel.⁵⁸⁵

A Btk. 63. § (1) bekezdés alapján nyolc intézkedést létezik: a megrovás, a próbára bocsátás, a pártfogó felügyelet, az elkobzás, a vagyonekobzás, a kényszergyógykezelés, a jóvátételi munka és az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele, ehhez járulnak kilencedikként a külön törvényben szabályozott jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedések.⁵⁸⁶

Az intézkedés a 2012. évi C. törvényhez fűzött indokolás szerint olyan büntetőjogi jogkövetkezmény, amely nemcsak bűncselekményhez, hanem büntetendő cselekményhez is kapcsolódhat, azaz alkalmazásának nem feltétele az elkövető bűnössége,⁵⁸⁷ továbbá az alannyá váláshoz egyébként szükséges további feltételek megléte sem. Az intézkedéseket a bíróság tehát bűnösség hiányában is elrendelheti. Az intézkedések a büntetőjogban az egyéniesítés eszközei, azaz alkalmazásuk során a személyiség jellemzőit a bíróság messzemenően figyelembe veheti, és a büntetésekkel

---

⁵⁸⁴ A törvény új büntetési nemként bevezeti az elzárást, ezt figyelembe véve, a szabadságvesztés büntetés(ek) speciális minimuma tulajdonképpen csökken.

⁵⁸⁵ Miniszteri indokolás

⁵⁸⁶ 2001. CIV. törvény

⁵⁸⁷ A 2012. évi C. tv. 63. §-hoz fűzött indokolás

szemben további előnyük, hogy nem eredményeznek büntetett előéletet. Az intézkedéseknek nem alakult ki egységes fogalma, sokféleségük miatt definiálásuk meglehetősen nehéz. Az intézkedések kapcsán inkább sajátos jegyek alapján tett megkülönböztetések segíthetnek megfelelő osztályozásukban és természetük könnyebb megértésében.

A szempontok a következők lehetnek:

- Mi az intézkedés alkalmazásának célja, és mi az intézkedés tartalma;
- Kivel szemben alkalmazható az intézkedés;
- Szabadságelvonással jár-e;
- Perszonális vagy tárgyi jellegű-e;
- Ki jogosult az alkalmazására;
- Alkalmazható-e önállóan;⁵⁸⁸

E szempontrendszer áttekintve a jóvátételi munka következő jellemzőkkel bír:

Az alkalmazás célját vizsgálva a törvényhez fűzött indoklásra támaszkodva alapvetően két cél határozható meg a jóvátételi munka alkalmazásakor. Egyrészt a Btk. 67-68. §-hoz fűzött indoklás szerint a törvény próbál nagyobb teret engedni a helyreállító, jóvátételi szempontoknak, ezért vezeti be új intézkedésként a jóvátételi munkát. A jóvátétel hagyományos értelemben a sértettnek nyújtott jóvátételt jelenti, amelynek példája a 2006. évi LI. törvénnyel bevezetett közvetítői eljárás.⁵⁸⁹ A közvetítői eljárás a bűncselekmény elkövetésével kiváltott konfliktust kezelő eljárás, amelynek célja, hogy a büntetőeljárást lefolytató bíróságtól, illetőleg ügyésztől független, harmadik személy (közvetítő) bevonásával – a sértett és a terhelt közti konfliktus rendezésének megoldását tartalmazó, a bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a terhelt jövőbeni jogkövető magatartását elősegítő – írásbeli megállapodás jöjjön létre, majd ezt végrehajtva a sértett sérelme orvoslást nyerjen.⁵⁹⁰

---

⁵⁸⁸ GULA József, *Az intézkedések*. In: GÖRGÉNYI Ilona – GULA József – HORVÁTH Tibor – JACSÓ Judit – LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc – VÁRADI Erika: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*, Complex Kiadó Kft., Budapest, 2012, 429-430.

⁵⁸⁹ TÓTH Andrea Noémi: A közvetítői eljárás gyakorlati problémái, http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2009/a_kozvetitoi_eljaras_gyakorlati_problemai/Letoltés (2016. március 12-i letöltés)

⁵⁹⁰ 2006. évi CXXIII. törvény a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről, 2. § (1) bekezdése

A jóvátételi munka célja nevével ellentétben nem a bűncselekmény passzív alanyának vagy sértettjének okozott sérelem vagy kár jóvátétele, hanem egy nagyobb közösség részére való hasznos tevékenység ellenszolgáltatás nélkül történő végzése, hogy az elkövető a jóvátételi munka által a közösség felé kifejezze azt, hogy hasznos tagja tud lenni a közösségnek. Ebben az értelemben a jóvátételi munka szimbolikus jóvátételnek minősül. Szimbolikus jóvátétel, hiszen nem a sértett részére teljesített munkavégzésről van szó, hanem arról a helyzetről, amikor a közvetlen – a sértettnek nyújtott – jóvátétel valamiért nem lehetséges vagy nem indokolt, és a büntetendő cselekmény elkövetője emiatt a nagyobb közösség számára teljesít valamilyen a közösség számára hasznos feladatot.⁵⁹¹

Másrészről a jóvátételi munka hasonlóan a közérdekű munkához, a közösség javára teljesített hasznos munkavégzéssel nemcsak a közösség felé irányuló reparációt célozza, hanem a tervszerű életvitel szervezést is segítheti. A reparációs célon túl a tervszerű életvitel kialakításában játszott szerepe szerint a jóvátételi munka tehát preventív célokat is követ. A prevenció célok tekintetében jellemző, hogy az intézkedések alapvetően speciálpreventív hatásúak, vagyis az elítéltet tartják vissza újabb elkövetéstől, például jelen esetben annak nevelésével, a tervszerű életvitel kialakításával, a munkavégzés során megvalósuló társadalmi integráció segítségével. A nevelés, a meggyőződésen alapuló tartózkodás elérése tehát mindenképpen kiemelt célja kell, hogy legyen a jóvátételi munkának.

A generálprevenciót megjelölni az intézkedés céljaként, vagyis amikor az intézkedés alkalmazásával nem az elkövetőt, hanem másokat is vissza akar a jogalkalmazás tartani a bűncselekmények elkövetésétől, már problematikusabb lehet. Az intézkedések ugyanis főszabályként csakis tisztán speciálpreventív célokat követnek. Nagy Ferenc szerint éppen ezért a jóvátételre kötelezés valójában nem is intézkedés, hiszen nyilvánvaló, hogy legalábbis pozitív generálprevenció célokat is követhet.⁵⁹² Walgrave szempontrendszerét segítségül hívva elmondható, hogy a jóvátételi munka alkalmazásával hangsúlyossá válik, hogy a bűncselekmény nem csupán jogi

---

⁵⁹¹ NAGY Ferenc, *Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2013, 149.

⁵⁹² NAGY Ferenc, *Régi és új tendenciák...*, i.m. 146.

normaszegést jelent, hanem a közösség számára valós sérelmet okozó cselekményt is. A szankcionálás során a helyreállítás szempontja az elsődleges, a hátrányokozás, ha tudomásul vesszük is, hogy szükségszerűen jelen van, csak másodlagos lehet. Az elkövetőtől aktív és közvetlen felelősségvállalást vár el, szemben a büntető és rehabilitív megközelítésekkel, melyek az elkövetőre passzív résztvevőként tekintenek.⁵⁹³

3.2.1 A jóvátételi munka jellege

A Btk 67. §-a tartalmazza, hogy kivel szemben alkalmazható a jóvátételi munka. Alkalmazható egyrésztől bármely gondatlan bűncselekmény esetén, bármilyen vétség, azaz két évnél nem súlyosabban büntetendő szándékos bűncselekmény esetén, valamint a büntettek közül a három évnél nem súlyosabban büntetendők esetén. Kizárt viszont a visszaeső elkövetőkkel szemben való alkalmazása, és azon elkövetők esetében is, akik a bűncselekményt bünszervezetben követték el, illetve amikor az elkövető a szándékos bűncselekményt végrehajtandó szabadságvesztésre ítéltése után, a végrehajtás befejezése előtt követte el, vagy a szándékos bűncselekményt a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaideje alatt követte el. A fentiek tekintetében alkalmazhatósága tehát megegyezik a próbára bocsátással. A jóvátételi munka leginkább kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények elkövetőivel szemben alkalmazható, akiknek személye kisebb mértékben veszélyes csak a társadalomra.

A büntetőbírói eljárásban folytatandó joghátrány-indítványozási és fellebbezési gyakorlat egyes kérdéseiről szólva Belovics Ervin tovább árnyalja a képet. A jóvátételi munka indítványozása szerint elsősorban az eddig közérdekű munkával büntetett bűncselekmények közül az enyhébbek esetén lehet célszerű, illetve szóba jöhet ez az intézkedés olyan esetekben is, amikor a terhelt hajlandó lenne ugyan a tevékeny megbánásra, ennek azonban hiányzik valamelyik feltétele. Harmadrészt eredményesen alkalmazható azokban az esetekben is, amikor a jóvátételi munka jobban tükrözi a

---

⁵⁹³ FELLEGI Borbála, *Út a megbékéléshez. A helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon*, Napvilágkiadó, Budapest, 2009, 82.

cselekmény társadalomra veszélyességét és célszerűbb a büntetési célok szempontjából is, mint a próbára bocsátás.⁵⁹⁴

A 2012. évi C. törvény indokolása utal arra, hogy a jóvátételi munka alkalmazása a tervszerű életvitel-szervezést segítheti, és főként a fiatalok elkövetők vonatkozásában bírhat jelentős hatással. Összhangban egyrészt a munka törvénykönyvével, ahol a munkaviszony létesítésének feltétele a betöltött 16. év,⁵⁹⁵ másrészt hasonlóan a közérdekű munkára vonatkozó szabályozáshoz, ahol az ítélet kiszabásának időpontja számít a büntetés alkalmazhatósága szempontjából, fiatalokkal szemben jóvátételi munkavégzés akkor írható elő, ha az ítélet meghozatalakor tizenhatodik életévét betöltötte.⁵⁹⁶ Ebben az esetben a fiatalok kötelezően pártfogó felügyelet alatt áll.⁵⁹⁷

A jóvátételi munka nem szabadságelvonással járó intézkedés, azonban a szabadidő eltöltésének lehetőségét bizonyos mértékig a munkavégzés idejére korlátozza. A jóvátételi munka alaptermészetét tekintve egyértelműen inkább a próbára bocsátásra hasonlít, tekintve, hogy mindkettő intézkedés, valamint mindkettő a feltételes elítélés egyik formája. Alkalmazásuk során a bíróság megállapítja a bűncselekmény elkövetését és az elkövető büntetőjogi felelősségét, azonban úgy foglal állást, hogy az elkövető újabb bűncselekmény elkövetésétől való visszatartása érdekében nem szükséges büntetést kiszabni, hanem elegendő pusztán az ezzel való közvetlen fenyegetés. A bíróság ekkor a büntetés kiszabását elhalasztja, és a próbára bocsátás esetén meghatározott idő eredményes eltelté, a jóvátételi munka esetén a vállalt munka egy éven belüli elvégzése és ennek megfelelő igazolása esetén az elkövető büntethetősége megszűnik. A közérdekű munkához való hasonlóságát pedig a teljesítendő feltétel, a meghatározott munka elvégzése jelenti.

A Btk. 63. § (2) bekezdése értelmében a jóvátételi munka, hasonlóan a megrováshoz és a próbára bocsátáshoz, önállóan, büntetés helyett alkalmazható. Ezt megerősítve a Be. 601. § (2) –ban foglalt értelmező rendelkezések szerint, ahol az eljárásról szóló törvény

---

⁵⁹⁴ A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 4/2013.(VI.30.) LÜ h. körlevele a büntető bírósági eljárásban folytatandó joghátrány-indítványozási és fellebbezési gyakorlat egyes kérdéseiről 7. pont.

⁵⁹⁵ 2012.évi I. törvény 34. §

⁵⁹⁶ 2012.évi C. törvény 117. §

⁵⁹⁷ 2012.évi C. törvény 119. §

büntetés helyett alkalmazott intézkedésről rendelkezik, ott ezen a megrovást, a próbára bocsátást, a jóvátételi munkát és a javítóintézeti nevelést kell érteni.

A jóvátételi munka alkalmazására a bíróság jogosult. Ellentétben két intézkedéssel, a megrovással és a pártfogó felügyelettel, melyekről az ügyész is dönthet, jóvátételi munka kiszabására csak a bíróság jogosult. Ez összhangban van a kényszer-vagy kötelező munkáról szóló, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1930. évi 14. ülészakán elfogadott 29. számú egyezmény (ILO Egyezmény) vonatkozó szakaszaival,⁵⁹⁸ mely szerint az ügyész által, közigazgatási, szabálysértési vagy más, nem bírósági testület vagy más hatóság által kiszabott kötelező munka semmiképpen nem egyeztethető össze az Egyezménnyel.

Összefoglalva a fentieket a jóvátételi munka következő definíciója adható: A jóvátételi munka természetes személyekkel szemben alkalmazható, nevelő és jóvátételi jellegű, szabadságelvonással nem járó intézkedés, amely a bíróság által megfelelő életkorú fiatalokkal és felnőttekkel szemben is alkalmazható, önállóan és büntetés helyett.

3.2.2 A jóvátételi munka kiszabása

Ha a bíróság jóvátételi munka elrendelése mellett dönt, akkor a fogvatartott személy esetében a büntetőeljárás lefolytatása során, továbbá a büntetőügyekben hozott határozatok végrehajtása során a bíróságokra és egyéb szervekre háruló feladatokról szóló 11/2014. (XII. 13.) IM rendelet 133. § (1) bekezdés szerint rögtön a határozat kihirdetésekor vagy pedig a határozat kézbesítésekor tájékoztatja az elítéltet a jóvátételi munka elvégzése igazolásának módjáról. Továbbá arról is, hogy ha a jóvátételi munkát több szervezet vagy intézmény által biztosított helyen végzi el, akkor valamennyi munkavégzési hely tekintetében az adott szervezetnek, intézménynek önállóan ki kell állítania az erről szóló igazolást. A (3) bekezdés szerint jóvátételi munkavégzés előírásáról szóló tanúsítvány a következő adatokat tartalmazza:

- a) az elítélt személy családi és utóneve, születési családi és utóneve, anyja születési családi és utóneve, születési helye és ideje,
- b) az első fokon eljáró bíróság megnevezése és az ügyszám,

---

⁵⁹⁸ Részletesen a nemzetközi dokumentumokat bemutató részben.

c) tájékoztatás arról, hogy az érintett személy számára a bíróság a Btk. 67. § alapján hány óra jóvátételi munka elvégzését írta elő,

d) tájékoztatás a közokiratnak minősülő igazolás alaki kellékeiről.⁵⁹⁹

A jóvátételi munka elvégzésének az igazolására szolgáló nyomtatványt a bíróság az elítélt részére abban az esetben, ha ezt az elítélt kéri, két példányban átadja, amennyiben a határozat kihirdetésekor jelen van. Ezt követően a bíróság az iratokat határidős nyilvántartásba helyezi a Btk. 67. § (1) bekezdésében meghatározott idő leteltéig, vagy abban az esetben, ha az igazolás határidejének meghosszabbításáról határozott, akkor annak leteltéig.⁶⁰⁰

3.2.3 A munkavégzés helye

A jóvátételi munka helye tekintetében az elítélt szabadon választhat a törvényben meghatározott kategóriákba beletartozó munkahelyek közül. Vagy saját maga keres megfelelő munkahelyet, vagy pedig igénybe veheti a pártfogó felügyelő segítségét is. A pártfogó felügyelői szolgálat erre vonatkozó kérés esetén tanácsadással segíti az elítéltet a jóvátételi munka helyének kiválasztásában. Ennek érdekében a pártfogó felügyelői szolgálat nyilvántartást vezet azokról az állami vagy önkormányzati intézményekről, közhasznú jogállású civil szervezetekről, vallási közösségekről és az ezek által fenntartott olyan intézményekről, amelyek jóvátételi munkavégzésére elítéltet önként fogadnának.⁶⁰¹

A munkavégzés helye tekintetében a törvény négy kategóriát sorol fel. Az elkövető választása szerint állami fenntartású intézménynél, önkormányzati fenntartású intézménynél, közhasznú jogállású civil szervezetnél vagy pedig egyháznál, illetve a fenti négy kategória részére végezhető a jóvátételi munka. A jóvátételi munkát a bíróság által megállapított munkaórák szerinti tartamban, az elítélt és a munkavégzés helyét biztosító szervezet vagy intézmény megegyezése szerinti feltételekkel kell elvégezni. A törvény arról is rendelkezik, hogy az elítélt köteles a jóvátételi munkavégzés helyét biztosító szervezet vagy intézmény munkabiztonságra vonatkozó rendelkezéseit megtartani.

---

⁵⁹⁹ 1. számú melléklet

⁶⁰⁰ 11/2014. (XII. 13.) IM rendelet 133.§ (4)-(5)

⁶⁰¹ 2013. évi CCXL. törvény 309. § (5)

A közhasznú jogállású civil szervezetnek⁶⁰² minősül a Magyarországon nyilvántartásba vett, közhasznú tevékenységet végző szervezet, mely a társadalom és az egyén közös szükségleteinek kielégítéséhez megfelelő erőforrásokkal rendelkezik, továbbá amelynek megfelelő támogatottsága kimutatható, és amely civil szervezet – ide nem értve a civil társulást – vagy olyan egyéb szervezet, amelyekre vonatkozóan a közhasznú jogállás megszerzését a törvény lehetővé teszi.

Egyház⁶⁰³ pedig a bevett egyház, ami azonos hitelveket valló természetes személyekből álló, önkormányzattal rendelkező autonóm szervezet, amelynek ezt a közjogi jogállást az Országgyűlés a közösségi célok érdekében történő együttműködés céljából biztosítja. A törvény értelmében a bevett egyház jogi személy, és csak az az egyház minősül bevett egyháznak, melyet a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény melléklete tartalmaz.

A gyakorlatban problémát okozhat a „vagy azok részére” megfogalmazás. Ebben az esetben nem az önkormányzati vagy állami fenntartású intézménynél, közhasznú jogállású civil szervezetnél, egyházi jogi személynél végzi a jótételei munkára kötelezett a tevékenységét, hanem valami módon olyan munkavégzés történik, amely a felsoroltak részére így vagy úgy hasznos tevékenységnek minősül.

A problémát az jelenti, hogy az egyébként szigorú és taxatív felsorolást ez az értelmezés megtöri. Kérdéses lehet például, hogy elfogadható-e egy egyébként a fenti kategóriák egyikébe sem tartozó profitorientált gazdasági társaságnál a jótételei munkára kötelezett által végzett ingyenes munka, ha az például egy templom renoválását végzi, azaz a munkavégzés egyház részére történik. Illetve az is problematikus lehet, hogy mivel ebben az esetben a megegyezés nem az egyházzal, hanem az említett céggel történik adhat-e az egyház igazolást a teljesített munkaórákról. Hegedűs István példája szerint,⁶⁰⁴ hasonlóan problémás lehet az is, ha valaki a feltételeknek egyébként megfelelő egyházat vagy civil szervezetet népszerűsítő tevékenységet végez, szórólapokat osztogat, vagy számukra

---

⁶⁰² 2011. évi CLXXV. törvény

⁶⁰³ 2011. évi CCVI. törvény 11. §

⁶⁰⁴ HEGEDŰS István, *A jótételei munka elméleti és gyakorlati problémái*. In: *A jogegység szolgálatában, Kónya István ünnepi kötet*, HVG-ORAC Budapest, 2014, 94.

szponzorokat keres, vagy csak ezt állítja, ebben az esetben az előzetes megegyezés⁶⁰⁵ hiánya jelentheti a gondot az igazoláshoz szükséges okirat megszerzésében.

3.2.4 A jóvátételi munka tartama

A jóvátételi munka tartamát órákban kell meghatározni, annak legkisebb mértéke huszonnégy, legnagyobb mértéke százötven óra. A jóvátételi munka elvégzését pedig a határozat jogerőre emelkedésének napjától számított egy éven belül kell igazolni az ügyben első fokon eljáró bíróságnál.⁶⁰⁶

A törvény nem tartalmaz kötelezettséget arra nézve, hogy a jóvátételi munkára kötelezettnek a teljes tartamot egy helyen kellene kitöltenie, hiszen Bv.tv. csak annyit követel meg, hogy a jóvátételi munkát a bíróság által megállapított munkaórák szerinti tartamban kell elvégezni, az elítélt és a munkavégzés helyét biztosító szervezet vagy intézmény megegyezése szerinti feltételekkel.⁶⁰⁷ Annak sincs tehát elvileg akadálya, hogy akár minden órát más és más, a törvényben meghatározott feltételeknek egyebekben megfelelő munkáltatónál teljesítsen, a rá kirótt időtartamnak megfelelően. Ebben az esetben a kiállított igazolásoknak együttesen kell lefedniük a végzésben vagy ítéletben meghatározott órákat.⁶⁰⁸ Ha az elkövető a jóvátételi munka elvégzését egy éven belül megfelelően igazolja, büntethetősége megszűnik.⁶⁰⁹

Ha az elkövető a jóvátételi munka elvégzését nem igazolja, vagy ha a bíróság által elrendelt pártfogó felügyelet szabályait súlyosan megszegi, a bíróság büntetést szab ki. A törvény csak abban az esetben teszi lehetővé a munka elvégzésére rendelkezésre álló idő meghosszabbítását, ha az elkövető a jóvátételi munka elvégzését egészségügyi okból nem tudja igazolni, ebben az esetben a jóvátételi munka elvégzése igazolásának határideje egy alkalommal legfeljebb egy évvel hosszabbítható meg. A „legfeljebb egy év” megfogalmazás arra enged következtetni, hogy nem csak egyéves tartamban van a meghosszabbításra lehetőség, hanem ennél rövidebb intervallum is szóba jöhet.

---

⁶⁰⁵ 2013. évi CCXL. törvény 309. § (2)

⁶⁰⁶ 2013. évi CCXL. törvény 309. § (1)

⁶⁰⁷ 2013. évi CCXL. törvény 309. § (2)

⁶⁰⁸ 11/2014. (XII. 13.) IM rendelet 133. § (1)

⁶⁰⁹ 2012. évi C. törvény 68. § (1)

A törvény szűkszavú megfogalmazása a gyakorlatban problémákat okozhat. A szövegből ugyanis nem derül ki egyértelműen, hogy az egészségügyi ok kinél merülhet föl. Csak a jóvátételi munkára kötelezettnél, vagy ahogyan ez egyébként elfogadhatónak tűnik, például egy közeli hozzátartozó súlyos és tartós betegsége is szolgálhat-e indokul a hosszabbításra, ha annak ápolása a jóvátételi munkára kötelezettet terheli. Mindenesetre méltánytalan lenne, ha csak az elítélt egészségi állapota alapozhatná meg a halasztást, és például egy szülőt hátrány érne amiatt, mert gyermekét hónapokon át saját otthonában ápolja, és emiatt nem tud eleget tenni adott esetben fennmaradó néhány órás munkakötelezettségének.

3.2.5 A jóvátételi munka elvégzésének igazolása

A Btk. már idézett szövege szerint tehát amennyiben az elkövető a jóvátételi munka elvégzését egy éven belül megfelelően igazolja, büntethetősége megszűnik.⁶¹⁰ A fogvatartott személy esetében a büntetőeljárás lefolytatása során, továbbá a büntetőügyekben hozott határozatok végrehajtása során a bíróságokra és egyéb szervekre háruló feladatokról szóló 11/2014. (XII. 13.) IM rendelet 133. §(1) bekezdése szerint a bíróság a határozat kihirdetésekor, vagy ha az elítélt nincs jelen, a határozat kézbesítésekor tájékoztatja az elítéltet a jóvátételi munka elvégzése igazolásának módjáról. Az elítéltet a szakasz értelmében tájékoztatni kell egyúttal arról is, hogy amennyiben a jóvátételi munkát több szervezet vagy intézmény által biztosított helyen végzi el, akkor valamennyi munkavégzési hely tekintetében az adott szervezetnek, intézménynek önállóan ki kell állítania az erről szóló igazolást.

A törvény nem a kirótt munka elvégzéséhez, hanem annak határidőn belüli, megfelelő igazolásához köti a büntethetőség megszűnését. Eszerint tehát az első fokon eljáró bíróság az igazolás megfelelősége esetén nem vizsgálja, nem is vizsgálhatja, hogy valójában megtörtént-e az okiratban igazolt munkavégzés, vizsgálata kizárólag a kiállított közokirat alakszerűségének vizsgálatára terjed ki.

---

⁶¹⁰ 2012. évi C. törvény 68. §

A bíróság a határozat kihirdetésekor, illetve ha az elítélt nincs jelen, a határozat kézbesítésekor tájékoztatja az elítéltet a jóvátételi munka elvégzése igazolásának módjáról, valamint arról is ekkor kap tájékoztatást, hogy ha a jóvátételi munkát több szervezet vagy intézmény által biztosított helyen végzi el, akkor valamennyi munkavégzési hely tekintetében az adott szervezetnek, intézménynek önállóan ki kell állítania az erről szóló igazolást.

3.2.6 A pártfogó felügyelő szerepe

A pártfogó felügyelői szolgálat tevékenysége az eljárás számos pontján kapcsolódik a jóvátételi munkához. Egyrészt a büntetőeljárás során a pártfogó felügyelő készíti el a környezettanulmányt, ha ez szükséges, és pártfogó felügyelő véleményt is, amely nem nélkülözhető. Sor kerülhet továbbá pártfogó felügyelői vélemény adására a tervezett intézkedés alkalmazhatóságának körében is, végül a végrehajtása során jóvátételi munka előírása mellett pártfogó felügyelet is elrendelhető.⁶¹¹

A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet tartalmazza a közérdekű munkával és a jóvátételi munkával kapcsolatos pártfogó felügyelői vélemény elkészítésének szabályait. A 12. § (1) bekezdése szerint ha az ügyész a közérdekű munka vagy a jóvátételi munka alkalmazására vonatkozó indítvány megtétele előtt vagy a bíróság a pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendeli el, a pártfogó felügyelő a szakmai ténymegállapítások körében elsősorban a terhelt munkára való alkalmasságát és személyes adottságait mutatja be. Azaz az egészségi állapotát, az iskolai végzettségét, szakképzettségét vagy szaktudását, a munkaviszonyát, ennek hiányában foglalkoztatásának vagy tanulmányai folytatásának tényét. A végrehajtás szempontjából lényeges egyéb személyes körülményeit, azt, hogy a közérdekű munka vagy a jóvátételi munka teljesítését vállalná-e, valamint a terhelt személyes adottságaira és a büntetőeljárás alapjául szolgáló bűncselekmény jellegére figyelemmel a társadalmi jóvátételt is szolgáló munkalehetőségeket. A következő bekezdés értelmében a pártfogó felügyelői vélemény elkészítése során a közvetlen lakókörnyezet megtekintésétől el lehet tekinteni, de a terhelt meghallgatása nem mellőzhető.

---

⁶¹¹ GRÖPLER Anita, *A Büntető Törvénykönyv új intézkedése a helyreállító igazságszolgáltatás jegyében - A jóvátételi munka előzményei és szabályozása*. In: *Büntetőjogi tanulmányok XV.*, Veszprém, 2014, 324.

A pártfogó felügyelet alatt álló elítélt részére a pártfogó felügyelő a jóvátételi munkavégzés helyének kiválasztásában segítséget nyújt, továbbá a jóvátételi munka elvégzését ellenőrzi.⁶¹² Azt azonban nem tartalmazza a Bv.tv. hogy jóvátételi munkát csak olyan helyen lehet végezni, amit a szolgálat nyilvántart, hanem a jóvátételi munkára ítélt dönthet úgy is, hogy a javaslatot nem fogadja el, és önállóan gondoskodik a fenti feltételeknek megfelelő munkahelyről. A pártfogó felügyelő ellenőrzési kötelezettségét azonban ez nem érinti. A Btk. 70. §(2) bekezdésének megfelelően a jóvátételi munka előírása mellett elrendelt pártfogó felügyelet addig tart, amíg a jóvátételi munka végzésére kötelezett a jóvátételi munka elvégzését nem igazolja, de legfeljebb egy évig. A legfeljebb egyévi szabály szerint tehát abban az esetben sem tarthat tovább egy évnél a pártfogó felügyelet, amennyiben a jóvátételi munka tartama a törvényben meghatározott egészségügyi okból egyébként meghosszabbodik. Kérdéses, hogy a jogalkotó akarata valóban ez volt-e, vagy csak egy hiba folytán került be a „legfeljebb egy évig” fordulat a törvény szövegébe. Ha a bíróság a jóvátételi munkával egy időben egyúttal pártfogó felügyeletet is elrendel, annak nyilván szükségét látja a végrehajtás során. Abban az esetben azonban, amikor a végrehajtásra nyitva álló időszak egy később beálló körülmény (az elítélt vagy hozzátartozója (?) betegsége) miatt egy évvel meghosszabbodik, a jóvátételi munkára kötelezett pontosan abban az időszakban nem áll már pártfogó felügyelet alatt, amikor arra valóban szükség lenne. És ez ellen a bíró sem tehet semmit.

A Szolgálat „Missziója” a közös célokat ekképp fogalmazza meg: „A Pártfogó Felügyelői Szolgálat célja a bűnisméltés kockázatának csökkentése. A pártfogó felügyelő az alternatív büntetések végrehajtásával, az elkövető szükséges mértékű és következetes ellenőrzésével elősegíti a büntetőjogi következmények maradéktalan érvényesülését, a közösség védelmének erősítését; támogató tevékenységével növeli az elkövető társadalmi integrációjának esélyét. A Pártfogó Felügyelői Szolgálat a helyreállító igazságszolgáltatás elve alapján működik. Célja, hogy az elkövető szembesüljön tettének következményeivel, s hogy az áldozat, a megsértett közösség és a bűnelkövető közötti közvetítéssel a bűncselekmény okozta károk mérséklődjenek.”⁶¹³ A gyakorlatban az

---

⁶¹² 2013. CCXL. törvény 309. § (7).

⁶¹³ *A pártfogó felügyelői tevékenységre vonatkozó jogforrások, definíciók, ügymenetmodell, válogatott szakbibliográfia és iratminták tára. Az Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálatának munkatársai számára, 2009, Igazságügyi Hivatal*

ellenőrzési kötelezettség teljesítése azonban akadályokba ütközik. A közérdekű munkánál tárgyalt óriási ügyteher itt is a támogató szerep megvalósulása ellen hat.

3.2.7 A jóvátételi munka gyakorlata

A jóvátételi munka nem lett azonnal népszerű intézmény a jogalkalmazók körében. A legfőbb ügyész 2015. évi beszámolója szerint az intézkedések közül továbbra is a próbára bocsátást alkalmazták legtöbbször a bíróságok. A 2013. július 1-je óta alkalmazható jóvátételi munkát 2013-ban 39, 2014-ben mindössze 114 esetben alkalmazták az egész országban, a legnagyobb gyakorisággal, 46 esetben a kiszabására Hadú-Bihar megyében került sor.⁶¹⁴ Általában a középérték közelében, de inkább kicsivel alatta határozták meg a mértékét.⁶¹⁵ A jóvátételi munka, ahogyan ez várható is volt, jellemzően a megrovás alternatívájaként kap szerepet. Az, hogy milyen bűncselekmények miatt alkalmazzák, szintén érdekes. Ebben az évben Debrecenben például garázdaság vétsége miatt a bíróság gyorsított eljárásban 40 óra jóvátételi munkát alkalmazott egy férfival szemben, aki egy utcai telefonfülkében, miután a készülék elnyelte a pénzét, a kézibeszélővel perceként keresztül nagy erővel verte a telefonkészüléket.

Szintén gyorsított eljárásban 50 óra jóvátételi munka járt annak az elkövetőnek, aki egy nagyáruházban videojáték-lemezeket lopott, illetve a harmadik esetben is gyorsított eljárásban, szabálysértési értékre, dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás vétsége és más bűncselekmények miatt kapott 100 óra jóvátételi munkát egy ittasan garázdálkodó fiatalember.⁶¹⁶

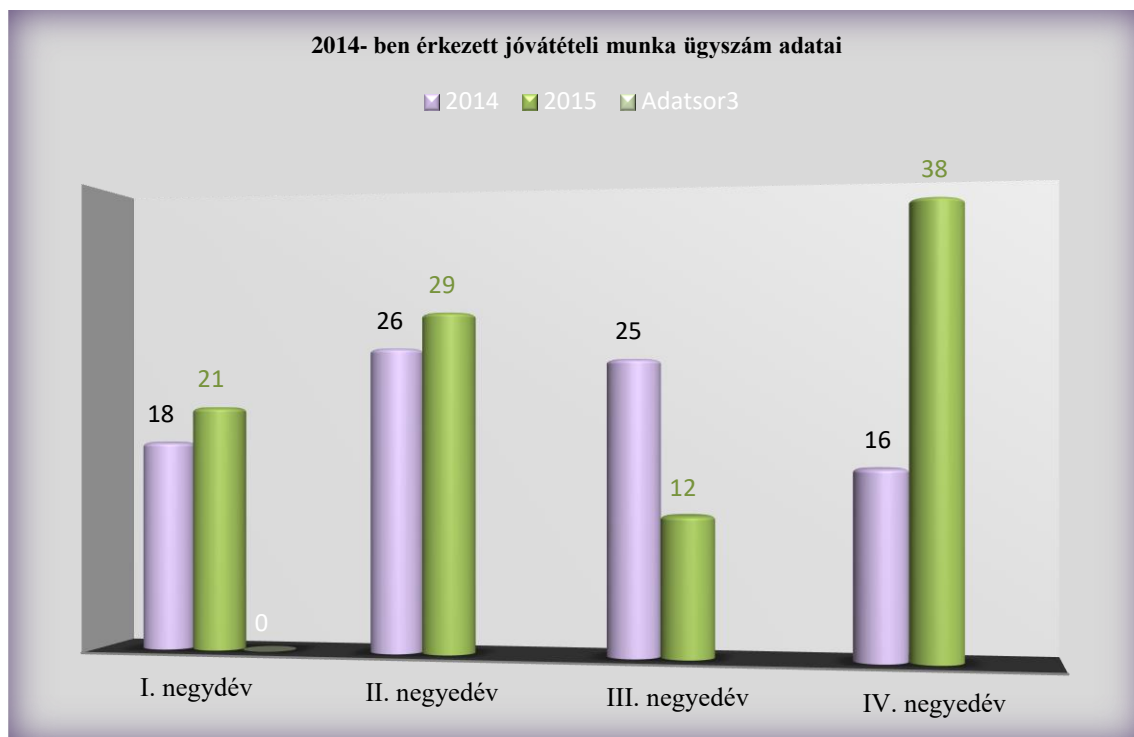
---

⁶¹⁴ A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenység főbb adatai I. 2014, 71.

<http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok654.pdf>

⁶¹⁵ GRÖPLER Anita *i.m.* 324.

⁶¹⁶ <http://mkl.hu/hnlp14/?s=j%C3%B3v%C3%A1t%C3%A9teli+munka&submit=Keres%C3%A9s>
(2016. május 10-i letöltés)

Mint láttuk, a munkabüntetések eddigi története nem nevezhető nagy sikernek a magyar büntetőjogban. A dologház és a szigorított dologház a végrehajtás feltételeinek hiánya miatt sorvadt el,⁶¹⁷ a javító-nevelő munkát, mint intézkedést és később, mint büntetést is az elméleti és gyakorlati szakemberek is inkább részletekben fizetendő pénzbüntetésnek tekintették⁶¹⁸ ezért és más végrehajtási problémák miatt⁶¹⁹ is alkalmazása egészen megszűnéséig folyamatosan csökkent, és hasonló sorsra jutott a szigorított javító-nevelő munka is.⁶²⁰

A jóvátételi munka alkalmazásának csekély száma azt jelezheti, hogy a gyakorlat még nem barátkozott meg a jóvátételi munkával, de jelezheti azt is, hogy nem volt valós igény erre az intézkedésre, és persze az is elképzelhető, hogy az intézkedés bevezetésének célja nem is gyakorlati igények kielégítése, hanem csak a nemzetközi dokumentumokban vállalt elvárásoknak való megfelelés volt. Pedig megfelelő elkövetői körrel szemben való

⁶¹⁷ FINKEY Ferenc, *Büntetéstan problémák*, Budapest, 1933,199.

⁶¹⁸ NAGY Ferenc, *A magyar büntetőjog általános része*, Korona kiadó, Budapest, 2004, 396.

⁶¹⁹ NAGY Anita, *A közérdekű munka a gyakorlatban*. 2. <http://www.unimiskolc.hu/~wwwdeak/Collegium%20Doctorum%20Publikaciok/Nagy%20Anita.pdf> (2016. Február 11-i letöltés)

⁶²⁰ GULA, Jozsef, *The theoretical question of criminal policy and criminal liability and the modification of the system of criminal sanctions during the time of the change of political regime in Hungary*. In: *Problemy Reformy Prawa Karnego*, Lubelskie Towarzystwo Naukowe ,Lublin 1993, 168.

alkalmazása esetén valószínűleg képes lenne betölteni a miniszteri indoklásban rárótt szerepét. Fiatalkorú vagy fiatal felnőtt elkövetők esetén azonban mindenképp szükségesnek látszik a végrehajtás ideje alatti folyamatos és nem pusztán névleges figyelemmel kísérés a pártfogó részéről, hogy a tervszerű életvitel kialakításában valóban megfelelően betölthesse szerepét. Kár lenne nem kihasználni a benne rejlő lehetőségeket, még akkor is, ha van, aki ironikusan és remek humorral, a jövő, tudományos-fantasztikus világába illő büntetésének titulálja, mint olyan intézkedést, „ahol a bűnös megbünteti magát, megtervezi a büntetés végrehajtását, és a végén, az általa benyújtott – végrehajtást igazoló – okirat alapján, ő maga állapítja meg a büntetés eredményességét.”⁶²¹

---

⁶²¹ HEGEDŰS István 2014, *i.m.* 93.

4 Munkával kapcsolatos szankciók néhány európai országban

Az, hogy a büntetett által a közösség és a társadalom felé teljesített munkavégzésnek több előnye van, mint annak, hogy az elkövetőt bebörtönözzük, már régóta ismert tény.⁶²² A közérdekű munka büntetés története mégiscsak viszonylag későn kezdődik az Egyesült Államokban, Kalifornia államban, Alameda megyében. 1966-ban itt alkalmazták először mint alternatív büntetést olyan női elkövetőkkel szemben, akik közlekedési bűncselekmények miatt álltak a bíróság előtt, és vagyoni-jövedelmi viszonyaik miatt a pénzbüntetést előreláthatóan nem lettek volna képesek megfizetni.⁶²³ A kezdeti sikereknek és a programot kísérő nagy figyelemnek köszönhetően gyorsan elterjedt, és a 70-es évektől több száz közérdekű munka büntetés program indult útjára az Egyesült Államokban. Alkalmazása elsősorban fiatalokkal és nem erőszakos bűncselekményt elkövető felnőtt korú elkövetőkkel szemben volt jellemző. Alapvetően két formája ismert a közérdekű munka büntetésnek, egyrészt mint a pénzbüntetés alternatívája, másrészt mint a próbára bocsátás lehetséges kiegészítő eleme szerepel a szankciók lajstromában⁶²⁴ A közérdekű munka európai pályafutása Angliában és Walesben kezdődik. Az 1970-es években az amerikai példa nyomán kísérleti jelleggel indították útjára először mindössze hat angliai körzetben: Nottinghamshire-ben, London belső kerületeiben, Kent, Durham, Délnyugat-Lancashire és Shropshire megyékben.⁶²⁵

A közérdekű munka az angliai és walesi kedvező tapasztalatok napvilágra kerülése után gyorsan elterjedt a kontinensen, az adott államok szükségleteihez idomítva, apróbb-nagyobb különbségekkel. Ma már Európa összes országában megtalálható valamilyen formában. A következőkben a bevezetőben már felsorolt szempontok alapján kiválasztott és felsorolt európai országokban meghonosodott közérdekű munka büntetéseket mutatom be, törekedve nem csak a hatályos szabályozás, hanem a bevezetés körülményeinek és történeti fejlődésük ismertetésére is, valamint arra, hogy mint működő jogintézményt a

---

⁶²² TAK, P. J. P. (1986) Community Service Orders in Western Europe - A Comparative Survey. In: H.J. Albrecht and W. Schadler (eds.) Community Service. A New Option for Punishing Offenders in Europe. Freiburg: Max Planck Institute for Foreign and International Penal Law.

⁶²³ The Social History of Crime and Punishment in America An Encyclopedia Szerk: Wilbur R. Miller, Sage Publications 2012, p. 305

⁶²⁴ Alarid-Cromwell- del Carmen: Community-Based Corrections, Thomson Wadsworth, 2008. p. 221

⁶²⁵ <http://www.theguardian.com/society/2013/jan/08/forty-years-community-service>

használatukra valamint az eredményességükre vonatkozó adatokkal együtt ismertessem. A fejezet célja, hogy olyan példákat ismertessek, amelyek a magyar szabályozás továbbfejlesztésében, ismert és rejtett hibáinak feltárásában is segíthetnek.

4.1 Hollandia (Taakstraf)

Hollandiában a kiszabott büntetések 10 százaléka felfüggesztett szabadságvesztés, 10 százaléka mindössze a végrehajtandó szabadságvesztés, 56 százalék a pénzbüntetések aránya, 23 százalék a próbára bocsátás, illetve a közösségi büntetések aránya az összes kiszabott büntetés közül.⁶²⁶ Hollandia börtöneiben a csökkenő börtönpopuláció miatt ma már több az őr, mint a rab,⁶²⁷ az üres börtönöket pedig már importált rabokkal kell feltölteniük.⁶²⁸ Ezek a nagyon irigylésre méltó problémák és figyelemre méltó adatok azonban egy hosszú fejlődés eredményei, melynek egyik állomása a közérdekű munka bevezetése volt. Lássuk az idáig vezető utat, különösen pedig a munkabüntetések szerepét a reformokban.

4.1.1 A közérdekű munka története Hollandiában

A közérdekű munka története Hollandiában az 1960-as évek közepére nyúlik vissza. A szabadságvesztés büntetést ebben az időben erős kritikák érték, különösen annak társadalomból kirekesztő, megbélyegző volta, valamint a bebörtönzéssel egyébként szükségképpen együtt járó nem kívánt mellékhatásai miatt. A szabadságvesztés kedvező rehabilitációs hatásai szintén kérdésessé váltak, mind a társadalom szempontjából, mind pedig az elítélt vonatkozásában. Ez aztán azt eredményezte, hogy a büntetőpolitika egyre nagyobb erőfeszítéseket tett, hogy megfelelő alternatívákat találjon a szabadságvesztés helyettesítésére. A figyelem először a vagyoni tartalmú büntetések és a feltételes elítélés felé fordult, valamint megszülettek az első javaslatok a társadalom felé ingyenesen végzendő munka mint esetlegesen bevezetendő büntetés tárgyában is. Az ingyenes

---

⁶²⁶ <http://www.vera.org/sites/default/files/resources/downloads/european-american-prison-report-v3.pdf> (2015. november 10-i letöltés)

⁶²⁷ <http://www.cbc.ca/news/world/netherlands-now-has-more-prison-staff-than-prisoners-1.2606537> (2015. november 15-i letöltés)

⁶²⁸ <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/netherlands-fills-empty-jails-with-inmates-from-norway-as-falling-crime-rates-leave-more-guards-than-10081010.html> (2015. november 8-i letöltés)

munkát mint büntetést elsősorban a rövid tartamú szabadságvesztések helyettesítésére szánták.⁶²⁹ Alapelvként azt fogalmazták meg, hogy a holland jogrendben a közérdekű munkának a közösséget kell támogatnia, és azt az elítéltnak a szabadidejében kell azt elvégeznie.⁶³⁰

A végrehajtandó szabadságvesztések számának csökkentésére irányuló kezdeményezések sorában a pénzbüntetést, a felfüggesztett büntetéseket és a közérdekű munkát az 1970-es évek enyhülő büntetés-végrehajtási klímájában lelkesen fogadta mind a közvélemény, mind pedig a szakmai testületek. Nem ezek miatt a rendelkezések miatt, sőt inkább ezek ellenére a következő évtizedben a növekvő börtönpopuláció miatt férőhelyhiány alakult ki Hollandia büntetés-végrehajtási intézeteiben, így e folyamatok felgyorsultak. A törvényjavaslat a pénzügyi szankciók reformjáról 1983-ban került elfogadásra, míg a felfüggesztett büntetést érintő nagy horderejű változásokra csak 1989-ben került sor. A kezdetben kísérleti jelleggel bevezetett közérdekű munka végül 1989-ben mint a holland Btk. harmadik büntetése került be a felnőtt korúakkal szemben alkalmazható szankciók sorába. A büntetés neve „Dienstverlening”⁶³¹ lett, azaz „szolgáltatások nyújtása.” Definíciója szerint „fizetetlen munka a közösség javára.”

A közérdekű munka ebben az időszakban csak legfeljebb hathónapos végrehajtandó szabadságvesztés helyett volt kiszabható, de csak egy alapos és törvény által szabályozott, kötelező mérlegelési, és kontrollált döntési eljárást követően, mely két lépésben szabályozta a közérdekű munka kiszabását. A bíróságnak első lépésben a szabadságvesztésről és annak hosszáról kellett döntenie, ebben a szakaszban még nem mérlegelve a közérdekű munka lehetőségét. Majd ezt követően döntött a második lépésben arról, hogy az adott esetben, tekintettel a kiszabható szabadságvesztés büntetés hosszára, s az egyéb körülményekre, helyettesíthető-e a szabadságvesztés közérdekű munkával. A közérdekű munka kezdetben 40-240 óra tartamban volt kiszabható. Az

---

⁶²⁹ BOONE, Miranda, *Community Justice in a safety culture: probation service and community justice in the Netherlands*. In: WINSTONE, Jane, PAKES, Francis, (szerk.), *Community Justice, Issues for probation and criminal justice*, Devon, Willan Publishing, 2005, 284.

⁶³⁰ TAK, Peter, J., *Dutch sentencing*. In: TONRY, Michael and FRASE, Richard, S. (szerk.), *Sentencing and Sanctions in Western Countries*, New York, Oxford University Press, 2001, 168.

⁶³¹ Szó szerinti fordításban: szolgáltatások

arányosság azt jelentette, hogy 40 óra közérdekű munka egy hónap szabadságvesztésnek, 240 óra pedig értelemszerűen hat hónap szabadságvesztésnek felelt meg.⁶³²

Ennek a meglehetősen komplikált és kevés valódi mérlegelést engedő szabályozásnak az volt a célja, hogy a büntetés valóban a rövid tartamú szabadságvesztéseknek legyen alternatívája, ne pedig például a pénzbüntetésnek, vagy a végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztésnek.

A kísérleti időszakban még lehetőség volt a közérdekű munka alkalmazására előzetes letartóztatásban lévőkkel szemben is, és alkalmazhatta az ügyész is. Az új általános rendelkezés bevezetésétől kezdve a továbbiakban ez már nem volt lehetséges,⁶³³ egészen 2001-ig. 2001-től ugyanis újból lehetségessé vált a munkabüntetés használata ügyési elterelés alkalmazása során is.⁶³⁴

Hogy a büntetés összhangban legyen a kényszermunka tilalmára vonatkozó nemzetközi egyezményekkel, a vádlott előzetes beleegyezésére volt szükség a használatához, sőt az ítélet kiszabása után az elítéltnak újból bele kellett egyeznie, ezzel is hangsúlyozva a büntetés önkéntes jellegét.⁶³⁵

4.1.2 Hatályos szabályozása

Összefoglaló új nevén, mint „közösségi büntetések”⁶³⁶ (Taakstraf) 2001 februárjában mutatkozott be a közérdekű munka a holland büntetőtörvénykönyvben, amely innentől magában foglalja a közérdekű munka mellett a meghatározott tanulmányok végzésére

---

⁶³² BOONE, Miranda, *Only for minor offences: Community Service in the Netherlands*, European Journal of Probation, University of Bucharest, Vol. 2, No.1, 2010, 23.

⁶³³ U. o. 24.

⁶³⁴ MCIVOR, Gill, BEYENS, Kristel, BLAY, Ester, BOONE, Miranda, *Community service in Belgium, the Netherlands, Scotland and Spain: a comparative perspective*, European Journal of Probation, University of Bucharest Vol. 2, No.1, 2010, 84.

⁶³⁵ BOONE, Miranda (2010) *i.m.* 24.

⁶³⁶ Szó szerinti fordításban: közösségi szolgáltatás

kötelezést is.⁶³⁷ Eddig az időpontig a tanulmányok végzésére kötelezés csak a felfüggesztett büntetés feltételeként volt használatos.⁶³⁸

A holland büntetőtvénycsönyv⁶³⁹ II. fejezet 9. cikkének másodík bekezdése értelmében, a büntetések súlyosságuk rendjében⁶⁴⁰ a szabadságvesztés, az elzárás, a közösségi büntetések és a pénzbüntetés. Tehát a közösségi büntetés inntől teljes jogú, önállóan alkalmazható büntetéssé vált, és a továbbiakban már nem mint a rövid tartamú szabadságvesztés alternatívája szerepel a jogrendben.

Az elítélt beleegyezését az új szabályozás ugyan már nem kívánja meg a büntetés kiszabásának feltételeként, mindazonáltal a bíróságok – helyesen-- a gyakorlatban nem szabnak ki közösségi büntetést a vádlott beleegyezése hiányában.⁶⁴¹

A 22c. szakasz első bekezdése szerint, a bíróság ítéletében meghatározza, hogy a közösségi büntetés közérdekű munkát, meghatározott tanulmányok folytatására kötelezést vagy pedig a kettő kombinációját jelenti-e, valamint meghatározza a büntetés tartamát is, illetve saját döntése alapján rendelkezhet a munka vagy a tanulmányok jellegéről is.

Az előző szabályozás értelmében a bírónak az ítéletben kötelessége volt meghatározni a büntetés tartalmát, azaz a munka jellegét is, de a hatékonyság növelése érdekében ez a feladat most már a pártfogó felügyelőre hárul, a bíróság számára azonban továbbra is adott, de csak mint lehetőség. A bíróságok ugyanakkor a gyakorlatban, ha meghatározott tanulmányok folytatását rendelik el, általában annak jellegét is meghatározzák az ítéletben.⁶⁴²

---

⁶³⁷ Ez jelenthet például szociális készségfejlesztést, alapvető gazdasági ismeretek elsajátítását, illetve speciális tréningeket szexuális bűncselekmények elkövetői esetében.

⁶³⁸ BOONE, Miranda, *Imposed versus undergone punishment in the Netherlands*. In: HONDIUS, Ewoud, JOUSTRA, Carla (szerk.), *Netherlands Reports to the Sixteenth International Congress of Comparative Law, Antwerp*, Intersentia, 2002, 476.

⁶³⁹ <http://www.wetboek-online.nl/wet/Wetboek%20van%20Strafrecht.html> (2015. október 2-i letöltés)

⁶⁴⁰ KOOIJMANS, Tijs, *The Netherlands*. In: DELMAS-MARTY (szerk.), *L'harmonisation des sanctions pénales en Europe*, Paris, 2002, 200.

⁶⁴¹ <http://www.euprobationproject.eu/sheets/pdf/nl.pdf> (2015. október 2-i letöltés)

⁶⁴² BOONE, Miranda (2010) *i. m.* 29.

A tartam kapcsán a második bekezdés úgy rendelkezik, hogy az összességében nem haladhatja meg a 480 órát, és ebből legfeljebb 240 óra lehet a közérdekű munka. Speciális minimumot érdekes módon a rendelkezés nem tartalmaz a közösségi büntetések tartama kapcsán. A harmadik bekezdés értelmében a kiszabott büntetés végrehajtását a jogerős ítélet megszületését követő egy éven belül be kell fejezni. Ezt a tartamot az ügyész egy alkalommal, legfeljebb egy évvel meghosszabbíthatja. Az egyéves időtartamba nem számít bele az az idő, amíg az elítélt szabadságvesztés büntetését tölti, vagy kivonja magát a büntetés végrehajtása alól.⁶⁴³

A 22d. szakasz rendelkezik az el nem végzett közérdekű munka elzárásra történő átváltásáról. A bíróság a közérdekű munkát kiszabó ítéletében rendelkezik arról, hogy a közérdekű munka nem teljesítése vagy nem megfelelő teljesítése esetén a közérdekű munkát (alternatív) elzárásra⁶⁴⁴ változtatják át. Az elzárás tartamát a rendelkezés értelmében egész napokban, hetekben vagy hónapokban kell meghatározni, ami egy naptól nyolc hónapig terjedhet. A törvény szerint meghatározott maximális átváltási érték két óra közérdekű munkánként egy nap elzárás, tehát a törvény értelmében annak nincs akadálya, hogy az elítéltre nézve kedvezőbb átváltási arányt alkalmazzon a bíróság.⁶⁴⁵ A már teljesített közérdekű munka mértékével a kiszabható elzárás mértéke arányosan csökken, a fennmaradó töredék napokat, akár csak Magyarországon, egész napnak kell számolni.⁶⁴⁶

A közérdekű munka végrehajtásáért az ügyészi szervezet⁶⁴⁷ felelős Hollandiában, joga van információkat kérni az ítélet végrehajtásáról a pártfogó felügyelői szolgálattól⁶⁴⁸ (Sec. 22e PC), más munkahelyet jelölhet ki (Sec. 22f PC), és nem teljesítés esetén rendelkezhet a büntetés elzárásra átváltoztatásáról (Sec. 22g PC).

Alapesetben azonban a végrehajtás a pártfogó felügyelői szolgálat⁶⁴⁹ feladata. A szolgálat dönt az egyéni vagy csoportos végrehajtásról, a munka jellegéről. Dönt arról, hogy az

---

⁶⁴³ Holland Btk. 22c 1-4 bekezdés

⁶⁴⁴ vervangende hechtenis: alternatív ítélet

⁶⁴⁵ „Voor elke twee uren van de taakstraf wordt niet meer dan één dag opgelegd.”

⁶⁴⁶ Holland Btk. 22d 1-4 bekezdés

⁶⁴⁷ openbaar ministerie

⁶⁴⁸ Holland Btk. 22e.

⁶⁴⁹ TAK, P. J. P. *i.m.* 167.

elíteltet figyelmeztetésben részesíti, megállapítja a sikeres teljesítést, és szükség esetén értesíti az ügyészt a nem teljesítés tényéről és annak okairól.

A 2001. előtti szabályozás értelmében az átváltoztatás előtt még sor kellett hogy kerüljön egy személyes találkozóra az ügyész és az elítelt között, az újabb szabályozás értelmében azonban az ügyészség a rendelkezésére álló információk alapján azonnal dönthet az átváltoztatásról, miután megkapta a pártfogó felügyelő értesítését a közérdekű munka nem teljesítéséről.⁶⁵⁰

Ami a közérdekű munka tartalmát illeti, az előző szabályozáshoz képest ott is jelentős változások történtek. Az „ingyenes munkavégzés a közösség javára” már nem szerepel a szabályozásban, így a kijelölhető munkák száma nőtt. Az elítéltek dolgozhatnak kormányzati és magán szervezetek által működtetett egészségügyi szervezeteknek, környezetvédelmi projekteken, valamint a szociális és kulturális területeken végzett munka is bekerült a lehetőségek közé.⁶⁵¹

4.1.3 Hatékonysága, társadalmi elfogadottsága

A közérdekű munka történeti fejlődésének bemutatása és az anyagi jogi szabályozás bemutatása után talán a legfontosabb kérdés, hogy mennyire hatékony a büntetés a gyakorlatban. Ez Hollandia esetében is többféleképpen megválaszolható kérdés. Vizsgálhatjuk költséghatékonyság szempontjából, a büntetést kitöltő visszaesők arányait összehasonlíthatjuk más büntetésekkel, illetve a sikeres és sikertelen letöltések aránya is árulkodó lehet.

A költségek kérdése mindenképpen fontos, hiszen a közérdekű munka bevezetésének egyik kifejezett célja éppen holland börtönrendszer költségeinek csökkentése volt. Egy 2010-es tanulmány a szabadságvesztés és a közérdekű büntetés költségeit egybevetve megállapítja, hogy a szabadságvesztéssel járó büntetések költségei mintegy nyolcszor magasabbak a közérdekű munkáénál. A holland adófizetőknek egy hathónapos szabadságvesztés körülbelül 34.200 euróba, míg az ennek helyettesítésére megfelelő 240

---

⁶⁵⁰ BOONE, Miranda (2002) *i. m.* 480.

⁶⁵¹ *U. o.* 481.

órányi közérdekű munka mindössze 4.200 euróba kerül.⁶⁵² Ez csak a kiadási oldal. Ebben nem szerepel az az érték, amelyet a munkavégzés során hoz létre az elítélt.

Egy másik, 2013-as tanulmány eltérő adatokkal és módszerekkel dolgozva hasonló eredményeket ismertet. Egy kéthónapos szabadságvesztés büntetés költségei a változók figyelembe vételével Hollandiában 10.800 és 24.000 euró közé esnek, míg az ezzel egyenértékű, ezt helyettesítő közösségi büntetés költségei ennek töredékére, mindössze 600 és 2000 euró közötti összegre rúgnak. Ráadásul nemcsak olcsóbb ez a büntetés, de a visszaesési mutatók is sokkal kedvezőbbek.⁶⁵³

A legutóbbi években lezajlott holland kutatások eredményei azt mutatják, hogy a közérdekű munkára ítélték 40%-a vált visszaesővé, szemben a szabadságvesztéssel szankcionáltak 60%-os arányával.⁶⁵⁴

A közérdekű munka büntetések végrehajtásának eredményességét vizsgálva a magyar számoknál⁶⁵⁵ jóval sikeresebbet produkál Hollandia, körülbelül a kiszabott közérdekű munka büntetések 25 százalékát nem kezdik meg, vagy végzik el az erre ítélték, azaz ennyi esetben kell/kellene átváltoztatni a büntetést. Ez a viszonylag magas arány még akkor is jónak tűnik, ha hozzátesszük, hogy csaknem a duplája az 1990-es, kezdeti értéknek. Az elmúlt években azonban ez a megnövekedett szám viszont stabilnak mutatkozik, azaz nem egy növekvő tendencia egyik állomásaként jelentkezik. A megghiúsult végrehajtások felére jellemző, hogy az elítélt meg sem kezdi a kiszabott büntetés végrehajtását, és csak felerészben jellemző, hogy már csak a végrehajtás során állapítják meg a nem teljesítést vagy nem megfelelő teljesítést.⁶⁵⁶

---

⁶⁵² WERMINK, Hilde, BLOKLAND, Arjan, NIEUWBEERTA, Paul, NAGIN, Daniel, TOLLENAAR, Nikolaj, *Comparing the effects of community service and short-term imprisonment on recidivism: a matched samples approach*, Journal of Experimental Criminology, September 2010, Volume 6, Issue 3. 325-349.

⁶⁵³ MCNEILL, Fergus, *Community Sanctions and European Penology*. In: DAEMS, Tom, SNACKEN, Sonja, and VAN ZYL SMIT, Dirk, *European penology?* Hart Publishing, 2013, 171-193.

⁶⁵⁴ WERMINK, Hilde, BLOKLAND, Arjan, NIEUWBEERTA, Paul, NAGIN, Daniel, TOLLENAAR, Nikolaj, *i. m.* 334. További adatok: WARTNA, B. S. J., TOLLENAAR, N., BLOM, M., ALMA, S. M., BREGMAN, I. M., ESSERS, A.A.M., and VAN STRAALLEN, E.K., *Recidivism report 2002-2008, Trends in the reconviction rate of Dutch offenders*, Fact sheet 2011-5a Dutch Ministry of Security and Justice, 2011.

⁶⁵⁵ A magyar mutatók tekintetében adatok a vonatkozó fejezetben.

⁶⁵⁶ BOONE, Miranda, (2010) *i. m.* 34.

Ugyanakkor megállapítható, hogy a nyers adatok önmagukban nehezen összehasonlíthatóak, hiszen a szabadságvesztésre vagy közérdekű munkára ítélet során már megtörténik egy sok szempontot felsorakoztató kiválasztás, és nyilvánvalóan a kisebb társadalmi veszélyességgel bíró vádlottak kapnak elsősorban (enyhébb) közérdekű munka büntetést.⁶⁵⁷

Egy 2009-es kutatásban 198 közérdekű munkára ítéltet kérdeztek meg a kitöltött büntetés kapcsán szerzett tapasztalataikról. Az adatok nagyon tanulságosak és persze sok kérdést is felvetnek azzal kapcsolatban, hogy mi a közérdekű munka büntetés célja. A megkérdezett 198 főnek több mint 40%-a nyilatkozott úgy, hogy sokat tanult a közérdekű munka során, 56 százalékuk találta hasznosnak a végzett tevékenységet. Az elítéltek 80%-ban nyilatkoztak úgy, hogy valódi büntetésként élték meg a közérdekű munkát, tehát 20%-uk nem, de ennek kicsit ellentmond, hogy ugyanakkor az elítéltek csaknem fele inkább figyelmeztetésként, mintsem valódi hátránnyként értékelte a végrehajtott büntetést. A közérdekű munkára ítélték fele nyilatkozott úgy, hogy munkáját unalmasnak találta, a közérdekű munkát harmaduk koszosnak ítélte, viszont egynegyedük nagyon élvezte (!) a büntetést.⁶⁵⁸

4.2 Belgium (La peine de travail / Werkstraf)

4.2.1 A belga munkabüntetés története

Belgiumban 1994-ben a büntetőjog reformja során – melyet a csökkenő biztonságérzettel együtt járó élénkülő politikai viták indukáltak – vezették be a közérdekű munkát,⁶⁵⁹ rögtön két szinten.

Ügyészi szinten a mediáció egyik elemeként a legfeljebb kétévi szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekményeknél, lehetővé téve az ügyésznek, hogy ejtse a vádat, ha az

---

⁶⁵⁷ WERMINK, Hilde, BLOKLAND, Arjan, NIEUWBEERTA, Paul, NAGIN, Daniel, TOLLENAAR, Nikolaj, *i. m.* 325-349.

⁶⁵⁸ HOETJES, Vera, PLAISIER, Janine, *Experiences of Probationers with the Dutch Probation Services: a quick scan*, Impact R&D, Amsterdam, 2012, 7-8.

⁶⁵⁹ BEYENS, Kristel, *From 'community service' to 'autonomous work penalty' in Belgium. What's in a name?* European Journal of Probation, Vol. 2, No.1, 2010, 5.

áldozat és az elkövető megegyezett egymással. Az ügyész által elrendelt közérdekű munka tartama 20-tól 120 óráig terjedhetett és hat hónapon belül volt teljesítendő.⁶⁶⁰

Bírói szinten pedig a próbára bocsátás egyik feltételeként vált alkalmazhatóvá, valamint a feltételes elítélés és a felfüggesztett büntetések kiszabása során mind a felfüggesztett pénzbüntetés, mind pedig a felfüggesztett szabadságvesztés esetén. Tartama 20 és 240 óra között volt meghatározható.

A politikai nyomás és a rendelkezésre álló idő rövidege miatt meglehetősen kapkodva bevezetett jogintézmény idegen volt a klasszikus jogi kultúrához szokott bíróságok számára,⁶⁶¹ ezért nem is lett különösebben sikeres. 1994-ben 199, 1995-ben 487, 1996-ban 1002, 1997-ben is mindössze 1738 esetben alkalmazták.⁶⁶² A bíróságok szabadságvesztés helyett nem, inkább csak afféle ráadásként, a feltételes elítélés kiegészítéseként szabtak ki közérdekű munkát. Ennek az volt az oka, hogy a bíróságok nem ismerték az előkészítés nélkül bevezetett változásokat, valamint tisztázatlan volt annak jogi státusza is, és az elkövetőnek nyújtott kedvezménynek tűnt, minden elrettentő erő nélkül.⁶⁶³

A nem hivatalos terminológiában kapott elnevezése, „szívesség-büntetés” (gunstmaatregel) is mutatja, hogy a bírók nem is tekintették igazi büntetésnek, egyikük kifejezetten gyerekes szankciónak titulálta.⁶⁶⁴ Már az elejétől nyilvánvaló volt, hogy a közérdekű munka akkori állapota csak átmeneti, és a közeljövőben mindenképpen fejleszteni kell a szankciót. Így a jogalkotók előremenekülve amellet döntöttek, hogy autonóm főbüntetesként szabályozzák újra a közérdekű munkát.⁶⁶⁵

---

⁶⁶⁰ 1994. febr. 10. tv. szerint a megegyezést az ügyésznek is el kellett fogadnia, terápia, képzés valamint a témánk szempontjából fontos közérdekű munka is része lehetett a megegyezésnek.

⁶⁶¹ BEYENS, Kristel, *i. m.* 5.

⁶⁶² PETERS, Tony, *From community sanctions to restorativ justice, the Belgian example*. In: *Annual report for 2002 resource material series No. 61 UNAFEI* Tokyo, Japan, 2003, 187.

⁶⁶³ LUYPAERT Heidi, FRANÇOISE Clémence, BEYENS Kristel, KAMINSKI Dan, *Werken en leren als straf*, VUBPRESS Brussels, 2007, 35.

⁶⁶⁴ BEYENS, Kristel, *i. m.* 5.

⁶⁶⁵ *U. o.* 6

A munkabüntetés új formájában 2002-ben került be a belga Btk.-ba a szabadságvesztés és a pénzbüntetés mellé harmadik büntetésként.⁶⁶⁶ A kritikus hangok azonban nem hallgattak el. A munkabüntetéseket azok kettős jogi státusza miatt (ügyészi és bírói szint) sok kritika érte. Ezért 2002-ben a közérdekű munkát, ami már csak az ügyészi jogkörben létezett ezen a néven, el is törölték, majd némiképp meglepő módon 2005-ben ismét visszakerült a jogrendbe az ügyészek kérésére, és ma is létező intézmény. Az addig mérsékelt alkalmazáshoz képest a munkabüntetés ebben az új formájában már alkalmas volt a börtönbüntetés helyettesítésére, és ez használatának gyakoriságában is megmutatkozott.

4.2.2 Hatályos szabályozása

A munkabüntetésre vonatkozó szabályozás Belgiumban nagyon aprólékos, szigorú határidőkkel, illetékességi és hatásköri szabályokkal körülbástyázott, rendkívül bonyolult rendszert alkot.⁶⁶⁷

Belgiumban az autonóm munkabüntetést az igazságszolgáltatási szervezet rendszerén belül három fórum alkalmazhatja: a rendőrhatalóság, a fiatalkorúak bírósága, valamint az esküdtbíróság.

A belga Btk. I. könyvének, a büntetésekről szóló II. fejezet V. rész 2. bekezdése rendelkezik a munkabüntetésről.⁶⁶⁸ A 37. szakasz (3) 1. § akként rendelkezik, hogy ha egy cselekmény pénzbüntetést vagy vétségi büntetést von maga után,⁶⁶⁹ a bíró főbüntetésként munkabüntetést is kiszabhat. A bíró meghatározza a munkabüntetés tartamát, továbbá helyettesítő szankcióként szabadságvesztés büntetést vagy pénzbüntetést, vagy akár mindkettőt is megjelölheti arra az esetre, ha az elítélt a

---

⁶⁶⁶ La peine de travail / Werkstraf

⁶⁶⁷ CAUCHIE, Jean-François - KAMINSKI Dan, *Belgium Theoretical Problematization of Penal Innovation*, Varia, IV. 2007 <https://champpenal.revues.org/613> (letöltés ideje:2017 január 12.)

⁶⁶⁸ A szabályozás alapján közérdekű munkának felel meg, de a neve közhasznú munkabüntetés pontosabban: Fr.:peine de travail d'intérêt general/ Nl: werkstraf

⁶⁶⁹ Tehát akkor alkalmazható, ha a cselekmény vétségnek vagy kihágásnak minősül, amely következik a Btk. 1. könyv (A bűncselekmények és az általános represszió.) / I. fejezet (Bűncselekmények.) / 1. szakaszából, amely a bűncselekmény hármas felosztásáról szól. A büntett (crime) olyan bűncselekmény, amelyet a törvény bírósági büntetéssel rendel büntetni. A vétség (délit) olyan bűncselekmény, amelyet a törvény vétségi büntetéssel rendel büntetni. A kihágás (contravention) olyan bűncselekmény, amelyet a törvény pénzbüntetéssel rendel büntetni.

munkabüntetést nem teljesítené. Nincs konkrétan meghatározott átváltási arány, ez a gyakorlatban sok vitához vezet. Ha a munkabüntetést nem hajtják végre, az ügyész dönt, hogy kell-e a helyettesítő büntetés. 2005-ben a pótbüntetések 49 %-a szabadságvesztés, 60 %-a pénzbüntetés volt, 9%-ban pedig mindkettő. A helyettesítő szabadságvesztés hosszát általában 6-12 hónap között határozzák meg. A pótbüntetések 77%-a 12 hónapnál rövidebb, átlagosan nyolc hónap.

A belga Btk. értelmében munkabüntetést nem lehet alkalmazni bizonyos súlyos, konkrétan meghatározott bűncselekmények miatt. Ezek közé tartozik az emberrablás (347. szakasz (2)),⁶⁷⁰ a szexuális erőszak (375 – 377. szakaszok),⁶⁷¹ az emberölés (393 – 397. szakaszok),⁶⁷² valamint a rablás (475. szakasz).⁶⁷³

A büntetés önállóságát hangsúlyozandó a törvény kimondja, hogy nem lehet kombinálni szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel, továbbá azt is lehet munkabüntetésre ítélni, akit már ítélték szabadságvesztésre vagy munkabüntetésre.

A munkabüntetések tartama főszabályként 20 és 300 óra között változhat, a rendőrhatalóság által kiszabható tartam 20 és 45 óra között lehet, a fiatalkorúak bírósága pedig 46 és 300 óra között alkalmazhatja. Visszaeső elkövetők esetén a kiszabható maximum a duplájára, 600 órára emelkedik.⁶⁷⁴ A bíróság határozza meg az órák számát, és megjelölheti, milyen munkát és hol kell végeznie az elítéltnak. 2005-ös adatok szerint 46 és 60 óra között a leggyakoribb, ebben az évben az összes ügy 40 %-ában a bíró a minimálisához közel szabta ki, 300 óra fölött pedig nagyon ritkán, az esetek mindössze 0,2%-ban.⁶⁷⁵

---

⁶⁷⁰ 2. könyv (A bűncselekmények és egyedi büntetésük.) / 6. cím (2) (A túszejtésre vonatkozó büntettek.) 347. szakasz (2) (ez az egyedüli szakasz a címben) L 2000/11/28 / 35, 4. szakasz, 029. Hatályos: 2001. III. 27-től.

⁶⁷¹ 2. könyv (A bűncselekmények és egyedi büntetésük.) / 7. cím (A családok rendje és a közérkölcse elleni büntettek és vétségek) / 5. fejezet (Szemérem elleni erőszak és nemi erőszak.)

⁶⁷² 2. könyv (A bűncselekmények és egyedi büntetésük.) / 8. cím (Személy elleni büntettek és vétségek) / 1. fejezet (Az emberölés és a kínzás szándékos testi sértései, az embertelen és a megalázó bánásmód) / 1. rész (Az emberölés és különböző nemei).

⁶⁷³ 2. könyv (A bűncselekmények és egyedi büntetésük.) / 9. cím (Tulajdon elleni büntettek és vétségek) / 1. fejezet (A lopások és a zsarolások) / 2. rész (Az erőszak, vagy fenyegetés segítségével elkövetett lopások és a zsarolások.) Art. 475.

⁶⁷⁴ <http://www.werkstraf.be/nl/de-werkstraf>

⁶⁷⁵ BEYENS, Kristel, *i. m.* 7.

A munkabüntetést a bírói döntés jogerőre emelkedésétől számított tizenkét hónapon belül végre kell hajtani. Ezt a határidőt a Pártfogó Felügyelői Szolgálat⁶⁷⁶ hivatalból vagy az elítélt kérelmére indokolt esetben meghosszabbíthatja.⁶⁷⁷

Ha a bíró munkabüntetést kíván kiszabni akár az ügyészség indítványára vagy a vádlott kérelmére, a tárgyalás megnyitása előtt felvilágosítja a vádlottat a büntetés természetéről, és meghallgatja az érintettek észrevételeit. A bíró a büntetés kiszabásakor figyelembe veheti a bűncselekmény sértettjének érdekeit is. Munkabüntetés csak akkor szabható ki, ha a vádlott vagy képviselője a tárgyaláson jelen van, és akár személyesen, akár képviselője útján, megadta a kifejezett hozzájárulását.⁶⁷⁸ Ha a bíró ennek ellenére megtagadja a munkabüntetés kiszabását, köteles döntését indokolni.⁶⁷⁹ A bíró megállapítja a munkabüntetés tartamát, valamint meghatározhatja a munkabüntetés konkrét tartalmát is.⁶⁸⁰

A munkabüntetés nem szerepel az erkölcsi bizonyítványban, csak a központi nyilvántartásba kerül be az elítélt. Ez kivételesnek számít a főbüntetések esetében. Az ügyész, a vizsgálóbíró, a nyomozóbíró és az ítéző bíró a büntetés kiszabása előtt kérhet egy ún. „társadalmi jelentést” és/vagy környezettanulmányt,⁶⁸¹ hogy megkönnyítse a munkabüntetésről szóló döntést. Vita folyt arról, hogy ennek a jelentésnek a készítése kötelező legyen-e, a döntést végül a bíróra hagyták. 2003-ban a munkabüntetések 31 %-át előzte meg jelentés, ez 2008-ra 24 %-ra esett vissza, holott a tapasztalatok azt mutatják, hogy a jelentés és a környezettanulmány nagymértékben megkönnyítik a bíró dolgát az elkövető személyiségéhez képest legadekvátabb típusú munkabüntetés kiszabásában.

A munkabüntetés csak állami, települési, tartományi, közösségi és regionális közintézményeknél, nonprofit társaságoknál, társadalmi, tudományos vagy kulturális célú alapítványoknál hajtható végre. A munkaerőpiaci anomáliákat elkerülendő, az ítéletben megjelölt tevékenység semmiképpen nem lehet olyan munka, amelyet a

---

⁶⁷⁶ Probatie commissie

⁶⁷⁷ 37. (3) 2. §

⁶⁷⁸ LUYPAERT Heidi, FRANÇOISE Clémence, BEYENS Kristel, KAMINSKI Dan, *i. m.* 69.

⁶⁷⁹ 37. szakasz (3) 3. §

⁶⁸⁰ 37. szakasz (3) 4. §

⁶⁸¹ „maatschappelijke enquête”, ‘beknopt voorlichtingsrapport’

közintézményeknél vagy a kijelölt társaságoknál általában fizetett munkavállalók végeznek.⁶⁸²

- A 37. szakasz (5) 1. § értelmében az elítéltet, akivel szemben munkabüntetést szabtak ki, az elítélt tartózkodási helye szerinti bírósági kerület igazságügyi asszisztense ellenőrzi.⁶⁸³ A munkabüntetés végrehajtását az elítélt tartózkodási helye szerinti pártfogó bizottság felügyeli, amely bizottság részére, ennek érdekében az igazságügyi asszisztens jelentést készít.
- A 37. szakasz 2. § szerint a munkabüntetést kiszabó bírói döntés jogerőre emelkedésétől számított huszonnégy órán belül, a bírósági jegyzőkönyvvezető eljuttatja az ítélet hiteles másolatát az illetékes pártfogó bizottság elnökének, aki az 1. §-ban foglaltaknak megfelelően, haladéktalanul kinevezi az igazságügyi asszisztens.
- Az igazságügyi asszisztens kilétét írásban közli a pártfogó bizottsággal, amely hét munkanapon belül tájékoztatja erről az elítéltet. A pártfogó bizottság területi illetékességét, az elítéltnak az ítélethozatalkor vagy a (bírói) határozat jogerőre emelkedésének pillanatában érvényes tartózkodási helye határozza meg. Ha az elítélt Belgium területén kívül tartózkodik, a területileg illetékes pártfogó bizottság az elsőfokú ítélet meghozatalának helye szerinti bizottság lesz.
- Az igazságügyi asszisztens az elítélt meghallgatását és észrevételeinek figyelembevételét követően és természetesen a bírói ítélet instrukcióit követve megállapítja a büntetés konkrét tartalmát.
- A munkabüntetés konkrét tartalma az elítélt által is aláírandó megállapodásban kerül végül rögzítésre, amelynek egy másolatát az igazságügyi asszisztens átadja az elítéltnak, és három napon belül megküldi a pártfogó bizottságnak.⁶⁸⁴ A 4. § szerint abban az esetben, amikor a munkabüntetést egyáltalán nem vagy részben nem hajtják végre, az igazságügyi asszisztens késelem nélkül értesíti a pártfogó

---

⁶⁸² 37. szakasz (4) 1.§

⁶⁸³ Un assistant de justice: az igazságszolgáltatási egyeztető intézményeknél dolgozó, segítő személy.
[http://www.federation-wallonie-bruxelles.be/index.php?id=detail_article&no_cache=1&tx_cfwbarticlefe_cfwbarticlefront\[action\]=show&tx_cfwbarticlefe_cfwbarticlefront\[controller\]=Document&tx_cfwbarticlefe_cfwbarticlefront\[publicatio n\]=452&cHash=081a2bc712c363feb5363f7c16af0305](http://www.federation-wallonie-bruxelles.be/index.php?id=detail_article&no_cache=1&tx_cfwbarticlefe_cfwbarticlefront[action]=show&tx_cfwbarticlefe_cfwbarticlefront[controller]=Document&tx_cfwbarticlefe_cfwbarticlefront[publicatio n]=452&cHash=081a2bc712c363feb5363f7c16af0305) (2016. január 11-i letöltés)

⁶⁸⁴ L 2006-12-27/33, 36. szakasz, 5°, 061. Hatályos: 2007. I. 7-től.

bizottságot. A bizottság ajánlott küldeményben, legalább tíz nappal az ügy vizsgálatára kitűzött időpontot megelőzően behívja az elítéltet egy meghallgatásra, és erről értesíti az ügyvédjét is. Ekkor a bizottság az esetnek megfelelő, rövid és indokolással ellátott jelentést készít a helyettesítő büntetés alkalmazásáról és annak indokairól. Ezt követően pedig az ügyészség dönt a szabadságvesztés vagy a bírói döntésben előírt pénzbüntetés alkalmazásáról, figyelembe véve az elítélt által már teljesített munkabüntetést.⁶⁸⁵

4.2.3 Gyakorlata, tapasztalatok

Rövid idő alatt a belga büntetőjogban fontos szerepe lett a munkabüntetésnek. A bírók és a közvélemény is kedvelik, mert egyrészt megfelel a megtorlás és elrettentés klasszikus céljainak, ugyanakkor aktiválja az elkövetőt is, aki vállalja a felelősséget, illetve jól illeszkedik a mai jóléti állam eszméjébe is, mely szerint az elítélt fizetetlen munkával teszi jóvá a vétségét. Eredetileg a növekvő börtönnépesség csökkentésére vezették be, ez a hatás azonban nem mutatható ki. Sőt, még 14%-kkal emelkedett is a börtönnépesség (2002: 8605, 2008: 9858), úgy, hogy évente pluszban még 10.000 munkabüntetéssel számolhatunk manapság.

A börtön népesség növekedése a három évnél hosszabb büntetésekben jelentkezik. A csökkenés a három évnél rövidebb büntetések számában a részlegesen vagy egyáltalán nem végrehajtott rövid idejű büntetések miatt. Nincs megbízható ítéleti statisztika, sajnos nehéz a munkabüntetések helyettesítő hatását vizsgálni. A börtönökben az üres helyeket ugyanis szinte azonnal betöltik más kategóriák (hosszú tartamú, ill. vizsgálati fogság).

A munkabüntetések végrehajtásáért tehát a bíróságok főigazgatósága és a 27 pártfogó bizottság (közigazgatási körzetenként egy) „Parapénális” közreműködőként felelősek. A napi ellenőrzés és a követés a bírósági asszisztensek feladata, őket szociális munkásként képzik főiskolai szinten (bachelor level), így a rehabilitatív megközelítéshez magas affinitásuk van.⁶⁸⁶

---

⁶⁸⁵ L 2006-12-27/33, 36. szakasz, 6°, 061. Hatályos: 2007. I. 7-től.

⁶⁸⁶ BAUWENS ,Aline –DEVOS,Annie ,*Probation in Europe, Belgium* ,Confederation of European Probation,Utrecht, 2015 ,14.

Mivel a munkabüntetés önálló büntetés, ezért a pártfogó asszisztensek felé az utasítás az, hogy le kell választani róla a tanácsadást. Így ennek fényében a feladatuk pusztán abból áll, hogy megfelelő munkahelyet találjanak az elítélteknek, szerződést írjanak, és ellenőrizzék az előírások betartását. Ez a redukált érintkezési módozat a munkabüntetések számának emelkedése miatt alakult így. A megoldások keresése közben született meg 2005-ben a lefordíthatatlan „üzleti folyamat újratervezése”, angolul ‘Business Process Reengineering’, amely standardizálva és az asszisztenseknek kisebb szabadságot adva részletesen szabályozza a végrehajtási folyamatot, például meghatározza és korlátozza az elkövetőkkel történő érintkezések számát. Ez a manager-szemlélet még alakulóban van, a fiatalabb asszisztensek könnyebben elfogadják.⁶⁸⁷ Egy felmérés szerint az elkövetők 80 %-a a kapcsolatot segítőként írja le, 55 % irányítóként, 34 % büntetőként. Segítés és irányítás nem ellentmondó, a segítők interjújában arról számoltak be, hogy a hivatalos irány ellenére felajánlják a szociális segítséget és az útmutatást, főleg ha az elkövető szociálisan sérülékenyebb.

Bár a munkalehetőségek elég jól eloszanak az országban, a legtöbb körzetben esténként és/vagy hétvégeként hiány van belőlük. Ez annak az elítéltnak problémás, akinek állandó munkája van, és éppen este vagy hétvégén szeretné a munkabüntetését letölteni. Ennek következtében hosszú várólisták vannak, és a büntetés végrehajtása sok esetben akadozik, néha még a 12 hónapos végrehajtási idő is megnyúlik, mire megkeresik mindenkinek a legalkalmasabb helyet, figyelembe véve az elítéltek igen változó életkörülményeit és igényeit.

Viszonylag friss, 2013-as statisztikai adatok szerint 2012-ben 9564 esetben alkalmazták a bíróságok az autonóm munkabüntetést. Ez az előző évvel összehasonlítva⁶⁸⁸ növekedést mutat. Órában kifejezve ez 756.745 közérdekű munkaórát jelentett 2013-ban.⁶⁸⁹ Az adatokból az is kiderül, hogy jellemzően közlekedési bűncselekmények miatt alkalmazzák a bíróságok ezt a büntetést,⁶⁹⁰ de jelentős a lopást elkövető visszaesőkkel (3208 esetben), illetve erőszakos bűncselekmények elkövetőivel szemben (2210 esetben). A sikeres letöltések száma magas, 80%-os. 2012-ben kiemelkedő figyelem kísérte az addig meglévő várólisták megszüntetésére irányuló próbálkozásokat a munkabüntetés

---

⁶⁸⁷ BAUWENS ,Aline –DEVOS, Annie, *i.m.* 11.

⁶⁸⁸ 2011-ben 9332 fő

⁶⁸⁹ <http://www.werkstraf.be/nl> (2015. december 20-i letöltés)

⁶⁹⁰ Több mint 50%-ban (4800 esetben) ilyen bűncselekmények miatt került kiszabásra munkabüntetés

végrehajtásában. Ezt az erőfeszítést siker koronázta, 2012 júliusában a még majdnem 2000-es hátralék 2013-ra mindössze 366 esetre apadt.⁶⁹¹

4.3 Franciaország (Le travail d'intéret general, TIG)

Franciaországban a közérdekű munka igen változatos arculatot öltő szankcióforma, egyrészt mint büntetés, a közérdekű munka a szabadságvesztés egyik alternatívája lehet a vétségek esetén. Másrészt ugyanazokkal a szabályokkal alkalmazható a büntetés végrehajtásának a felfüggesztése esetén is, ekkor mint magatartási szabály jelenik meg.⁶⁹² Sőt alkalmazható mellékbüntetésként is olyan esetekben, amikor a kihágásokat meghatározó rendeletek ezt kifejezetten lehetővé teszik,⁶⁹³ például ittas vezetés esetében.⁶⁹⁴

4.3.1 A közérdekű munka története Franciaországban

Franciaországban a közérdekű munka (Le travail d'intéret general) 1983-tól szerepel a büntetések lajstromában, 1984. január 1-jétől hatályosan.⁶⁹⁵ Bevezetésének indoka, mint számos más európai országban, itt is az volt, hogy így próbálták csökkenteni a rövid tartamú szabadságvesztés büntetések számát. Ekkor már számos külföldi példa állt a franciák előtt, hiszen mint láttuk, Nagy Britanniában 1972 óta létezik a community service order, de ismerte ekkor már az Egyesült Államok, Kanada és Portugália is.⁶⁹⁶ A rendelkezésre álló források is leszögezik, hogy a közérdekű munka nem francia találmány. Az 1983-as törvény megalkotóit elsősorban leginkább az angolszász tapasztalatok, különösen a kanadai példák inspirálták. Ennek oka elsősorban a nyelvi akadályok hiánya lehetett. A francia tapasztalatok elsősorban az előkészítő szakaszban végrehajtott 1992-93-as kísérleti projektek eredményei. A kísérleti projektek tapasztalatai azt mutatták, hogy a közérdekű munka jól alkalmazható a bűncselekményt először

---

⁶⁹¹ http://justitie.belgium.be/nl/nieuws/persberichten/news_pers_2013-06-13.jsp?referer=tc:265-226210-64 (2015. december 20-i letöltés)

⁶⁹² CR. Art. 132-54, CPP Art. 747-1

⁶⁹³ CP Art. 131-17.

⁶⁹⁴ CR Art. L. 234-2, 3° (Code de la Route)

⁶⁹⁵ 1983. június 10-i törvény vezette be (loi no83-466 du 10 juin 1983). Jelenleg a CP 131-8 cikkében található.

⁶⁹⁶ VERIN, Jacques, *Le succes du Community service anglais*, Revue Sciences Criminelles, 1979, 636.

elkövetők esetén, kizárva a szabadságvesztéssel együtt járó prizonizációs hatásokat, de ugyanolyan jól használható visszaesők esetében is, ami egyébként eredetileg nem szerepelt a törvényben.⁶⁹⁷

Bevezetésekor a tartama felnőtt korú elkövetők esetén 40-től 240 óráig terjedhetett, amelyet 18 hónap alatt kellett végrehajtani. A fiatalkorúak esetén a kiszabható órák száma ennek éppen a fele, azaz 20-120 óráig terjedő intervallumban volt kiszabható, a végrehajtásra nyitva álló idő pedig legfeljebb egy év lehetett. A munka jellege szerint lehetett parkgondozás, épület-karbantartás, adminisztratív munka, de más szakmai továbbképzések és közösségi tevékenységek is elrendelhetőek voltak. Bár a közérdekű munka eredetileg a rövid tartamú szabadságvesztések alternatívájaként szolgált volna, a gyakorlatban inkább a pénzbüntetések száma csökkent bevezetése után.⁶⁹⁸

4.3.2 Hatályos szabályozása

A hatályos szabályok értelmében szabadságvesztéssel büntetendő vétség elkövetése esetén a bíróság a szabadságvesztés helyett az elítélt számára 20-280 óráig terjedő közérdekű munkát írhat elő, melyet az díjazás nélkül teljesít egy közjogi jogi személy vagy közfeladatot ellátó magánjogi személy vagy a közérdekű munka végrehajtására felhatalmazott egyesület részére.

A francia büntetőjog a bűncselekményeket súlyuk szerint három kategóriába – büntett, vétség és kihágás⁶⁹⁹ – sorolja. A hatályos büntetőjog azonban nem határozza meg ezeknek a fogalmát. Azt, hogy az elkövetett bűncselekmény melyik kategóriába tartozik, a bűncselekményre előírányzott büntetési tétel határozza meg. A legsúlyosabb bűncselekmények a büntettek.⁷⁰⁰ A büntettek elbírálása az esküdtszék hatáskörébe tartozik. Amennyiben egy cselekmény bírósági büntetésekkel (vétségekre kiszabható

---

⁶⁹⁷ DAY, Marcus, *Alternatives to custodial sentencing, A Manual for the Implementation of Community Service Orders*, Caribbean Drug Abuse Research Institute, Castries, Saint Lucia 2004, 22-23.

⁶⁹⁸ PRADEL, Jean, *Community Service: The French Experience (From Community Service as an Alternative to the Prison Sentence)*, 198, 32.

⁶⁹⁹ CP Art. 111-1

⁷⁰⁰ Büntettek esetében életfogytig tartó szabadságvesztés is kiszabható, illetve ide tartoznak a 30, 20 és 15 évig tartó szabadságvesztéssel büntetendő cselekmények, ahol a szabadságvesztés generális minimuma 10 év

büntetések) fenyegetett,⁷⁰¹ akkor az vétségnek minősül. Amennyiben a cselekmény csak pénzbüntetéssel fenyegetett, és ennek összege (a visszaesőket kivéve) nem haladja meg az 1500 eurót, akkor kihágásról beszélünk.⁷⁰²

A Code Penalban (CP) a vétségekre kiszabható büntetések (pein correctionnel) között⁷⁰³ kerül felsorolásra a közérdekű munka, a szabadságvesztés, pénzbüntetés és egyéb jogfosztó, jogkorlátozó és jóvátételi jellegű büntetések mellett.⁷⁰⁴ A közérdekű munka alternatív büntetés lehet a vétségek esetén, és mivel a szabadságvesztés alternatívájáról van szó, természetesen nem alkalmazható szabadságvesztés mellett.⁷⁰⁵

A közérdekű munka alkalmazásának feltételeit a következőkben foglalhatjuk össze. Kizárólag szabadságvesztéssel fenyegetett vétség esetén alkalmazandó. A szabadságvesztés időtartama viszont irreleváns. A jogintézmény bevezetésekor az eredeti tervek szerint kiszabását csak a csekélyebb súlyú bűncselekmények esetén tette volna lehetővé a törvény, de ezt a verziót elvetették, és végül meghagyták a szabad mérlegelés lehetőségét a bíróságnak. Ebben a formában tehát nem csak a legcsekélyebb súlyú bűncselekmények esetén lehet a szabadságvesztés alternatívája, hanem valamennyi szabadságvesztéssel büntetendő vétségnél.

A magyar szabályozással ellentétben közérdekű munka nem szabható ki távollévő terhelttel szemben, illetve abban az esetben sem, ha azt az elkövető visszautasítja. A bíróság az ítélet meghozatala előtt tájékoztatja a terheltet a büntetés visszautasításának jogáról, és beszerzi az elkövető választát.⁷⁰⁶ Franciaországban tehát az elkövető beleegyezése szükséges a munkabüntetés kiszabáshoz. A jogintézmény bevezetésének idején a beleegyezés kérdése körül rendkívül éles véleménykülönbség alakult ki. A vonatkozó törvénytervezet vitája során a képviselők egy része szerint a francia

---

⁷⁰¹ Ide tartoznak a legfeljebb 10 évi szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények, és a legalább 3000 euró pénzbüntetéssel fenyegetett cselekmények.

⁷⁰² A bűncselekmények súly szerinti felosztásáról és annak kritikájáról ld. részletesen: BOULOC Bernard, *Droit pénal général*, 23e édition, Dalloz, 2013, 181-188.

⁷⁰³ Szabadságvesztés (gen. min 2 hónap gen max 10 év), pénzbüntetés, állampolgársági gyakorlaton való részvétel, különböző jogkorlátozó büntetések, mint járművezetéstől eltiltás, fegyverhasználatból való eltiltás, foglalkozás gyakorlásától való eltiltás, elkobzás, büntetőjogi reparáció (jóvátétel).

⁷⁰⁴ CP Art. 131-3.

⁷⁰⁵ CP Art 131-9.

⁷⁰⁶ CP Art. 131-8.

büntetőjoggal nem volt összeegyeztethető, hogy a bűncselekmény elkövetője mint egy étteremben „a la carte” válasszon a lehetséges szankciók közül, mert ez a választási lehetőség nem összeegyeztethető a büntetés kényszer jellegével.⁷⁰⁷

Azonban végül arra jutottak, hogy az elkövető beleegyezése mégiscsak szükséges, mégpedig két okból:

Egyrésztől pszichológiai és pedagógiai okokból, hiszen feleslegesnek tűnik olyan munkát előírni, amit az elítélt úgysem fog teljesíteni.

Másrésztől pedig hivatkoztak az Európai Emberi Jogi Egyezmény 4. cikkére is, azaz a kényszer és kötelező munka tilalmára. Ennek megfelelően a képviselők arra jutottak, hogy az Egyezmény rendelkezései értelmében semmiképpen nem szabható ki a munkabüntetés a terhelt távollétében, azaz a beleegyezése nélkül.

A hatályos szabályok alapján az időtartama 20-280 óráig terjedhet, és 16 és 18 év közötti fiatalokúakkal szemben is alkalmazható, de katonai büntetőeljárásban kiszabása nem lehetséges. A végrehajtásra nyitva álló idő nem lehet több 18 hónapnál. Ezen belül a konkrét esetekben a büntetést kiszabó bíróság határozza meg a végrehajtásra nyitva álló időtartamot. Ez a határidő bizonyos indokolt esetekben felfüggeszthető. A felfüggesztésre csakis előzetesen hivatkozott súlyos egészségi okra, családi, munkahelyi vagy anyagi okokra tekintettel kerülhet sor. A felfüggesztés időtartama nem számít be a határidőbe. Nem számít bele a határidőbe az az időszak sem, amikor az elítéltet házi őrizetbe, előzetes letartóztatásba helyezik, vagy szabadságvesztését tölti, illetve ha katonai szolgálatot teljesít.⁷⁰⁸ A felfüggesztésről az illetékes büntetés-végrehajtási bíró dönt,⁷⁰⁹ és ő határozza meg a közérdekű munka végrehajtásának módját is. A közérdekű munka végrehajtásának ideje alatt az elítélt folyamatos ellenőrzés alatt áll. Az ellenőrzést egyrésztől a büntetés-végrehajtási bíró, másrésztől a pártfogó felügyelő végzi.

A CP 132-55 cikk határozza meg részletesen a közérdekű munkára ítéltnek a munka teljesítésén túli kötelezettségeit. A közérdekű munkára ítélt köteles akár a bíró, akár a

---

⁷⁰⁷ Ld. részletesen PRADEL Jean, *Droit Pénal Général*, Cujas, 2002, 536.

⁷⁰⁸ CP Art. 131-22.

⁷⁰⁹ A döntésre jogosult a lakóhely szerint illetékes bv. bíró, ha az elítéltnek nincs lakóhelye Franciaországban, akkor az ítéletet hozó első fokú bíróság székhelye szerinti bv. bíró az illetékes.

kijelölt pártfogó felügyelő megkeresésére reagálni, kérdéseire válaszolni. Az elítélt köteles előzetes orvosi vizsgálaton részt venni, aminek célja kettős, egyrészt, hogy feltárja, nincs-e egészségügyi akadálya a munka teljesítésének, másrészt pedig hogy nem szenved-e valamilyen fertőző megbetegedésben, mellyel a többi munkavállaló egészségét veszélyeztetné. Minden olyan változásról előzetesen tájékoztatnia kell a hatóságot, amely befolyásolhatja a büntetés végrehajtásának eredetileg rögzített módját.⁷¹⁰ Köteles tölteni a szociális munkás látogatását, ellenőrzéseit, és együtt is kell működni, rendelkezésére kell bocsátani a végrehajtáshoz szükséges dokumentumokat és információkat. Amennyiben a terhelt az előírt közérdekű munkát teljesíti, a büntetést végrehajtottnak kell tekinteni, és a fenti kötelezettségek is megszűnnek.

Egyedülállóan szankcionálja a francia büntetőjog a közérdekű munka nem teljesítésének esetkörét, abban az esetben ugyanis, ha az elítélt nem teljesíti az előírt közérdekű munkát, vétséget követ el, ami két évi szabadságvesztéssel vagy 30.000 euró pénzbüntetéssel büntetendő.⁷¹¹ A közérdekű munka nem teljesítése esetén a nem teljesítés vétségének megállapítása és a büntetés kiszabása azonban nem mentesíti az elítéltet a közérdekű munka teljesítésének kötelezettsége alól.⁷¹² 2004. március 9. óta az ítéelő bíró már előzetesen meghatározhatja a szabadságvesztés és a pénzbüntetés mértékét arra az esetre, ha az elítélt nem teljesítené a közérdekű munka büntetést.⁷¹³

A jogi szabályozás tartalmazza továbbá, hogy a munkavégzésre egyébként érvényes szabályok a közérdekű munkára is irányadóak.⁷¹⁴ Valamint az államra hárul a kártérítési felelősség is az elítélt által okozott minden olyan kárért, illetve a kár azon részéért, ami közvetlenül a közérdekű munka végrehajtás teljesítésének kötelezettségéből fakad. Ezzel átveszi a károsult minden jogát, és visszakeresettel élhet, azaz később behajthatja a terhelten.⁷¹⁵

---

⁷¹⁰ Például költözés, munkahelyváltás. A költözéshez be kell szerezni a büntetés-végrehajtási bíró előzetes jóváhagyását.

⁷¹¹ CP Art. 434-42.

⁷¹² Crim. 7 janvier 1997, Bull. crim.no 1, RSC 1997. 829 obs. Bouloc.

⁷¹³ BOULOC, Bernard, *i.m.* 457.

⁷¹⁴ CP Art. 131-23. A közérdekű munkára is érvényesek az éjszakai munkavégzésre, a munkahelyi higiénia, biztonságra, a nőkre és kiskorú munkavállalókra vonatkozó törvényi és rendeleti szintű előírások.

⁷¹⁵ CP Art. 131-24.

A végrehajtás konkrét módja és mikéntje rendeletileg szabályozott. Egy lista tartalmazza a kijelölhető intézményeket és a választható munkát. Részletesen szabályozott, hogy milyen feltételekkel kerülhet fel egy-egy intézmény a listára. A büntetés-végrehajtási bíróhoz kell kérelmet benyújtani, aki döntése meghozatala előtt kikéri a helyi áldozatvédelmi, bűnmegelőzési, drogpreevenciós vagy más hasonló speciális szervek, illetve az ügyész véleményét, majd ezt követően dönti el, hogy egy-egy szervezet felkerülhet-e a listára. A listán szereplő szervezetek jogosultsága öt évre szól.⁷¹⁶

A büntetés-végrehajtási bíró határozza meg a közérdekű munka végrehajtási módját is. Ő jelöli ki a végrehajtó szervezetet, a konkrét elvégzendő munkát. A büntetést ténylegesen végrehajtó szervezetet a fent említett listából választja ki, elsősorban a saját illetékességi területén, de dönthet úgy is, hogy az illetékességi területén kívüli listából jelöl ki munkahelyet, ehhez természetesen szükséges a területileg illetékes büntetés-végrehajtási bíró előzetes hozzájárulása is.

Amennyiben a közérdekű munkára ítéltnek van munkahelye, akkor a heti munkaidő összesen – a munkahelyén töltött munkaidő és a közérdekű munka időtartama – legfeljebb 12 órával haladhatja meg a törvényben megállapított heti munkaidő tartamát. Fontos továbbá, hogy a közérdekű munka időtartamába nem számít be az utazás és az étkezés (ebédidő) időtartama.

A végrehajtás ellenőrzését vagy maga a büntetés-végrehajtási bíró vagy a pártfogó felügyelői szolgálat végzi. A munkahely velük veszi fel a kapcsolatot, ha az elítélt valamilyen szabályt megszeg, valamint őket értesíti a közérdekű munka teljesítéséről is.

4.3.3 Értékelése, gyakorlati tapasztalatok

Bevezetésétől a 2000-es évekig eltelt mintegy 20 év alatt megduplázódott a kiszabott közérdekű munka büntetések száma, de 2005-től stabilizálódni látszik. Az összes büntetés

---

⁷¹⁶ CP Art. R131-12-R131-22

kb. 4%-a a közérdekű munka. Az utóbbi körülbelül 15 évben számottevő változás nem történt.⁷¹⁷

A statisztikák azt mutatják, hogy a többi büntetéshez képest inkább fiatalabb elítéltekkel szemben alkalmazzák, az átlagéletkor 24 év, és számottevően magasabb a férfiakkal szemben kiszabott közérdekű munka aránya.⁷¹⁸ A kiszabott munkabüntetések közel háromnegyedét sikeresen hajtják végre, átlagosan 15 hónapon belüli időintervallumban. 13% esetén sikertelen a közérdekű munka végrehajtása. Ezek azok az esetek, amikor az elítélt hibájából nem hajtható végre a büntetés. Szintén 13% esetén pedig valamilyen más okból végrehajthatatlan, például nem volt megfelelő a terhelt személyéhez képest a kiszabott büntetés, nem sikerül a kiszabott határidőt tartani, vagy adminisztrációs gondok adódtak.

A közérdekű munka büntetések 41%-át vagyon elleni bűncselekmények miatt szabják ki, 24%-át közlekedési bűncselekmény, 12%-át testi sértés, 8%-át kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények, 8% pedig egyéb deliktumok miatt.⁷¹⁹

Franciaországban a közösségi büntetések egyre növekvő számokat mutatnak a kiszabott büntetések között. Arányuk a 2009-2010-es időszakban 15 százalék körül alakult. A statisztikai adatok szerint 2009-ben 17.487 főt ítéltek közérdekű munkára (fő és mellékbüntetésként), 2010-ben ez a szám 16.881 (az összes kiszabott büntetés ebben az évben 631.963 volt)⁷²⁰ 2011-ben 15.658 (összes 603.994),⁷²¹ 2012-ben 16.588 (az összes kiszabott büntetés 617.221)⁷²² 2013-ban pedig 16.966 főt.⁷²³

---

⁷¹⁷ POUILLAILLER, Brigitte, THEULIERE, Maël, TIMBART, Odile, *Le travail d'intérêt général, 30 ans après sa création*, Infostat Justice, juin 2014, No. 129, 1.

http://www.justice.gouv.fr/art_pix/Stat_Infostat_129_%20V8.pdf (2015. december 12-i letöltés).

⁷¹⁸ *Id. U.o.* 3.

⁷¹⁹ *Ld. részletesen U.o.* 2.

⁷²⁰ Ch. cl. 2010.18. http://www.justice.gouv.fr/art_pix/1_stat_chiffrescles10_20101213.pdf (2015. december 13-i letöltés).

⁷²¹ Ch. cl. 2012. 18. http://www.justice.gouv.fr/art_pix/chiffres_cles_2012_20121108.pdf (2015. december 13-i letöltés).

⁷²² Ch. cl. 2013.18. http://www.justice.gouv.fr/art_pix/1_stat_Chiffres_cles_2013.pdf (2015. december 13-i letöltés).

⁷²³ Ch. cl. 2014.18. http://www.justice.gouv.fr/art_pix/stat_livret_final_HD.pdf (2015. december 13-i letöltés).

Mindenképpen meg kell ugyanakkor említeni, hogy a kiszabott büntetések között a szabadságvesztés büntetések dominálnak toronymagas 49% aránnyal a vizsgált időszakban, a pénzbüntetés aránya is csak 35%.⁷²⁴ Tehát van még lehetőség a fejlődésre, hiszen a végső cél itt is, mint más európai országokban, a szabadságvesztés arányának nagymértékű csökkentése lenne.

Egy 2011-ben megjelent igazságügy-miniszteri körlevél⁷²⁵ a 2000-es évek elejétől stagnálni látszó közérdekű munka problémáinak lajstromba vételével igyekszik a büntetés problémáit föltárni, és javaslatokat is megfogalmaz a közérdekű munka fejlesztésére. A levél kimondott célja, hogy a közérdekű munka alkalmazásának gyakoriságát növelje. A körlevél úgy fogalmaz, hogy érdemes kihasználni a benne rejlő előnyöket, amik a következők:

- olyan büntető szankcióról van szó, ami a közösség, társadalom számára jóvátételi elemeket is tartalmaz,
- megóvjá az elítéltet a káros börtönártalmaktól,
- fiatakorúakkal szemben is alkalmazható,
- bevonja a civil szervezeteket, és így az egész társadalmat a büntetés-végrehajtásba.

Az igazságügy-miniszter egyértelműen a jogintézmény népszerűsítése mellett tette le a voksát. A szükséges változtatásokat, melyekkel növelni lehetne kiszabásának gyakoriságát és a végrehajtás eredményességét, a levél a következőkben jelöli meg:

- A végrehajtási idő minél rövidebbre csökkentése. Ez áll ugyanis összhangban a büntetési céllal.
- Erősíteni és fejleszteni kell a rendelkezésre álló munkahelyek számát. A cél olyan munkalehetőségek keresése, amelyek valóban társadalmilag hasznosak, és embereken segítenek. A hivatkozott jó példák a francia állami vasúttal (SNCF) 2007, a francia Vöröskereszttel 2008 óta létező megállapodás. A hasznos munkahely lehetőségeket tovább kellene bővíteni helyi vagy regionális szinten pl. természetvédelmi, környezetvédelmi szervezetekkel, egészségügyi intézményekkel, kórházakkal.

---

⁷²⁴ Comparing International Criminal Justice Systems, briefing for the House of Commons, Justice Committee 2012, 22.

⁷²⁵ Circulaire du 19 mai 2011 relative au travail d'intérêt général.
http://circulaire.legifrance.gouv.fr/pdf/2011/06/cir_33227.pdf (2015.december 15-i letöltés).

- Népszerűsíteni kellene és közismertté tenni a szankció pedagógiai szerepét. Különösen igaz ez a fiatalok büntetőjogában, hiszen a fiatalok büntető törvénye⁷²⁶ kiemeli, hogy az ő esetükben nagyobb hangsúlyt kell helyezni a közérdekű munka reintegrációs szerepére. Mivel elképzelhető, hogy a fiatalok elítélte a büntetés során találkozik először a munka világával, emiatt egyáltalán nem elhanyagolható kérdés, hogy milyen tapasztalatokat szerez. Utópisztikus elképzelésnek tűnik, de azt is tartalmazza a körlevél, hogy cél lehetne a kijelölt munkahelyekkel esetleg későbbi munkaszerződés vagy szakmai gyakorlatok letöltésére vonatkozó szerződéskötés legalább a fiatalok elítéltek esetében.
- Népszerűsíteni kellene továbbá a csoportos letöltést mint végrehajtási módozatot is.
- A tanulmány készítője hangsúlyozza, hogy a közérdekű munka sikere nagyban függ a munkahelyektől és attól, hogy a munkahelyek milyen lehetőségeket ajánlanak fel. A végrehajtásért felelős helyi szervezeteknek szükséges felvenni a kapcsolatot pl. könyvtárakkal, színházakkal, múzeumokkal (ezeknél ugyanis lehet hétvégén vagy akár munkaszüneti napokon vagy esti órákban is munkát végezni). Kórházak megfelelő munkalehetőséget biztosíthatnak például olyanoknak, akik járművezetés ittas állapotban bűncselekményt követtek el, és testi sértést okoztak.
- A munkahelyek számának bővítésének egyik útja például, hogy egyszerűsítették a munkahelyek listájára való felkerülési menetét, és most már nem három, hanem öt évre kap engedélyt a munkahely, hogy közérdekű munkásokat fogadjon.
- Fontos lépés a közérdekű munka sikere érdekében a munkahelyen a kijelölt tutorok szerepének erősítése. Ők azok, akik a kijelölt munkahelyen személyesen felügyelik a közérdekű munka végrehajtását, azonban a büntetés-végrehajtási bíróval vagy egyéb végrehajtó szervekkel általában nem közvetlenül a tutor, hanem a munkahely vezetője, igazgatója van kapcsolatban. A körlevél szerint közvetlen kapcsolatot kellene létesíteni a tutor és a büntetés-végrehajtásért felelős szervek között.
- Végül az eredményes végrehajtás érdekében hatékonyabb együttműködésre lenne szükség az igazságszolgáltatás, a büntetés-végrehajtás és az összes többi végrehajtásban részt vevő szereplő között. Hiszen a végrehajtás nagyon

---

⁷²⁶ Art. 20-5 orrdonance n°45-174 du 2 février 1945 relative à l'enfance délinquante.

sokszereplős, így nagyobb a hibalehetőségek száma és a hatékony végrehajtás valamint a büntetés célja egyértelműen veszélybe kerülhet akár már egyetlen szereplő hanyagsága vagy éppen a nem megfelelő információcsere miatt.

4.4 Norvégia (samfunnsnyttigtjeneste, samfunnsstraff)

Az egyébként gyakran homogén egységként kezelt skandináv országokon belül is számos különbséggel találkozhatunk az igazságszolgáltatás rendszerében, a büntetési rendszerben és a büntetés-kiszabás gyakorlatában is. Amennyire hasonlítanak, ezek az országok egymáshoz annyi különbséget találhatunk, például a témánk szempontjából fontos közösségi büntetésekkel kapcsolatban is. Bondeson megfogalmazásában: „a történelmi, vallási, közgazdasági, politikai hasonlóságok ellenére úgy tűnik ezen országok orientációja meglehetősen különböző, nincs tehát standardizált szabvány az értékekre a skandináv országokban.”⁷²⁷

4.4.1 A közérdekű munka története Norvégiában

Norvégiában a közérdekű munka bevezetésének első lépései az 1977-78-as esztendőre datálódnak. Az igazságügyi minisztérium erre a célra alakult bizottsága⁷²⁸ ekkor vizsgálta meg az angol közérdekű munka szabályozását, tapasztalatait és helyzetét, és úgy találta, hogy érdemes Norvégiában is megpróbálkozni a bevezetésével. 1979-ben fogalmazódott meg az első konkrét igazságügyi miniszteri javaslat a közérdekű munka kísérleti jellegű bevezetéséről. Egy 1983-as jelentés már részletkérdésekről is szólt, foglalkozott többek között a munka jellegével és a beleegyezés kérdésével is. 1984. januártól vezették be végül kísérleti jelleggel Sør-Rogalandban, Nyugat-Norvégia gazdaságilag egyik legfejlettebb megyéjében. A közérdekű munka mint a feltételes elítélés egyik feltétele jelent meg a gyakorlatban. Tartama ebben a kezdeti időszakban 50 órától 200 óráig terjedhetett, amit egy éven belül kellett teljesíteni. Eleinte leginkább olyan fiatal elkövetőkkel szemben alkalmazták, akik valamilyen nem személy elleni erőszakos, hanem vagyon elleni erőszakos bűncselekményt, például rongálást, autólopást követtek

---

⁷²⁷ BONDESON, Ulla V., *Perceptions of Criminal Justice Policy in Scandinavia*. In: BONDESON, Ulla V. (szerk.), *Crime and Justice in Scandinavia*, Koppenhága, Forlaget Thomson, 427-444, 441.

⁷²⁸ Om Kriminalpolitikken

el, vagy ittas vezetés miatt álltak a bíróság elé.⁷²⁹ 1985-ben a kísérletet kiterjesztették további két területre, Hordaland és Hedmark/Oppland körzetekre is.

1989. január 1-jétől pedig az egész országban alkalmazhatóvá vált büntetésként a közérdekű munka, az új büntetési nemet ismertető részletes tájékoztató 1989. március 21-i dátummal született. Ezt a tájékoztató levelet megküldték a bírósági, ügyészségi és rendőrségi szervezetekhez, valamint a büntetés-végrehajtás területén dolgozókhoz is eljuttatták. A tájékoztató levél szerint leginkább a 9 hónapig terjedő szabadságvesztés esetén lehet jó alternatíva a közérdekű munka, de bizonyos esetekben akár az egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetén is alkalmazható, többféle bűncselekményre is.⁷³⁰

Megemelték a közérdekű munka tartamát is, annak legkisebb mértéke ekkortól 50, legmagasabb mértéke 240 óra lehet, a végrehajtás alatt pedig szigorú felügyelet kötelező. A szabadságvesztésre való átváltása esetén egy hónap szabadságvesztésnek húsz óra közérdekű munkakötelezettség felel meg.⁷³¹

Kezdetben a bíróságok nem szívesen használták a büntetésnek ezt a formáját, és inkább a régi, már bevált eszközökhöz nyúltak. A kevés ügy kevés tapasztalatot eredményezett, a kevés tapasztalat pedig megakadályozta a jogintézmény fejlődését. Sajátos norvég problémát jelentettek a földrajzi helyzetből fakadó nehézségek is. A pártfogóknak gyakran több száz kilométeres távolságokban kellett az ügyeket felügyelniük, a térségre jellemző rendkívül alacsony népsűrűség pedig a rendelkezésre álló munkahelyek számát korlátozta.⁷³²

Később, 2001-ben a közérdekű munka bekerült a büntetőtörvénykönyvbe, és önálló szankcióvá vált. Új formájában összefoglaló néven, mint közösségi büntetés került szabályozásra, melynek egyik eleme lett a közérdekű munka.⁷³³ Az új törvény 2002. március 1-jén lépett hatályba.⁷³⁴ A közösségi büntetés ebben az új formájában már

---

⁷²⁹ *Straffelovrådets betænkning om samfundstjeneste, Delbetænkning II om sanktionsspørgsmål*, Stougaard Jensen, Koppenhága, 1990, 34.

⁷³⁰ *U. o.* 35.

⁷³¹ *U. o.* 36.

⁷³² <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Norway.pdf> (2015. szeptember 10-i letöltés).

⁷³³ <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Norway.pdf> (2015. Szeptember 10-i letöltés).

⁷³⁴ KRISTOFFERSON, Ragnar, *Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2001–2005*, Correctional Service of Norway Staff Academy, Oslo, 2007, 7-8.

magában foglalt más kondíciókat is, nem csak a közérdekű munkát. Ilyen lehet például a különféle gyógyító és nevelő programokban való részvételre kötelezés (az elítélt beleegyezésével) vagy a feltételes elítélés pártfogó felügyelettel egybekötve.⁷³⁵

A büntetés új formában a norvég Btk.⁷³⁶ 15. fejezetében kapott helyet, mint önálló büntetés, és mint alternatív büntetés azokban az esetekben, amikor a szabadságvesztés büntetés nem haladja meg az egy évet. Az új büntetési forma egyik kiemelt célja a törvényhez fűzött indoklás szerint annak elkerülése, hogy az elítélt elveszítse a munkaerőpiaci és társadalmi kapcsolatait.⁷³⁷

4.4.2 Hatályos szabályai

A norvég büntetőjogban az általánosan mindenkivel szemben alkalmazható büntetések⁷³⁸ a szabadságvesztés különböző formái: a szabadságvesztés,⁷³⁹ felfüggesztett szabadságvesztés,⁷⁴⁰ és elzárás,⁷⁴¹ valamint a közösségi büntetés (samfunnsstraff) és a pénzbüntetés.⁷⁴²

A közösségi büntetés akkor alkalmazható szabadságvesztés helyett, ha az adott esetben kiszabható végrehajtandó szabadságvesztés nem haladná meg az egy évet, és a büntetés célja így is elérhető. További feltétel, hogy a vádlott előzetesen a beleegyezését adja, valamint technikai jellegű kritérium, hogy Norvégiában legyen az állandó tartózkodási helye.⁷⁴³

A törvény az előzőben ismertetett főszabálytól eltérést enged meghatározott feltételek teljesülése mellett. Községi büntetés abban az esetben is alkalmazható, ha az egyébként kiszabandó szabadságvesztés részben vagy egészben felfüggesztett, ha az elkövető a

---

⁷³⁵ LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, *Crime Prevention and Community Sanctions in Scandinavia*. In: *Resource Material*. Series No. 74 UNAFEI, Fuchu, Tokyo, Japan, 2008, 32.

⁷³⁶ Act of 20 May 2005 No. 28 The General Civil Penal Code (Straffeloven).

⁷³⁷ SKARDHAMAR, Torbjørn, *Straffgjennomføring med samfunnsstraff i Norge Konsekvenser for straffedes sysselsetting*, Rapport 2013/13, 5.

⁷³⁸ Norvég Btk. 2. Fejezet 15. szakasz

⁷³⁹ „fengsel”

⁷⁴⁰ „forvaring”

⁷⁴¹ „hefte”

⁷⁴² „bøter og”

⁷⁴³ Norvég Btk. 28a szakasz 1. bekezdés

bűncselekmény elkövetésekor még nem volt 18 éves, vagy ha különösen erős indokok szólnak a közösségi büntetés alkalmazásának szükségessége mellett. Amikor a bíróság közösségi büntetést alkalmaz, az ítéletben határozza meg annak tartamát, amely minimum 30 óra és maximum 420 óra lehet. Meghatározza a nem teljesítés esetén alkalmazható büntetést, és a végrehajtásra rendelkezésre álló időt is. A közösségi büntetést helyettesítő szabadságvesztés (subsidiær fengselsstraff) általában ugyanannyi időtartamban kerül meghatározásra, mint amennyi a közérdekű munka végrehajtására rendelkezésre áll, és a közérdekű munka nem teljesítése, vagy nem megfelelő teljesítése esetén kell végrehajtani. Ha a büntetés végrehajtására rendelkezésre álló időtartam 120 napnál rövidebb, az azt helyettesítő börtönbüntetés tartama, akkor is elérheti a 120 napot. Amikor meghatározzák a végrehajtást és az alternatív börtönbüntetést, a bíróság a végrehajtás idejére magatartási szabályokat is elrendelhet. Az elítélt eltiltható attól, hogy bizonyos személyekkel kapcsolatot tartson, de alkalmazható a közösségi büntetés mellett akár pénzbüntetés vagy maximum 60 napig tartó szabadságvesztés is, ha indokoltnak látszik.⁷⁴⁴

A hátrányos megkülönböztetést a norvég társadalom az élet minden területén igyekszik minden eszközzel megakadályozni. Az elítélt társadalmi helyzete például a büntetés kiszabása során egyáltalán nem vehető figyelembe. A társadalmi helyzetből fakadó hátrányos különbségtétel elkerülése érdekében, az ítélezés során nem szerepelhet a szabályozásban az alkalmasság vizsgálatának követelménye sem. Sőt ha az előzetes vizsgálat során készül is jelentés (pártfogó felügyelői vélemény) az soha nem foglalkozik a vádlott alkalmasságával. A közösségi büntetés kiszabásához szükséges feltétel a vádlott beleegyezése, mely bármikor visszavonható. A beleegyezés visszavonásával, vagy a büntetésben meghatározott további feltételek megsértése esetén, új eljárásra kerül sor, melynek során a bíróság dönt arról, hogy a közérdekű munka büntetés helyébe lépő szabadságvesztést teljes egészében vagy csak részben kell-e végrehajtani.⁷⁴⁵

---

⁷⁴⁴ Norvég Btk. 28a szakasz 2-3. bekezdés

⁷⁴⁵ Norvég Btk. 28b szakasz

4.4.3 Végrehajtása, tapasztalatok

A közösségi büntetés végrehajtásának szabályai a büntetés-végrehajtási törvényben vannak részletesen szabályozva.⁷⁴⁶ A vonatkozó rendelkezések⁷⁴⁷ értelmében a pártfogó felügyelői szolgálat feladata a bíróság által meghatározott keretek között pontosan, egyedileg meghatározni a büntetés konkrét tartalmát. A Pártfogó Felügyelői Szolgálat a büntetés végrehajtása során rendkívül széles mérlegelési jogkörrel rendelkezik. Meghatározza a büntetés konkrét tartalmát, azaz hogy milyen képzésen és vagy kezeléseken vegyen részt az elítélt, illetve megkeresi és kijelöli a megfelelő munkahelyet és mindezeket össze is hangolja, megakadályozva ezzel azt, hogy az elítélt önhibáján kívül ne tudjon eleget tenni a meghatározott követelményeknek. 2011-es adatok alapján a közösségi büntetések tartalma a gyakorlatban kicsivel több mint 60 százalékban ingyenes munkavégzés, a maradék pedig különféle tevékenységek, például oktatáson való részvétel, tréningek bizonyos készségek elsajátítására, agressziókezelés⁷⁴⁸, munkatapasztalat-szerzés, kezelés vagy mediáció.⁷⁴⁹

Norvégiában 17 pártfogó iroda működik 40 telephellyel. Ezek az irodák felelősek a közösségi büntetések, a házi őrizet végrehajtásáért, felügyelik a próbára bocsátottakat, és a feltételesen szabadságra bocsátottakat is, valamint felelősek a speciális „ittas vezető program” végrehajtásáért is.⁷⁵⁰ Ők felelősek az előzetes pártfogói vélemény elkészítéséért is, illetve a Szolgálat határozza meg az elvégzendő munka jellegét, és jelöli ki a munkahelyet is a közösségi büntetések végrehajtása során. A munka meghatározásánál és a végrehajtás során az elsődleges a speciálprevenációs cél.⁷⁵¹

---

⁷⁴⁶ [https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/Act-relating-to-the-execution-of-sentences-etc-/id420593/Act relating to the execution of sentences etc. \(The Execution of Sentences Act\) \(2016.február 3-i letöltés\).](https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/Act-relating-to-the-execution-of-sentences-etc-/id420593/Act%20relating%20to%20the%20execution%20of%20sentences%20etc.%20(The%20Execution%20of%20Sentences%20Act)%20(2016.febru%C3%A1r%203-i%20let%C3%B6lt%C3%A9s).)

⁷⁴⁷ Norvég Btk. 5. fejezet 53. szakasz

⁷⁴⁸ GUNDERSEN, Knut – SVARTDAL, Frode: *Aggression Replacement Training in Norway: Outcome evaluation of 11 Norwegian student projects*. Scandinavian Journal of Educational Research 2006, 50(1) 63-81.

⁷⁴⁹ <http://www.kriminalomsorgen.no/information-in-english.265199.no.html> (2016. február 3-i letöltés).

⁷⁵⁰ <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Norway.pdf> (2016. február 3-i letöltés).

⁷⁵¹ <http://www.kriminalomsorgen.no/information-in-english.265199.no.html> (2016. február 3-i letöltés).

Torbjørn Skarðhamar 2013-ban megjelent tanulmányában⁷⁵² részletesen bemutatja, hogy általában kiket ítélnék közösségi büntetésre. A tanulmány első része arra a megállapításra jut, hogy szociális szempontból nincs számottevő különbség azok között, akiket rövid tartamú szabadságvesztésre, illetve közösségi büntetésre ítélnék. Hasonló iskolázottság, és munkanélküliségi mutatók jellemzőek rájuk. Azonban a börtönbüntetésre ítélték között több az elvált, jellemzően idősebbek, és már töltöttek hosszabb-rövidebb időt büntetés-végrehajtási intézetben.

A tanulmány második része azt vizsgálja, hogy milyen a munkanélküliség mértéke az elítéltek között a büntetésüket megelőző 24 hónaptól a büntetés kitöltését követő 24. hónapig. Mivel a közösségi büntetés egyik ismert és elvárt fő előnye éppen az, hogy az elítéltet nem szakítja el a munkájától, és folyamatosan jelen van a munkaerő piacon, az alapfeltevés az volt, hogy 24 hónappal a büntetés kitöltését követően alacsonyabb lesz a munkanélküliség azok között, akiket közösségi büntetésre ítélték, mint azok között, akiket rövid tartamú szabadságvesztésre. Kiderült, hogy azok között, akik közösségi büntetést töltöttek, nagyon kicsi különbség (csökkenés) figyelhető meg a büntetést megelőző és az azt követő munkanélküliségi rátában. Azaz a büntetés eléri az elsődleges célt, nem szakítja ki az elítéltet a munkaerőpiacról. Másrészt megfigyelhető egy minimális növekedés is a munkával rendelkezők számában a büntetés kitöltését követő időszakban. Ezzel szemben a szabadságvesztésből szabadultaknál a számottevő, bár időleges visszaesést követően lassan érik el csak a büntetést megelőző munkanélküliségi mutatókat az elítéltek, és ha nem is nagyságrendekkel, de a 24. hónap végén is rosszabb a helyzetük, mint a közösségi büntetésre ítéltéknek.⁷⁵³

2008-ban a norvég kormány „Büntetés, ami működik” címmel kiadott egy Fehér Könyvet,⁷⁵⁴ ami a következő évtized büntető politikájára vonatkozó elképzeléseit tartalmazza. A Fehér Könyv központi üzenete a „Kevesebb börtön, több rehabilitáció”

---

⁷⁵² SKARÐHAMAR, Torbjørn, *Straffegjennomføring med samfunnsstraff i Norge Konsekvenser for straffedes sysselsetting*, Rapport 2013/13.

⁷⁵³ <https://www.ssb.no/en/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/straffegjennomforing-med-samfunnsstraff-i-norge> (2015. december 22-i letöltés).

⁷⁵⁴ Angolul elérhető: <http://www.kriminalomsorgen.no/information-in-english.265199.no.html> (2015. december 22-i letöltés).

mondattal summázható. A szabadságvesztések csökkenő száma a közösségi büntetések számának növekedéséhez vezet, ami az irat szerint kívánatos tendencia.⁷⁵⁵

2014-ben a norvég bíróságok összesen 19.650 büntetést szabtak ki, ami mintegy 10%-os csökkenést jelent 2013-hoz képest. A kiszabott büntetések 54%-a végrehajtandó szabadságvesztés volt (10.550).⁷⁵⁶

A skandináv büntetés-végrehajtást hagyományosan példaként állítják más nemzetek hasonló intézményei elé, tekintettel az alacsony visszaesési rátára. Különösen igaz ez Norvégia esetében, ahol „kimagaslóan alacsony”, mindössze 20% körüli visszaesési aránnyal büszkélkedhetnek. A humánus ítélkezés, a több rehabilitáció – kevesebb büntetés elve láthatóan működik.⁷⁵⁷

A norvég eredmények még a többi skandináv állammal összevetve is rendkívüliek, ahol a visszaesők aránya 24% (Izland) és 31% (Finnország) között alakul,⁷⁵⁸ Ugyanakkor elmondható, a feltételes elítélés, és a közösségi büntetések esetén az arányok már meglehetősen hasonlóak. A közösségi büntetések (közérdekű munka) esetén mindegyik északi állam 20% körüli értéket mutat fel.⁷⁵⁹

Norvégiában a kiszabott közösségi büntetések száma az elmúlt években 2500 körül alakult (2008: 2.812, 2009: 2.912, 2010: 2.647, 2011: 2.545, 2012: 2.437)⁷⁶⁰ és 2013-ban is hasonló számot láthatunk.⁷⁶¹ Ebben az évben a bíróságok 2.155 esetben alkalmaztak közösségi büntetést, leginkább vagyon elleni bűncselekmények (652), kábítószerrel kapcsolatos (537) és erőszakos bűncselekmények (456), valamint közlekedési bűncselekmények miatt (267).⁷⁶² A legtöbb közösségi büntetést férfiakkal szemben (1762 fő) alkalmazták 2014-ben, ami megfelel az elkövetők arányainak.

---

⁷⁵⁵ PLOEG, Gerhard, SANDLIE, Jan-Eric, *Mapping Probation Futures: Norway*, Probation Journal, 2011, vol. 58, (4), 386-394.

⁷⁵⁶ <https://www.ssb.no/en/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/straff> (2015. december 22-i letöltés).

⁷⁵⁷ DEADY, Carolyn W., *Incarceration and Recidivism: Lessons from Abroad* 2014, 3.

https://www.salve.edu/sites/default/files/filesfield/documents/Incarceration_and_Recidivism.pdf (2015. december 15-i letöltés).

⁷⁵⁸ KRISTOFFERSON, Ragnar, *Relapse study in the correctional services of the Nordic countries. Key results and perspectives*, InEuroVista, Vol. 2., No. 3., 169.

⁷⁵⁹ U. o. 170.

⁷⁶⁰ KRISTOFFERSON, Ragnar, (2013) i. m. 18.

⁷⁶¹ <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/markant-skifte-i-straff-av-ungdom> (2015. szeptember 12-i letöltés).

⁷⁶² <https://www.ssb.no/255866/sanctions-by-type-of-sanction-category-of-principal-offence-and-group-of-principal-offence.absolute-figures> (2015. december 3-i letöltés).

2014-ben a norvég büntetés-végrehajtási szervezet közzétette Erlend Sand Bruer jelentését, ami a Közösségi büntetések Norvégiában – „Mi működik Norvégiában?” címet kapta.⁷⁶³ A jelentés a büntetésüket kitöltött elítéltek megkérdezésén alapuló közvélemény kutatás eredményeit tartalmazza. A jelentés szerint a közösségi büntetésekre ítélték közel 90%-ban segítő szándékúnak és hasznosnak találta a rá kiszabott feladatot. Ugyanannyien vélekedtek úgy, hogy a büntetés segítségükre volt abban, hogy jóvátehezzék a társadalom felé azt a sérelmet, amit okoztak. Az elítéltek 98%-a találta úgy, hogy a büntetésének teljesítése alatt tisztelettel bántak vele, és végig megőrizte a méltóságát. Az elítéltek 43%-a gondolta úgy, hogy a közösségi büntetés megerőltető volt számára, de ugyanakkor valamennyi elítélt, aki részt vett a kutatásban, úgy ítélte meg, hogy összességében a büntetés pozitív hatású volt, és tulajdonképpen nem is büntetésként élték meg.

Norvégiában, mint láttuk, a közösségi büntetések visszaesési mutatója mindössze 20%, míg ugyanez az arány a közérdekű munka szülőföldjén, az Egyesült Királyságban 34%.⁷⁶⁴ Ebből az adatból és a fenti megállapítások ismeretében levonható a tapasztalat, hogy a büntetésnek ahhoz, hogy működjön, nem kell kellemetlennek lennie, nem kell a hátrány tartalmának jelentősnek lennie. Sőt, a norvég adatok ismeretében, megkockáztathatjuk, hogy a közösségi büntetések esetén a kisebb hátrány nagyobb előnyt jelent.

4.5 Svédország (samhällstjänst)

4.5.1 A közérdekű munka története Svédországban

Svédország a közérdekű munka bevezetésében és használatában is eltérő utat választott. A közérdekű munka jogrendbe iktatásának lehetősége először 1977-ben merült föl, csaknem egy időben a hasonló tartalmú dán vitaanyag megjelenésével. Az ezzel foglalkozó munkacsoport megállapításai⁷⁶⁵ szerint a közérdekű munka bevezetése meglehetősen sok nehézséggel járt volna. Kétkeltek abban, hogy a célcsoportnak megfelelő börtönt helyettesítő büntetés lenne ez az új szankció, illetve kérdéses volt, hogy

---

⁷⁶³ BRUER, Erlend Sand, *Samfunnsstraffen i Norge 2. rapport fra prosjektet «Hva nytter i Norge»* Oslo friomsorgskontor/Kriminalomsorgsdirektoratet, 2014.

⁷⁶⁴ <http://probation-institute.org/how-our-scandinavian-colleagues-maintain-lower-reoffending-rates-than-the-uk/> (2016. január 21-i letöltés).

⁷⁶⁵ Nytt straffsystem", Brå Report 1977: 7

leküzdhetőek-e azok a technikai nehézségek, amelyek a megfelelő számú és minőségű munkahely biztosításával együtt jártak volna.

A bevezetés lehetőségének következő vizsgálatára 1984-ben került sor.⁷⁶⁶ Az ezzel foglalkozó bizottság óvatosan arra az álláspontra helyezkedett, hogy Svédország inkább kivár, és majd a dán és norvég folyamatban lévő kísérleti projektek eredményei alapján, később dönt a szankció bevezetéséről. Egy 1989. szeptember 28-i kormánydöntés alapján vezetik be végül 1990-ben a közérdekű munkát, kísérleti jelleggel először mindössze öt bírósági körzetben (Uppsala, Linköping, Helsingborg, Malmö és Gavle), majd 1994-től az ország teljes területére kiterjesztett kísérlet következett, 1999-ig.⁷⁶⁷ Ebben az időszakban a közérdekű munka a kezelési szerződéshez⁷⁶⁸ hasonlóan volt szabályozva. A kezelési szerződés olyan elkövetőkkel szemben alkalmazható büntetés, akiknél a drog-, alkohol- vagy egyéb függőség szoros összefüggésben áll az elkövetett cselekménnyel. A „szerződés” a bíróság és az elítélt között jön létre, és otthoni vagy kórházi körülmények közötti kezelésre vonatkozik.⁷⁶⁹

A közérdekű munka kezdetben gyakorlatilag a próbára bocsátás egy sajátos változata volt, amibe belefoglaltak egy meghatározott óraszámot, amely alatt az elítéltnak a köz érdekében kellett munkát végeznie. Az elítéltnak a kezelési szerződésre vonatkozó szabályozással ellentétben ugyan nem kellett szerződést aláírnia, de egyet kellett értenie a közérdekű munkára ítélésével.⁷⁷⁰ Svédországban, kezdetben sokan azért ellenezték a közérdekű munka bevezetését a büntetési rendszerbe, mert a svéd jóléti modellben a munka alapvetően alkotmányos jog, és a büntetésként való elismerése ezzel szemben állt. A közérdekű munka bevezetésével a munka visszatért a büntetés világába. Azonban elmondható, minden kettősség ellenére Svédországban a közérdekű munkát jól fogadták. Az 1990-es évek elején a svéd politikában és különösen az 1991-es választási kampányban a bűnözés kiemelt témaként szerepelt. A konzervatív párt a „ha őket

---

⁷⁶⁶ Nya alternative till frihetsstraff, SOU 1984: 32

⁷⁶⁷ SVENSSON, Kerstin, *Philanthropy, Welfare State and Managerial Treatment: Three Phases of Community Punishment in Sweden*. In: ROBINSON, Gwen, MCNEILL, Fergus (szerk.), *Community punishment. European perspectives*, Routledge, London, New York 2015, 221.

⁷⁶⁸ „Kontraktsvård”

⁷⁶⁹ <http://www.kriminalvarden.se/swedish-prison-and-probation-service/sanctions/> (2016. március 2-i letöltés).

⁷⁷⁰ SVENSSON, Kerstin, *i. m.* 221.

bezárjuk, mi kimehetünk” szlogennel kampányolt. Nem meglepő hát, hogy miután megnyerték a választásokat, rögtön hozzáláttak a büntető törvénykönyv átalakításához a szigorítás jegyében. A büntetőpolitikában a bűnelkövetők rehabilitációjának programja átadta a helyét az áldozatsegítés és a kárjótétel programjának. Az egyik új szankció, amelyet bevezettek ebben a szigorító időszakban, érdekes módon éppen a közérdekű munka volt.

1998-ban a svéd Büntető Törvénykönyvet⁷⁷¹ kiegészítették a próbára bocsátás közérdekű munkával kombinált változatával.⁷⁷² 1999. január 1-jétől lehetővé vált a közérdekű munka használata a szabadságvesztés felfüggesztésével párhuzamosan,⁷⁷³ innentől a közérdekű munka két változatban is jelen van a svéd büntetések sorában.⁷⁷⁴

4.5.2 Hatályos szabályai

A svéd büntető törvénykönyvben mindössze két büntetés található, a szabadságvesztés⁷⁷⁵ és a pénzbüntetés.⁷⁷⁶ Az összes többi büntetés a szabadságvesztés alternatívájaként van jelen, és csak akkor használható, ha az adott tényálláshoz előírt büntetés szabadságvesztés a büntető törvénykönyv különös részében. 2012-ben egy parlamenti bizottság aggályosnak találta ezt az állapotot. A megfogalmazott kritika szerint tarthatatlan, hogy a pénzbüntetést követően leggyakrabban alkalmazott büntetés nincs a Btk-ban részleteiben szabályozva, és használatának módja jórészt a bíróságok mérlegelésétől és a végrehajtó szervektől függ, de a mai napig ezt a felvetést tettek nem követték.⁷⁷⁷

Az alternatív büntetések két alapkategóriába sorolhatók. A két kategória a felfüggesztett büntetéshez és a próbára bocsátáshoz kapcsolódó alternatív büntetések kategóriái. A felfüggesztett büntetés felfüggesztett szabadságvesztést jelent, amit az elítélt, akárcsak máshol, valójában nem tölt le, ha minden rendben zajlik a felfüggesztés ideje alatt. A

---

⁷⁷¹ Brottsbalk (1962: 700) a továbbiakban: svéd Btk.

⁷⁷² „samhällstjänst”

⁷⁷³ „villkorlig dom”

⁷⁷⁴ <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Sweden.pdf> (2016. március 2-i letöltés).

⁷⁷⁵ Svéd Btk. 26. fejezet

⁷⁷⁶ Svéd Btk. 25. fejezet

⁷⁷⁷ SVENSSON, Kerstin, *i. m.* 223.

büntetés végrehajtására csak abban az esetben kerül sor, ha a büntetés kiszabását követő két éven belül az elítélt újabb bűncselekményt követ el.

A próbára bocsátás (skyddstillsyn) a svéd terminológiában lefordítva „védő gondoskodás,” egy éven át tartó felügyeletet jelent, amihez járulhat kábítószerrel, alkohollal leszkotató kezelés, szerencsejáték-függőséget gyógyító kezelés, pszichiátriai kezelés és más felügyeleti programok is.⁷⁷⁸

A közérdekű munka tehát kapcsolódhat mind a felfüggesztett büntetéshez, mind pedig a próbára bocsátáshoz. A felfüggesztett büntetéshez kapcsolódó közérdekű munka esetén a pártfogó felügyelő feladata a munkavégzés idejére korlátozódik, míg a próbára bocsátás esetén ez a felügyelet hosszabb idejű, és általános felügyeletet jelent. Amennyiben a közérdekű munka a próbára bocsátáshoz kapcsolódik, a közérdekű munka csak az egyik eleme lesz a próbára bocsátásnak és kapcsolódhat hozzá akár más feltétel is.

A végrehajtásért mindkét esetben a pártfogó felügyelői szolgálat felel.⁷⁷⁹ A szolgálat feladata az ítélet előtt a vélemény elkészítése, a megfelelő munkahely kiválasztása és biztosítása, valamint annak ellenőrzése, hogy a közérdekű munka az elfogadott tervnek megfelelően teljesül. A szolgálat körülbelül ezer speciálisan képzett felügyelővel látja el ezt a feladatát, felügyelőnként átlagosan adott időszakban harminc esettel dolgozva.⁷⁸⁰

A szabályozásuk lényegében megegyezik, de bemutatásukat mégis érdemes a Svéd Btk. fejezeteinek elrendezését követve megtenni.

4.5.3 A közérdekű munka mint felfüggesztett büntetés egyik feltétele

A 27. fejezet első szakaszának értelmében felfüggesztett büntetést akkor alkalmaz a bíróság, ha a pénzbüntetés nem látszik megfelelőnek. A 27. fejezet 2a. szakasza kimondja, hogy a felfüggesztett büntetés kombinálható 40 és 240 óra közötti tartamban közérdekű munkával, de csak az elítélt egyetértése esetén. A konkrét tartamot a

---

⁷⁷⁸ <https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/frivard/skyddstillsyn/>

⁷⁷⁹ *The Swedish judicial system*, Ministry of Justice, Elanders, 2015, 24-27.

⁷⁸⁰ <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Sweden.pdf> (2016. március 3-i letöltés).

meghatározott intervallumon belül a bíróság az ítéletében határozza meg. A harmincadik fejezet szól a büntetés kiszabásáról. Ennek a fejezetnek a hetedik szakasza szerint a bíróság akkor alkalmaz felfüggesztett szabadságvesztést, ha nincsenek olyan okok amelyek – különös tekintettel a visszaesés lehetőségére – ezt nem teszik lehetővé.

A közérdekű munka a szabadságvesztés alternatívája. Emiatt a büntetés kiszabásával egy időben a bíróság arról is határoz, hogy a közérdekű munka nem teljesítésének esetén milyen tartamban kell szabadságvesztést tölteni az elítéltnak. A helyettesítő szabadságvesztés tartamát a bíróság 14 nap és egy év között határozza meg. A konkrét tartam a közérdekű munka óráinak számától függ. Kezdetben egy hónap szabadságvesztés felelt meg 40 óra közérdekű munkának, és minden további 20 óra további egy hónap szabadságvesztést jelentett. A legfelsőbb bíróság több ítéletében is 50 órára módosította a 40 órás átváltási arányt, így most ez az átváltási arány általánosan irányadó a büntetés kiszabásánál.⁷⁸¹

A fejezet harmadik szakasza mondja ki, hogy a büntetés felfüggesztése esetén a próbaidő tartama a jogerős ítélet megszületését követően két évig tart. A negyedik szakasz szerint az elítélt ezen időszak alatt köteles a képességeihez mérten ellátni magát. Ezen túl, ha a büntetés közérdekű munkával kombinálva kerül kiszabásra, köteles a meghatározott munkát a büntetés végrehajtási szervezet által meghatározott terv szerint elvégezni. Az ötödik szakasz szerint az elítélt jóvátételre is kötelezhető, de csak egyetértése esetén.

A fejezet hatodik szakasza szerint, ha az elítélt nem teljesíti, vagy nem megfelelően teljesíti a feltételeket a bíróság az ügyész kérésére figyelmeztetést intézhet hozzá; újabb feltételeket írhat elő; vagy visszavonhatja a kiszabott büntetést, és más büntetésről is dönthet. Az előzetesen meghatározott büntetés irányadó ebben az esetben, de a bíróság attól eltérően is határozhat, és rövidebb büntetést is megállapíthat.

A közérdekű munka tartama, amennyiben ez szükségesnek látszik a végrehajtás során, az ügyész döntése értelmében módosítható. A 27. fejezet 5a szakasza szerint a felfüggesztett szabadságvesztés mellett is alkalmazható közérdekű munka. A szabadságvesztés

---

⁷⁸¹ Frivården i Sverige En kartläggning, Rapport 2010:10, Brottsförebyggande rådet, 2010, 46.

felfüggesztése esetén alkalmazott közérdekű munka végrehajtásáról, a munka jellegéről és a végrehajtásra rendelkezésre álló időszakról a területileg illetékes büntetés-végrehajtási szerv, egy végrehajtási terv keretében határoz. Erre az időszakra felügyelet is elrendelhető, a felügyelet tartama nem haladhatja meg a felfüggesztés időtartamát.

4.5.4 A közérdekű munka, mint a próbára bocsátás egyik feltétele

A próbára bocsátás feltételeként alkalmazott közérdekű munka szabályozása, és a felfüggesztett szabadságvesztés mellett kiszabott közérdekű munkára vonatkozó szabályanyag sok hasonlóságot mutat. A 28. fejezet első szakasza szerint próbára bocsátást akkor alkalmaz a bíróság, ha a pénzbüntetés nem látszik megfelelőnek.

A 28. fejezet 2a. szakasza értelmében a próbára bocsátás is kombinálható 40 és 240 óra közötti tartamban közérdekű munkával, de itt is csak az elítélt egyetértése esetén. A konkrét tartamot ebben az esetben is, -- akárcsak a felfüggesztett büntetés esetében -- a bíróság az ítéletében határozza meg. Érdekes módon a próbára bocsátás elrendelésével egy időben a bíróság arról is határoz, hogy milyen tartamú szabadságvesztést szabna ki, ha nem próbára bocsátást alkalmazna.

A bíróság dönthet úgy is, hogy a próbára bocsátás mellett szabadságvesztést alkalmaz 14 nap és 3 hónap közötti tartamban. Ebben az esetben közérdekű munka elrendelésének azonban nincs helye.⁷⁸² A próbaidő tartama három év.⁷⁸³ A 28. fejezet 5a. pontja alapján a közérdekű munka teljesítésének idejére a próbára bocsátott felügyelet alá helyezhető, ez a felügyelet meghosszabbítható a bíróság döntése alapján a későbbiekben, legfeljebb a próbára bocsátás tartamáig.

A helyettesítő szabadságvesztés tartamát a bíróság ebben az esetben is 14 nap és egy év közötti tartamban határozza meg. A konkrét tartam a közérdekű munka óráinak számától függ. Egy hónap szabadságvesztés felel meg 50 óra közérdekű munkának, és minden további 20 óra további egy hónap szabadságvesztést jelent.⁷⁸⁴

---

⁷⁸² Svéd Btk. 28. fejezet 3. szakasz

⁷⁸³ Svéd Btk. 28. fejezet 4. szakasz

⁷⁸⁴ Frivården i Sverige En kartläggning, Rapport 2010:10, Brottsförebyggande rådet, 2010, 46.

A fejezet harmadik szakasza mondja ki, hogy a büntetés felfüggesztése esetén a próbaidő tartama a jogerős ítéletet követő két évig tart. A negyedik szakasz szerint az elítélt ezen időszak alatt köteles a képességeihez mérten ellátni magát. Ezen túl, ha a büntetés közérdekű munkával kombinálva kerül kiszabásra, köteles a meghatározott munkát a büntetés végrehajtási szervezet által meghatározott terv szerint elvégezni. Ezen túl az ötödik szakasz szerint az elítélt az áldozatnak nyújtott jóvátételre is kötelezhető, de csak az egyetértése esetén.

A fejezet hatodik szakasza szerint, ha az elítélt nem, vagy nem megfelelően teljesíti a feltételeket a bíróság az ügyész kérésére figyelmeztetést intézhet hozzá; újabb feltételeket írhat elő, vagy visszavonhatja a kiszabott büntetést, és más büntetésről is dönthet. Az előzetesen meghatározott büntetés irányadó ebben az esetben, de a bíróság attól eltérően is határozhat, és rövidebb büntetést is megállapíthat.

A közérdekű munka tartama, amennyiben ez szükségesnek látszik a végrehajtás során, ugyanúgy, mint fentebb láttuk a felfüggesztett szabadságvesztés mellett kiszabott közérdekű munka esetében, az ügyész döntése értelmében módosítható. A bíróság ekkor is dönthet úgy, hogy a próbára bocsátás mellett szabadságvesztést alkalmaz 14 nap és 3 hónap közötti tartamban. Ebben az esetben közérdekű munka elrendelésének azonban nincs helye.⁷⁸⁵

A 27. fejezet 5a szakasza szerint a felfüggesztett szabadságvesztés mellett is alkalmazható közérdekű munka. A szabadságvesztés felfüggesztése esetén alkalmazott közérdekű munka végrehajtásáról, a munka jellegéről és a végrehajtásra rendelkezésre álló időszakról a helyi büntetés-végrehajtási szerv egy végrehajtási terv keretében határoz. Erre az időszakra felügyelet is elrendelhető, a felügyelet tartama ekkor sem haladhatja meg a felfüggesztés időtartamát.

---

⁷⁸⁵ Svéd Btk 27. fejezet 3. szakasz

4.5.5 Alkalmazása, gyakorlata

A közérdekű munka végrehajtásáért, – magyar terminológiával – a pártfogó felügyelői szolgálat⁷⁸⁶ felel. A szervezet majdnem kilencezres létszámából körülbelül ezer fő lát el klasszikus értelemben vett pártfogó felügyelői tevékenységet. A pártfogó elkészíti a pártfogó felügyelői véleményt a közérdekű munkához, vagy a kezelési szerződéshez, felkutatja a megfelelő munkahelyet majd ellenőrzi, hogy a közérdekű munka a terveknek megfelelően zajlik-e le.⁷⁸⁷ Ezen kívül más feladatokat is ellátnak, körülbelül harmincas ügyszám teherrel. A közérdekű munkára ítétek száma egyenletes eloszlást mutatott az elmúlt években. 2009-ben 2.005, 2010-ben 2.224, 2011-ben 2.301, 2012-ben 2.304, míg 2013-ban 2.206 fő töltött közérdekű munka büntetést.⁷⁸⁸

A büntetés-végrehajtási és pártfogó felügyelői szolgálat ars poeticája szerint a szervezetnek két fő célja van: csökkenteni a bűnözést és nagyobb biztonságot teremteni a társadalomban. Hogy ezeket a célokat elérjék, együtt dolgoznak az elítéltekkel azért, hogy fejlesszék a képességeiket arra, hogy azok egy újabb elkövetéstől mentes, törvénytisztelő életet élhessenek.⁷⁸⁹

2010-ben a Bűnmegelőzési Tanács⁷⁹⁰ egy 500 fős mintán végzett átfogó vizsgálatot követően készített egy jelentést a közérdekű munka helyzetéről. A rendelkezésre álló adatok szerint a próbára bocsátás gyakorlatára jellemző, hogy az esetek kétharmadában a bíróságok nem kapcsolnak külön feltételt a próbára bocsátáshoz. 2008-ban az összes próbára bocsátás 18%-át kombinálták közérdekű munkával, a 17%-ban kezelési szerződést láttak szükségesnek, és mindössze 3%-ban kombinálták a próbára bocsátást szabadságvesztéssel.

A leggyakoribb bűncselekmények, amelyek miatt a bíróságok próbára bocsátást alkalmaznak az ittas vezetés és a kábítószeres bűncselekmények. Jellemző adat, hogy a

---

⁷⁸⁶ „Kriminalvården”, büntetés-végrehajtási szervezet, amely felelős a szabadságvesztések és a közösségi büntetések végrehajtásáért. <https://www.kriminalvarden.se/lattlast/> (2016. március 10-i letöltés).

⁷⁸⁷ <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Sweden.pdf> (2016. március 10-i letöltés).

⁷⁸⁸ KRISTOFFERSON, Ragnar, (2013) *i. m.* 25.

⁷⁸⁹ VON HOFER, Hanns, *Notes on Crime and Punishment in Sweden and Scandinavia*, Department of Criminology, Stockholm University, 2001, 30, 297.

⁷⁹⁰ Brottsförebyggande rådet - (Brå)

próbára bocsátottak 80%-a állt az intézkedést megelőző öt évben bíróság előtt, és az esetek felében a próbára bocsátottat az elmúlt öt évben már szabadság vesztesre ítélték, vagy próbára bocsátották.⁷⁹¹

A felfüggesztett büntetéshez kapcsolódó közérdekű munkára 2008-ban 4.268 főt ítélték. 2012-ben ez a szám 4.948, 2013-ban 4.442, 2014-ben pedig 3.844.⁷⁹² Általában erőszakos bűncselekmények miatt (45%), és az ittas vezetés súlyosabb eseteiben (24%) alkalmazzák ezt a büntetést a bíróságok.⁷⁹³ Az elítéltek 60%-a korábban nem volt büntetve. Az átlagos kiszabott büntetés hossza 50 óra volt ebben az időszakban, ami egy hónap szabadságvesztésnek felel meg. Az elítéltek jellemzően sportklubokban, közösségi konyhákban vagy önkormányzatoknál dolgoznak.

Összehasonlítva a korábbi évekkkel, a jelentés szerint, az elítélés és a büntetés megkezdése közötti időszak jelentősen lerövidült. 2008-ban az esetek 90%-ban a jogerős elítélést követő négy héten belül sikerült az elítélteket munkába állítani, ami jelentős javulás a 2001-es átlagos két hónapos várakozási időhöz képest. Szintén a munkaszervezés eredményességét mutatja, hogy a vizsgált időszakban az elítéltek 84%-a egy helyen töltötte le a büntetését, valamint hogy az elítéltek 96%-nál volt sikeres a letöltés. Ez az adat különösen azért kiemelkedő, mert egyenletes eloszlást mutat, azaz ugyanez az arány jellemző Svédország összes körzetére.⁷⁹⁴ A sikeres letöltések aránya 2003-ban is 98% volt. A visszaesési adatok is megdöbbentően jók: a közérdekű munkát kitöltöttek esetében mindössze 20% követetett el újabb bűncselekményt a büntetés kitöltését követő 3 éven belül.⁷⁹⁵

A közérdekű munkát bevezetésekor alapvetően a fiatal, 18-24 éves korosztálynak szánták. A jelentés mégis azt mutatja, hogy az erre ítélték átlag életkora 35 év, és csak az elítéltek 30%-a tartozik a bevezetési korcsoportba.⁷⁹⁶ Az elítélések 60%-a 50 órányi

---

⁷⁹¹ Frivården i Sverige En kartläggning, Rapport 2010:10, Brottsförebyggande rådet, 2010, 21.

⁷⁹² <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/kartlaggningar-och-utvarderingar/kos-2014-for-webb-25-majpdf> 51. (2016. március 10-i letöltés)

⁷⁹³ <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/kartlaggningar-och-utvarderingar/kos-2014-for-webb-25-majpdf> 52. (2016. március 10-i letöltés)

⁷⁹⁴ U. o. 51.

⁷⁹⁵ U. o. 8-9.

⁷⁹⁶ U. o. 48.

közérdekű munkát töltött, ez jórészt megfelel a büntetés alkalmazására vonatkozó célnak, hogy a rövid tartamú szabadságvesztések alternatívája legyen.⁷⁹⁷

A közérdekű munka, mint látjuk, alapvető szabályok rögzítése mellett a büntetés-végrehajtási szervezeteknek nagy önállóságot biztosítva, és tág teret engedve működik Svédországban. Az egy pártfogó felügyelőre jutó alacsony esetszám, a professzionális végrehajtó gárda, és a megfontolt büntetéskiszabási gyakorlat biztosítják a közérdekű munka alkalmazásának kiemelkedő eredményességét, amelynek legtranszparenssebb mutatója a 20% körüli visszaesési ráta.

4.6 Dánia (Betinget dom med vilknr om samfundstjeneste)

4.6.1 A közérdekű munka története Dániában

Dániában a közérdekű munka története „A börtönbüntetés alternatívái”⁷⁹⁸ című vitairattal kezdődik 1977-ben. Még 1975-ben az igazságügyi minisztériumban hoztak létre egy munkacsoportot, aminek a feladata az olyan megoldások keresése volt, amelyek alkalmasak a szabadságvesztések számának csökkentésére. A munkacsoport ennek alapján vitatta meg – többek között – a közérdekű munka bevezetésének lehetőségét is a dán büntetőjogba. A bevezetés előtt megvizsgálták valamennyi olyan ország helyzetét, ahol már volt ilyen büntetés, és felhasználták az összes tapasztalatot, ami ebben az időszakban rendelkezésre állt.

A közérdekű munka már 1982 óta jelen van Dániában, ám kezdetben csak Koppenhága és Észak-Jütland⁷⁹⁹ néhány bírósági körzetében, kísérleti jelleggel.⁸⁰⁰ A korai kísérleti szakasz ellenére Dánia hivatalosan viszonylag későn, csak 1992-ben vezeti be a közérdekű munkát, mint szabadságelvonással nem járó szankciót. A dánok ugyanakkor

---

⁷⁹⁷ U. o. 49.

⁷⁹⁸ Straffelovrådets betænkning om samfundstjeneste, (a bűnügyi tanács jelentése) Delbetænkning II om sanktionsspørgsmål, Stougaard Jensen Koppenhága 1990, 7.

⁷⁹⁹ U. o. 27.

⁸⁰⁰ Straffelovrådets betænkning om samfundstjeneste (a bűnügyi tanács jelentése) NR. 1211 Koppenhága 1991, 7.

mégis büszkék arra, hogy ezt a büntetést a skandináv államok közül náluk vezették be elsőként. A közérdekű munkának a kezdetektől azt a szerepet szánták, hogy csökkentse a szabadságvesztés büntetések arányát mint olyan büntetés, ami akkor is alkalmazható, amikor a felfüggesztett szabadságvesztés nem.⁸⁰¹

Miután a hosszabb, mintegy tízéves próbaidőszak során kedvező tapasztalatok születtek a büntetés gyakorlat kipróbálása kapcsán, 1992 januárjában került be a büntető törvénykönyv új, nyolcadik fejezetébe. Kezdetben a közérdekű munka konkrétan meghatározott bűncselekmények miatt kiszabott rövid tartamú szabadságvesztések helyettesítésére szolgált, mint például vétségek és a kisebb súlyú erőszakos bűncselekmények.

1997-ben, hogy a közérdekű munka addigi viszonylag csekély szerepét növeljék a kiszabott büntetések között, és lehetővé váljon a szélesebb körű elterjedése, jelentősen módosították alkalmazásának feltételei. Ekkortól nem csak a jogalkotó által konkrétan meghatározott és felsorolt esetekben volt kiszabható, hanem olyan esetekben is, amelyek előbbiekhöz hasonló jellegűek voltak, valamint lehetővé vált a pénzbüntetéssel és a részben felfüggesztett szabadságvesztéssel való kombinált alkalmazása is.

A 2000-ben lezajlott reformot követően ittas vezetőkkel és más közlekedési bűncselekményt elkövetőkkel szemben is kiszabhatta a bíróság. A bíróságok éltek is a lehetőséggel, és már bevezetésének évében 1.235, a következő évben pedig már 2.828 esetben alkalmazták a büntetést közlekedési bűncselekményeknél.⁸⁰² Egy 2002-ben elfogadott módosítás során lehetővé vált a közérdekű munka kiszabása a jármű önkényes elvétele⁸⁰³ esetén is. A gyakorlat azt mutatja, hogy bíróságok leginkább 18 év alatti elkövetők esetén szabják ki ezt a büntetést.⁸⁰⁴

---

⁸⁰¹ LANGSTED, Lars Bo, GARDE, Peter, GREVE Vagn, *Criminal Law in Denmark*, Kluwer Law International BV, Netherlands, 2011, 105.

⁸⁰² KLEMENT, Christian, *Samfundstjeneste, en effektevaluering*, Justitsministeriets Forskningskontor, 2011, 7.

⁸⁰³ Dán Btk. 293. szakasz

⁸⁰⁴ KLEMENT, Christian, *i. m.* 4.

2012-től a közérdekű munka tartamának felső határa módosult. Az addigi 240 óra 300 órára nőtt.⁸⁰⁵ A miniszteri indokolás szerint a módosítás célja az volt, hogy a közérdekű munka alkalmazását lehetővé tegyék – ha csak kivételesen is – azokban az esetekben is, amikor a kiszabható szabadságvesztés hosszabb lenne, mint az egyébként mértékül szolgáló egy év hat hónap, de nem haladná meg a két évet.⁸⁰⁶

4.6.2 Hatályos szabályozása

Dániában a közérdekű munka a végrehajtásában felfüggesztett büntetés egyik feltételeként vagy a feltételes szabadságra bocsátás feltételeként alkalmazható. A dán Btk. a 62. §-tól a 67. §-ig terjedő szakaszokban szabályozza a közérdekű munkát.

A közérdekű munka alkalmazásában, a 2000-es reform óta a bíróságoknak meglehetősen nagy szabadságuk van, szabadon alkalmazhatják minden olyan ügyben, amikor az egyébként kiszabható szabadságvesztés nem éri el a 12 hónapot, de fontos szabály, hogy nem szabhatnak ki a bíróságok közérdekű munkát azokban az esetekben, amikor az sértené a közösség igazságérzetét.⁸⁰⁷ Ilyenek lehetnek a közfelháborodást kiváltó súlyos, erőszakos bűncselekmények.

Az elítélt köteles ingyenesen dolgozni az ítéletben megjelölt időtartamban,⁸⁰⁸ állami vagy önkormányzati intézménynél vagy jóléti szolgáltatásokat nyújtó más intézményeknél. Ilyen intézmények lehetnek például a sportegyesületek, egyházak, hajléktalan szállók, bentlakásos iskolák, múzeumok, színházak, használtruha-üzletek és ifjúsági szervezetek. A munkaerő-piaci torzulásokat megelőzendő, csak olyan munka jelölhető ki, amely egyébként nem kerülne elvégzésre.⁸⁰⁹

---

⁸⁰⁵ A büntető törvénykönyv módosításáról szóló 1062 számú 2011. november 17-i törvény.
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=139605> (2015. december 25-i letöltés).

⁸⁰⁶ Indokolás: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=139605> (2015. december 27-i letöltés).

⁸⁰⁷ ANDERSEN, Signe Hald, *Serving time or serving the community? Exploiting a policy reform to assess the causal effects of community service on income, social benefit dependency and recidivism*, University Press of Southern Denmark, Odense, 2012, 7.

⁸⁰⁸ JOHNSEN, Berit, STORGAARD Anette, *Consent and co-operation in community supervision – Denmark and Norway*, *European Journal of Probation*, 2014, Vol. 6 (3), 242–259.

⁸⁰⁹ The Danish Prison and Probation Service – in brief, *Kriminal forsorgen*, 2001, 10.

Közérdekű munka kiszabására azokban az esetekben kerülhet sor, amikor a felfüggesztett büntetés kiszabása önmagában hatástalannak látszik, és az elítélt egyébként alkalmas a közérdekű munkára. Az elítélt alkalmasságát a pártfogó felügyelő által kötelezően elkészített jelentés alapján ítéli meg a bíróság. A pártfogó felügyelői véleményt a közérdekű munkára ítélet előtt a bíróság egyrésztől azért szerzi be, hogy megállapítsa, hogy az elítélt alkalmasnak mutatkozik-e a munkavégzésre, illetve annak megállapítására, hogy milyen típusú munka lenne számára a leginkább alkalmas. További szerepe a pártfogó felügyelői véleménynek a kényszermunka tilalmába ütközés elkerülése szempontjából van.

Dániában a közérdekű munka tartama legalább 30 és legfeljebb 300 óra lehet. Az előírt munkát meghatározott időn belül kell teljesíteni.⁸¹⁰ A rendelkezésre álló időtartamot, amennyi idő alatt a közérdekű munkát be kell fejezni, a bíróság ítéletében állapítja meg, ez az időtartam minimum 4 hónap, maximum 12 hónap lehet, de a pártfogó felügyelő⁸¹¹ indokolt esetekben az eredetileg rendelkezésre álló időtartamot meghosszabbíthatja, ám ebben az esetben sem haladhatja meg a próbaidő tartamát,⁸¹² ami legfeljebb 2 év lehet.⁸¹³ Fontos szabály mind a közérdekű munka közösségi szolgálatként való elismerése, mind pedig a piaci viszonyokba be nem avatkozás elve szempontjából, hogy közérdekű munkaként olyan munka határozható meg, amelynek elvégzésére egyébként vélhetően más módon nem kerülne sor. A közérdekű munkára ítélt, amíg a munkát el nem végzi, pártfogó felügyelet alatt áll. A bíróság további magatartási szabályokat⁸¹⁴ is megállapíthat a közérdekű munka alkalmazása mellett, ha ezt szükségesnek látja.⁸¹⁵

Közérdekű munka vagy állami intézmények részére vagy karitatív célokra teljesíthető.

---

⁸¹⁰ Dán Btk. 63 § 1. bekezdés

⁸¹¹ „Tilsynsmyndigheden”, „szabályozó hatóság” szerepel az eredeti szövegben.

⁸¹² Dán Btk. 63 § 2. bekezdés

⁸¹³ Dán Btk. 63 § 3. bekezdés

⁸¹⁴ Például: meghatározzák, hogy hol lakhat, kivel találkozhat, alkohol vagy kábítószer elvonó kúrára kötelezhetik, pszichiátriai kezelésre kötelezhetik, személyes pénzügyeinek felügyeletét, valamint jóvátétel fizetését írhatják elő az áldozatnak

⁸¹⁵ Dán Btk. 63 §. 4. bekezdés

Lehetőség van arra is, hogy a közérdekű munka mellett a bíróság pénzbüntetést, vagy szabadságvesztést is kiszabjon. A szabadságvesztés ebben az esetben rövidebb lehet az egyébként törvényi minimumban rögzített három hónapnál.⁸¹⁶

A közérdekű munka nem teljesítése esetén vagy azokban az esetekben, amikor az elítélt a bíróság által előírt magatartási szabályokat megszegi, a bíróság vagy szabadság-vesztést alkalmaz, vagy dönthet úgy is, hogy a közérdekű munka végrehajtására nyitva álló időtartamot a törvényi keretek között meghosszabbítja, és újabb lehetőséget biztosít annak végrehajtására.⁸¹⁷ A legtöbb országban, ahol a közérdekű munka szerepel a büntetések lajstromában, az átváltoztatás esetén alkalmazandó szabadságvesztés mértékét vagy előre meghatározzák, vagy a közérdekű munka órákban meghatározott tartamából vezethető le a törvényben meghatározott módon, egy átváltási skála alapján. Dániában azonban ilyenkor a bíróság dönt, minden esetben szabadon mérlegelve a szabadságvesztés hosszáról, figyelemmel az elítéltek eltérő személyiségére.⁸¹⁸ A törvény mindössze annyit határoz meg, hogy közérdekű munka átváltoztatása esetén a már elvégzett munkát a bíróság a szabadságvesztésbe beszámítja.⁸¹⁹

A dán büntető törvénykönyv 40a § alapján a közérdekű munkának van még egy olyan változata, amely a feltételes szabadsághoz kapcsolódik. Azoknak az elítélteknek akiket a szabadságvesztésre ítélésüket követően a büntetés kitöltése alatt tanúsított kifogástalan magatartásuk miatt a büntetésük fele részének kitöltése után feltételesen szabadlábra bocsátanak, ezzel egy időben vállalniuk kell valamilyen közérdekű munkát. A pártfogó felügyelet ezekben az esetekben kötelező, mégpedig a feltételes szabadság teljes tartamára.⁸²⁰

További kérdés lehet, hogy mennyiben alkalmazható a közérdekű munka fiatalokú elkövetők esetén. Dániában ugyanis nincs külön fiatalokúak bírósága, és a fiatalokúak is a rendes bíróságok előtt felelnek. Mindazonáltal a fiatalokúakra vonatkozó speciális rendelkezések léteznek, és az 1998-ban illetve a 2001-ben bevezetett reformokkal, az

---

⁸¹⁶ Dán Btk. 64 §

⁸¹⁷ Dán Btk. 66 § 1. bekezdés

⁸¹⁸ ANDERSEN, Signe Hald, *i. m.* 7.

⁸¹⁹ Dán Btk. 66. § 3. bekezdés

⁸²⁰ http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Denmark.pdf (2016. február 24-i letöltés).

ügynevezett „ifjúsági szerződéssel” ki is bővültek. Az „ifjúsági szerződés” egyfajta feltételes szabadságra bocsátás, amely a felelősségérzetet hivatott felébreszteni a fiatal bűnelkövetőkben. Az ügynevezett ifjúsági szankció pedig, ami a rövid tartamú szabadságvesztések kiváltására hivatott, két részre oszlik, melynek második része a közösségi rész, amely akár közérdekű munka is lehet.⁸²¹

1992-ig az elítélt kifejezett beleegyezése a bíróságon szükséges feltétele volt a büntetés alkalmazásának, azért hogy az ítélet megfeleljen a vonatkozó nemzetközi egyezményeknek. A beleegyezés kérdése ugyanakkor a kodifikáció során nem került bele a Büntető Törvénykönyvbe a közérdekű munkára vonatkozó szabályok sorába, arra hivatkozással, hogy ha a szabadságvesztést helyettesít, akkor joggal feltételezhető az elítélt beleegyezése a nyilvánvalóan enyhébb büntetésbe.⁸²²

A jelenlegi gyakorlat szerint a Pártfogó Felügyelői Szolgálat az előkészítő szakaszban létrejövő találkozó során biztosít lehetőséget a terhelt számára, hogy egy dokumentumot aláírva megismerje a közérdekű munkára vonatkozó szabályokat. A dokumentum tartalmazza az alapvető információkat és az elítélt kötelességeit, de nem tartalmaz a beleegyezésre vonatkozó szakaszt. A terhelt az aláírásával mindössze azt igazolja, hogy informáltak a közérdekű munka jellegéről, annak feltételeiről és természetéről, és átvette a rá vonatkozó tájékoztatót.⁸²³ Ha viszont nem írja alá a tájékoztatót, abban az esetben nem ítélt közérdekű munkára. ezt a megoldást nevezhetjük hallgatólagos beleegyezésnek is. Dániában az elítélt beleegyezésének kérdése kapcsán nagyon érdekes vita alakult ki.⁸²⁴ A legtöbb országban – így Dániában is – a beleegyezés kérdése elsősorban a kényszermunka tilalmának fényében szükséges elvárás.⁸²⁵ Az itt lezajlott viták értelmében viszont van egy másik alapelv is, amely felmerül a beleegyezés kérdése kapcsán, ez pedig az ártatlanság vélelme,⁸²⁶ illetve az ahhoz az Emberi Jogok Európai

---

⁸²¹ DÜNKEL Frieder, *Juvenile Justice Systems in Europe – Reform developments between justice, welfare and ‘new punitiveness’*, Kriminológijos Studijos, 2014/1, 53.

⁸²² Straffelovrådets betænkning om samfundstjeneste, Delbetænkning II om sanktionsspørgsmål, Stougaard Jensen Koppenhága 1990, 67-68.

⁸²³ JOHNSEN Berit, STORGAARD Anette, *Consent and co-operation in community supervision – Denmark and Norway*, European Journal of Probation, Vol. 6 (3), 2014, 250.

⁸²⁴ U. o. 242–259.

⁸²⁵ Article 4 in the European Conventions on Human Rights

⁸²⁶ Article 6 in the European Conventions on Human Rights

Bírósága által több esetben is hozzákapcsolt, önvádra kötelezés tilalma.⁸²⁷ Mivel mindkét alapelv benne van az Emberi Jogok Európai Egyezményében, hasonló súllyal esnek latba. Dániában a vita mégis inkább arról szól, hogy a beleegyezés nem tekinthető-e egyfajta indirekt beismerésre kötelezésnek,⁸²⁸ és a sajátos dán megoldása a kérdésnek a fent ismertetett eljárás.

4.6.3 Alkalmazása, tapasztalatok

Évente csaknem 4000 főt ítélnek közérdekű munkára, akik közel fele közlekedési bűncselekményeket követett el.⁸²⁹ Az alábbi táblázat megmutatja, hogy a közérdekű munka kiszabására mely bűncselekmények miatt került sor 2006 és 2014 között. Mint látható, a vagyon elleni és az erőszakos bűncselekmények és a közlekedési bűncselekmények jellemzően azok, amelyekkel kapcsolatban a bíróságok alkalmazzák ezt a büntetést.

---

⁸²⁷ASHWORTH Andrew, *Self-invrimation in European human rights law-a pregnant pragmatism*, Cardozo law review, 2008, vol. 30, no. 3. 751-774.

⁸²⁸JOHNSEN Berit, STORGAARD Anette, *i. m.* 242–259.

⁸²⁹<http://www.kriminalforsorgen.dk/Hvad-er-samfundstjeneste-710.aspx> (2016. március 12-i letöltés).

Forrás: *Kriminalforsorgens Statistik 2014*

<http://www.kriminalforsorgen.dk/%C3%85rlige-statistikberetninger-1365.aspx>

	lopás	rablás	más vagyon elleni bcs.	kábító- szerrel kapcs. bcs.	erőszakos bcs.	szexu- ális bcs.	közl. bcs.	Más bcs.	össz.:
2014	402	42	354	239	738	36	1.397	440	3.648
2013	357	22	297	173	669	15	1.601	484	3.618
2012	382	35	299	151	751	20	1.644	437	3.719
2011	396	44	262	162	778	21	1.615	458	3.736
2010	362	41	272	164	810	21	1.795	419	3.884
2009	301	56	214	152	872	12	1.698	364	3.669
2008	237	36	222	155	876	16	1.656	330	3.528
2007	256	41	196	190	765	12	1.453	343	3.256
2006	390	43	332	205	831	22	1.864	412	4.099

A végzendő munka általában jótékonyági szervezetek, múzeumok, egyházak részére hasznos tevékenységet foglal magába.⁸³⁰

A Pártfogó Felügyelői Szolgálat a büntetés-végrehajtási intézetekben irányadó alapelveket figyelembe véve megfogalmazta saját ars poeticáját a közérdekű munka kapcsán is. A szabadságvesztések kapcsán a legfontosabb alapelv a büntetés-végrehajtás kapcsán, hogy az elítéltek büntetesként, és nem büntetésért mennek a börtönbe.⁸³¹ A

---

⁸³⁰ http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Denmark.pdf (2016. március 16-i letöltés).

⁸³¹ „Going to prison as punishment, not for punishment!”

közérdekű munka viszonylatában ez azt jelenti, hogy az arra való ítélet a büntetés, nem pedig annak a kiállása kell, hogy érezhető hátrányt tartalmazzon. Az elítélt ennek értelmében aztán minden támogatást megkap, hogy sikeresen elvégezze a rá kiszabott munkát, és hogy szolgálatnak, ne pedig büntetésnek tekintse.

Dániában a visszaesési statisztikák kifejezetten jónak mondhatók. Az általános visszaesési ráta mindössze 26%. Ehhez képest is – kis képzavarral élve – kimagaslóan alacsony a közérdekű munkára ítélték esetében a visszaesés aránya, mindössze 18%. Összehasonlításképpen ugyanez a szabadságvesztés esetén 34%, azok esetében pedig akikkel szemben házi őrizetet rendelt el a bíróság 20%.⁸³²

Egy a Rockwool Foundation által elvégzett kutatás 2012-ben hasonló eredményre jutott. A tanulmány szerint nincsen számottevő különbség a visszaesés tekintetében azok között, akiket szabadságvesztésre ítélték, és akiket közérdekű munkára. Sőt úgy találták, hogy a visszaesés esélye kisebb azoknál az elkövetőknél, akiket erőszakos és kevésbé súlyos bűncselekmények miatt ítélték börtön helyett közérdekű munkára.⁸³³

4.7 Finnország (yhdyskuntapalvelus)

Finnország a mindössze ötmillió lakosságával nem tartozik a nagyobb európai államok közé. Történelme, hasonlóan a magyar történelemhez inkább honvédő háborúkról és megszállásokról szól, sőt a kelet-európai államokhoz hasonlóan – bár azoknál rövidebb ideig – Szovjet megszállás alatt is állt a XX. században. A finn jogrendszer alapvetően nyugati gyökerekkel rendelkezik, de a szomszédos országok jogrendje is jelentős befolyást gyakorolt rá.⁸³⁴

A független finn igazságszolgáltatás nem egészen százéves történelemre tekint vissza. Az igazságszolgáltatás rendszere, illetve a bírósági struktúra a körülbelül 800 éves svéd uralom évszázadai alatt fejlődött ki, az 1809-ig tartó időszak során. 1809. március 29-én I. Sándor orosz cár uralma alá került az ország, és ettől az időponttól kapott Finnország

---

⁸³² The Danish Prison and Probation Service – in brief, Kriminal forsorgen 2001, 11.

⁸³³ ANDERSEN, Signe Hald, *i. m.* 21.

⁸³⁴ LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, *Imprisonment and Penal Policy*, Finland, Scandinavian Studies In Law. 2009/54. 333-380. továbbá 335.

viszonylagos önállóságot az Orosz Birodalmon belüli autonóm nagyhercegségként 1917 végéig.⁸³⁵ Az országgyűlés 1917. december 6-án független köztársaságnak kiáltotta ki Finnországot, ami a váltakozó intenzitású szovjet befolyási törekvések ellenére fenn is maradt gyakorlatilag napjainkig, de igazán nyugatorientált politikát Finnország csak a Szovjetunió 1991-es összeomlása után folytathatott.⁸³⁶

Az országot a skandináv államokhoz hasonló mutatók és számok jellemzik, mind a gazdasági és szociális, mind pedig a kriminológiai adatok tekintetében. Azonban ez a helyzet nem csak a földrajzi fekvéséből vagy a közös kulturális hagyományokból ered, hanem főként egy tudatos és következetes stratégia eredménye.⁸³⁷ Manapság nehezen vitatható, hogy itt működik az egyik leghatékonyabb és leginkább előre mutató kriminálpolitika, nem csak Európai összehasonlításban, hanem az egész világon. Finnországban hisznek a pénzbüntetésben, a rövid tartamú büntetésekből, a nyitott börtönökben és a gondos rehabilitációban. Ennek is tulajdonítható, hogy a visszaesési mutatóik a legjobbak között vannak szerte a világon.⁸³⁸

4.7.1 A közérdekű munka története Finnországban

Finnországban a börtönnépeség az 50-es évek elején még kifejezetten magas volt, 200 fő körül alakult évente 100.000 lakosonként, míg Dániában, Norvégiában és Svédországban körülbelül 50 fő volt ugyanez a szám. A négyszeres hátrányból induló finn igazságszolgáltatás átgondolt politikával kezdte csökkenteni a börtönnépeséget. A közérdekű munka reformja csak az egyik nagyon fontos tényező volt azok közül melyek végül a finn büntetőpolitika irigylésre méltó eredményeit megalapozták. A következő táblázatban a legfontosabb lépéseket időrendben veszem sorba, mely adatok jól jelzik a követett irányt is.

---

⁸³⁵ <http://oikeusministerio.fi/en/index/theministry/historiaa.html> (2016. január 3-i letöltés).

⁸³⁶ <http://finnugor.elte.hu/tortenelem/Egyesnepek/Finn/finntort.htm> (2016. január 3-i letöltés).

⁸³⁷ LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, *Criminology, crime and criminal justice in Finland*, European Journal of Criminology, 9/2 Sagepub, 2012, 206.

⁸³⁸ Ikponwosa O. Ekunwe - Richard S. Jones, *Finnish Criminal Policy: From Hard Time to Gentle Justice*, The Journal of Prisoners on Prisons, Vol. 21, No. 1&2, University of Ottawa Press, 2012, 174.

A büntető anyagi jogot az 1889. december 1-jétől hatályos, többször módosított 1889. évi Büntető Törvénykönyv tartalmazza.⁸³⁹ A módosítások túlnyomórészt, a permanens enyhítés irányába hatnak a XX. század második felétől egészen napjainkig. Ez nem csak a büntetések és az igazságszolgáltatás egészének szükséges humanizálódását jelenti, hanem tudatos, és utilitarista elveken alapuló munka eredménye.

A folyamatos csökkenés ellenére még az 1970-es években is itt volt az egyik legmagasabb a bebörtönzöttek aránya, hiszen ebben az időszakban Nyugat-Európában is csökkenés volt megfigyelhető. Az 1970-es és 80-as években, amikor a csökkenő trend a nyugat-európai országokban növekvőre változik, a finn számok továbbra is csökkenést mutatnak, és az 1990-es évekre az ország eléri az északi államok átlagát.⁸⁴⁰ Az 1970-es években végbemenő ítélkezési reform során Finnország „létrehozott egy koherens következetes egységet, világos célokkal és következetes stratégiával.”⁸⁴¹

---

⁸³⁹ A továbbiakban Finn Btk.

⁸⁴⁰ LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, *Penal policy and prisoner rates in Scandinavia*. In: NUOTIO, Kimmo (szerk.), *Festschrift in Honour of Raimo Lahti*, Helsinki, Faculty of Law, University of Helsinki, 2007, 265.

⁸⁴¹ LAPPI-SEPPÄLÄ, (2004) i. m. 6.

A finn büntetőpolitika változásainak legfontosabb állomásai:

1950-es évek	A büntetések bírói enyhítésének bevezetése.
1966	A feltételes szabadságra bocsátás reformja. 6 hónapról 4 hónapra csökken az időszak, ami után az elítélt feltételesen szabadságra bocsátható.
1967	Amnesztia. Finnország függetlenségének 50. évfordulójára
1969	A pénzbüntetés reformja. A nyilvános részegség dekriminalizációja. A személy elleni erőszak esetén a gondatlanul okozott sértő eredményért a büntetések csökkentése.
1972	A lopásreform. A lopásért kiszabott büntetések csökkentése. A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények büntetési tételének növelése.
1976	A feltételes szabadságra bocsátás reformja, a feltételes szabadságra bocsátáshoz szükséges idő csökkentése 4 hónapról 3 hónapra.
1977	Az ittas vezetés reformja, pénzbüntetés, és felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtható szabadságvesztés helyett. A pénzbüntetés mértékének emelése, hogy alkalmas legyen a szabadságvesztés helyettesítésére. A visszaesés jogkövetkezményeinek mérséklése.
1989	A feltételes szabadságra bocsátás reformja. 3 hónapról 14 napra csökken az időszak, ami után az elítélt feltételesen szabadságra bocsátható.
1990	Az előzetes letartóztatás idejének csökkentése.
1991	A tulajdon elleni bűncselekmények büntetési tételeinek csökkentése. A gazdasági bűncselekmények büntetési tétel növelése.
1992	A közérdekű munka kísérleti bevezetése.
1993	A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények büntetési tételének növelése.
1993-1995	A közérdekű munka kísérleti kiterjesztése az ország egész területére.
1996	A közérdekű munka bevezetése a Btk-ba.

Forrás: Tapio Lappi-Seppälä: Imprisonment and Penal Policy in Finland

Mint a táblázatból látszik, a stratégia egyik eleme volt a közérdekű munka bevezetése is, amelyre 1991-ben került sor,⁸⁴² nagyon átgondolt módon, először egy kísérleti

⁸⁴² Act of 14 December 1990 (1990/1105)

időszakban⁸⁴³ csak az ország 12 vidéki körzetében és hat nagyvárosában, majd 1994-től az egész ország területére kiterjesztett működési területtel.⁸⁴⁴ A közérdekű munkát egészen 1996 decemberéig kísérleti jelleggel alkalmazták, és csak amikor ez az időszak is sikerrel zárult, vált állandó elemévé a finn büntető törvénykönyvnek.⁸⁴⁵

A közérdekű munka bevezetésekor 20 és 200 óra közötti ingyenes munkavégzést jelentett a közösség számára, felügyelet mellett.⁸⁴⁶ A közérdekű munka bevezetésének a kezdetektől fő célja a rövid tartamú szabadságvesztés büntetések helyettesítése volt. Ezért maximum nyolc hónapig terjedő szabadságvesztés büntetés helyett volt kiszabható, de szigorúan csak abban az esetben, ha egyébként az ítélet végrehajtandó szabadságvesztés lett volna.⁸⁴⁷

A finn döntéshozók igyekeztek elkerülni azt a csapdát, hogy a börtönépesség csökkentésére bevezetett alternatív büntetés végül ne a végrehajtandó szabadságvesztések számát, hanem más alternatív büntetések, például éppen a felfüggesztett büntetések vagy éppen a próbára bocsátások számát csökkentse. Hogy a minél szélesebb körű használatát elősegítsék, illetve a kezdeti alkalmazáshoz segítséget nyújtsanak, a döntéshozók a finn bíróságoknál bevezettek egy két lépcsős modellt, melyet a közérdekű munka alkalmazása során volt kötelező használni.⁸⁴⁸

Az óvatos kezdő lépéseknek és a társadalmi elfogadottságnak, valamint a jól átgondolt két lépcsős alkalmazási feltételeknek köszönhetően, a közérdekű munka már a bevezetésétől a szabadságvesztés valódi alternatívájává vált. Az alábbi táblázat jól mutatja, hogy a két büntetés a közérdekű munka bevezetésétől kezdve, minden évben hasonló 9-11 ezer körüli számot mutat. Ahogyan nő a kiszabott közérdekű munka büntetések száma, annak arányában a szabadságvesztések száma arányosan csökken.

---

⁸⁴³ 1991. január. 1.- 1993. december. 31.

⁸⁴⁴ Act of 25 March 1994 (1994/227)

⁸⁴⁵ The Act of 12 December 1996 (1996/1055)

⁸⁴⁶ JOUTSEN Matti, LAHTI Raimo, PÖLÖNEN Pasi, *Criminal Justice Systems in Europe and North America*, FINLAND, HEUNI-Tammer-Paino Oy Tampere, 2001, 32.

⁸⁴⁷ A comparative review of alternatives to custody: lessons from –finland, Sweden and western Australia., ©Parliamentary copyright. Scottish Parliamentary Corporate Body 2005, 31.

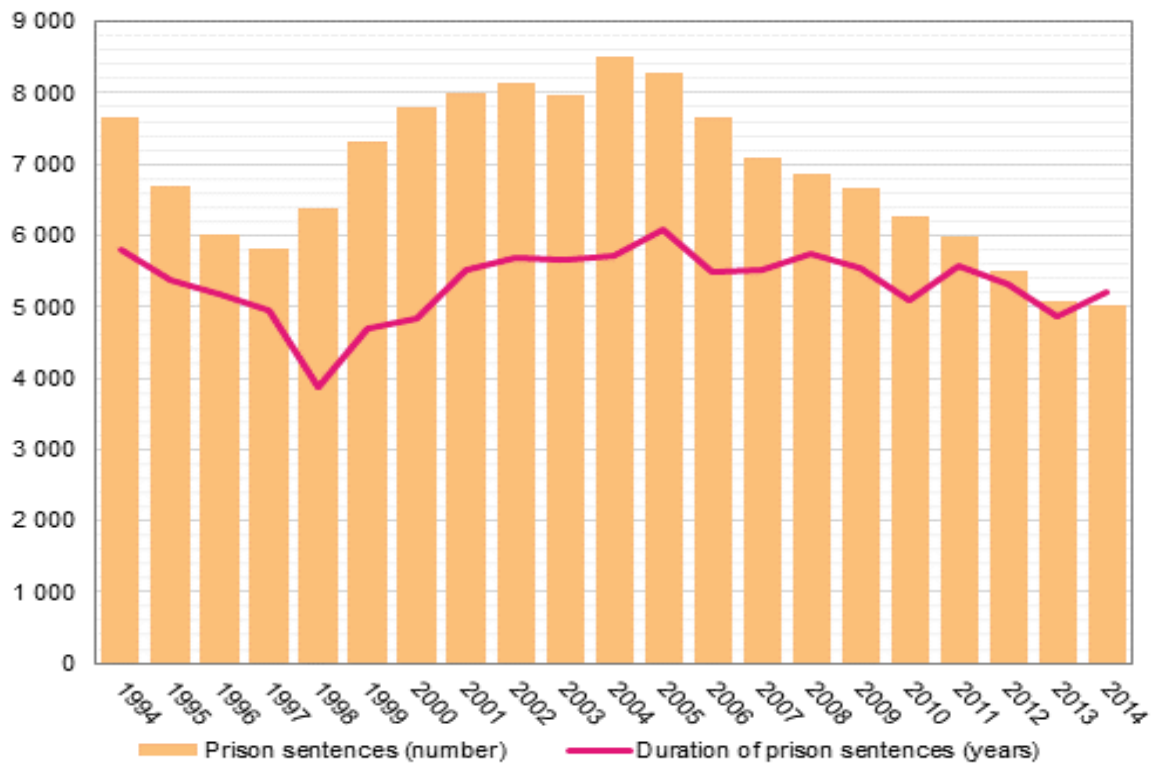
⁸⁴⁸ Ld. részletesen: A közérdekű munka hatályos szabályai cím alatt

	Szabadságvesztés	Közérdekű munka
1992	11, 538	0
1993	9, 563	563
1994	7, 699	1, 487
1995	6, 754	2, 803
1996	6, 101	3, 277
1997	5, 967	3, 534
1998	6, 642	3, 957
1999	7,666	3,658
2000	8,147	3,413
2001	8,352	3,388
2002	8,439	3,313

Forrás : Statistics Finland

A lenti ábrán pedig 1994-től kezdődően a szabadságvesztés büntetések alakulását követhetjük nyomon, ahol látszik, hogy az 1999. évi megugrást követően a szabadságvesztés büntetések száma tartósan magas marad, csúcsát 2004-ben éri el, aztán 2007-ben indul újfent csökkenésnek. Ez a csökkenő tendencia a mai napig tart.

A szabadságvesztések számának és tartamának alakulása 1994 és 2014 között:

Forrás: http://www.stat.fi/til/syyttr/2014/syyttr_2014_2015-09-30_tie_001_en.html

4.7.2 A közérdekű munka hatályos szabályai

A közérdekű munkára (yhdyksuntapalvelus) vonatkozó szabályozás a finn Btk. 6. a 7. fejezetében található. A hatodik fejezet szól a büntetések kiszabásáról.⁸⁴⁹

A fejezet első szakaszában a jogszabály felsorolja a büntetéseket, melyeket a bíróság alkalmazhat, ezek az egyösszegű és a napi tételes pénzbüntetés, a felfüggesztett szabadságvesztés, a közérdekű munka, az elektronikus nyomkövető és a végrehajtandó szabadságvesztés.⁸⁵⁰ Mint látható, nemzetközi összehasonlításban a finn büntetőjog viszonylag kevés szabadságvesztést helyettesítő alternatív eszközzel rendelkezik, azonban ezeket meglehetősen eredményesen alkalmazzák.⁸⁵¹

⁸⁴⁹ Rangaistuksen määräämisestä

⁸⁵⁰ Finn Btk. 6. fejezet 1§.

⁸⁵¹ LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, *Regulating the Prison Population: Experiences from a Long-term Policy in Finland Helsinki*, National Research Institute of Legal Policy, 1998, 26.

A 6. fejezet 11. § értelmében azokat, akiket legfeljebb 8 hónap végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, ehelyett közérdekű munkára lehet ítélni. Ha az elítéltet korábban már szabadságvesztésre vagy közérdekű munkára ítélték, vagy más súlyos indokok merülnek fel, például egy korábbi megghiúsult közérdekű munkára ítélet, akkor a közérdekű munka nem alkalmazható. Közérdekű munkát csak akkor lehet alkalmazni, ha az elítélt ehhez előzetesen a beleegyezését adta, és a közérdekű munkát előreláthatóan képes lesz elvégezni. Ha az elkövető a 21. életévét még nem töltötte be, mint fiatal felnőtt, több bizalmat, korának megfelelő munkát, szorosabb felügyeletet, és rövidebb büntetést kap.⁸⁵²

A közérdekű munka kiegészítő büntetésként is alkalmazható. A finn Btk. értelmében, a két évet meg nem haladó szabadságvesztés esetén van lehetőség annak végrehajtásában való felfüggesztésére. Felfüggesztett szabadságvesztés kiszabása esetén, ha nem haladja meg a nyolc hónapot, a közérdekű munka tartama 14 és 90 óra közötti tartamban szabható ki.⁸⁵³ A 8. fejezet 11 §-a szerint a közérdekű munka elévülésére ugyanazok a szabályok érvényesek, mint a szabadságvesztés büntetés elévülésére.⁸⁵⁴

A közérdekű munka alkalmazásának elősegítésére már a kezdetektől bevezettek egy büntetéskiszabási protokollt, melynek lényege a következő:

- Az első lépésben a bíróság egy előzetes döntést hoz, követve a büntetéskiszabására vonatkozó általános elveket és kritériumokat, elvileg itt még tekintet nélkül arra, hogy esetlegesen felmerülhet a közérdekű munka kiszabásának lehetősége is. Abban az esetben, ha az első lépés eredménye az, hogy az általános büntetéskiszabási gyakorlat szerint végrehajtandó szabadságvesztést kellene kiszabni, a bíróság e helyett közérdekű munkát alkalmazhat, de csak abban az esetben, ha az alábbi három feltétel is teljesül egyidejűleg.
- A második lépés első feltétele a kényszermunka tilalmára tekintettel, hogy az elkövető előzetesen és kifejezetten hozzájáruljon ahhoz, hogy ezt a szankciót

---

⁸⁵² Finn btk:11§ (10.4.2015/401)

⁸⁵³http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/esitteetenglanti/IeIQUMTG5/CRIMINAL_SACTIONS_AGENCY_BROCHURE_A4.pdf (2016. március 3-i letöltés).

⁸⁵⁴ 11. 4.2003/297

alkalmazzák vele szemben. A második lépés második feltétele, hogy a bíróság szerint az elkövető, tekintettel az általános testi és szellemi állapotára, előreláthatóan képes legyen eleget tenni az ítéletben meghatározott munkakötelezettségnek. A harmadik pedig, hogy ne legyen visszaeső vagy büntetett előéletű. Ebben az esetben ugyanis a bíróság nem függesztheti fel a kiszabott szabadságvesztés büntetés végrehajtását.

Néhány más országhoz hasonlóan Finnországban is szükség van egy pártfogó felügyelői véleményre.⁸⁵⁵ Ezek a vélemények tartalmazzák a terhelt előzetes beleegyező nyilatkozatát is. Lappi-Seppälä szerint sajnálatos, hogy a legtöbb országban a beleegyezés egy formális aktussá degradálódik, célja és feladata mindösszesen annyi, hogy a kényszer- és kötelező munka tilalmába ütközést elkerülje az ítélet. Finnországban ezzel szemben a beleegyezést részletes tájékoztatás előzi meg és Lappi-Seppälä szerint a terhelt kifejezett előzetes egyetértése a legbiztosabb záloga annak, hogy a végrehajtás várhatóan sikeres lesz.⁸⁵⁶

A közérdekű munkát bevezetésekor 20- 200 óra közötti tartamban lehetett kiszabni. A finn közérdekű munka tartama 2015 januárjától megváltozott. Mind az alsó, mind pedig a felső határa a nagyobb jogalkalmazói szabadság irányába mozdult el. Az alsó határ 14 órára csökkent, míg a felső határa 240 órára nőtt.⁸⁵⁷ A szabadságvesztés átváltása egy az egyhez arányban történik, bár ez az arányossága nagyon barátságos, hiszen egy nap szabadságvesztés egy órányi közérdekű munkának felel meg, ami kifejezetten kedvezőnek tűnik az elítélt számára. Tehát a szabadságvesztés tartama a közérdekű munka hosszától függ.

A kritikusokat, akik az „egy óra munka-egy nap szabadságvesztés” arányt túlságosan enyhének ítélik, talán megnyugtathatja, hogy a közérdekű munkából nincs mód a feltételes szabadságra bocsátásra, azaz ebben az esetben az elítélt teljes egészében letölti

---

⁸⁵⁵ Ilyen vélemény beszerzését követeli meg a cseh, a dán a svéd és az angol szabályozás is.

⁸⁵⁶ LAPPI-SEPPALA, Tapio, *Techniques in Enhancing Community-Based Alternatives to Incarceration: A European Perspective*, In: United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and Treatment of Offenders, apan. Annual Report for 2002 and Resource Material Series No. 61. New York, 2003 NY: United Nations Publications. 73.

⁸⁵⁷ 400/2015 törvény 8. fejezet 37. §

a büntetését, míg a szabadságvesztés esetén a büntetés felének kitöltése esetén szabadon bocsátható az elítélt.⁸⁵⁸

A közérdekű munka Finnországban csak a munkakötelezettségre és annak időtartamára korlátozódik, és nem jár együtt extra felügyelettel. Azaz a közérdekű munka végrehajtása során a meglehetősen szoros felügyelet csak a munkavégzés idejére terjed ki, és nem tartalmaz kontrollelemeket az elítélt munkán kívüli magatartására, ellentétben a skandináv államokkal, ahol ez jellemző. Kimondható tehát, hogy a felügyelet a közérdekű munkához szorosan kötődő és nem önálló eleme a közérdekű munkának.⁸⁵⁹

Abban az esetben, ha az elítélt a munkakötelezettségének önként nem tesz eleget, az esetek túlnyomó részében új eljárásban, végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik.⁸⁶⁰ A kisebb fokú szabályszegések esetén egyszerűen megrovásban részesül az elítélt, a komolyabb, súlyosabb szabályszegést jelentő ügyekben azonban értesítik az ügyészt, aki jogosult a bíróság elé vinni az ügyet. Ha a bíróság úgy találja, hogy a szabályszegés súlyos, a fennmaradó órákat átváltoztatja végrehajtandó szabadságvesztésre, a már ledolgozott órákat azonban nem veheti figyelembe.⁸⁶¹

Az elítélt, akit közérdekű munkára ítélték, egy előre meghatározott terv szerint tesz eleget az ítéletben meghatározottaknak. A tervet jóvá kell hagynia a végrehajtásért felelős ügynökségnek is.⁸⁶² A tervet az elítélt bevonásával készítik el, mely tartalmazza a munka végrehajtásának részleteit, amelyet az elítélt köteles követni.

A közérdekű munka elsősorban az állami szektorban (állami, önkormányzati, önkormányzati-hatósági) végezhető. Továbbá egyháznál, köztestületeknél vagy egyéb non-profit szervezetnél (egyesület, sportklub, alapítvány). Tilos viszont profitorientált cégeknél vagy magánvállalkozásoknál végezni. A kijelölt munkahelyek nem kapnak

---

⁸⁵⁸ LAPPI-SEPPALA, (2003) *i. m.* 74.

⁸⁵⁹ *U. o.* 75.

⁸⁶⁰ A comparative review of alternatives to custody: lessons from –finland, Sweden and western Australia., ©Parliamentary copyright. Scottish Parliamentary Corporate Body 2005, 32-33.

⁸⁶¹ LAPPI-SEPPALA, (2003) *i. m.* 75.

⁸⁶² Büntetés Végrehajtási Ügynökség- Rikosseuraamusalueet

anyagi támogatást, a társadalmi hasznosságukon túl a közvetlen hasznuk az ingyenesen végzett munka.

A közérdekű munka általában kiegészítő tevékenységet, könnyű fizikai munkát jelent. A leggyakoribb feladatok ingatlan-karbantartás vagy konyhai munka önkormányzati intézményekben, illetve ápolási otthonokban, kórházakban és egészségügyi központokban. Az egyházak részére végzett közérdekű munka gyakran tetetőtakarításból és karbantartási feladatokból áll.

A végrehajtásra vonatkozó terv egy alkalomra általában 3-4 óra munkát határoz meg, heti kétszer. Az elítélt utazással kapcsolatos költségeit a munkahely viseli. A munkahelyen egy kijelölt személy végzi az elítélt felügyeletét, és ő tartja a kapcsolatot az ügynökséggel is. Finnországban hozzávetőleg 2.600 végrehajtó munkahely van, erre a listára fölkerülni önkéntes jelentkezéssel lehet.⁸⁶³

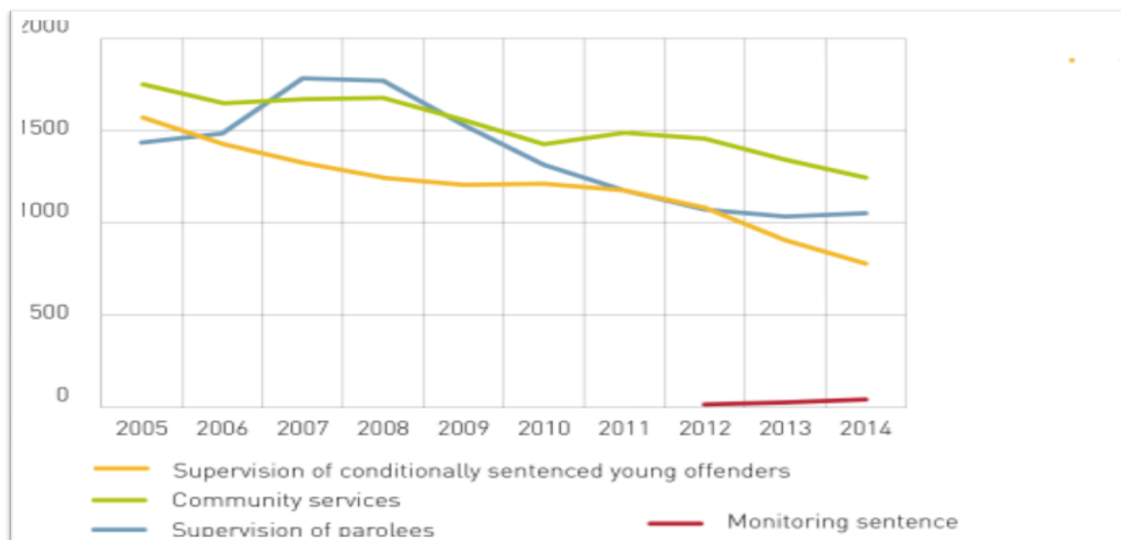
4.7.3 A közérdekű munka alkalmazása, gyakorlata Finnországban

Az 1998-99-es időszakban elért csúcs után a közérdekű munka alkalmazása kicsit csökkent,⁸⁶⁴ majd ezt követően lassú növekedésnek indult. Az átlagos egy napra lebontott közérdekű munka büntetések száma a 2000-es években 15%-kal nőtt. Az újabb csúcsát 2007-ben érte el napi 4800 fővel, azóta az alkalmazásának mértéke folyamatosan csökken. 2014-ben a napi átlag már csak 3.137, ami 35%-os csökkenést jelent a 2007-es esztendőhöz képest.

---

⁸⁶³http://www.rikosseuraamus.fi/text/en/index/sentences/communitysanctions/communityservice/carrying_outtheservice.html (2015. december 30-i letöltés).

⁸⁶⁴ A comparative review of alternatives to custody: lessons from –finland, Sweden and western Australia., ©Parliamentary copyright. Scottish Parliamentary Corporate Body 2005, 34.

1. szabadságvesztéssel nem járó büntetések

Forrás: http://www.stat.fi/til/syyttr/2014/syyttr_2014_2015-09-30_tie_001_en.html

A közérdekű munka alkalmazásában való visszaesés nem volt drámai mértékű az elmúlt 25 év során, és a témával foglalkozó finn büntetőjogászok szerint teljesen természetes és logikus válasz a megelőző gyors emelkedésre.⁸⁶⁵ Ez érdekes példa lehet Magyarországra számára is, ahol az elmúlt években szintén kiugró értékeket produkál a közérdekű munka büntetés alkalmazásának aránya, majdnem elérve a kiszabott büntetések 25%-kát.

A közérdekű munka remek alternatívát kínál a közlekedési bűncselekmények elkövetőinek szankcionálására, és Finnországban erre szükség is van. Finnországban ugyanis rendkívül magas – nem csak Európában, de talán a világon is a legmagasabb – a közlekedési bűncselekmények, ezen belül az ittas vezetések száma. A különböző országok között meglehetősen széles szórást mutatnak a statisztikák, de akkor is megdöbbentő, hogy míg Angliában és Walesben vagy éppen Örményországban 100.000 lakosonként kevesebb mint hét esetet regisztrálnak évente, addig ugyanez a szám Finnország esetén több mint 2000.⁸⁶⁶ A finn bíróságok a felfüggesztett ítéletek több mint felét ittas vezetésért szabják ki, továbbá jellemző, hogy az ittas vezetésért kiszabott ítéletek fele szabadságvesztés. Összehasonlításképpen Svédországban mindössze az összes elítélt harmada kerül börtönbe ittas vezetésért, míg az alacsonyabb kockázatú

⁸⁶⁵ U. o. 42.

⁸⁶⁶ European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics 2014. HEUNI, Helsinki 2014, 150.

bűnelkövetők jellemzően inkább próbára bocsátást és főként elektronikus nyomkövetőt vagy közérdekű munkát kapnak.⁸⁶⁷

A közérdekű munkára ítélt bűncselekmények szerinti megoszlása:

Forrás: http://www.stat.fi/til/syyttr/2014/syyttr_2014_2015-09-30_tie_001_en.html

A fenti ábrán jól látszik, hogy a végrehajtandó szabadságvesztések közel 36 százalékát helyettesítette közérdekű munka 2014-ben. A közérdekű munka büntetéseket elsősorban ittas vezetés, másodsorban testi sértés, majd főként lopások miatt alkalmazzák.⁸⁶⁸

A 35%-os visszaesési arányával Finnország az egyik legjobb eredményeket felmutató ország a világon. Ez több tényre is visszavezethető, de a legjelentősebb ezek közül a döntéshozóknak, a témával foglalkozó kutatóknak és a gyakorlati szakembereknek az a közös meggyőződése volt, hogy a kezdetben kimagasló börtönpopuláció léte szégyen volt Finnországra nézve, és ezért (is) mindent megtettek, ami hatalmukban állt, hogy azt

---

⁸⁶⁷ KRISTOFFERSON, Ragnar, i. m. 171.

⁸⁶⁸ http://www.stat.fi/til/syyttr/2014/syyttr_2014_2015-09-30_tie_001_en.html (2016. január 03-i letöltés).

csökkentsék. A szakmai együttműködés eredménye pedig nemcsak az alacsony börtönpopuláció, hanem az alacsony visszaesési ráta is.⁸⁶⁹

A finnek bíznak a közérdekű munka büntetésben, általános a vélekedés, hogy mindenki megérdemel egy második esélyt. Népszerű büntetés a gazdaságossága miatt is. Az átlagos költsége a végrehajtandó szabadságvesztéseknek, éves költséget alapul véve Finnországban 71.000 euró körül alakul, ugyanez a költség a közösségi büntetések esetén hasonló időszakra vetítve 5000 eurót tesz ki.⁸⁷⁰

A közösségi büntetések napi számának alakulása 2005–2014 években

	Feltételesen elítélt fiatalok pártfogó felügyelete	Fiatalkorúak	Közérdekű munka	Feltételes szabadságon lévő elítéltek	Elektronikus nyomkövető	Összes
2005	1572	30	1752	1437	-	4791
2006	1428	28	1650	1486	-	4593
2007	1326	17	1672	1785		4800
2008	1246	15	1679	1772		4713
2009	1208	10	1559	1532		4307
2010	1214	12	1428	1316		3970
2011	1178	14	1490	1177		3859
2012	1084	10	1458	1074	18	3645
2013	908	7	1344	1036	29	3324
2014	781	10	1247	1054	45	3137

Forrás: [http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-](http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikirja/bCNzCZ22h/Statistical_Yearbook_2014_of_the_Criminal_Sanctions_Agency_korjattu.pdf)

tilastollinenvuosikirja/bCNzCZ22h/Statistical_Yearbook_2014_of_the_Criminal_Sanctions_Agency_korjattu.pdf p 46

⁸⁶⁹ EKUNWE, Ikponwosa O. - JONES, S., Richard, *i.m.* 181.

⁸⁷⁰ HENRIKSSON, Anna-Maja, Minister of Justice of Finland at the 19th Council of Europe Conference of Directors of Prison and Probation Services on 17 June 2014, Helsinki

5 Összefoglalás.

A munkával kapcsolatos szankciók vizsgálatának mind a magyar, mind pedig a külföldi államok szabályozását tekintve számos tanulsága van. Igaz ez a történeti változásokra és a hatályos szabályozásra nézve is. A dolgozat befejező részében ezek összefoglalására tesztek kísérletet, megismételve azokat a megállapításokat, amelyek szükségesek a megfelelő következtetések levonásához.

5.1 A munkabüntetések történetének tanulságai

A magyar büntetőjogban a munkabüntetéseknek, mint ahogyan az ezzel foglalkozó fejezetben láthattuk, hosszú története van. A munkabüntetések több mint százéves történetének vizsgálata során nyilvánvalóvá vált, hogy különböző formáinak más és más korokban történő bevezetésének és alkalmazásának vannak olyan jellemző közös sajátosságai, amelyek tanulságul szolgálhatnak azok számára is, akik a modern kori munkabüntetések problémáinak feltárását és javítását tűzik ki célul.

A dologháza, a szigorított dologháza, a javító-nevelő munkára és a szigorított javító-nevelő munkára is igaz, hogy egyik sem magyar találmány, mindegyik jogintézményt készen kapta a magyar büntetőjog. Bevezetésükre úgy került sor, hogy ismertek voltak, vagy ismertek lehetek volna azok a szükséges feltételek, amelyek megléte nélkül alkalmazásuk szükségszerű kudarcokkal fenyegetett. Ismertek voltak azok a problémák is, amelyekkel már más olyan államok szembesültek, melyek Magyarországot megelőzve vezették be és kezdték alkalmazni ezeket a szankciókat. Az is elmondható, hogy mindegyik esetben inkább politikai és nem pedig jogpolitikai indokok mentén kerültek bevezetésre.

Mindegyik szankcióra jellemző, hogy bevezetésükkor hiányoztak azok a pénzügyi, technikai és infrastrukturális feltételek, amelyek sikeres alkalmazásukhoz elengedhetetlenek lettek volna. Mindegyik szankció gyakorlati alkalmazása úgy kezdődött el, hogy egy már meglévő más büntetés végrehajtására szerveződött struktúrára telepítették rá az új jogintézménnyel szükségképpen együtt járó feladatokat, amelyek aztán változatlan finanszírozás és létszám mellett nem voltak képesek megfelelni az újjólág támadt elvárásoknak.

A végrehajtási feltételek hiánya később minden esetben előrelátható zavarokat eredményezett, e zavarokra pedig nem a feltételek utólagos megteremtése, a hibák

orvoslása és a pénzügyi háttér biztosítása volt a válasz, hanem lassú sorvadás következett. Dologházak és szigorított dologházak Magyarországon, mint láttuk, soha nem épültek. A bevezetésükkel elfogadott ideiglenesnek szánt szabályok maradtak érvényben egészen elsorvadásukig.

A javító-nevelő munkának a fentiekén túl további hibája volt, hogy bevezetését megelőzően nem került sor széleskörű elméleti vitákra sem, hanem egyszerű politikai-adminisztratív döntéssel került be a Büntető törvénykönyvbe. Emiatt az igazságszolgáltatás nem ismerte, hiszen nem is ismerhette az új intézkedést/büntetést, és nem ismerhette meg azokat a tapasztalatokat sem, amelyek a szovjet jogirodalomban már rendelkezésre álltak. Így újra végigjárva a szovjet gyakorlat által már megtett utat, szembesült ugyanazokkal a problémákkal, amik már a kezdetekkor ismertek voltak vagy lehettek volna.

Sajnálatos, hogy a közérdekű munka kapcsán ugyanezek a hibák ismétlődtek meg. A lengyel mintára készült változat, majd az angolszász típusú közérdekű munka bevezetésekor is jellemző volt, hogy elmaradt a nyugati országokban jellemző kísérleti időszak, így nem volt lehetőség tapasztalatszerzésre sem.

A közérdekű munka alkalmazására is a szükséges végrehajtási feltételek megteremtése nélkül került sor, és hiába voltak ismertek a nemzetközi tapasztalatok, azok széleskörű ismerete nélkül a magyar gyakorlat újra elkövette azokat a hibákat, amelyek a megfontolt, felkészülési időszakot biztosító kísérleti szakasszal elkerülhetők lettek volna.

Egy már meglévő infrastruktúrára hagyva a végrehajtását, anélkül, hogy a pénzügyi és technika háttérrel időben fejlesztette volna, a büntetőpolitika végül előre megjósolhatóan ugyanazokat a hibákat ismételte meg, amelyek a dologház és a szigorított dologház történetéből már ismertek voltak.

A közérdekű munka eredményes alkalmazásához szükséges feltételek megteremtésével a büntetőpolitika gyakorlatilag máig adós maradt. Szükségesnek látszik ezeknek az elmaradt feltételeknek a pótlása. A társadalomban mindenképpen tudatosítani kell a büntetési nem előnyeit, hangsúlyozva elsősorban a szabadságvesztéshez képest meglévő többletértékeket, a benne rejlő reintegrációs lehetőségeket, az értékteremtő jellegét, valamint a büntetés gazdaságos voltát. Mindenképpen indokolt lenne egy, a közérdekű munka előnyeit bemutató társadalmi kampány is, hogy a társadalom tagjaiban tudatosodjon, hogy ennek a büntetésnek az eredményes végrehajtásához nagyon sok társadalmi aktivitás szükséges.

A kampány feladata lenne továbbá, hogy növelje a rendelkezésre álló és a büntetési célok eléréséhez minél jobban illeszkedő letöltő helyek számát.

A célzott és hatékony kampány megtervezéséhez elengedhetetlen egy olyan előzetes kutatás, amely föltárja a közérdekű munka büntetés kapcsán a társadalomban meglévő ismereteket, esetleges rossz, sztereotip beidegződéseket is.

5.2 A munkabüntetések külföldi példáinak tanulságai

A munkabüntetések külföldi példáit áttekintve sok következtetés levonására nyílik alkalom.

Az egyes államok szabályozásában természetesen egyedileg vizsgálva őket számos rész kérdésben találunk rész megoldásokat, amelyek érdekesek lehetnek, azonban ezek az ezzel foglalkozó fejezetben egyenként megtalálhatóak. Ugyanakkor együttesen tekintve át a vizsgált országok szabályozásra vonatkozó adatokat, láthatóvá válik egy olyan tanulság is, ami talán a legfontosabb eredménye az egész dolgozatnak mégsem új megállapítás a magyar jogirodalomban.

A tanulság a következő: a közérdekű munka alkalmazásának sikere és eredményessége a megfelelően tervezett és végigvitt bevezetésen, és a jól szervezett, gondosan ellenőrzött, infrastrukturálisan és financiálisan jól ellátott végrehajtáson múlik.⁸⁷¹

A nemzetközi példák jól mutatják, hogy a közérdekű munka szabályozása lehet kauzisztikus, mint például Belgiumban vagy Franciaországban, vagy éppen létezik meglehetősen rövid anyagi jogi és eljárásjogi szabályozással is, mint például Svédországban. Ha a végrehajtásra megfelelő energia, figyelem és szükséges agyagi ráfordítás jut, az eszközök rendelkezésre állnak, a jogintézmény jól működik, míg hiába a szépen cizellált, körültekintően összeállított mindenre tekintettel lévő szabályozás, ha a végrehajtás nem megfelelő, a büntetés nem lesz eredményes. Ez a megállapítás tulajdonképpen az egész kutatás eredményeinek esszenciája.

---

⁸⁷¹ Kelemen Ágnes: *A Community Service - közérdekű munkavégzés - büntetés angliai tapasztalatairól*, Magyar Jog, 1989, 36. évf. 1. sz. 74-79.

5.3 Megállapítások a közérdekű munka hatályos szabályozása, és gyakorlata kapcsán

5.3.1 A büntetés kiszabása során szükséges anyagi jogi módosítások

A dolgozatban ismertetett kutatásban született megállapítások számos problémára rámutatnak a közérdekű munka büntetés kiszabási gyakorlata kapcsán. Mint láttuk, a vizsgált esetek 14%-ban a terheltet a kiszabott közérdekű munka büntetést megelőzően már ítélték közérdekű munka büntetésre. Sajnálatosan a bíróságok ezekben az ügyekben úgy szabtak ki másodsorra is közérdekű munka büntetést, hogy előzőleg kiszabottaknak csak kevesebb mint a fele, egészen pontosan 45,5%-a fejeződött be eredményesen. Az ügyek ötöde szabadságvesztésre történő átváltoztatással végződött, és közel hatoda végrehajthatatlan volt, ennek ellenére a bíróság ismételten közérdekű munkát szabott ki. Ugyanakkor az is megállapítható, hogy az előzőleg kiszabott büntetés sikeressége vagy sikertelensége meglehetősen nagy pontossággal képes megjósolni a sorban következő büntetés sikerességét vagy sikertelenségét. Ha az előző büntetést sikeresen fejezte be az elítélt, akkor 80 % az esélye, hogy a következő is eredményesen fejeződik be. Fordítva még relevánsabb az összefüggés: ha a korábbi büntetés szabadságvesztésre történő átváltoztatással zárult, 89%-ban az újabb büntetés vonatkozásában is ez történt.⁸⁷²

Megállapítható az is, hogy a sikeres letöltések aránya a büntetlen előéletűek között a legnagyobb (84,3%), és az egyszerű bűnismétlőtől a többszörös visszaesők felé haladva a sikeresség folyamatosan csökken. A többszörös visszaesők esetében az esély a sikerre már mindösszesen 21%, az átváltoztatásra pedig 39%, tehát elmondható, hogy a többszörös visszaesők esetében a közérdekű munka eredményes kitöltésének az esélye elenyésző.⁸⁷³

---

⁸⁷² GOMBIK Gergely, *A közérdekű munka büntetés* In.: *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve* – 2009 II. Borbíró Andrea Kiss Anna – Velez Edit – Garami Lajos (szerk.) 257.

⁸⁷³ GOMBIK, *i.m.* 259.

Ha a fenti adatokat figyelembe vesszük, egyértelmű, hogy a közérdekű munkát elsősorban olyan személyekkel szemben kellene, illetve szabadna alkalmazni, akik a fenti bűnismétlői kategóriákban nem szerepelnek, vagy legalábbis törekedni kellene arra, hogy az átlagoshoz képest a közérdekű munkára ítélték között kisebb legyen a büntetett előéletűek, illetve a bűnismétlők aránya.

Az elkövetői kör, ahol a közérdekű munkabüntetés kiszabása a legnagyobb sikerrel kecsegtet, a garázda jellegű bűncselekményt elkövetett személyek (76,3%), valamint a szakmát, érettségit szerzett elítéltek (78,6%), és azok, akiknek bejelentett munkájuk van (83,7%).

A mostani gyakorlattal szöges ellentétben a közérdekű munka büntetés alkalmazása elsősorban a büntetlen előéletű, nem a vagyon elleni, hanem elsősorban a például garázda jellegű bűncselekményt elkövetett, szakképzettséggel, továbbá bejelentett munkaviszonnyal rendelkező bűnelkövetők esetében célszerű és főként költséghatékony. Éppen ezért elengedhetetlennek látszik valamilyen formában szabályozni, korlátozni a büntetés kiszabás során a közérdekű munka alkalmazásának lehetőségét. A legkézenfekvőbb az lenne, ha az anyagi jogi szabályozásba beépített korlátok segítségével kerülnénk el az a csapdát, hogy a gyakorlat olyan személyekkel szemben (is) rendeljen el közérdekű munkát, ahol szinte csak matematikai esélye van a sikeres végrehajtásnak.

A szabályozás a következőképpen valósulhatna meg:

De lege ferenda 47. § (5) Közérdekű munka nem szabható ki többszörös visszaesővel szemben és azzal szemben, akit már megelőzően közérdekű munkára ítélték, és a büntetés végrehajtása az elítélt hibájából hiúsult meg.

5.3.2 A büntetés kiszabás során szükséges eljárásjogi módosítások

A 2010. évi CLXI. törvénnyel bevezetett módosítás óta a Be. 544 §. pontja értelmében tárgyalás mellőzésével, végzésben is kiszabható közérdekű munka. Ráadásul a Be. 547. § (1) bekezdés szerint a bíróság a végzésben más büntetések mellett, közérdekű munkát is alkalmazhat, és az (5) bekezdés ehhez ráadásul még hozzáfűzi azt is, hogy „ha a tárgyalás mellőzését az ügyész indítványozta, a végzést bírósági titkár is meghozhatja”. Kérdéses, hogy a tárgyalás mellőzése esetén a bíró, illetve a valószínűleg kevesebb tapasztalattal rendelkező bírósági titkár mire támaszkodva hozza meg ezt a büntetési célok megvalósulása szempontjából nagyon fontos döntést. Elvileg a Be. 114/A. § (1)

bekezdése szerint a bíróság és az ügyész a büntetés vagy intézkedés alkalmazása, illetőleg a vádemelés elhalasztása vagy a közvetítői eljárásra utalás előtt pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendelheti el. De mint láttuk erre általában, vagy inkább egyáltalán nem kerül sor. A szakasz második fordulata szerint ugyanakkor a pártfogó felügyelői vélemény beszerzését törvény kötelezővé teheti. A *de lege ferenda* javaslat ennek megfelelően ebben az esetben arra vonatkozik, hogy a büntetőeljárás törvény tegye kötelezővé ilyen esetekben a pártfogó felügyelői vélemény beszerzését, a következő módon:

De lege ferenda 544. (3) A tárgyalás mellőzése esetén közérdekű munka vagy jóvátételi munka kiszabása előtt a bíróság a pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendeli el.

A Be. 545. § (1) bekezdése szerint az 544. § (1) bekezdésében meghatározott végzés meghozatalának az ügy bíróságra érkezésétől számított harminc napon belül van helye, ezért érdekes kérdés a módosítási javaslat kapcsán, hogy a túlterhelt pártfogó felügyelők kötelezhetőek-e törvényben és vajon elvárható-e hogy ilyen esetekben vállalják egy jóval rövidebb, például 15 napos határidővel a pártfogó felügyelői vélemény elkészítését. Remélhetőleg igen.⁸⁷⁴

5.3.3 A büntetés végrehajtására vonatkozó módosítási javaslatok.

Mint láttuk a dolgozatban, önmagában az előzetes beleegyezés hiánya nem teszi a kényszermunka tilalmába ütközővé a hazai szabályozást, bár kétségtelen, mint azt a finn példa is mutatja, hogy az előzetes beleegyezés a végrehajtás sikerességéhez nagyban hozzájárul(hatna). Ha azonban úgy ahogyan ez már a korábbi Btk. tervezeteknél felvetődött, hazánkban is az elkövető beleegyezéshez kötnénk a közérdekű munka kiszabását, mindenképpen választ kellene adnunk Tóth Mihály ezzel kapcsolatos kérdéseire melyek a következők: Mikor és milyen formában szerezhetne tudomást a bíróság a terhelt előzetes hozzájárulásáról, ennek hiányáról, és mi lehetne az esetleges elutasító válasz következménye. Tóth Mihály szerint az előzetes tudakozódás esetén aggályos, hogy sérülne az ártatlanság vélelme, illetve az önvádra kötelezés tilalma. Tanácsban eljáró bíróság esetén továbbá sérülnének az ítélelhozatal előtti tanácskozássra

---

⁸⁷⁴ Másik lehetséges megoldás, hogy legyen a vádló kötelessége csatolni a pártfogó felügyelői véleményt, amikor közérdekű munka, vagy jóvátételi munka kiszabására tesz indítványt tárgyalás mellőzéses eljárásban.

vonatkozó szabályok, ha pedig az ítélelhozatal után kerülne sor az átváltásra, akkor az elítélt szabad választását rögtön egy súlyosítással honorálná a szabályozás, ha pedig ennek elkerülésére pénzbüntetéssel váltaná fel a bíróság a közérdekű munkát, akkor az a kérdés merülne fel, hogy miért nem rögtön ezzel az enyhébb büntetéssel szankcionálta a bíróság a terhelt cselekményét.⁸⁷⁵

Mindenesetre a 2013. évi CCXL. törvény 280. §-ának alábbi, (2) bekezdése mindenképpen módosításra szorul.

„A közérdekű munka végrehajtásáról a pártfogó felügyelői szolgálat gondoskodik, amely feladatát a központi vagy helyi önkormányzati költségvetési szervekkel vagy ezek intézményeivel, helyi közszolgáltatást végző egyéb szervezetekkel, az állami és önkormányzati tulajdon kezelésével és fenntartásával megbízott vagy erre a célra az állam vagy az önkormányzat által létrehozott gazdálkodó szervezetekkel, az egyházi jogi személyekkel, a közhasznú jogállású szervezetekkel, a civil szervezetekkel, valamint a gazdálkodó szervezetekkel (!) (a továbbiakban együtt: munkahely) és az állami foglalkoztatási szervvel együttműködésben látja el.”

A felsorolásban utolsó helyen szereplő gazdálkodó szervezet fogalmát a Bv.tv. tehát nem határozza meg, hanem a Btk. 459. § (1) bekezdésének 8. pontjában a Polgári perrendtartásra utal. A Polgári perrendtartás, az 1952. évi III. törvény 396. §-a pedig egy rendkívül hosszú felsorolásba természetesen a gazdasági élet valamennyi szereplőjét megemlíti, a gazdálkodó szervezettől a gazdasági társaságon át az egyéni vállalkozóig. Ez nem csak lehetőség, hisz például Debrecenben az elmúlt éveken az egyik legtöbb elítélt foglalkoztatását vállaló munkahely a Praktiker Barkácsáruháza volt. Azaz nem csak a mai magyar szabályozás ellentétes az Egyezményvel, hanem a gyakorlata is.

Szükséges lenne ezért, hogy a Bv. törvény „valamint a gazdálkodó szervezetekkel” fordulata törlésre kerüljön a felsorolásból, vagy, hogy a Bv.tv-be bekerüljön egy saját fogalom a gazdálkodó szervezet vonatkozásában, hogy a szabályozás a továbbiakban ne ütközzön az 1993. évi XXXI törvényben is kihirdetett kényszermunka tilalmába. Mivel az önkormányzatoknak törvényben meghatározott módon, kötelező foglalkoztatói

---

⁸⁷⁵ TÓTH Mihály (2007) *i.m.* 54.

szerepük van, a legegyszerűbb megoldás a „gazdálkodó szervezetekkel” törlése a felsorolásból, hiszen a foglalkoztatás nélkülük is megoldott.

De lege ferenda: A 2013. évi CCXL.tv.280. § (2) „A közérdekű munka végrehajtásáról a pártfogó felügyelői szolgálat gondoskodik, amely feladatát a központi vagy helyi önkormányzati költségvetési szervekkel vagy ezek intézményeivel, helyi közszolgáltatást végző egyéb szervezetekkel, az állami és önkormányzati tulajdon kezelésével és fenntartásával megbízott vagy erre a célra az állam vagy az önkormányzat által létrehozott gazdálkodó szervezetekkel, az egyházi jogi személyekkel, a közhasznú jogállású szervezetekkel, a civil szervezetekkel (a továbbiakban együtt: munkahely) és az állami foglalkoztatási szervvel együttműködésben látja el.”

5.3.4 A szabálysértési joggal egyező terminológiából fakadó problémák

Külön problémát jelent a végrehajtás során, hogy a 2012. évi II. törvény értelmében, 2012. április 15. óta van lehetőség a helyszíni bírság, illetve pénzbírság közérdekű munkára történő átváltására a szabálysértési jogban is. A hivatkozott ombudsmani vizsgálat megállapította, hogy évente mintegy száz ügyben a végrehajtásért felelős területi szolgálatok a közérdekű munkára ítélt megkeresésekor már azzal szembesülnek, hogy a kiszabott büntetést „végrehajtották”.

Ennek elkerülése érdekében szükségesnek látszik a vonatkozó szabálysértési terminológia megváltoztatása és a szabálysértési közérdekű munka nevének megváltoztatása, hogy laikusok számára is elkülöníthető legyen a szabálysértési és a büntetőjogi szankció, ahogyan ez például a pénzbüntetés és a pénzbírság kapcsán vagy az elzárás és a szabálysértési elzárás kapcsán rendezetten megvan.

Az új név lehetne például a szabálysértési közmunka.

De lege ferenda a 2012. II. törvény 7.§ (1) bekezdése szerint tehát az új szabályozás az alábbi lehetne:

A szabálysértés miatt alkalmazható büntetések:

- a) a szabálysértési elzárás,*
- b) a pénzbírság,*
- c) a szabálysértési közmunka.*

5.3.5 A pártfogó felügyelők létszámának fejlesztése

A közérdekű munka büntetés olyan büntetés, amely a többi büntetéshez képest rendkívül sok szereplőt foglalkoztat. A legfontosabb szereplő ugyanakkor a pártfogó felügyelő, a közérdekű munka végrehajtásáért felelős szerv pedig a pártfogó felügyelői szolgálat.⁸⁷⁶ A pártfogó felügyelő elvileg a büntetés kiszabásától annak befejezéséig folyamatosan jelen van a közérdekű munka végrehajtása során, de csak elvileg, hiszen a hatalmas, esetenként több mint 400-as, átlagosan 300-as ügyteher miatt a szerepe szinte csak adminisztratív. Az utóbbi években büntetéskiszabási gyakorlatban az egyre nagyobb számmal jelenlévő közérdekű munka jelentősen növelte a pártfogók egyébként is nagy leterheltségét. A változó gyakorlat miatt megnövekedett ügyszám, valamint a jogszabályváltozás folytán átcsoportosított, és keletkezett új feladatok, mint a foglalkoztathatósági szakvélemény beszerzése, valamint a munkahely kijelölése további jelentős terheket jelentenek. A pártfogó felügyelők a közérdekű munka büntetés végrehajtása és ellenőrzése mellett a legtöbb megyére jellemzően ügycsoportonkénti specializáció nélkül több szakmai feladatot is ellátnak, környezettanulmányt, pártfogó felügyelői véleményt készítenek, ellátják a pártfogó felügyeletet, büntető ügyekben közvetítői eljárást folytatnak, valamint a jogszabályváltozásokat követően ellátják a megelőző pártfogást is, közreműködnek a jóvátételi munka végrehajtásában, valamint szabálysértési ügyekben is közvetítői eljárást folytatnak.

Az ügyszámok növekedése az utóbbi években hatalmas mértékű. 2004-ben 66 ezer, 2008-ban 81 ezer, 2012-ben 99 ezer, 2014-ben 103 ezer ügy volt folyamatban, 2015-ben az ügyek száma már az első félévben elérte a 80.747-et, melyből a közérdekű munka 40.726 ügyszámot tett ki. A pártfogó felügyelők száma ugyanakkor csökkent, 2010 és 2014 között 11,4 százalékkal, a 2014. év végén 347 pártfogó felügyelő dolgozott szerte az országban.⁸⁷⁷ Az új Bv. törvény értelmében pedig büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői munkakörbe⁸⁷⁸ is áthelyezésre került 30 fő, tovább csökkentve a létszámot és növelve az egy főre jutó esetszámot.

---

⁸⁷⁶ Bv. tv. 280. § (2) bekezdés

⁸⁷⁷ <http://igazsagugyihivatal.gov.hu/szeiberling-tamas-a-bunelkovetok-felugyelete-kozossegi-erdek> (2016. október 30.)

⁸⁷⁸ Bv. tv. 3. § 3. pont

A munkabüntetések szempontjából vizsgálva elengedhetetlen a pártfogó felügyelői létszám emelése, szükséges továbbá egy áthághatatlan felső korlát meghatározása az ügyszám tekintetében. Olyan módon, hogy a pártfogó felügyelők a közérdekű munka végrehajtása során a szükséges ellenőrzést megfelelően el tudják látni. A nemzetközi példák azt mutatják, hogy pártfogók megfelelő létszáma, az eredményes letöltések elengedhetetlen feltétele. Svédországban például a pártfogó felügyelők átlagosan harmincas ügyszámához 98%-os letöltési eredményesség, és három éven belül 20%-os visszaesési ráta kapcsolódik.

A létszámnövelés az eredményes letöltések számának növelése mellett a nemzetközi szerződésben vállalt kötelezettségeknek való megfelelés miatt is szükséges. A nemzetközi környezettel foglalkozó fejezetben részletesen kifejtésre került, hogy a 29. számú ILO egyezmény 2. cikk 2c) alapján az elítélttel szemben alkalmazott kötelező munka vagy szolgálat csakis akkor van kivéve a kényszer vagy kötelező munkára vonatkozó tilalom hatálya alól, ha a munkát az elítélt a hatóság felügyelete és ellenőrzése alatt végzi. A feltételek konjunktívák, a felügyelet – valamint az ellenőrzés is – a végrehajtás során elengedhetetlen. Tehát ha ezekre bármilyen okból nem kerül sor, hiába biztosított egyébként jogszabályban formálisan a lehetőség a feltételek teljesülésére, az adott ország gyakorlata ellentétes lesz az egyezménnyel, hisz az egyezmény szövegezése nem pusztán az ellenőrzés lehetőségét, hanem az ellenőrzés tényét követeli meg, és csakis ebben az esetben tartozik a gyakorlat az egyezményben meghatározott kivételek sorába. Abban a tekintetben, hogy milyen létszámnövekedés lenne szükséges a pártfogó felügyelőknél, elegendő visszanyúlnunk azokhoz az elvi megállapításokhoz, és elvárásokhoz, melyek a Pártfogó Felügyelői Szolgálat felállításának és működésének szabályozási elveiről szóló 1183/2002. (X.31.) Kormányhatározat mellékletének 7. pontjában kerültek meghatározásra.

Eszerint „A Pártfogó Felügyelői Szolgálatot úgy kell átalakítani, hogy a fiatalkorúak pártfogó felügyelője egyidejűleg legfeljebb 45 fő, a felnőtt korúak pártfogó felügyelője egyidejűleg legfeljebb 65 fő pártfogó felügyeletét lássa el. A szakképzett pártfogó

felügyelők mellett megfelelő létszámú kisegítő, illetve adminisztratív személyzetet kell alkalmazni.”⁸⁷⁹ A megfogalmazott célokkal messzemenően egyet lehet érteni.

A pártfogó felügyelők létszámát a Korm. határozatban foglalt, 2001-ben elkészített koncepció 2009. évre 900 főre irányozta elő. 2003-tól 2005-ig az elfogadott elveknek megfelelően a növekedés jellemezte. Ebben az időszakban a fiatalok pártfogó felügyelőinek a száma átlagosan 17,07%-kal (ami 28 főt jelentett), a felnőtt korúak pártfogó felügyelőinek a száma 176,05%-kal (ami 125 főt jelentett), míg a teljes állomány létszáma 65,10%-kal (ami 153 főt jelentett) emelkedett.⁸⁸⁰

Ez a tendencia azonban 2006-tól megszakadt, és a pártfogó felügyelői létszámadatok stagnáltak. 2010. január 1-jén összesen 387 fő – ebből 192 fő fiatalok és 195 fő felnőtt korúak ügyeit ellátó – pártfogó felügyelői státusz állt rendelkezésre a feladatok ellátására. 2010. december 31-ig a pártfogó felügyelők létszáma mindössze öt fővel emelkedett, és év végén mindössze 392 volt, amelyből – a minimális létszámemelkedés és a belső átszervezés együttes hatásaként – 207-en működtek felnőtt, 185-en fiatalok területén.⁸⁸¹ 2011-ben a pártfogó felügyelők létszáma 9,2%-kal, vagyis 36 fővel csökkent.⁸⁸² Az átlagos éves szinten egy főre jutó ügyszám 2011-re 227-ről 270-re emelkedett, de már ekkor voltak olyan megyék, például Borsod-Abaúj-Zemplén, Pest, Somogy, Nógrád és Szabolcs-Szatmár-Bereg, ahol már ekkor 300 fölött volt a pártfogó felügyelők ügyterhe. 2015-ben az ügyek száma elérte a 104.814-et, ami majdnem 9.000 ügyel több, mint 2011-ben, a pártfogók létszáma pedig csökkent. Hogy pontosan hány pártfogó dolgozik ma Magyarországon, azt a közben megszűnt/átalakult/Igazságügyi minisztériumba betagozódott Igazságügyi Hivatal sem tudta megmondani, mert a decentralizáció és a kormányhivatalokba történő betagozódás miatt már nem rendelkeznek ezekkel az adatokkal.

5.3.6 A közérdekű munka végrehajtásának fejlesztése, a csoportos letöltés

A bemutatott TÁMOP 5.6.2. kiemelt projektnek köszönhetően, egyértelművé vált a közérdekű munka büntetések csoportos végrehajtási formájának hatékonysága

---

⁸⁷⁹ 1183/2002. (X.31.) Kormányhatározat a Pártfogó Felügyelői Szolgálat felállításának és működésének szabályozási elveiről

⁸⁸⁰ A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat 2011. évi beszámolója, 20.

⁸⁸¹ U.o.

⁸⁸² A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat 2011. évi beszámolója, 21.

Magyarországon is. Mindenképpen indokolt az itt szerzett tapasztalatok felhasználása a közérdekű munka fejlesztésében.

A 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 24. § (4) bekezdése ugyan részben megadja a közérdekű munka csoportos végrehajtásának jogszabályi háttérét. azonban a további fejlesztés miatt szükségesnek látszik a csoportos letöltés szabályozása a Bv. törvényben is. A rendelet szerint a kormányhivatal pártfogó felügyelői asszisztenseket és munkafelügyelőket foglalkoztat, akik a pártfogó felügyelő irányítása mellett részt vesznek a közérdekű munka végrehajtásának előkészítésében, a közérdekű munka ellenőrzésében, a jelentések előkészítésében, és a közérdekű munka csoportos letöltésének szervezésében, illetve végrehajtásában.

A csoportos letöltés a képzetlenebb és éppen ezért olcsóbb munkafelügyelők alkalmazásával hozzájárulhatna a pártfogó felügyelők tehermentesítéséhez, lehetővé tenné a hétvégi letöltési lehetőségek bővítését, valamint a kockázatosabb elítélteknél csökkenthetné a sikertelen letöltések számát. A csoportos letöltési forma elérhető például Franciaországban és Írországban is, ahol pontosan a folyamatos felügyelet jelenti a legnagyobb előnyt ennél a végrehajtási formánál.⁸⁸³

A közérdekű munkára ítélték esetében a pártfogó felügyelő az elítélt meghallgatását követően körültekintő kockázatértékelés után rendelkezhetne arról, hogy az elítélt a közvetlen és folyamatos felügyelet nélküli egyéni vagy a folyamatosan felügyelt csoportos letöltés keretében végezzen-e közérdekű munkát. Az új szabályozás a következőképpen nézne ki:

A Bv.tv. 280. § (3) bekezdése: Az elítélt a pártfogó felügyelő döntésétől függően a közérdekű munkát egyéni, vagy munkafelügyelő folyamatos ellenőrzése mellett, csoportos letöltés keretében végzi.

5.4 Megállapítások a jóvátételi munka hatályos szabályozása, és gyakorlata kapcsán

A jóvátételi munka gyakorlata csekély, szabályozása rövid. Mégis van néhány olyan probléma, amely véleményem szerint megoldásra vár.

---

⁸⁸³ <http://www.probation.ie/pws/websitepublishingdec09.nsf/Content/How+Community+Service+Works>
298

A végrehajtás lehetséges helyszíneit a törvény taxatív felsorolja. A jóvátételi munkára kötelezett választása szerint önkormányzati vagy állami fenntartású intézménynél, közhasznú jogállású civil szervezetnél, egyházi jogi személynél végzi a jóvátételi munkát. A gyakorlatban problémát okozhat a hozzáfűzött „vagy azok részére” megfogalmazás. Ebben az esetben nem az önkormányzati vagy állami fenntartású intézménynél, közhasznú jogállású civil szervezetnél, egyházi jogi személynél végzi a jóvátételi munkára kötelezett a tevékenységét, hanem valami módon olyan munkavégzés történik, amely a felsoroltak részére így vagy úgy hasznos tevékenységnek minősül. A problémát az jelenti, hogy az egyébként szigorú és taxatív felsorolást ez az értelmezés megtöri. Mint láttuk, nagyon nehezen értelmezhető ez a kitétel. Szükségesnek látszik vagy egy jogalkotói értelmezés vagy pedig a fordulat törlése az anyagi jogi szabályozásból.

A Btk. 68. § (2) bekezdésének második fordulata szerint, ha az elkövető a jóvátételi munka elvégzését egészségügyi okból nem tudja igazolni, a jóvátételi munka elvégzése igazolásának határideje egy alkalommal legfeljebb egy évvel meghosszabbítható. Ebben az esetben – ahogyan erről szó is volt – az nem egészen világos, hogy az említett egészségügyi ok kinél merülhet föl. Hozzá tartozónál is vagy csak a jóvátételi munkára kötelezettnél? Mindenképpen méltánytalan lenne, ha a közeli hozzátartozó súlyos betegsége nem lenne ebben az esetben hivatkozható, ezt azonban mindenképpen érdemes lenne jogszabályban rögzíteni a következő módon.

De lege ferenda a 68. § (2) bekezdésének második fordulata a következőképpen módosulna: Ha az elkövető a jóvátételi munka elvégzését saját, vagy közeli hozzátartozója gondozásra szorulása miatt nem tudja igazolni, a jóvátételi munka elvégzése igazolásának határideje egy alkalommal legfeljebb egy évvel meghosszabbítható.

A Btk. 70. § (2) bekezdésének megfelelően a jóvátételi munka előírása mellett elrendelt pártfogó felügyelet addig tart, amíg a jóvátételi munka végzésére kötelezett a jóvátételi munka elvégzését nem igazolja, de legfeljebb egy évig.

A legfeljebb egyévi szabály szerint tehát abban az esetben sem tarthat tovább egy évnél a pártfogó felügyelet, amennyiben a jóvátételi munka tartama a törvényben meghatározott egészségügyi okból egyébként meghosszabbodik. Kérdéses, hogy a jogalkotó akarata valóban ez volt-e, vagy csak egy hiba folytán került be a „legfeljebb egy évig” fordulat a

törvény szövegébe. Ha a bíróság a jóvátételi munkával egy időben egyúttal pártfogó felügyeletet is elrendel, annak nyilván szükségét látja a végrehajtás során. Abban az esetben azonban, amikor a végrehajtásra nyitva álló időszak egy később beálló körülmény (az elítélt betegsége vagy hozzátartozója öngondoskodásra képtelen állapota(?)) miatt egy évvel meghosszabbodik, a jóvátételi munkára kötelezett pontos abban az időszakban nem áll már pártfogó felügyelet alatt, amikor arra valóban szükség lenne. És ez ellen jelen állapot szerint a bíró sem tehet semmit.

A Btk. 70. § (2) bekezdéséből a szükségtelen korlátozást mindenképpen törölni kellene.

A 70. § (1) bekezdés szerint a pártfogó felügyelet tartama azonos a feltételes szabadság tartamával, a próbára bocsátás próbaidejével, a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaidejével, illetve a vádemelés elhalasztásának tartamával, de legfeljebb öt év. Semmi nem indokolja, hogy amennyiben a törvényben meghatározott esetben a jóvátételi munka meghaladja az egy évet, a mellette elrendelt pártfogó felügyelet miatt ne tarthatna a jóvátételi munka elvégzéséig, mint a 70. § (1) bekezdés más eseteiben is. Az ügyteher szempontjából a pártfogó felügyelőknél nem jelentene aránytalan terhet – tekintettel a jóvátételi munka alkalmazásának gyakoriságára, és arra, hogy nem minden esetben rendel el a bíróság párhuzamosan pártfogó felügyeletet is, amikor azonban igen, akkor nyilván azért teszi, mert szükségét érzi. A 119. § (2) bekezdés értelmében a fiatalkorúval szemben a jóvátételi munkavégzés előírása mellett pártfogó felügyeletet is el kell rendelni. Mivel a fiatalkorúakra a törvény ebben a tekintetben nem tartalmaz eltérő rendelkezéseket, ezért ez a hibás szabályozás ott is érvényes. Azaz hiába kötelező a pártfogó felügyelet, az egészségügyi okból két évre módosuló letöltésre rendelkezésre álló időszak második felében, amikor a fiatalkorú valójában végzi a jóvátételi munkát, már nem áll – mert nem állhat – pártfogó felügyelet alatt. Erre tekintettel még inkább indokolt a fennálló szabályozás megváltoztatása a következő módon.

De lege ferenda: A Btk. 70. §(2) bekezdésének megfelelően a jóvátételi munka előírása mellett elrendelt pártfogó felügyelet addig tart, amíg a jóvátételi munka végzésére kötelezett a jóvátételi munka elvégzését nem igazolja, de legfeljebb két évig.

Felhasznált irodalom

TANULMÁNYKÖTETBEN MEGJELENT TANULMÁNYOK

ANGYAL Pál, *Büntetőjogi reformok és az egyéni szabadság* = Ünnepi dolgozatok Concha Győző egyetemi tanársága negyvenéves emlékére. - 1912. p.1-7 ANGYAL Pál, *A társadalom védelme a közveszélyes büntettek ellen*, (Büntetőjogi Értekezések I. füzet), Budapest, 1908, 34-36.

BARABÁS Tünde, *A bosszútól a kiegyezésig. Változó társadalmak, változó szankciók* = Kriminológiai és kriminalisztikai évkönyv, kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok. 30. [köt.]. - 1993. p.253-270

BÓCZ Endre, *Miért büntetünk? Hogy büntessünk?* = Tanulmányok Szabó András 70. születésnapjára. - 1998. p.42-52

DIÓSDI Mária, *Néhány gondolat a közérdekű munkáról*. In: Minúciák. Tanulmányok Tremmel Flórián professzor 60. születésnapjának tiszteletére. - 2001. p.191-196

FARKAS Ákos, *A büntetőjog fejlődése Magyarországon 1989., az I. Német-magyar büntetőjogi és kriminológiai kollokvium óta eltelt időben* = II. Német-Magyar Büntetőjogi és Kriminológiai Kollokvium. Budapest, 1993. július 14-18. Gazdasági büntetőjog. A nyomozás szerepe. A büntetésvégrehajtás törvényessége. - 1994. p.13-23.

FARKAS Ákos, *Angolszász praktikizmus, kontinentális európai jogrendszer avagy kriminálpolitika holland módra* = Büntetőpolitika, bűnmegelőzés Hollandiában. - A Magyar Kriminológiai Társaság 1994. máj. 13-án megtartott időszaki beszámoló közgyűlésének dokumentumai. - 1994. p.5-27.

FARKAS Ákos, *A büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságának alapkérdései avagy hatékonyvá tehető-e a büntető igazságszolgáltatás?* = A büntetés-végrehajtási

intézetekben folyó munkáltatás problémái. - A büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságának alapkérdései. - A szervezett bűnözés. - Emberi jogok, emberi kötelezettségek és a bűnözés. - A ká. - 1994. p.32-47

FARKAS Ákos, *A kriminálpolitika és a büntető igazságszolgáltatás hatékonysága* = Tanulmányok Szabó András 70. születésnapjára. - 1998. p.80-98

GÖNCZÖL Katalin, *A bűnös szegények helyzete a századfordulós Magyarországon* = Emlékkönyv Dr. Cséka Ervin egyetemi tanár születésének 70. és oktatói munkásságának 25. évfordulójára. - 1992. p.155-174

GÖNCZÖL Katalin, *Válság - munkanélküliség – büntetőpolitika* = Munkanélküliség. Megoldások és terápiák. - 1990. p.158-178

GÖNCZÖL Katalin, *A "rehabilitációs" ideológia "csődje" - börtönreformok az amerikai kontinensen* = Büntetésvégrehajtási rendszerek - büntetésvégrehajtási jog. - 1980. p.107-115

GÖRGÉNYI Ilona, *A resztoratív büntetőjog alapjai és távlatai* = Tanulmányok a büntetőjogi tudományok köréből. - 2013. p.65-90

GÖRGÉNYI Ilona, *A bűnelkövető általi jóvátétel értékelése a büntetés kiszabás során és a büntető kódexben Magyarországon* = Facultas nata. Ünnepi tanulmányok a miskolci jogászképzés 25. évfordulójára. - 2006. p.131-148

GÖRGÉNYI Ilona, *Restorative elements in the circle of alternative sanctions* = A bűnözés új tendenciái, a kriminálpolitika változásai Közép- és Kelet-Európában. A Nemzetközi Kriminológiai Társaság 65. Nemzetközi Kurzusának előadásai 2003. március 11-14, Miskolc. - 2004. p.210-220

GÖRGÉNYI Ilona, *Áldozatpolitika, drogpolitika és kényszergyógykezelés Hollandiában* = Büntetőpolitika, bűnmegelőzés Hollandiában. - A Magyar Kriminológiai Társaság 1994. máj. 13-án megtartott időszaki beszámoló közgyűlésének dokumentumai. - 1994. p.60-83

HATVANI Erzsébet, *A magyar Pártfogó Felügyelői Szolgálat szervezete és feladatai* In: Borbíró Andrea – Kiss Anna – Velez Edit – Garami Lajos (Szerk.): A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve II., Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Budapest, 2009. p. 187-195.

JACSÓ Judit, *Vagyonelkobzás szabályozásának svájci példája. A magyar szabályozás és annak mintájául szolgáló svájci megoldás összevetése* = Tanulmányok Dr.Dr.h.c. Horváth Tibor professor emeritus 80. születésnapja tiszteletére. - 2007. p.65-84

KABÓDI Csaba, *Alapelvek a magyar börtönügyben* = Tények és kilátások. Tanulmányok Király Tibor tiszteletére. - 1995. p.168-187

KEREZSI Klára, *Az alternatív szankciók szerepe a posztmodern társadalomban* =Tanulmányok Szabó András 70. születésnapjára. - 1998. p.125-134

MEZEY Barna, *Munkáltatási modellek a reformkor büntetésvégrehajtásában.* In: Emlékkönyv Ruszoly József egyetemi tanár 70. születésnapjára. - 2010. p.547-563

MEZEY Barna, *Rendészet és büntetés-végrehajtás határán.* In: Közjogi tanulmányok Lőrincz Lajos 70. születésnapja tiszteletére. - 2006. p.268-277

MEZEY Barna, *Az osztrák fenyítőházak a 17-18. században. A fenyítőházak kora Ausztriában.* In: Jogtörténeti tanulmányok. 8. [köt.]. - 2005. p.335-354

MEZEY Barna, *A fenyítőháztól a börtönig. A fenyítőházak kora Magyarországon.* In: Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös nominatae. 41.. - 2004. p.27-44

MOLNÁR Imre, *A császárkori Róma büntetési rendszere* = Jus criminale Romanum, Szeged : Pólay Elemér Alapítvány, 2013. 67-85 p.

NAGY Ferenc, *Az új Btk. szankciórendszerét érintő egyes változásokról* = Dr. Maráz Vilmosné emlékkönyv. [Szeged] : Szegedi Ítéltábla, 2014. p. 23-31.

NAGY Ferenc, *Alkotmányosan megkérdőjelezhető szabályokról az új Btk. kapcsán* = Emberek őrzője: tanulmányok Lőrincz József tiszteletére, 1. köt. . Budapest : ELTE Eötvös K, 2014. p. 129-136.

NAGY Ferenc, *Gondolatok az életfogytig tartó szabadságvesztésről* = Ünnepi kötet Dr. Blazovich László egyetemi tanár 70. születésnapjára . Szeged : [SZTE], 2013. p. 493-503.

NAGY Ferenc, *Új Btk - új szankciórendszer* = Huszonnyolcadik Jogász Vándorgyűlés. Sopron, 2009. május 21-23. - 2009. p.65-81

NAGY Ferenc, *A Btk. új szankciórendszeréről? Gondolatok és reflexiók az új Btk. általános részi Tervezetéhez* = Reformator iuris cooperandi. Tanulmányok Veres József 80. születésnapja tiszteletére. - 2009. p.629-641

NAGY Ferenc, *Szankciók. Gondolatok és reflexiók az új Btk általános részi tervezetéhez* = Dolgozatok Erdei Tanár Úrnak. - 2009. p.327-343

NAGY Ferenc, *Gondolatok a generális prevencióról* = Büntetőjog és humánium. Emlékkötet Fonyó Antal halálának 25. évfordulójára. - 2007. p.57-71

NAGY Ferenc, *A közérdekű munka egyes európai államok büntetőjogában* = Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára. - 2004. p.219-228

NAGY Ferenc, *Gondolatok a hatályos magyar büntetőjog főbüntetési nemeiről* = Tanulmányok Dr. Bérczi Imre egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára. - 2000. p.385-397

NAGY Ferenc, *Jóvátétel mint a konfliktusfeloldó büntető igazságszolgáltatás egyik formája* = Büntetőpolitika, bűnmegelőzés. Tanulmánygyűjtemény a szociális szakképzés számára. - 1994. p.48-73

NAGY Ferenc, *Munkabüntetések a büntetőjog szankciórendszerében* = Tanulmányok dr. Nagy László egyetemi tanár születésének 90. évfordulójára. - 2004. p.323-340

NYITRAI Péter, *A közérdekű munka alkalmazásának problémái a szabálysértési jogban*. In: Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio juridica et politica. Tomus 22. - 2004. p.281-286

PEKÁRI Ferenc, *A csavargásról*, In: *Büntetőjogi Dolgozatok Wlassics Gyula születése hatvanadik évfordulójának ünnepére*, Franklin Társulat, Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1912, 247-257.

SAÁGHY Ferenc, *A közérdekű munkabüntetés kiszabásának gyakorlata*. In: Bizonyítékok. Tiszteletkötet Tremmel Flórián egyetemi tanár 65. születésnapjára. - 2006. p.523-524

SÁNTHA Ferenc, *Néhány gondolat a közérdekű munka hazai szabályozásával és végrehajtásával kapcsolatban* = Facultas nata. Ünnepi tanulmányok a miskolci jogászképzés 25. évfordulójára. - 2006. p.319-327

SÁNTHA Ferenc, *Az állam büntetőjogi felelőssége* = Keresztszemet. Tanulmányok fiatal büntetőjogászok tollából. - 2005. p.189-196

SÁNTHA Ferenc, *A büntetőjogi szankciórendszer alakulása Angliában és Walesben az 1990-es évek végén* = Kriminálpolitika és büntető igazságszolgáltatás Nagy-Britanniában a 90-es években. Tanulmánykötet. - 2000. p.88-104

SZABÓ András, *Jogállami forradalom és a büntetőjog alkotmányos legitimitása* = Tiszteletkötet Sárkány István 65. születésnapjára. - 2010. p.113-124

SZABÓ András, *A kriminálpolitika alkotmányos korlátai* = Társadalomismeret és társadalomkutatás az ezredfordulón. - 2002. p.106-112

SZABÓ András, *Jogállami forradalom és a büntetőjog alkotmányos legitimitása* = Büntetőjog alkotmányossága. - 2000. p.11-28

SZABÓ András, *Alkotmány és büntetőjog* = Székfoglalók. 1995-1998. 5. köt. - 2000. p.1-11

SZABÓ András, *Társadalmi zavarok, devianciák, erőszak, bűnözés és a társadalomtudományok válasza* = Közgyűlési előadások. 1998. 2. - 1999. p.557-566

SZABÓ András, *Szankciórendszer - büntetés-kiszabás - büntetés-végrehajtás*.
Korreferens: Csóti András - Katona Sándor - Konkoly Csaba = Harmadik Magyar Jogászgyűlés. Balatonfüred, 1996. május 17-19.. - 1996. p.61-88

SZABÓ András, *Büntetőpolitika és alkotmányosság* = Alkotmányos büntetőpolitika, bűnmegelőzés a család évében. Az 1. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Szolnok, 1994. szeptember 29-október 1. - 1995. p.18-29

SZABÓ András, *A büntetőjog reformjáról és a reform büntetőjogáról*. Gönczöl Katalin, Vigh József, Harmathyné Horváth Anna, Kónyáné Kutrucz Katalin, Hoffer Ferenc, Kerecsi Klára, Irk Ferenc hozzászólása = A társadalomtudományok és a büntető igazságszolgáltatás. - 1989. p.44-149

SZABÓ András, *Társadalmi-gazdasági fejlődés és bűnözés* = A deviáns viselkedés szociológiája. - 1974. p.230-269

TÓTH Mihály, *Néhány impresszió az új Btk. általános része tervezetének "első olvasata" után*. In: Tanulmányok Dr.Dr.h.c. Horváth Tibor professor emeritus 80. születésnapja tiszteletére. - 2007. p.181-200

VÓKÓ György, *A büntetés-vagy szankció végrehajtásának és ügyészi törvényességi felügyeletének szerepe a büntető igazságszolgáltatás rendszerében, a megelőzésben* = Alkotmányos büntetőpolitika, bűnmegelőzés a család évében. Az 1. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Szolnok, 1994. szeptember 29-október 1. - 1995. p.146-150

VÓKÓ György, *Az egyes jogoktól megfosztó büntetések az új Büntetés-végrehajtási Kódexben* = Pusztai László emlékére . Budapest, P-T Műhely, 2014. p. 79-93.

VÓKÓ György, *A büntetés és annak elviselése a világon* = Györgyi Kálmán ünnepi kötet. - 2004. p.619-630

MONOGRÁFIÁK

ANGYAL Pál, *A közvélemény büntetés*, Budapest : M. Tud. Akadémia, 1933. 123, [3] p.
(Magyar Tudományos Akadémia jogtudományi bizottságának kiadványsorozata)

ANGYAL Pál, *A magyar büntetőjog tankönyve*, Budapest, Athaneanum, 1909. 590 p.

ANGYAL Pál, *A magyar büntetőjog tankönyve*, Budapest, Stachora K. Ny., 1943. 326.

ANGYAL Pál, *A magyar anyagi büntetőjog hatályos jogszabályai*, Budapest, Grill, 1934.

ARISZTOTELÉSZ, *Politika*, Budapest, Gondolat, 1994. 317 p. (Gondolkodók)

A közérdekű munka büntetés, és a közösségi foglalkoztató módszertani kézi könyve,
Pártfogó Felügyelői Szolgálat módszertani füzetek 2012.

BALLA Károly, *Vélemény a' büntetésmód javítása iránt*, Pesten : Trattner-Károlyi
betűjével, 1841. 149 p., 2 t.

BAUMGARTEN Izidor, *Büntetőjogi tanulmányok*, Budapest, Grill K., 1907-1916. I. 1882-
1906, 1907, 471 p.; II. 1882-1906 1907 581 p. ; III. 1907-1914 összegyűjt. Baumgarten
Nándor 1916 [4], 332 p.

BERNOLÁK Nándor, *Újabb teendőink a bűncselekmények ellen folytatott küzdelemben*,
Wessely és Horváth Könyvnyomda, Pécs, 1914.

BRÓSZ Róbert ; PÓLAY Elemér, *Római jog*, Budapest, Tankönyv Kiadó, 1992.

BURKHEAD, Michael Dow, *The Treatment of Criminal Offenders: A History*, Jefferson,
NC: McFarland, 2007.

CSERPAKOV V., *Kényszermunka a tőkés országokban*, Budapest, Szikra, 1951.

CSÍKSZENTMIHÁLYI Mihály, *FLOW - Az áramlat*, Akadémia, Budapest, 2001.

- DE GERANDO, Antonina, *A munka történetének rövid vázlata*, Budapest, 1880.
- DEGRÉ Lajos, *A közveszélyes munkakerülőkről szóló 1913. XXI. törvénycikk*, Pécs, Wessely és Horváth könyvkiadó vállalata, 1914.(A bűnügyi szemle törvénytára)
- ESTÓK József, *Jelentés a szigorított javító nevelő munka végrehajtásáról*, kézirat
- FELLEGI Borbála, *Út a megbékéléshez, A helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2009.
- FINKEY Ferenc, *A börtönügy haladása az utolsó száz év alatt*, Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1930. 43 p. (Értekezések a filozófiai és társadalmi tudományok köréből)
- FINKEY Ferenc, *A fiatalok büntetőjoga Észak-Amerikában*, Budapest, Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat, 1913. 279 p. (A Magyar Jogászegylet könyvkiadó vállalata)
- FINKEY Ferenc, *A magyar büntetőjog tankönyve*, Budapest, Grill Károly könyvkiadó vállalata, 1914. [1] 634 p.
- FINKEY Ferenc, *Az 1792. évi büntetőtörvény javaslat 150. évfordulója*, Debrecen, Stúdium Könyvkiadó, 1942.
- FINKEY Ferenc, *Büntetéstan problémák*, Budapest, MTA, 1933. 312 p. (A M. Tud. Akadémia Jogtudományi Bizottságának kiadványsorozata)
- FÖLDVÁRI József, *A büntetéstana*, Budapest, Közgazdasági-és Jogi Könyvkiadó, 1970.
- FÖLDVÁRI József, *Magyar büntetőjog általános rész*, Osiris Kiadó, Budapest, 2006. (Osiris tankönyvek)
- FUKÁSZ György, *A munka filozófiája*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1965.
- FUKÁSZ György, *A munka kultúrája*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983.

- FUKÁSZ György, *Munka, technika, kultúra*, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1972.
- FUKÁSZ György, *Fizikai munka -szellemi munka*, (diss.) MTA, Budapest. 1965.
- GÉVAY-WOLFF Nándor, *Nemzetközi küzdelem a megrögzött büntettek ellen*, Budapest, Királyi Magyar Egyetemi nyomda, 1931. 62, [1] p. (Angyal szeminárium kiadványai)
- GLÁSER István-TRÓCSÁNYI László, *A javító-nevelő munkára ítélt jogi helyzete*, Ügyészi Kiskönyvtár, Közgazdasági Kiadó, 1966.
- GÖNCZÖL Katalin, *Bűnös szegények*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1991. (Fehéren-feketén)
- GÖNCZÖL Katalin, *Kriminológia – szakkriminológia*, Budapest : Complex, 2006. 708 p.
- GÖNCZÖL Katalin, *Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskezelés*, [Budapest] : Corvina, 1999. 417 p.
- GÖNCZÖL Katalin, *Bűnözés és társadalompolitika*, Budapest, Akad. K., 1987. 188 p. (Szociológiai tanulmányok)
- GÖRGÉNYI Ilona, *Kárjótétel a büntetőjogban, mediáció büntető ügyekben*, Budapest, HVG ORAC, 2006. 237 p.
- GYÖRGYI Kálmán, *Büntetések és intézkedések*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1984. 438 p.
- HACKER Ervin, *A visszaeső büntettek kriminalitása és szigorított dologházba való utalásuk*, Miskolc, Ludvig ny., 1938. 11 p. (Miskolci Jogászélet könyvtára. Ú. s.)
- HAJDU Lajos, *Büntett és büntetés Magyarországon a XVIII. század utolsó harmadában*, Budapest, Magvető, 1985. 451 p. (Nemzet és emlékezet)
- HEGEL, G.W.F, *A jogfilozófia alapvonalai*, Budapest, Akadémiai, 1983. 381 p. (Filozófiai írók tára. Új folyam.)

- HELLER Erik, *A büntetőjogi elméletek bírálata..* Budapest : [s. n.], 1924. 142 p.
- HELLER Erik, *A magyar büntetőjog általános tanai*, Budapest, Grill Károly könyvkiadó vállalata, 1945². 398 p.
- HORVÁTH Pál, *Bevezetés az egyetemes állam- és jogtörténet forrásaiba*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1993. 387 p.
- HORVÁTH Tibor, *A büntetési elméletek fejlődésének vázlata*, Budapest, Akadémiai, 1981. 251 p. (Jogtudományi értekezések)
- IRK Albert, *A büntetőjog átalakulása*, Kolozsvár, Gombos Kiadó, 1915. 169, [3] p.
- IRK Albert, *A magyar anyagi büntetőjog*, Pécs, Dunántúl Egyetem Nyomdája, [1933]. 655 p.
- KANT, Immanuel, *Az erkölcsök metafizikájának alapvetése. A gyakorlati ész kritikája. Az erkölcsök metafizikája*, Gondolat, Budapest, 1991. 618 p. (Gondolkodók)
- KEREZSI Klára, *Kontroll vagy támogatás : az alternatív szankciók dilemmája*, Budapest : CompLex, 2006. 303 p. (Bibliotheca iuridica. Publicationes cathedrarum)
- KONCZ Ákos, *Debreczen város régi büntető joga, és ennek alkalmazása a különböző bűnesetekben*, Debreczen szab. kir. város könyvnyomda vállalata, 1913.
- KUNZ Jenő, *A munka*, Kilián, Budapest, 1901.
- LENGYEL Aurél, *A Csemegi kódex és újabb büntetőjogi kodifikációnk*, A pesti Lloyd-társulat nyomdája, Budapest, 1922.
- MÁRKUS György, *Marxizmus és „antropológia”*, Budapest, Akadémiai, 1971. 111 p. (Szociológiai tanulmányok)
- MARCUS Aurelius, *Marcus Aurelius elmélkedései*, Budapest, Európa Könyvkiadó, 1974

- MARX Karl, *Gazdasági-filozófiai kéziratok 1844-ből*, Budapest, Kossuth k, 1977.
- MARX, Karl, *A tőke. A politikai gazdaságtan bírálata*, Budapest Szikra, 1955.
- MARX, Karl, *A tőkés termelés előtti tulajdonformák*, Budapest, Szikra, 1953.
- MEZEY Barna, *A magyar polgári börtönügy kezdetei*, Budapest, 1995.
- MEZEY Barna *A fenyítőházak forradalma*, Budapest, Gondolat, 2012.
- NAGY Ferenc, *A magyar büntetőjog általános része*, Budapest, Korona kiadó, 2004.
- NAGY Ferenc, *Intézkedések a büntetőjog szankció rendszerében*, Budapest, Közgazdasági-és Jogi Könyvkiadó, 1986.
- NAGY Ferenc, *Kant büntetési teóriájáról metafizikai-morálfilozófiai felfogásának tükrében*, Szeged : Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2007. (Acta Universitatis Szegediensis)
- NAGY Ferenc, *Az ellenség-büntetőjogról, a jogállami büntetőjog eróziójáról*, Szeged : Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2006. (Acta Universitatis Szegediensis)
- NAGY Ferenc, *A büntetéssel fenyegetett cselekményt elkövető gyermekek helyzete és a velük szemben alkalmazható eszközök Magyarországon*, Szeged : Szegedi Ny., 1980. [2], 227-240. p. (Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Juridica et Politica)
- NAGY Ferenc, *Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban*, Budapest, Akadémiai, 2013.
- NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*. Budapest, HVG-Orac, 2008.
- NAGYIVÁNYI Fekete Gyula, *A dologház és lakói*, Budapest, Franklin-társulat könyvnyomdája, , 1891. (Magyar jogászegyleti értekezések)

- PÁPAI-TARR Ágnes, *A büntetőeljárás gyorsításáról*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2012.
- PASERSZTNYIK, A. J., *Kényszermunka az Egyesült Államokban és az amerikai-angol több egyéb országában*, Budapest, Szikra, 1951.
- PIK Katalin, *A szociális munka története Magyarországon*, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, 2001.
- SÁNTHA Ferenc, *Büntető anyagi jogi ismeretek: általános rész*, Miskolc : Bíbor, 2004. 166 p. (Assistentia iuris)
- SÁRY Pál, *Keresztre feszítés az ókorban: jogtörténeti tanulmány*, Budapest : Szent István Társulat, 2004. 126, [1] p.
- SÁRY Pál, *Bűnvádi eljárások az Újszövetségben*, Budapest : Szent István Társulat, 2000. 218, [3] p.
- SMITH, Adam, *A nemzetek gazdasága*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992.
- SZABÓ Andor, „*Lábam előtt mécses a te igéd*”, Budapest, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1988.
- SZABÓ András, *A büntetőjog reformja*, Budapest, G&G, 1992.
- SZABÓ András, *Igazságosan vagy okosan?*, Budapest : Akadémiai K., 1993. 131 p. (Jogtudományi értekezések)
- SZABÓ András, *A büntett és büntetése*, Budapest : Gondolat, 1979. 397 p.
- SZABÓ Krisztián, *Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban*, HVG-ORAC Kiadó, Bp., 2012.
- SZÖLLÖSY Oszkár, *Magyar börtönügy*, Budapest, 1930.

TÖRÖK Emőke, *Munka és társadalom ; A munka jelentésváltozásai a bérmunkán innen és túl*, Budapest L'Harmattan, 2015.

VAJNA Károly, *Hazai régi büntetések*, Budapest, Lőrincz János Univers Könyvnyomdája, 1907.

VÓKÓ György, *A magyar büntetés végrehajtási jog*, Pécs, Dialóg Campus Kiadó-Nordex Kft, 2014⁶.

VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog*, Pécs, Dialóg Campus kiadó, 2006³.

VÓKÓ György, *Magyar büntetés-végrehajtási jog*, Pécs, Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2009⁴.

WEBER, Max, *A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme*, Budapest, Gondolat, 1982.

ZUMTHOR, Paul, *Hollandia hétköznapjai Rembrandt korában*, Budapest, Gondolat, 1985.

TÖBBKÖTETES MŰVEK

Az 1978. IV. törvény (Btk.) előkészítése. [szerk. LÁSZLÓ Jenő], Budapest, Igazságügyi Minisztérium, 1984-, IV. p.384-716.

A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve. szerk. BORBÍRÓ Andrea [et al.], [Budapest, IRM, 2009. II. 359 p.

BIBÓ István, *Válogatott tanulmányok. Erkölcs és büntetőjog különbsége: A büntetés funkciója*, Magvető, Budapest, 1990. IV. 653 p.

Büntetőjogi Döntvénytár. szerk. LENGYEL Aurél, Budapest, Franklin-Társulat, 1928. XX., [XXI], 160 p.

Büntetőjogi szakirodalom – gyűjtemény. összeáll. HORVÁTH Tibor, SZÜK László, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó 1987.I. 438 p.

GROTIUS, Hugo, *A háború és béke jogáról*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1960. II. 572 p.

HÖLBLING Tamás, *A honfoglalás forrás kritikája. A külföldi kútfők*, Budapest, Ad Librum Kft., 2009. I. 303 p.

KUUN Géza, *Gurdézî szövege a magyarokról*, Budapest, Akadémiai értesítő, 1894. V.

Magyarország a XX. században. [főszerk. Kollega TARSOLY István], Szekszárd, Babits, 1996 I. 492 p., [100] t.

A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. [főszerk. BENKŐ Loránd], Budapest, Akadémiai, 1970. II.. 112 p.

PLATON , *Platón összes művei*, Budapest, Európa Könyvkiadó, 1984.III.

SARGORODSZKIJ, M. D., *A büntetőjogi büntetés*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1960. I-II.

Szemelvények az 1526 előtti magyar történelem forrásaiból. szerk. BOLLA Ilona, ROTTLER Ferenc, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1993¹³. I. 238 p.

Új Btk. Kommentár. szerk, POLT Péter, Budapest, Nemzeti Közszerződési és Tankönyvkiadó, 2013. II.

VUCHETICH Mátyás, *A magyar büntetőjog rendszere*, Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft, 2008 I. 376 p. (A magyar jogtudomány klasszikusai)

PERIODIKÁKBAN KÖZÖLT TANULMÁNYOK

ANGYAL Pál, *A társadalom védelme a közveszélyes büntettek ellen*, (Büntetőjogi Értekezések I. füzet), Budapest, 1908, 34-36.

BAGI Dénes, *A javító nevelő munka egyes kérdéseiről*, Magyar Jog (1954) p.42-47.

BAGI Dénes, *A bűncselekményeknek büntettré és vétségre történt felosztásáról valamint a Btk. büntetési rendszerének továbbfejlesztéséről*, Magyar jog és külföldi jogi szemle, 1972/2. 69.

BALÁZS Tímea, *A közérdekű munka végrehajtásának gyakorlati problémái*, Bűnügyi Szemle. – 1.sz. (2010.) p.87-92.

BALOGH Jenő, *A büntetőjog átalakulása és a biztonsági rendszabályok*, Jogtudományi Közlöny, 1910. 51.szám, 342-343.

BALOGH Jenő, *Börtönügyi viszonyaink reformjához. Felolvastatott a Magyar Jogászegyletnek 1887 évi november hó 26-án tartott teljesülésében*, Magyar Jogászegyleti Értekezések. - 4.évf. 39.sz. (1888.) p.1-110.

BALOGH Jenő, *Küzdelem a hivatásszerű büntettes osztályokkal szemben*, Jogtudományi közlöny (1866-1934), 1900. (35. évf.) 52. sz. 377-378.

BAUMGARTEN Izidor, *Az új irányok a büntetőjogban*, Jogtudományi Közlöny Negyvennegyedik évfolyam, 44. szám, Budapest, 1909, 377-378.

BENEDEK Károly, *Észrevételek a javító- nevelő munka kérdéseire*, Magyar Jog (1955) p.37.

BERÉNYI Antal, *A közveszélyes bűnözők elleni törvényhozási védelem*, Jogtudományi Közlöny, Negyvennyolcadik évfolyam, 5. szám, Budapest, 1913. 136-137.

CENNER Gyula, *Észrevételek a javító- nevelő munka kérdéseire*, Magyar Jog (1955) p.38-40.

CIESLÁR Viktor, *Az új büntető törvénykönyv kodifikációjának néhány kérdése*, Jogtudományi közlöny (1955) p.86-102.

CSÁKI Ernő, *Szabó András: Bűnözés-ember-társadalom című doktori értekezésének védése*, Belügyi Szemle. - 8.sz. (1978.) p.55-58.

CSER Erika, *Kísérletek a szegénység kezelésére a 19. században*, Világtörténet, 2002/2, 44-66.

CSUHAY Sándor, *Az 1913:XXI. törvénycikkről*, Jogtudományi Közlöny, Negyvenkilencedik évfolyam, 30. szám, Budapest, 1914. 316-317.

DEMETER Vilmos, *A javító-nevelőmunka a bíróságok gyakorlatában*, Magyar Jog. (1966) p.491-497.

DOMOKOS Andrea, *Hogyan büntessünk másként? Az alternatív szankciók szerepe a büntető igazságszolgáltatás rendszerében*. Főiskolai Figyelő 1997/1. VIII. évf. 23-28.

DOMOKOS Andrea, *Szankciók a székelj falutörvények világából*. Debreceni Szemle 2001/3. IX. évf. 389-395.

DOMOKOS Andrea, *Kriminálpedagógiai és kriminálpszichológiai irányok a kriminológiában Magyarországon a XIX-XX. század fordulóján*. Miskolci Jogi Szemle. 7. évf. 1. sz.(2012.) p.12-21.

DOMOKOS Andrea, *Kriminológia és büntetőpolitika Magyarországon a globális kihívások korában*. Jog-ÁllamPolitika Jog-és Politikatudományi folyóirat, Győr. - IV. évf. 2. sz.(2012) p. 3-12.

ERDÉSZ László, *Hozzászólás a javító-nevelő munka és a priusz kérdéséhez*, Magyar Jog (1956) p.262.

- FARKAS Ákos, *A büntetésvégrehajtási-jog tudományának helye a tudományok rendszerében*, Börtönügyi Szemle. - 1.sz. (2005.) p.11-14.
- FARKAS Ákos, *Kriminálpolitika. A büntetés-végrehajtással kapcsolatos társadalmi elvárások*, Börtönügyi Szemle. - 3.sz. (1996.) p.1-12.
- FECZ József, *A közérdekű munka büntetés végrehajtásának gyakorlati problémái*, Magyar Jog. – 48. évf. 8. sz. (2001.) p. 480-485.
- FEKETE Gyula, *A dologház*, In: Magyar közigazgatás. 15.évf. 44.sz. (1897.) p.4-5.; 15.évf.45.sz. (1897.) p.5-6; 15.évf. 46.sz. (1897.) p.3-5. ;15.évf. 47.sz. (1897.) p.5-6
- FINKEY Ferencz, *A csavargás és koldulás szabályozása kriminálpolitikai szempontból*.
1. [r.], Jogállam. - 4.évf. 4.sz. (1905.) p.276-292.
- FINKEY Ferencz, *A csavargás és koldulás szabályozása kriminálpolitikai szempontból*.
2. [r.], Jogállam. - 4.évf. 5.sz. (1905.) 343-368.
- FINKEY Ferencz, *A VIII. nemzetközi börtönügyi congressus*,
Jogállam: jog- és államtudományi szemle, 1910. (9. évf.) 9. sz. 641-646.
- FINKEY Ferencz, *Az élet és a testétség hatályosabb védelméről* ,
Jogállam: jog- és államtudományi szemle, 1925. (24. évf.) 7. sz. 287-299.
- FINKEY Ferencz, *Büntetőtörvénykönyvünk revíziójának irányelvei*,
Jogállam: jog- és államtudományi szemle, 1913. (12. évf.) 3. sz. 181-201.
- FINKEY Ferencz, *A fiatalok büntetése és a modern törvényhozás*,
Jogállam: jog- és államtudományi szemle, 1909. (8. évf.) 10. sz. 713-737.
- FONYÓ ANTAL, *Büntetési rendszerünk fejlődése a felszabadulás után*, Jogtudományi közlöny (1975) (30. évf.), 3-4. sz., p.192-198.
- FONYÓ Antal, *Büntetési rendszerünk továbbfejlesztésének elvi kérdései*, Jogtudományi közlöny (1974) (29. évf.), 9. sz., p.469-476.

FONYÓ Antal, *Büntetőpolitika és az állam- és jogtudomány*, Állam- és Jogtudomány (1964) p.44-50.

Friedmann Ernő, *Büntetendő cselekmény és közveszélyesség*, Jogtudományi Közlöny, Negyvenkettedik évfolyam, 46. szám, Budapest, 1907, 393-395.

FRIEDMANN Ernő, *Büntetendő cselekmény és közveszélyesség*, Jogtudományi Közlöny, Negyvenkettedik évfolyam, 47. szám, Budapest, 1907, 403-404.

FRIEDMANN Ernő, *Büntetendő cselekmény és közveszélyesség*, Jogtudományi Közlöny, Negyvenkettedik évfolyam, 48. szám, Budapest, 1907, 414-415.

GÁL Attila, *A szigorított javító-nevelő munka és a súlyosítási tilalom*, Magyar Jog. - 6.sz. (1985.) p.517-525.

GÁL Attila, *Büntetéskezességi kérdések az új büntető kódexben*, Büntetőjogi Kodifikáció. - 4.sz. (2003.) p.8-18.

GÁL Attila, *Fogvatartásnak tekinthető-e a szigorított javító-nevelő munka végrehajtása?*, Ügyészségi Értesítő. - 2.sz. (1985.) p.7-9.

GÁL Attila, *Gondolatok a közérdekű javító-nevelő munkáról*, Magyar Jog. - 10.sz. (1988.) p.839-849.

GÁL Lajos, *A koldulás és csavargás büntetésének kérdéséhez*, Jogi szemle. - 7.évf. 15.sz. (1892.) p.439-442.

GÁRDAI Gyula, VÍGH József, *Észrevételek büntetési rendszerünk problémáihoz*, Magyar Jog, 1969/10, 577-583.

GÁRDAI Gyula, VÍGH József, *Még egyszer a határozatlan tartamú szabadságvesztésről*, Magyar Jog, 1972/9. 493-497.

GÖNCZÖL Katalin, *A "rehabilitációs" ideológia "csődje" - börtönreformok az amerikai kontinensen*, Jogtudományi közlöny. - 32.évf. 12.sz. (1977.) p.659-666.

GÖNCZÖL Katalin, *A büntető hatalom korlátai*, Belügyi Szemle. - 4.sz. (1986.) p.57-60.

GÖNCZÖL Katalin, *A büntetőjogi következmények történeti fejlődése a szocialista országokban*, Belügyi Szemle. - 10.sz. (1985.) p.34-40.

GÖNCZÖL Katalin, *A helyreállító igazságszolgáltatás filozófiája*, Büntetőjogi Kodifikáció. - 2.sz. (2007.) p.3-7.

GÖNCZÖL Katalin, *A nagypolitika rangjára emelkedett büntetőpolitika*, Jogtudományi közlöny. - 57.évf. 5.sz. (2002.) p.197-204.

GÖNCZÖL Katalin, *A társadalom fokozott védelme a különösen veszélyes visszaesőkkel szemben*, Magyar Jog. - 7.sz. (1977.) p.587-594.

GÖNCZÖL Katalin, *A veszélyes bűnöző fogalmának kifejlődése a magyar polgári büntetőjogtudományban*, Magyar Jog. - 23.évf. 11.sz. (1976.) p.950-960.

GÖNCZÖL Katalin, *Az urbanizáció hatása az erőszakos bűnözés alakulására*, Jogtudományi közlöny. - 37.évf. 12.sz. (1982.) p.918-927.

GÖNCZÖL Katalin, *Csökkenthető-e a börtönnépesség? A magyar büntetőpolitika a[z] 19]80-as években*, Esély. Társadalom- és szociálpolitikai folyóirat. - 5.sz. (1990.) p.66-84.

GÖNCZÖL Katalin, *Gondolatok a büntetési rendszer reformjához*, Belügyi Szemle. - 11.sz. (1990.) p.3-13.

GÖNCZÖL Katalin, *Munkanélküliség, bűnözés, büntetőpolitika a fejlett polgári demokráciákban*, Főiskolai Figyelő Plusz. A Rendőrtiszti Főiskola tudományos folyóirata. - 3.sz. (1994.) p.318-323.

GÖRGÉNYI Ilona, *A kiskorúak veszélyeztetettsége megelőzésének társadalmi és jogi feladatai Szabolcs-Szatmár megyei tapasztalatok alapján*, Ügyészségi Értesítő. - 3.sz. (1982.) p.31-34.

GÖRGÉNYI Ilona, *Büntetőpolitika Európában az 1980-as években. [Könyvismertetések.]*, Magyar Jog. - 2.sz. (1994.) p.118-120.

HALÁSZ SÁNDOR, *A büntető törvény büntetési rendszeréről*, Magyar Jog. 454-460 , 524-533.

HATVANI Erzsébet, *A Pártfogó Felügyelői Szolgálat és a bűnelkövetők társadalmi reintegrációja*. Börtönügyi Szemle. - 1.sz. (2006) p. 27-32.

INZELT Éva, *A fiatalok büntető igazságszolgáltatásának hatékonysága: a fiatalok elítéltek utánkövetéses visszaesési vizsgálata. [Könyvismertetés: Kerezi Klára - Kó József - Gosztanyi Géza: A fiatalok büntető igazságszolgáltatásának hatékonysága: a fiatalok elítéltek utánkövetéses visszaesési vizsgálata. Budapesti Szociális Forrásközpont. Budapest, 2007. 66 p]*, Család, Gyermek, Ifjúság. - 17.évf. 4.sz. (2009.) p.35-37.

JACSO Judit, *Az Európai Unió büntetőpolitikája a pénzmosás elleni fellépés tükrében*, Studia iurisprudentiae doctorandorum Miskolciensium. Miskolci doktoranduszok jogtudományi tanulmányai. Tomus 12.. - 2013. p.117-134

JESZENSZKY Ferenc, *Néhány megjegyzés a javító-nevelő munkával kapcsolatban*, Magyar Jog (1954) p.68-69.

KABÓDI Csaba, *A büntetés, a szabadságvesztés büntetés végrehajtásának hatékonysága*, A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának actái. - 23. köt. (1980). p.297-315

KABÓDI Csaba, *A munka szerepváltozásai a büntetésvégrehajtásban - a kezdetektől a századfordulóig*, Börtönügyi Szemle. - 1.sz. (1990.) p.49-61.

KABÓDI Csaba, *Munkabüntetések a 20. században*, Bűnügyi Műhelytanulmányok. - 1.sz. (1992.) p.4-10.

KABÓDI Csaba, *Munkabüntetések a huszadik században*, Börtönügyi Szemle. - 2.sz. (1990.) p.43-55.

KAJTÁR Vera, *A közérdekű munka büntetés végrehajtási gyakorlatának elemzése című kutatás tapasztalatainak bemutatása*. In: Kriminológiai Közlemények 67., Magyar Kriminológiai Társaság, 2010.

KEREZSI Klára *Kriminálpolitikai törekvések és reformok*, Jogtörténeti Szemle. - 2.sz. (2010.) p.57-60.

KEREZSI Klára, *A hazai pártfogó szolgálat átalakítása*, Belügyi Szemle. - 2-3.sz. (2002.) p.185-201.

KEREZSI Klára, *A közösség és a közösségi büntetések*, Belügyi Szemle. - 2-3.sz. (2003.) p.84-109.

KEREZSI Klára, *A közvélemény és a szakemberek a helyreállító igazságszolgáltatásról*, Büntetőjogi Kodifikáció. - 2.sz. (2006.) p.3-20.

KEREZSI Klára, *A pártfogó felügyelet szerepe a bűnmegelőzésben, különös tekintettel a jogintézmény tervezett változásaira*, Kriminológiai Tanulmányok. - 52. sz. (2015.) p.148-191.

KEREZSI Klára, *Az alternatív szankciók költségösszefüggései*, Magyar Jog. - 5.sz. (1998.) p.268-275.

KONCSEK Kornél, *A közérdekű munka büntetés végrehajtásának aktuális kérdései*, Ügyészek Lapja. - 5. sz. (2011) p. 92-97.

KOVÁCS Péter, *A közérdekű munka és a végrehajtásával kapcsolatos problémák*, Bűnügyi Szemle. -2. sz. (2009.) p.82-88.

LAJTÁR István, *Reflexió dr. Fecz József „A közérdekű munka büntetés végrehajtásának gyakorlati problémái” címmel megjelent írására*, Magyar Jog – 49. évf. 1. sz. (2002) p. 35-37.

LUKÁTS Ákosné -JÁGER István, *A közérdekű munka elmélet és gyakorlati kérdései*, Büntetőjogi tanulmányok – 1.évf. 1.köt.(1999) p. 69-76.

MARKÓJA Imre, *Büntető jogpolitikánk és a büntetőjog reformja*, Magyar Jog. (1969) p.265-262.

MEZEY Barna, *Az amsterdami Rasphuis. A polgári szellemű büntetés-végrehajtás kialakulásának első lépései a 16. században*. In: Jogtörténeti Szemle. – 1.sz. (2003.) p.11-18.

MEZEY Barna, *Vissza a társadalomba! Az amszterdami reszelőház*. In: Rubicon. Történelmi magazin. -6.sz. (1996.) p.23.

MEZEY Barna, *Az első dologházak kora. A börtönépítészet nagy korszakai*. In: Börtönügyi Szemle. – 1.sz. (1992.) p.47-55.

MOHAI Gabriella, *A közérdekű munka büntetés végrehajtásának problémái a gyakorlatban és a fejlődés lehetséges irányai*, Ügyészek Lapja. - 6. sz. (2014) p. 101-111.

MOHAI Gabriella, *A közérdekű munka büntetés gyakorlata*. Ügyészek Lapja.- 20. évf.2. sz. (2013.) p.25-45.

NAGY Anita, *„Közösségi szankciók” a különleges eljárásokban*, Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica. . - 31.évf. (2013.) p.273-293.

NAGY Anita: *A közérdekű munka végrehajtása*. In: Tanulmányok Dr.Dr.h.c. Horváth Tibor professor emeritus 85. születésnapja tiszteletére. –(2012.) p.137-161

NAGY Ferenc, *A büntetőjogi intézkedések kiszabására vonatkozó elvek*, Magyar Jog. - 7-8.sz. (1984.) p.627-634.

NAGY Ferenc, *A büntetőjogi szankciórendszer reformja. Büntetések és intézkedések az új büntető törvénykönyben*, Büntetőjogi Kodifikáció. - 2.sz. (2001.) p.3-13.

NAGY Ferenc, *A hosszú tartamú szabadságvesztés büntetőjogi kérdéseiről rövid hazai és nemzetközi kitekintés alapján*, Börtönügyi Szemle. - 2.sz. (2005.) p.7-18.

NAGY Ferenc, *A közérdekű munka szabályozásáról, alkalmazásáról, végrehajtásáról*, Magyar Jog. - 12.sz. (2007.) p.705-716.

NAGY Ferenc, *A svájci büntetésvégrehajtásról és a fejlődési perspektívákról. Andrea Baechtold: Strafvollzug c. könyvéről. [Könyvismertetés]*, Börtönügyi Szemle. - 4.sz. (2009.) p.109-116.

NAGY Ferenc, *A szabadságelvonással járó szankciókról az új Btk.-ban*, Börtönügyi Szemle. - 33. évf. 4. sz. (2014.) p.1-18

NAGY Ferenc, *A szankciórendszer*, Jogtudományi közlöny. - 70. évf. 1. sz. (2015.) p.1-15

NAGY Ferenc, *Áttekintés a közhasznú munkavégzésre kötelezésről, mint új alternatív büntetőjogi szankcióformáról*, Jogtudományi közlöny. - 41.évf. 9.sz. (1986.) p.417-424.

NAGY Ferenc, *Az intézkedések a büntető jogkövetkezmények rendszerében*, Magyar Jog. - 9.sz. (1983.) p.801-810.

NAGY Ferenc, *Gondolatok a hatályos magyar büntetőjog fő büntetési neveiről*, Börtönügyi Szemle. - 4.sz. (1999.) p.1-13.

NAGY Ferenc, *Gondolatok a hosszú tartamú szabadságvesztésről és az európai börtönnépességről*, Börtönügyi Szemle. - 32.évf. 1.sz. (2013.) p.1-16.

NAGY Ferenc, *Gondolatok az életfogytig tartó szabadságvesztésről*, Magyar Jog. - 60.évf. 5.sz. (2013.) p.265-271.

NAGY Ferenc, *Javaslatok a Btk. egyes büntetési neveinek módosítására*, Magyar Jog. - 2.sz. (1991.) p.72-76.

NAGY Ferenc, *Szabadságelvonással járó intézkedések a veszélyes visszaeső bűnelkövetőkkel szemben*, Jogtudományi közlöny. - 38.évf. 2.sz. (1983.) p.88-96.

PAP Júlia, *A munka és büntetés. A közérdekű munkáról és a fogvatartottak munkáltatásáról*, Belügyi Szemle. - 62. évf 2. sz. (2014.) p. 28-42.

POLT Péter, *A közveszélyes munkakerülés és a szigorított javító-nevelő munka*, Belügyi Szemle. - 23. évf. 10.sz (1985) p.55-61.

PRUGBERGER Tamás, *Észrevételek a javító-nevelő munkának az új büntető törvénykönyvben tervezett szabályozásához*, Magyar Jog, 1961/8., 292-293.

RISSAI Nándor, *A szigorított javító-nevelő munka jogintézményének elhalása*, Börtönügyi szemle 1991/4, 9-19

SÁNTHA Ferenc, *Büntethetőségi akadályok a nemzetközi büntetőjogban*, Pro Futuro. A jövő nemzedékek joga. - 2.évf. 1.sz. (2012.) p.35-53.

SCHÖNWALD Pál, *A javító-nevelő munka továbbfejlesztésének kérdései*, Magyar Jog. 585-591.

SIPOS Ferenc, *A kényszermunka tilalma és a beleegyezés kérdése a közérdekű munka büntetés kapcsán*, Magyar jog [közlésre elfogadva], 2017/1

SIPOS Ferenc, *A közérdekű munka büntetés végrehajtásának fejlesztési lehetőségei: a csoportos letöltés*. Jura [közlésre elfogadva], 2017/1

SIPOS Ferenc, *Új szabályok, régi gondok a közérdekű munka szabályozásában*. Miskolci Jogi Szemle 2016/1, 71-83,

SIPOS Ferenc , *A jóvátételi munkáról*. Magyar Jog 2015/2, 94-99,

SIPOS Ferenc, *Az abszolút büntetési elméletek*. Profectus in Litteris 4, 197-204, 2012.

SZABÓ András, *A társadalmi-gazdasági fejlődés és a fiatalkorú bűnözés összefüggései*, Állam- és Jogtudomány. - 12.évf. 3.sz. (1969.) p.429-459.

SZABÓ András, *Büntetőpolitika és alkotmányosság*, Belügyi Szemle. - 1.sz. (1995.) p.4-14.

SZABÓ András, *Büntetőpolitika és alkotmányosság*, Jogtudományi közlöny. - 50.évf. 9.sz. (1995.) p.418-424.

SZABÓ András, *Modern szociológiai és kriminológiai elméletek a társadalmi-gazdasági fejlődés és a bűnözés kapcsolatáról. (1. Szociológiai fejlődéstudomány.)*, Állam- és Jogtudomány. - 15. évf. 1.sz. (1972.) p.61-90.

SZABÓ Krisztián, *Gondolatok az alkoholisták kényszergyógyításának egyes kérdéseiről*, In: *Doktoranduszok Fóruma Miskolc, 2001. november* 6.[szerk. LEHOCZKY László], Miskolc, 2002, 260-265.

SZÉKELY István János, *A közérdekű munka büntetés, az ügyész és egyéb szervek (személyek) szerepe a közérdekű munka büntetés végrehajtása során*. *Ügyészek Lapja*. - 4.sz. (2002) p. 13-18.

SZIROVICZA Petra, *Gyakorlati nehézségek a közérdekű munka végrehajtásában* *Ügyészek Lapja*. -6.sz. (2013) p. 167-175.

SZÜCS András, *A közérdekű munka elévülésével kapcsolatos egyes értelmezési kérdésekről*, *Ügyészek Lapja*. -3.sz. (2007) p. 15-21.

SZÜCS András, *Jogalkalmazási problémák a büntetés-végrehajtási bíró közérdekű munkával kapcsolatos eljárásaiban*, *Ügyészek Lapja*. – 3.- 4. sz. (2010) p. 17-25.

TAKÁCS Jolán, *Közérdekű munka*, *Börtönügyi Szemle*. – 14. évf. 2.sz. (1995.) p.46-51.

TAMÁS János, *Az elmélet - a gyakorlat oldaláról. [Hozzász. Gönczöl Katalin: Gondolatok a büntetési rendszer reformjához c. cikkhez. BSZ 11/90.]*, *Rendészeti Szemle*. A Belügyminisztérium folyóirata. - 2.sz. (1991.) 78-81.

TAUFFER Emil, *A bécsi rendőri fogház s a weinhausi kényszerdologház Bécs mellett*. In: *Magyar igazságügy*. - 7. évf. 1. sz, 1877. 51-54.

- TÍMÁR István, *Az új büntető törvénykönyv előkészítése*, Magyar Jog (1959) p.68-75.
- TÓTH Erika, *A közérdekű munka büntetés végrehajtásának gyakorlati tapasztalatai*, Kriminológiai Közlemény - 56. sz. (1998) p. 67-68.
- TÓTH Mihály, *Az új Btk. legfontosabb újításai, különös tekintettel a büntetési rendszerre*, Ügyvédek Lapja, 52:(5) (2013) p. 8-13.
- TÓTH Mihály, *Széljegyzetek a negyedik Btk általános részének tervezetéhez*, Rendészeti szemle 2007,7-8 54.
- ULICKA László, *A munka mint büntetés*, Esély. - 3.sz. 1997, 86-91
- VÁMBÉRY Rusztem, *A megtorlás alkonya*, Jogtudományi Közlöny Negyvenötödik évfolyam, 50. szám, Budapest, 1910, 399-401.
- VÁMBÉRY Rusztem, *Törvényjavaslat a megrögzött büntettekéről*, Jogtudományi Közlöny Negyvenkilencedik évfolyam, 5. szám, Budapest, 1914, 45.
- VÁMBÉRY Rusztem, *A megrögzött büntettek*, Jogtudományi Közlöny Hatvenkettedik évfolyam, 22. szám, Budapest, 1927, 197-199.
- VASKUTI András, *A pártfogó felügyelő szerepe az alternatív szankciók kiválasztásánál*. Kriminológiai Közlemények -62.sz. (2006) p. 32-35.
- VIGH József, *Kriminológiai kutatások és reagálás a bűnözésre Magyarországon*, A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és jogtudományi karának actái. - 33. köt. (1992.) p.77-102
- VIZI Ferenc, *A közveszélyes munkakerülés minősített esetei*, Jogtudományi Közlöny, Negyvenkilencedik évfolyam, 22. szám, Budapest, 1914. 191-192.
- VÓKÓ György, *A büntetésvégrehajtási jog fejlesztése*, Magyar Jog. - 4.sz. (1990.) p.332-335.
- VÓKÓ György, *A fiatalkorúakkal szemben alkalmazott büntetések és intézkedések végrehajtásának tapasztalatai Jugoszláviában*, Magyar Jog - 10.sz. (1986) p.864-865.

VÓKÓ György, *A magyar büntetés-végrehajtásról és reformjának szükségességéről*, Jogtudományi közlöny. - 50.évf. 7-8.sz. (1995) p.336-349.

VÓKÓ György, *Az elítéltek elektronikus felügyeletével kapcsolatos véleményekről*, Börtönügyi Szemle. - 3.sz. (2004) p.91-102.

VÓKÓ György, *Bűn és büntetés - a büntetőjog eszköztára és lehetőségei a bűnözés visszaszorítására*, Börtönügyi Szemle. - 1.sz. (2006) p.17-26.

VÓKÓ György, *Jogi és igazgatási tényezők hatása a büntetések végrehajtására*, Jogtudományi közlöny. - 49.évf. 1.sz. (1994) p.18-28.

VÓKÓ György, *A közérdekű munkáról mint egy új főbüntetésről*, Magyar Jog. -1. sz. (1994) p. 12-15.

VÓKÓ György: *Elmélkedés a pártfogó felügyeletről*, Börtönügyi Szemle. -1. sz. (2003) p.49-69.

VÓKÓ György: *A pártfogó felügyelő szerepe a bűnügyi tudományokban*. Ügyészek Lapja. -6. sz. (2006) p.63-71.

ZÖLDY Miklós, *A javító-nevelő munka és a priusz kérdése*, Magyar Jog (1956) p.132-134.

ZSOMBORY László, *A javító-nevelő munka végrehajtásának egyes kérdései*, Magyar Jog, 12. sz. (1962) p.556.

IDEGEN NYELVŰ IRODALOM

A comparative review of alternatives to custody: lessons from –finland, Sweden and western Australia, © Parliamentary copyright. Scottish Parliamentary Corporate Body 2005.

Alarid-Cromwell- del Carmen: *Community-Based Corrections*, Thomson Wadswort, 2008.

ANDERSEN, Signe Hald, *Serving time or serving the community? Exploiting a policy reform to assess the causal effects of community service on income, social benefit dependency and recidivism*, University Press of Southern Denmark, Odense, 2012.

ANDREWS, D.I., ZINGER, R., HOGE, J., BONTA P., GENDREAU, and CULLEN, F. *Does correctional treatment work? A clinically relevant and psychologically informed meta-analysis*. *Criminology*, 1990.28(3): 369-404.

ASHWORTH Andrew, *Self-invrimation in European human rights law-a pregnant pragmatism*, *Cardozo law review*, 2008, vol. 30, no. 3. 751-774.

BAR, Carl Ludwig von, *A history of the continental criminal law*, New Jersey, The lawbook exchange, 1999.

BAUWENS ,Aline –DEVOS,Annie ,*Probation in Europe, Belgium* ,Confederation of European Probation,Utrecht,2015.

BEYENS, Kristel, *From ‘community service’ to ‘autonomous work penalty’ in Belgium. What’s in a name?* *European Journal of Probation*, Vol. 2, No.1, 2010.

BONDESON, Ulla V., *Perceptions of Criminal Justice Policy in Scandinavia*. In: BONDESON, Ulla V (szerk.), *Crime and Justice in Skandinavia*, Koppenhága, Forlaget Thomson, 427-444.

BOONE, Miranda, *Community Justice in a safety culture: probation service and community justice in the Netherlands*. In: WINSTONE, Jane, PAKES, Francis, (szerk.), *Community Justice, Issues for probation and criminal justice*, Devon, Willan Publishing, 2005.

BOONE, Miranda, *Imposed versus undergone punishment in the Netherlands*. In: HONDIUS, Ewoud, JOUSTRA, Carla (szerk.), *Netherlands Reports to the Sixteenth International Congress of Comparative Law*, Antwerp, Intersentia, 2002.

BOONE, Miranda, *Only for minor offences: Community Service in the Netherlands*, European Journal of Probation, University of Bucharest, Vol. 2, No.1, 2010.

BOULOC Bernard, *Droit pénal général*, Paris, Dalloz, 2013.

Braithwaite, J. *Restorative Justice and Responsive Regulation*. New York- Oxford University Press. 2002.

BRUER, Erlend Sand, *Samfunnsstraffen i Norge 2. rapport fra prosjektet «Hva nytter i Norge»* Oslo friomsorgskontor/Kriminalomsorgsdirektoratet, 2014.

BURKHEAD, Michael Dow, *The Treatment of Criminal Offenders: A History*, Jefferson, NC: McFarland, 2007.

CLEAR, T. , *Harm in American Penology: Offenders, Victims, and their Community*. New York: SUNY Press. 1994.

DAY, Marcus, *Alternatives to custodial sentencing, A Manual for the Implementation of Community Service Orders*, Caribbean Drug Abuse Research Institute, Castries, Saint Lucia 2004.

DÜNKEL Frieder, *Juvenile Justice Systems in Europe – Reform developments between justice, welfare and ‘new punitiveness’*, Kriminolgijos Studijos, 2014/1.

European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics - Fourth Edition, 2010.
WODC

FEINBERG, Joel, *Doing and Deserving. Essays in the Theory of Responsibility*,
Princeton, University Press, Princeton, 1970.

Frivården i Sverige En kartläggning, Rapport 2010:10, Brottsförebyggande rådet, 2010.

GUTTON, Jean-Pierre, *La société et les pauvres en Europe (XVI-XVIIIe siècles)*, Paris,
1974

GUNDERSEN, Knut – SVARTDAL, Frode: *Aggression Replacement Training in Norway: Outcome evaluation of 11 Norwegian student projects*. Scandinavian Journal of Educational Research 2006. 50(1) 63-81.

HART, H. L.A., *Punishment and Responsibility*, Oxford University Press, Oxford, 1968.
IX.

HOETJES, Vera, PLAISIER, Janine, *Experiences of Probationers with the Dutch Probation Services: a quick scan*, Impact R&D, Amsterdam, 2012.

Ikponwosa O. Ekunwe - Richard S. Jones, *Finnish Criminal Policy: From Hard Time to Gentle Justice*, The Journal of Prisoners on Prisons, Vol. 21, No. 1&2, University of Ottawa Press, 2012.

JOHNSEN Berit, STORGAARD Anette, *Consent and co-operation in community supervision – Denmark and Norway*, European Journal of Probation, Vol. 6 (3), 2014.

JOHNSEN, Berit, STORGAARD Anette, *Consent and co-operation in community supervision – Denmark and Norway*, European Journal of Probation, 2014, Vol. 6 (3), 242–259.

JOUTSEN Matti, LAHTI Raimo, PÖLÖNEN Pasi, *Criminal Justice Systems in Europe and North America*, FINLAND, HEUNI-Tammer-Paino Oy Tampere, 2001.

KLEMENT, Christian, *Samfundstjeneste, en effektevaluering*, Justitsministeriets Forskningskontor, 2011.

KOOIJMANS, Tijs, *The Netherlands*. In: DELMAS-MARTY (szerk.), *L'harmonisation des sanctions pénales en Europe*, Paris, 2002.

KRISTOFFERSON, Ragnar, *Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2001–2005*, Correctional Service of Norway Staff Academy, Oslo, 2007.

KRISTOFFERSON, Ragnar, *Relapse study in the correctional services of the Nordic countries. Key results and perspectives*, InEuroVista, Vol. 2., No. 3.

LANGSTED, Lars Bo, GARDE, Peter, GREVE Vagn, *Criminal Law in Denmark*, Kluwer Law International BV, Netherlands, 2011.

LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, *Crime Prevention and Community Sanctions in Scandinavia*. In: *Resource Material*. Series No. 74 UNAFEI, Fuchu, Tokyo, Japan, 2008.

LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, *Criminology, crime and criminal justice in Finland*, European Journal of Criminology, 9/2 Sagepub, 2012.

LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, *Imprisonment and Penal Policy*, Finland, Scandinavian Studies In Law. 2009/54. 333-380.

LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, *Regulating the Prison Population: Experiences from a Long-term Policy in Finland Helsinki*, National Research Institute of Legal Policy, 1998.

LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, *Techniques in Enhancing Community-Based Alternatives to Incarceration: A European Perspective*, In: United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and Treatment of Offenders, apan. Annual Report for 2002 and Resource Material Series No. 61. New York, 2003 NY: United Nations Publications.

LAPPI-SEPPÄLÄ, Tapio, *Penal policy and prisoner rates in Scandinavia*. In: NUOTIO, Kimmo (szerk.), *Festschrift in Honour of Raimo Lahti*, Helsinki, Faculty of Law, University of Helsinki, 2007.

LIDDELL, SCOTT, JONES: *A Greek-English Lexicon*, Oxford, Clarendon Press, 1996. xlv, 2042, xxxi, .

LUYPAERT Heidi, FRANÇOISE Clémence, BEYENS Kristel, KAMINSKI Dan, *Werken en leren als straf*, VUBPRESS Brussels, 2007.

MCIVOR, Gill, BEYENS, Kristel, BLAY, Ester, BOONE, Miranda, *Community service in Belgium, the Netherlands, Scotland and Spain: a comparative perspective*, European Journal of Probation, University of Bucharest Vol. 2, No.1, 2010.

MCNEILL, Fergus, *Community Sanctions and European Penology*. In: DAEMS, Tom, SNACKEN, Sonja, and VAN ZYL SMIT, Dirk, *European penology?* Hart Publishing, 2013, 171-193.

MORRIS, N., and TONRY, M., *Between Prison and Probation: Intermediate Punishments in a Rational Sentencing System*. New York: Oxford University Press. 1990.

PETERS, Tony, *From community sanctions to restorative justice, the Belgian example*. In: *Annual report for 2002 resource material series No. 61 UNAFEI* Tokyo, Japan, 2003..

PETERSILIA, J. , *A crime control rational for reinvesting in community corrections*. The Prison Journal, 75(4): 479-496. 1995.

PLOEG, Gerhard, SANDLIE, Jan-Eric, *Mapping Probation Futures: Norway*, Probation Journal, 2011, vol. 58, (4), 386-394.

POULLAILLER, Brigitte, THEULIERE, Maël, TIMBART, Odile, *Le travail d'intérêt général, 30 ans après sa création*, Infostat Justice, juin 2014, No. 129, 1.

PRADEL Jean, *Droit Pénal Général*, Cujas, 2002.

PRADEL, Jean, *Community Service: The French Experience (From Community Service as an Alternative to the Prison Sentence)*, 1998.

SINGLETON, David A., *What is Punishment? The Case for Considering Public Opinion Under Mendoza-Martinez*, *Seton Hall Law Review*. - Vol. 45: Iss. 2, Article 2., (2015)

SIPOS Ferenc, *Criminal politics changes in the system of penalties through the new Hungarian Criminal Code*. *Agora International Journal of Juridical Sciences*. 4, 211-214, 2013.

SKARÐHAMAR, Torbjørn, *Straffgjennomføring med samfunnsstraff i Norge Konsekvenser for straffedes sysselsetting*, *Rapporter 2013/13*.

SKARÐHAMAR, Torbjørn, *Straffgjennomføring med samfunnsstraff i Norge Konsekvenser for straffedes sysselsetting*, *Rapporter 2013/13*.

Straffelovrådets betænkning om samfundstjeneste, Delbetænkning II om sanktionsspørgsmål, Stougaard Jensen København 1990.

SVENSSON, Kerstin, *Philanthropy, Welfare State and Managerial Treatment: Three Phases of Community Punishment in Sweden*. In: ROBINSON, Gwen, MCNEILL, Fergus (szerk.), *Community punishment. European perspectives*, Routledge, London, New York 2015.

Tak, P.J.P. (1986) *Community Service Orders in Western Europe - A Comparative Survey*. In: H.J. Albrecht and W. Schadler (eds.) *Community Service. A New Option for Punishing Offenders in Europe*. Freiburg: Max Planck Institute for Foreign and International Penal Law.

Tak, P.J.P. (2004). *The Basics of Dutch Criminal Law*. In S. Takkema (Ed.), *Understanding Dutch Law* (pp. 133-165). Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Tak, P.J.P. (2008). *The Dutch Criminal Justice System*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers. (X, 189 p.)

Tak, P.J.P. (2010). *The Dutch Criminal Justice System. Vertaald in het Chinees door He Ping*. Shanghai: Shanghai Jiao Tong University Press.

TAK, Peter, J., *Dutch sentencing*. In: TONRY, Michael and FRASE, Richard, S. (szerk.), *Sentencing and Sanctions in Western Countries*, New York, Oxford University Press, 2001.

The Social History of Crime and Punishment in America An Encyclopedia Szerk:
Wilbur R. Miller, Sage Publications 2012.

The Swedish judicial system, Ministry of Justice, Elanders, 2015, 24-27

VERIN, Jacques, *Le succes du Community service anglais*, Revue Sciences Criminelles, 1979.

VON HOFER, Hanns, *Notes on Crime and Punishment in Sweden and Scandinavia*, Department of Criminology, Stockholm University, 2001.

WALGRAVE L., *The restorative proportionality of community service for juveniles*. In: European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice. - 4.évf. 4.sz. 1996. 361-380.

WARTNA, B. S. J., TOLLENAAR, N., BLOM, M., ALMA, S. M., BREGMAN, I. M., ESSERS, A.A.M., and VAN STRAALLEN, E.K., *Recidivism report 2002-2008, Trends in the reconviction rate of Dutch offenders*, Fact sheet 2011-5a Dutch Ministry of Security and Justice, 2011.

WERMINK, Hilde, BLOKLAND, Arjan, NIEUWBEERTA, Paul, NAGIN, Daniel, TOLLENAAR, Nikolaj, *Comparing the effects of community service and short-term imprisonment on recidivism: a matched samples approach*, Journal of Experimental Criminology, September 2010, Volume 6, Issue 3. 325-349.

ELEKTRONIKUS FORRÁSOK

1815. június 9. Véget ér a bécsi kongresszus ,

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1815_junius_9_veget_er_a_becsi_kongresszus/
(2016 augusztus 8-i letöltés)

8 op 10 werkstraffen succesvol afgerond,

http://justitie.belgium.be/nl/nieuws/persberichten/news_pers_2013-06-13.jsp?referer=tcm:265-226210-64 (2016. december 20-i letöltés)

About the Norwegian Correctional Service,

<http://www.kriminalomsorgen.no/information-in-english.265199.no.html> (2016.február 3-i letöltés).

BÍRÓ Csilla, *Szemlélődés és misztika Andreas Pannonius Énekek éneke kommentárjában*, Doktori disszertáció, 2013, (kézirat),

http://doktori.bibl.uszeged.hu/1908/1/Biro_Csilla_phd.pdf (2016. december 20-i letöltés)

BODAI Zsuzsa, *Gazdaság és erkölcs Aquinói Tamás tanításában*,

<http://www.inco.hu/inco11/global/cikk3h.htm#11>, (2016. február 21-i letöltés).

Bűnözés és igazságszolgáltatás, <http://www.mklu.hu/repository/mkudok1751.pdf>.
(2016. március 10-i letöltés)

CAUCHIE, Jean-François - KAMINSKI Dan, *Belgium Theoretical Problematization of Penal Innovation*, *Varia*, IV. 2007 <https://champpenal.revues.org/613> (letöltés ideje:2017 január 12.)

CEP Probation ,http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Denmark.pdf
(2016.március 16-i letöltés).

CEP Probation, <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Norway.pdf>
(2016. február 3-i letöltés).

CEP Probation, <http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Sweden.pdf>
(2016. március 10-i letöltés).

Chiffres clés. 2010.18.,
http://www.justice.gouv.fr/art_pix/1_stat_chiffrescles10_20101213.pdf (2016. december
13-i letöltés).

Chiffres clés. 2012. 18.
http://www.justice.gouv.fr/art_pix/chiffres_cles_2012_20121108.pdf (2016. december
16-i letöltés).

Chiffres clés. 2013.18.
http://www.justice.gouv.fr/art_pix/1_stat_Chiffres_cles_2013.pdf (2015. december 13-i
letöltés).

Chiffres clés. 2014.18. http://www.justice.gouv.fr/art_pix/stat_livret_final_HD.pdf
(2016. december 18-i letöltés).

Circulaire du 19 mai 2011 relative au travail d'intéret général.
http://circulaire.legifrance.gouv.fr/pdf/2011/06/cir_33227.pdf (2015. december 15-i
letöltés).

CRIMINAL SANCTIONS AGENCY BROCHURE,
[http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/esitteetenglanti/IeIQUMTG5/C
RIMINAL_SANCTIONS_AGENCY_BROCHURE_A4.pdf](http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/esitteetenglanti/IeIQUMTG5/CRIMINAL_SANCTIONS_AGENCY_BROCHURE_A4.pdf).(2016. március 3-i
letöltés).

DEADY, Carolyn W., *Incarceration and Recidivism: Lessons from Abroad* 2014,
[https://www.salve.edu/sites/default/files/filesfield/documents/Incarceration_and_Recidi
vism.pdf](https://www.salve.edu/sites/default/files/filesfield/documents/Incarceration_and_Recidivism.pdf) (2015. december 15-i letöltés)

European american prison report,

<http://www.vera.org/sites/default/files/resources/downloads/european-american-prison-report-v3.pdf> (2015. november 10-i letöltés)

European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics 2014. HEUNI, Helsinki 2014.

http://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/qrMWOcVTF/HEUNI_report_80_European_Sourcebook.pdf (2015. november 10-i letöltés)

Finnország története, <http://finnugor.elte.hu/tortenelem/Egyesnepek/Finn/finntort>. (2016. január 3-i letöltés).

A fogvatartás ára, <http://www.helsinki.hu/a-fogvatartas-ara/> (2015. október 5.-i letöltés)

Forslag til Lov om ændring af lov om straffeloven,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=139605> (2015. december 25-i letöltés).

Forslag til Lov om ændring af lov om straffeloven,

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=139605> (2015. december 27-i letöltés).

Forty years of community service

,<http://www.theguardian.com/society/2013/jan/08/forty-years-community-service> (2016. január4-i letöltés)

GEDEON Magdolna, *A cirkuszi játékok szabályozása az antik Rómában*, PhD értekezés, Miskolc, 2002., http://phd.lib.uni-miskolc.hu/JaDoX_Portlets/documents/document_5659_section_875.pdf

Government at a Glance 2015, [http://www.keepeek.com/Digital-Asset-](http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/ocd/governance/government-at-a-glance-2015_gov_glance-2015-en#page173)

[Management/ocd/governance/government-at-a-glance-2015_gov_glance-2015-en#page173](http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/ocd/governance/government-at-a-glance-2015_gov_glance-2015-en#page173) (2016. február 21-i letöltés)

HOETJES, Vera, PLAISIER, Janine, *Experiences of Probationers with the Dutch Probation Services: a quick scan*, Impact R&D, Amsterdam, 2013.

<http://www.mpct.eu/wp-content/uploads/downloads/2015/01/def-Quickscan-Experience-Dutch-Probationers2.pdf> (2015. november 10-i letöltés)

How Community Service Works,

<http://www.probation.ie/pws/websitepublishingdec09.nsf/Content/How+Community+Service+Works> (2016. március 16-i letöltés)

How our Scandinavian colleagues maintain lower reoffending rates than the UK - Probation Institute, <http://probation-institute.org/how-our-scandinavian-colleagues-maintain-lower-reoffending-rates-than-the-uk/> (2016. január 21-i letöltés).

Hvad er samfundstjeneste? ,<http://www.kriminalforsorgen.dk/Hvad-er-samfundstjeneste-710.aspx> (2016.március 12-i letöltés).

Jogerősen elítelt felnőttek megoszlása bűncselekmények és a közérdekű munka tartama szerint (2014. félév - országos), <http://birosag.hu/statisztika/jogerosen-elitelt-felnottek-megoszlasa-buncselekmenyek-es-kozerdeku-munka-tartama-4> (2016. január 11-i letöltés)

KLEMENT, Christian, *Samfundstjeneste, en effektevaluering*, Justitsministeriets Forskningskontor, 2011.

http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2011/Samfundstjeneste_-_En_effektevaluering.pdf(2016. március 10-i letöltés)

KOCSIS Piroska, *Büntessük-e a közveszélyes munkakerülést?*

http://www.archivnet.hu/politika/buntessuke_a_kozveszelyes_munkakerulest.html

Kos-2014, <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/kartlaggningar-och-utvarderingar/kos-2014-for-webb-25-majpdf> 51. (2016. március 10-i letöltés)

kos-2014, <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/kartlaggningar-och-utvarderingar/kos-2014-for-webb-25-majpdf> 52. (2016. március 10-i letöltés)

Kosztricz Anna: *Bírói és Államügyészi Akadémia*,

http://www.archivnet.hu/politika/biroi_es_allamugyeszi_akademia.html

Közérdekű munka, <http://igazsagugyihivatal.gov.hu/kozerdeku-munka>. (2016. április-i letöltés)

KRISTOFFERSON, Ragnar, *Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2001–2005*, Correctional Service of Norway Staff Academy, Oslo, 2007.

http://www.fangelsi.is/media/stofnunin/Nordic_Statistics_2001-2005_.pdf

Lättiläst, <https://www.kriminalvarden.se/lattlast/> (2016. március 10-i letöltés).

Lőrincz József, *Büntetőpolitika és büntetés-végrehajtás 1970 és 2002 között*,

<http://jesz.ajk.elte.hu/lorincz16.html>. (2016. március.2-i letöltés.)

Markant skifte i straff av ungdom, [https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-](https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/markant-skifte-i-straff-av-ungdom)

[kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/markant-skifte-i-straff-av-ungdom](https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/markant-skifte-i-straff-av-ungdom). (2015. szeptember 12-i letöltés).

MÓNUSNÉ KISS Katalin, *A közérdekű munka speciális jellegének főbb vonásai*.

Debreceni Jogi Műhely. – 1.sz. (2006.) p. (2016. február 11-i letöltés)

NAGY Anita, *A közérdekű munka a gyakorlatban*. 2. [http://www.uni-](http://www.unimiskolc.hu/~wwwdeak/Collegium%20Doctorum%20Publikaciok/Nagy%20Anita.pdf)

[miskolc.hu/~wwwdeak/Collegium%20Doctorum%20Publikaciok/Nagy%20Anita.pdf](http://www.unimiskolc.hu/~wwwdeak/Collegium%20Doctorum%20Publikaciok/Nagy%20Anita.pdf)
(2016. február 11-i letöltés)

Netherlands fills empty jails with inmates from Norway as falling crime rates leave more guards than prisoners,

[http://www.independent.co.uk/news/world/europe/netherlands-fills-empty-jails-with-](http://www.independent.co.uk/news/world/europe/netherlands-fills-empty-jails-with-inmates-from-norway-as-falling-crime-rates-leave-more-guards-than-10081010.html)

[inmates-from-norway-as-falling-crime-rates-leave-more-guards-than-10081010.html](http://www.independent.co.uk/news/world/europe/netherlands-fills-empty-jails-with-inmates-from-norway-as-falling-crime-rates-leave-more-guards-than-10081010.html)
(2015. november 8-i letöltés)

Netherlands now has more prison staff than prisoners,

[http://www.cbc.ca/news/world/netherlands-now-has-more-prison-staff-than-prisoners-](http://www.cbc.ca/news/world/netherlands-now-has-more-prison-staff-than-prisoners-1.2606537)
1.2606537 (2015. november 15-i letöltés)

NORMLEX - Information System on International Labour Standards,

<http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:1:0> (2015. augusztus 11-i letöltés)

Oikeusministeriö - Ministry of Justice – History,

<http://oikeusministerio.fi/en/index/theministry/historiaa.html> (2016. január 3-i letöltés).

PÁLVÖLGYI Ákos, *A közérdekű munka büntetés kálváriája – avagy tehetetlenség kontra társadalmi igény, probléma és megoldás*, <http://ujbtk.hu/dr-palvolgyi-akos-a-kozerdeku-munka-buntetes-kalvariaja-avagy-tehetetlenseg-kontra-tarsadalmi-igeny-problema-es-megoldas/>

Pártfogó Felügyelői Szolgálat,

<http://www.kimisz.gov.hu/alaptev/partfogo/archivum/sajtoszemle/bemutatkozas.html> (2015.11.25)

POULLAILLER, Brigitte, THEULIERE, Maël, TIMBART, Odile, *Le travail d'intérêt général, 30 ans après sa création*, Infostat Justice, juin 2014, No. 129.

http://www.justice.gouv.fr/art_pix/Stat_Infostat_129_%20V8.pdf (2015. december 12-i letöltés).

Probation measures and alternative sanctions in the EU ,

<http://www.euprobationproject.eu/sheets/pdf/nl.pdf> (2015. október 2-i letöltés)

RERUM NOVARUM, <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=125#N18> (2016. február 21-i letöltés).

Rikosseuraamuslaitos,

<http://www.rikosseuraamus.fi/text/en/index/sentences/communitysanctions/communityservice/carryingouttheservice.html>. (2015. december 30-i letöltés).

S. VARGA Katalin, *Az 1674-es gályarabper jegyzőkönyve*, <http://www.unimiskolc.hu/~bolphd/letolt/svargakatalin-ertekezes.pdf> (2015. december 23-i letöltés).

Sanctions - SSB , <https://www.ssb.no/en/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/straff> (2015. december 22-i letöltés).

Sanctions - Swedish Prison and Probation Service,
<http://www.kriminalvarden.se/swedish-prison-and-probation-service/sanctions/> (2016. március 2-i letöltés).

Sanctions, by type of sanction, category of principal offence and group of principal offence, <https://www.ssb.no/255866/sanctions-by-type-of-sanction-category-of-principal-offence-and-group-of-principal-offence.absolute-figures> (2015. december 3-i letöltés)

Schweighardt Zsanett, Kontroll vagy támogatás: az alternatív szankciók dilemmája,
Kerezsi Klára könyvének ismertetése,
http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/2_2008/kontroll_vagy_tamogatas_alternativ_szankciok_dilemmaja/ (2015. október.4-i letöltés)

Serving community sentence in Norway, <https://www.ssb.no/en/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/straffegjennomforing-med-samfunnsstraff-i-norge> (2015. december 22-i letöltés).

Siden ble ikke funnet, <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/Act-relating-to-the-execution-of-sentences-etc-/id420593/Act%20relating%20to%20the%20execution%20of%20sentences%20etc.>
(2016.február 3-i letöltés).

Skyddstillsyn - Fängelse, frivård och häkte, <https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/frivard/skyddstillsyn/> (2015. december 20-i letöltés)

Statistics Finland - Prosecutions, sentences and punishments 2014,
http://www.stat.fi/til/syyttr/2014/syyttr_2014_2015-09-30_tie_001_en.html.
(2016.január 3-i letöltés)

SZEIBERLING Tamás, *A bűnelkövetők felügyelete közösségi érdek*,
<http://igazsagugyhivatal.gov.hu/szeiberling-tamas-a-bunelkovetok-felugyelete-kozossegi-erdek> (2015. október 30-i letöltés)

Tájékoztató a bűnüldözésről 2008, <http://www.mklu.hu/repository/mkudok5871.pdf>
(2015. Május 08-i letöltés)

TÓTH Andrea Noémi: *A közvetítői eljárás gyakorlati problémái*,
http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2009/a_kozvetitoi_eljaras_gyakorlati_problemai/ Letöltés (2016. március 12-i letöltés)

TÓTH Mihály, *Az új Btk. bölcsőjénél*, <http://ujbtk.hu/toth-mihaly-az-uj-btk-bolcsojenel/>
(letöltve:2016. 09.05)

TÓTH Mihály, *Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizen*
<http://ujbtk.hu/dr-toth-mihaly-egy-buntetojogasz-gondolatai-a-vox-populi-oldalvizen/>
(letöltve:2016. 12.05)

Un assistant de justice: *az igazságszolgáltatási egyeztető intézményeknél dolgozó, segítő személy*. [http://www.federation-wallonie-bruxelles.be/index.php?id=detail_article&no_cache=1&tx_cfwbarticlefe_cfwbarticlefront\[action\]=show&tx_cfwbarticlefe_cfwbarticlefront\[controller\]=Document&tx_cfwbarticlefe_cfwbarticlefront\[publication\]=452&cHash=081a2bc712c363feb5363f7c16af0305](http://www.federation-wallonie-bruxelles.be/index.php?id=detail_article&no_cache=1&tx_cfwbarticlefe_cfwbarticlefront[action]=show&tx_cfwbarticlefe_cfwbarticlefront[controller]=Document&tx_cfwbarticlefe_cfwbarticlefront[publication]=452&cHash=081a2bc712c363feb5363f7c16af0305)
(2016. január 11-i letöltés)

Ügyészség,
<http://mklu.hu/hnlp14/?s=j%C3%B3v%C3%A1t%C3%A9teli+munka&submit=Keres%C3%A9s> (2016. május 10-i letöltés)

Ügyészség, http://mklu.hu/pdf/ogy_besz/ogy_beszamolo_2014.pdf (2015. május 8-i letöltés).

Ügyészségi statisztikai tájékoztató 2013,
<http://www.mklu.hu/repository/mkudok2832.pdf> (2015. május 12-i letöltés).

VÓKÓ György, *Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban*, MTA doktori értekezés, 2010.

http://real-d.mtak.hu/387/4/dc_45_10_doktori_mu.pdf (2015. június 12-i letöltés).

Vókó György: *A büntetési teóriák racionalitásai*, <http://ujbtk.hu/dr-voko-gyorgy-a-buntetesi-teoriak-racionalitasai/> (2016. március 16-i letöltés)

Werkstraf, <http://www.werkstraf.be/nl> (2015. december 20-i letöltés)

Werkstraf, <http://www.werkstraf.be/nl/de-werkstraf> (2015. december 20-i letöltés)

Wetboek, <http://www.wetboek-online.nl/wet/Wetboek%20van%20Strafrecht.html> (2015. október 2-i letöltés)

Summary

The thesis aims to describe a special core of the criminal sanctions system that forms an independent leg of penalties, the so-called work related penalties. An important purpose

of the thesis is to define basic terminology and to contextualize work penalties in the system of criminal sanctions. The thesis also attempts to reply to some theoretical questions related to jurisprudence.

The thesis has a lengthy description on the various views of the Bible and religions in general and their changes and developments. The reason why the work decided to dedicate a thorough analysis to this unique topic is that the Bible, the Catholic and the Protestant religions provide firm grounds to our views, as in the minds of most people, the images of the Bible are deeply connected to basic definitions. This statement is also true to the complex image of labor. Even in the Old Testament, there was a specific time dedicated to rest, holidays and work, and in the New Testament, the salary of the workers in the vineyards served as an allegory of redemption. We cannot deny, however, that the church and religion got less significance throughout the last century. On the other hand, these institutions still have an importance to our social and cultural views, therefore, it would be in vain to analyze work penalties without examining the obviously important cultural and historical facts.

In Hungary, there has been a long history of work sanctions. The experiences of the past serve as great starting points to avoid future mistakes and disasters. I made use of the historical method in order to identify those common cores of work penalties that are independent from the social regime, and those that were always present throughout the ages. Also, there has been no general work analyzing the Hungarian legal institutions and forms of work related penalties published so far. This is why I dedicated a chapter to describe these once codified institutions of work related penalties that are of historical significance today.

It was important to analyze what models and international solutions the Hungarian legislator used when it introduced community service into the Hungarian legal system. My hypothesis was that community service was first introduced as a degree in the

execution of the correctional work in 1987, while in 1993 it became an independent institution that merged several foreign models.

The work related sanctions enjoy a special place under the category of restorative sanctions, and they also form an important core in order to achieve the victim oriented purposes of criminal law. We should also mention that these punishments were tools of retaliation and served as panacea of special prevention at the same time. The functional diversity of work related sanctions raise suspicion as most multi-purpose instruments are typically less effective than others with one special function.

We do not believe that work related sanctions can serve all purposes, however, we hope that community service and reparation work may still fulfill the intended goals as intended by the Penal Code. It is, however, important to determine those requirements work penalties must meet in their modern forms. We believe that the requirements established by international documents, deductions of the history of jurisprudence and the experiences of other countries may facilitate us with sufficient ideas.

The introduction of community service and its growing significance is justified by the fact that community sanctions are generally becoming more and more popular, and that the institution would like to decrease the population in the correctional institutes through providing an alternative to imprisonment and making justice more cost-effective.

It became obvious at the early stages of my research that in order to thoroughly analyze work sanctions in criminal law, I have to focus deeply on international documents and foreign models of codification and execution. Therefore, my primary goal was to describe and analyze the relevant Hungarian and foreign legal literature and the international documents.

I tried to find models of foreign legal systems that proved to be effective and successful in order to create a specific model for Hungary. In search of the various theoretical foundations, I exclusively focused on the solutions in the civil law legal systems since Hungary also belongs to this legal family. This is the reason why I neglected the analysis on the Slavic and the common-law legal solutions even if community service was originally formed in the United States, and got importance in England and Wales first. I chose the Scandinavian states, excluding Iceland, Belgium, the Netherlands and France since these systems never got proper introduction in Hungary. The Scandinavian countries traditionally have good crime rates and prison population figures, so the citizens of these countries trust the most in the judicial system according to the statistics of the OECD. The reason I chose the Netherlands, Belgium and France as examples was that these systems show undeniable similarities to the Hungarian system, and their experiences related to community service is exceptional. In order to point out the advantages, effective solutions of these models and to criticize some of their approaches, I had to make a comparative research and analysis on both theoretical and practical levels.